

**KOKOUSTIEDOT
AIKA ja PAIKKA**

Perjantaina 8.12.2023 klo 10:00-13:58
Ryhmäkokoukset klo 08:30-09:30, ryhmien puheenjohtajat klo 09:30-10:00,
lounas klo 14:00 alkaen
Dynamo-rakennus, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Piippukatu 2, Jyväskylä

OSALLISTUJAT

Tiedot kokouksessa läsnä- ja poissa olleista päätöksentekijöistä sekä muista kokoukseen kutsutuista löytyvät liitetiedostosta.

ALLEKIRJOITUKSET

Puheenjohtaja

Sihteeri

Riitta Mäkinen

Hanna Reini

KÄSITELLYT ASIAT

Pykälät 14–25

PÖYTÄKIRJA TARKASTETTU JA HYVÄKSYTTY SÄHKÖISESTI

Puheenjohtaja

Riitta Mäkinen

Pöytäkirjanpitäjä

Hanna Reini

Tarkastajat

Jyrki Paananen

Heikki Kuurne

**PÖYTÄKIRJA YLEISESTI
NÄHTÄVILLÄ**

Keski-Suomen liiton verkkosivulla pöytäkirjan allekirjoittamisen jälkeen.
<https://keskisuomi.fi/asiakirjat-ja-ajankohtaiset/esityslistat-ja-paatokset/>
Pöytäkirja julkaistu 15.12.2023.

Hanna Reini, pöytäkirjanpitäjä

**OTTEEN OIKEAKSI
TODISTAA****OTTEEN SAAJA**

Maakuntavaltuusto pöytäkirja 08.12.2023 10:00

§ 14 Kokouksen avaus, läsnäolijoiden toteaminen sekä kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen	1
- Läsnäololuettelo 8.12.2023, muut osallistujat	3
- Läsnäololuettelo 8.12.2023, maakuntavaltuutetut	5
§ 15 Maakuntavaltuuston pöytäkirjan tarkastajien valitseminen	8
§ 16 Maakuntavaltuuston ääntenlaskijoiden valitseminen	9
§ 17 Maakuntavaltuuston esittelyasiat	10
§ 18 Talousarvio 2024 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2024-2026	11
- Talousarvio 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2024-2026	15
§ 19 Kehittämisjohtajan viran lakkauttaminen	49
§ 20 Keski-Suomen liiton hallintosääntö	51
- Keski-Suomen liiton hallintosääntö	53
- Muutokset hallintosääntöön	96
§ 21 Keski-Suomen maakuntakaava 2040	152
- Keski-Suomen maakuntakaava 2040: kaavakartta	175
- Keski-Suomen maakuntakaava 2040: kaavaselostus	176
- Esitys: Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 palauttaminen valmisteluun, Toikkanen	292
- Muutosesitykset ja ponsi: perussuomalaiset	293
- Muutosesitys: vihreät	294
- Ponsi: keskusta	295
- Äänestys 1. Palauttaminen valmisteluun	296
- Äänestys 2. Höystösensuon tuulivoima-alueen poisto	298
- Äänestys 3. Kannonkosken tuulivoima-alueen poisto	300
- Äänestys 4. Petäjäveden Pitkälänvuoren tuulivoima-alueen poisto	302
- Äänestys 5. Saarijärven Hillonevan tuulivoima-alueen poisto	304
- Äänestys 6. Äänekosken Liimattalan tuulivoima-alueen poisto	306
- Äänestys 7. Tekstilisäykset kaavakarttamääräyksiin	308
- Eriävä mielipide: perussuomalaisten maakuntavaltuustoryhmä	310
- Eriävä mielipide: Hoppo	312
§ 22 Maakuntavaltuustoaloite: Kulttuuri- ja luontomatkailu Keski-Suomen vetovoimatekijäksi	314
§ 23 Maakuntavaltuustoaloitteet	317
§ 24 Maakuntavaltuuston kevään 2024 kokousaika	318
§ 25 Mahdolliset muut asiat	319
Oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitus	320

---

14 § KOKOUKSEN AVAUS, LÄSNÄOLIJOIDEN TOTEAMINEN SEKÄ KOKOUKSEN LAILLISUUDEN JA PÄÄTÖSVALTAISUUDEN TOTEAMINEN

Keski-Suomen liiton hallintosäännön 77 §:n mukaan kokouskutsu lähetettävä vähintään 14 päivää ennen maakuntavaltuuston kokousta kullekin valtuutetulle sekä niille, joilla on kokouksessa läsnäolo ja puheoikeus. Lisäksi kokouskutsu lähetetään tiedoksi maakuntavaltuuston varavaltuutetuille, jäsenkuntien kirjaamoihin, maakunnan kansanedustajille ja maakuntaneuvoksille. Kokouksesta tiedotetaan samaan aikaan liiton verkkosivuilla. Keski-Suomen liiton hallintosäännön 79 §:n mukaan kokouskutsu voidaan lähettää sähköisesti.

Kokouskutsu sisältäen esityslistan ja liitteet on lähetetty 24.11.2023 ja kokouksesta on tiedotettu samaan aikaan liiton verkkosivuilla.

Liiton hallintosäännön 78 §:n mukaan esityslista, joka sisältää selostuksen käsiteltävistä asioista ja ehdotukset maakuntavaltuuston päätöksiksi, lähetetään kokouskutsun yhteydessä, elleivät erityiset syyt ole esteenä.

Kuntien edustajainkokous valitsi maakuntavaltuuston jäsenet ja varajäsenet kokouksessaan 9.9.2021. Edustajainkokouksen jälkeen kuntien valtuustot päättävät maakuntavaltuuston jäsenmuutoksista. Kunnat ovat ilmoittaneet seuraavista jäsenmuutoksista:

- Muuramen kunnanvaltuusto on 12.6.2023 myöntänyt eron Jani Kokolle maakuntavaltuuston jäsenen tehtävästä ja valinnut hänen tilalleen Arto Liikasen.
- Jyväskylän kaupunginvaltuusto on 12.6.2023 myöntänyt eron Kauko Isomäelle maakuntavaltuuston varajäsenen tehtävästä 1.8.2023 alkaen ja valinnut hänen tilalleen Kai Koskisen.
- Jyväskylän kaupunginvaltuusto on 28.8.2023 myöntänyt eron Ilona Helteelle maakuntavaltuuston jäsenen tehtävästä ja valinnut hänen tilalleen Jassin Rezain.
- Jyväskylän kaupunginvaltuusto on 25.9.2023 myöntänyt eron Yannic Lahdelle maakuntavaltuuston jäsenen tehtävästä ja valinnut hänen tilalleen Kimmo Suomen. Uudeksi varajäseneksi valittiin Yannic Lahti.
- Jyväskylän kaupunginvaltuusto on 25.9.2023 myöntänyt eron Jaana Hakaselle maakuntavaltuuston jäsenen tehtävästä ja valinnut hänen tilalleen Pentti Mäkisen. Pentti Mäkisen tilalle uudeksi varajäseneksi valittiin Jaana Hakanen.
- Jyväskylän kaupunginvaltuusto on 30.10.2023 myöntänyt eron Yannic Lahdelle maakuntavaltuuston varajäsenen tehtävästä ja valinnut hänen tilalleen Kimmo Ojalan.

Kuntalain 103 §:n mukaan valtuusto on päätösvaltainen, kun vähintään kaksi kolmasosaa (39/58) valtuutetuista on läsnä. Kuntalain määräykset koskevat soveltuvin osin myös kuntayhtymiä.

Hallintosäännön 87 §:n mukaan asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä, ellei maakuntavaltuusto toisin päättä.

Liite: Luettelo maakuntavaltuuston jäsenistä ja heidän henkilökohtaisista varajäsenistään sekä muista osallistujista

Lisätietoja: Hanna Reini, hallintopäällikkö p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Kokouksen alussa lauletaan kotiseutulaulu.

Maakuntavaltuuston puheenjohtaja Riitta Mäkinen avaa kokouksen.

Todetaan

1. läsnä olevien valtuutettujen, esteen ilmoittaneiden valtuutettujen sekä läsnä olevien varavaltuutettujen määrä,
2. kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus,
3. maakuntahallituksen jäsenten ja muiden kokoukseen kutsuttujen läsnäolo sekä
4. että asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä.

Päätös: Maakuntavaltuuston puheenjohtaja Riitta Mäkinen avasi kokouksen.

Todettiin kokouksessa paikalla olevat maakuntavaltuuston jäsenet ja varajäsenet sekä muut osallistujat. Maakuntavaltuuston kokouksessa oli läsnä 50 varsinaista tai varavaltuutettua. Esteestä on ennakoon ilmoittanut 17 varsinaista tai varavaltuutettua. Lisäksi maakuntavaltuuston kokoukseen osallistui 10 maakuntahallituksen jäsentä, 1 tarkastuslautakunnan jäsen, 1 maakuntaneuvos, 15 Keski-Suomen liiton toimiston työntekijää ja 4 muuta osallistujaa. Läsnäololuettelo on pykälän liitteenä.

Todettiin, että kokous on laillisesti kokoon kutsuttu ja päätösvaltainen sekä että asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä.

	Paikalla	
Maakuntahallitus		
Anttila Tahvo, pj	1	poistui klo 12:45
Niittymaa Jyrki, 1. vpj	1	
Lyytinen Leena, 2. vpj	1	
Ahola Lotta	1	
Hovikoski Mervi	1	poistui klo 12:45
Leino Matti	1	
Lindell Leila		
Nikkilä Lea-Elina	1	
Oksanen Harri	1	
Patronen Ulla		
Pirttiniemi Riitta		
Ruotsalainen Seppo	1	
Selin Jaakko	1	
Tirola Mikko, myrrin pj		
Yhteensä	10	
	Paikalla	
Maakuntaneuvokset		
Blom Jari		
Lindell Leila		
Mikkonen Anita	1	
Salmelin Simo		
Yhteensä	1	
	Paikalla	
Tarkastuslautakunta (jotka eivät kuulu maakuntavaltuustoon)		
Hallamäki Irene	1	
Kukkamo Helena		
Lahtinen Tommi		
Yhteensä	1	
	Paikalla	
Toimisto		
Hokkanen Pekka	1	
Peräaho Pirjo	1	
Kunttu Hanna	1	
Luostarinen Kari	1	
Reini Hanna	1	
Bayr Suvi	1	
Bergius Liisa	1	
Huhtala Juuso	1	
Huotari Pirita	1	
Isopahkala Jenni	1	
Itäranta Kristiina	1	
Karjalainen Laura	1	
Paakki Valteri	1	
Suortamo Kimmo	1	
Tuunanen Marja-Leena	1	

Välivaara Reima	15
Yhteensä	
	Paikalla
Muut:	
Närhi Merja, SDP	1
Rouhiainen Eeva-Kaisa, Kok	1
Nissinen Meeri, nuorisovaltuusto	1
Toivonen Saara, nuorisovaltuusto	1
Yhteensä	4
	LÄSNÄ
Maakuntavaltuusto	50
Maakuntahallitus	10
Tarkastuslautakunta	1
Maakuntaneuvokset	1
Toimisto	15
Muut	4
Yhteensä	81

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1	
				Leinonen Ari		
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	
				Reinikainen Katri		
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul			E
				Tiainen Eila	1	
			Garedew Kaisa			E
				Luoma-aho Janne	1	
			Hyöky Elma		1	
				Viitasaari Vilma		
			Kankaanniemi Toimi		1	
				Koskinen Kai		
			Kylmä Anna		1	
				Savolainen Katri		
			Könttä Joonas			
				Rentola Heidi	1	
			Laaksonen Petri			
				Isomöttönen Katja		
			Lähdesluoma Helinä		1	
				Peltonen Kaisa		
			Melville Tony		1	
				Repo Jasmine		
			Mäkinen Pentti		1	
				Hakanen Jaana		
			Mäkinen Riitta		1	
				Ojala Kimmo		
			Parkkonen Joni		1	
				Lehtonen Timo		
			Puolimatka Mia		1	
				Puolimatka Tapio		
			Rantanen Essi		1	
				Ylönen Jyri		
			Rantanen Riikka		1	
				Kemiläinen Jarno		
Rastela Antti		1				
	Selin Jaakko					
Rezai Jazzin				E		
	Lumela Meri	1				
Suomi Kimmo						
	Hirvensalo Mirja	1				
Suonperä Juha				E		
	Forsberg Caius	1				
Vainikainen Ira		1				
	Heikkinen Rosa					
Vilkuna Janiika				E		
	Pulli Terhi			E		
Weijo Ilse		1				
	Laitinen Ari					
Widgrén Suvi				E		
	Nurmi Anna-Maria	1				
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1	
				Puttonen Karita		
			Kyrö Mika			E
				Ketola Johanna	1	
			Paakkanen Arja		1	
				Kankainen Markku		
Poti Jorma						
	Jussila Sari					

KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1
				Autio Mauno	
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha		1
				Marila Leevi	
KEURUU	9486	2	Kässi-Jokinen Saara		1
				Oinonen Lauri	
			Santamäki Taija		
				Saastamoinen Anna	1
KINNULA	1597	1	Toikkanen Manu		1
				Toikkanen Markku	
KIVIJÄRVI	1107	1	Kalmari Riku		
				Hautanen Maire	1
KONNEVESI	2593	1	Korhonen Eeva-Liisa		
				Hytölä Matti	
KYYJÄRVI	1288	1	Hänninen Jarkko		1
				Uusisalo Maija	
LAUKAA	18823	4	Häkkinen Jukka		1
				Kautto Marjukka	
			Kalmari Leena		1
				Autio Markku	
			Koskela Tomi		1
				Vilhunen Amanda	
			Niinikoski Milla		1
				Vestola Marko	
LUHANKA	699	1	Ahola Risto		
				Inkeroinen Hannu	
MULTIA	1558	1	Kurvinen Helena		1
				Ronkainen Matti	
MUURAME	10267	3	Aho Suvi-Jaana		
				Kylmälahti Jani	1
			Liikanen Arto		1
				Rantanen Eija	
			Nokkala Jorma		1
				Mikkola Tiina	
PETÄJÄVESI	3772	1	Ketola Tarmo		1
				Tirola Mikko	
PIHTIPUDAS	3931	1	Parkkonen Kari		1
				Räisänen Pentti	
SAARIJÄRVI	9208	2	Honkonen Petri		
				Lehtinen Harri	1
			Rautiainen Ville		1
				Tuominen Carita	
TOIVAKKA	2401	1	Karmala Karla		1
				Ripatti Johanna	
UURAINEN	3646	1	Paananen Jyrki		1
				Veijonen Arto	
VIITASAARI	6097	2	Suni Hannu		
				Siltanen Tuija	
			Tenhunen Sirkka		
				Haiko Leila	
ÄÄNEKOSKI	18577	4	Hartikka Pasi		
				Happo Riikka	1
			Pentinpuro Anna-Riitta		1
				Kotilainen Joni	
			Vertainen Johanna		
				Pulli Timo	
			Virtanen Petra		
				Peltomäki Antti	1

E
poistui klo 13:54E
E

E

E

saapui klo 11:05

E

E
E
E

LÄSNÄ YHTEENSÄ			50
ÄÄNET YHTEENSÄ			
Päätösvalta: 39 (2/3 58 jäsenestä)			

15 § MAAKUNTAVALTUUSTON PÖYTÄKIRJAN TARKASTAJIEN VALITSEMINEN

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Maakuntavaltuusto valitsee tälle kokoukselle kaksi pöytäkirjantarkastajaa.

Päätös:

Pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin Jyrki Paananen ja Heikki Kuurne.

---

16 § MAAKUNTAVALTUUSTON ÄÄNTENLASKIJOIDEN VALITSEMINEN

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Maakuntavaltuusto valitsee tälle kokoukselle kaksi ääntenlaskijaa.

Päätös:

Ääntenlaskijoiksi valittiin Riikka Rantanen ja Jani Kylmälahti.

---

17 § ESITTELYASIAT

1. Maakuntahallituksen puheenjohtajan puheenvuoro
  - maakuntahallituksen puheenjohtaja Tahvo Anttila
2. Keski-Suomen nuorisovaltuuston puheenvuoro
  - nuorisovaltuuston puheenjohtaja Meeri Nissinen
3. Keski-Suomen liiton aluekehitysrahoitus
  - aluekehitysjohtaja Pirjo Peräaho
4. Keski-Suomen liiton talouskatsaus 01-09/2023
  - hallintopäällikkö Hanna Reini

Lisätietoa: Tahvo Anttila, maakuntahallituksen puheenjohtaja, p. 050 074 6571, tahvoanttila(at)gmail.com
Pirjo Peräaho, aluekehitysjohtaja, p. 040 591 0760, pirjo.peraajo(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Kuullaan selostukset.

Päätös:

Maakuntavaltuusto merkitsi asiat tietoonsa saatetuiksi.

---

18 § TALOUSARVIO 2024 JA TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA 2024-2026

MH 16.6.2023, § 47

Kuntalain 110 § mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen.

Kuntalain talousarvion ja taloussuunnitelman velvoitteet koskevat myös kuntayhtymää.

Maakuntavaltuusto on vuoden 2023 talousarvion yhteydessä hyväksynyt myös taloussuunnitelman vuosille 2023–2025. Taloussuunnitelman 2023–2025 tavoitteena on, että taseeseen kertynyttä alijäämää lyhennetään ja talous saadaan tasapainoon.

Talousarvion valmistelun aikataulu

14.8.2023 Keski-Suomen liiton strateginen johtoryhmä: talousarvion valmistelu

25.8.2023 Keski-Suomen maakuntahallituksen kokous: talousarvioluonnoksen asettaminen kuntakommenteille

22.9.2023 Keski-Suomen maakuntahallituksen kokous: kuntakommenttien läpikäyminen ja talousarvion valmistelu

27.10.2023 Keski-Suomen maakuntahallituksen kokous: talousarvion hyväksyminen

8.12.2023 Keski-Suomen maakuntavaltuuston kokous: talousarvion hyväksyminen

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus kuulee esittelyn talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2024–2026 valmistelusta ja käy asiasta evästyskeskustelun.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

MH 25.8.2023, § 58

Keski-Suomen liiton toimisto on jatkanut talousarvion 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelman 2024–2026 valmistelua.

Talousarviota 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelmaa 2024–2026 on valmisteltu Keski-Suomen maakuntastrategiaan ja Keski-Suomen liiton rahoitustehtävään sekä liiton muihin tehtäviin ja tavoitteisiin pohjautuen. Vuoden 2024 talousarviota valmistellaan siten, että taseeseen kertynyttä alijäämää lyhennetään kuntalain edellyttämällä tavalla ja talous saadaan tasapainoon.

Talousarvio 2024 pitää sisällään taloussuunnitelmaan sisältyneen jäsenkuntien maksuosuuksien korotuksen vuodelle 2024. Jäsenmaksuja esitetään korotettavaksi 2 %. Talousarviossa esitetään Keski-Suomen kehittämisrahastoon siirrettäväksi 650 000 euroa.

Perussopimuksen 24 §:n mukaan taloussuunnitelmaa valmisteltaessa jäsenkunnille on varattava tilaisuus esityksen tekemiseen kuntayhtymän toiminnan kehittämiseksi. Maakuntahallituksen kokouksen jälkeen talousarvio ja taloussuunnitelma toimitetaan jäsenkuntiin perussopimuksen mukaisesti.

Keski-Suomen liiton toimisto valmistelee esitystä talousarviosta 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelmasta 2024–2026 lokakuun maakuntahallituksen kokoukseen. Maakuntavaltuusto hyväksyy talousarvion 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelman 2024–2026 loppuvuoden kokouksessaan 8.12.2023.

Maakuntahallituksen kokouksessa esitellään vuoden 2024 talousarvio- ja talous- ja toimintasuunnitelman valmistelun tilanne sekä suunnitelmakauden päätavoitteet.

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. kuulee esittelyn aiheesta ja merkitsee sen tiedoksi sekä
2. pyytää jäsenkunnilta esityksiä liiton toiminnan kehittämiseksi.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Pirjo Peräaho poistui kokouksesta klo 11:59.

MH 22.9.2023, § 72

Luonnos Keski-Suomen liiton talousarviosta 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelmasta 2024–2026 on lähtenyt jäsenkuntiin 6.9.2023. Jäsenkunnat voivat jättää esityksiä liiton toiminnan ja talouden kehittämiseksi 9.10.2023 saakka.

Kokouksessa kuullaan kokoukseen mennessä saapuneet jäsenkuntien esitykset talousarvioon 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelmaan 2024–2026. Kokouksen jälkeen saapuneet esitykset kuullaan maakuntahallituksen lokakuun kokouksessa.

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus kuulee esittelyn aiheesta ja merkitsee sen tiedoksi.

Päätös: Maakuntahallitus kävi aiheesta keskustelun, jonka päätteeksi päätösehdotus hyväksyttiin.

MH 27.10.2023, § 86

Kuntien ja kuntayhtymien toiminnassa ja talouden hoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. (Kuntalaki § 110).

Kokouspykälän liitteenä on Keski-Suomen liiton talousarvion 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelman 2024–2026 luonnos. Luonnos sisältää liiton toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä tuloslaskelmaosan, käyttötalousosan ja yhdistetyn rahoitus- ja investointiosan sekä jäsenkuntien maksusuudet. Talousarviossa ja taloussuunnitelmassa hyväksytään liiton toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan.

Suunnitelmakauden 2024–2026 päätavoitteet ovat:

1. Kestävän elinvoiman kasvattaja
2. Rohkea maakunnan edunvalvoja
3. Vahva maakunnan tuntija

Keski-Suomen liiton jäsenkunnat ovat antaneet esityksensä Keski-Suomen liiton toiminnasta ja taloudesta. Jäsenkuntien esityksissä korostui, että hyvinvointialueuudistuksen ja julkaistujen valtionosuuslaskelmien myötä Keski-Suomen kunnat suunnittelevat talouttaan hyvin haasteellisessa tilanteessa. Jäsenkuntien esitykset ovat kokouspykälän liitteenä.

Jäsenkuntien esitysten pohjalta Keski-Suomen liiton talousarviota 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelmaa 2024–2026 on valmistelussa muutettu niin, että talousarvio 2024 ei sisällä jäsenkuntien maksusuuksien korotuksia. Jäsenkuntien maksusuuksien korotus (+2 %) sisältyy taloussuunnitelmaan vuodelle 2026. Taloussuunnitelmassa 2024–2026 esitetään, että Keski-Suomen kehittämisrahaston määräaikaista 50 000 euron pienentämistä jatketaan vuonna 2025, koska esitys jäsenkuntien maksusuuksien korotuksesta on esitetty taloussuunnitelmassa vasta vuodelle 2026.

Keski-Suomen liiton taseelle vuoden 2021 tilinpäätöksessä muodostunut alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien (Kuntalaki § 110). Kumulatiivista alijäämää on jäljellä noin 33 200 euroa.

Liite: Talousarvio 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2024–2026
Kooste jäsenkuntien esityksistä

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. esittää maakuntavaltuustolle, että valtuusto hyväksyy liitteenä olevan Keski-Suomen liiton talousarvion 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelman 2024–2026 ja
2. antaa toimistolle valtuudet tehdä asiakirjaan teknisiä muutoksia.

Päätös: Kuultiin esitys Keski-Suomen liiton talousarviosta 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelmasta 2024–2026.

Maakuntahallituksen jäsen Leena Lyytinen (VIHR) esitti, että luottamushenkilöhallinnon kustannusarviota pienennetään 10 000 eurolla. Maakuntahallituksen jäsen Jaakko Selin (KOK) esitti, että syntyvä säästö kohdennetaan liiton talouden vahvistamiseen. Annettuja ehdotuksia kannatettiin yksimielisesti. Päätösehdotus hyväksyttiin näillä muutoksilla.

Mikko Tirola siirtyi kokoustilasta Teams-linjalle klo 11:59.

Mervi Hovikoski siirtyi kokoustilasta Teams-linjalle klo 12:19.

MV 8.12.2023, § 18

Perussopimuksen 16 §:n mukaan maakuntavaltuusto hyväksyy jokaista varainhoitovuotta varten liiton talousarvion ja sen hyväksymisen yhteydessä kolmea tai useampaa vuotta koskevan taloussuunnitelman.

Hallintosäännön 51 §:n mukaan maakuntavaltuusto hyväksyy syyskokouksessa talousarviossa maakuntaliitolle sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot.

Liite: Talousarvio 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2024–2026

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntahallituksen ehdotus:

Maakuntavaltuusto

1. hyväksyy liitteenä olevan Keski-Suomen liiton talousarvion 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelman 2024–2026 ja
2. antaa toimistolle valtuudet tehdä asiakirjaan teknisluonteisia muutoksia.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Maakuntavaltuutettu Hannu Suni (KD) saapui kokoukseen klo 11:05.

Talousarvio 2024 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2024-2026

Maakuntahallitus 16.6.2023, § 47

Maakuntahallitus 25.8.2023, § 58

Maakuntahallitus 22.9.2023, § 72

Maakuntahallitus 27.10.2023, § 86

Maakuntavaltuusto 8.12.2023, § 18

**KESKI-SUOMEN LIITON TALOUSARVIO 2024 JA
TALOUS- JA TOIMINTASUUNNITELMA 2024-2026**

Julkaisun tiedot

Julkaisija Keski-Suomen liitto
Innova 2, Lutakonaukio 7
40100 Jyväskylä
keskisuomi.fi

Twitter @keskisuomenliit
Instagram @keskisuomi
Facebook @keskisuomenliitto
Sähköposti kirjaamo@keskisuomi.fi

C 169

ISBN 978-951-594-551-8 (sähköinen)

ISSN 2341-9903 (sähköinen)

Sisällysluettelo

Maakuntajohtajan katsaus.....	4
Keski-Suomen liiton toiminnan perusteet.....	6
Toiminta-ajatus ja tehtävät.....	7
Keski-Suomen liiton organisaatio.....	8
Toimintasuunnitelma 2023.....	12
Tavoite 1. Kestävän elinvoiman kasvattaja.....	14
Tavoite 2. Rohkea maakunnan edunrakentaja.....	18
Tavoite 3. Vahva maakunnan tuntija.....	20
Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024-2026.....	22
Talousarvion sitovuus.....	23
Talousarvio 2024.....	24
Taloussuunnitelma 2024-2026.....	28
Rahoitus- ja investointiosa.....	30
Keski-Suomen kehittämisrahasto.....	31
Jäsenkuntien maksusuudet.....	32

KESKI-SUOMEN LIITTO

Maakuntajohtajan katsaus

Pekka Hokkanen
maakuntajohtaja

Tulevaan vuoteen 2024 suuntaamme tilanteessa, jossa toimintaympäristöä leimaa epävarmuus ja merkittävät yhteiskunnalliset muutosilmiöt. Ilmastonmuutos ja luontokato, turvallisuusympäristön kehitys ja talouden kestävyys heijastuvat Keski-Suomen liiton painopisteissä. Kestävän elinvoiman kasvattaminen, rohkea edunvalvonta ja vahva maakunnan tuntemus ovat tavoitteitamme alkavalle vuodelle.

Kestävän elinvoiman kasvattajana jatkamme maakuntaohjelman kärkiteemojen – uudistuvan teollisuuden, bio- ja kiertotalouden sekä hyvän voinnin – edistämistä. Myöntämällämme rahoituksella tuemme maakunnan vihreää siirtymää ja digiloikkaa sekä panostuksia TKI-toimintaan ja koulutukseen. Maakunnasta löytyvä vankka puolustusalan osaaminen ja liiketoiminta luovat otollisen maaperän uusille investoinneille, joita yhdessä kumppaneidemme kanssa edistämme. Maakuntakaavalla mahdollistamme kokonaiskestävää tuulivoimarakentamista.

Keski-Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen vuoteen 2030 ja luontokadon hillitseminen ovat käynnistyneiden hankkeidemme keskiössä. Olemme ensimmäisten maakuntien joukossa kytkemässä yhteen luontokadon ja ilmastonmuutoksen ratkaisuja. Väestön hyvinvointi on maakuntamme menestystekijä, jonka vaikutukset heijastuvat niin työllisyyteen kuin talouteenkin. Keskisuomalaisen hyvä vointi vaatii yhteistä tekemistä, jota vauhditamme laaja-alaisissa verkostoissamme.

Rohkea maakunnan edunvalvonta korostuu tulevana vuonna uuden hallitusohjelman jalkautuessa ja kilpailussa niukoista resursseista. Sujuvat liikenneratkaisut ja saavutettavuus ovat edunvalvontamme keskiössä. Otamme ilolla vastaan tuoreen budjettiriihen satsaukset tiestöön ja lentoliikenteeseen samalla vahvaa vaikuttamistyötämme jatkaen. Vaikka nykyinen EU:n rahoitusohjelmakausi on vasta kunnolla käynnistynyt, valmistellaan uuden ohjelmakauden painopisteitä ja koheesiopolitiikan suuntaa jo nyt. Tätä valmistelua seuraamme valppaina ja vaikutamme Keski-Suomelle merkityksellisissä asioissa.

Kolmas tavoitteemme vahva maakunnan tuntemus tuo näkyväksi tietoperustamme ja asiantuntemuksemme aluekehittämisen eri sektoreilta. Tätä tieto- ja osaamispääomaamme haluamme viedä yhä aktiivisemmin koko maakunnan toimijoiden käyttöön, päätöksentekoon ja yhteisiin pöytiin.

Huolehtimalla kilpailukykyisestä toimintaympäristöstä ja Keski-Suomea näkyväksi tekemällä tuemme maakuntamme menestystä myös taloudellisesti haastavina aikoina. Samalla huolehdimme Keski-Suomen liiton oman talouden kestävydestä jatkaen tarkkaa taloudenpitoa ja kohdentaen tekemistämme vaikuttavasti.

Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja

KESKI-SUOMEN LIITTO

Keski-Suomen liiton toiminnan perusteet

Toiminta-ajatus ja tehtävät

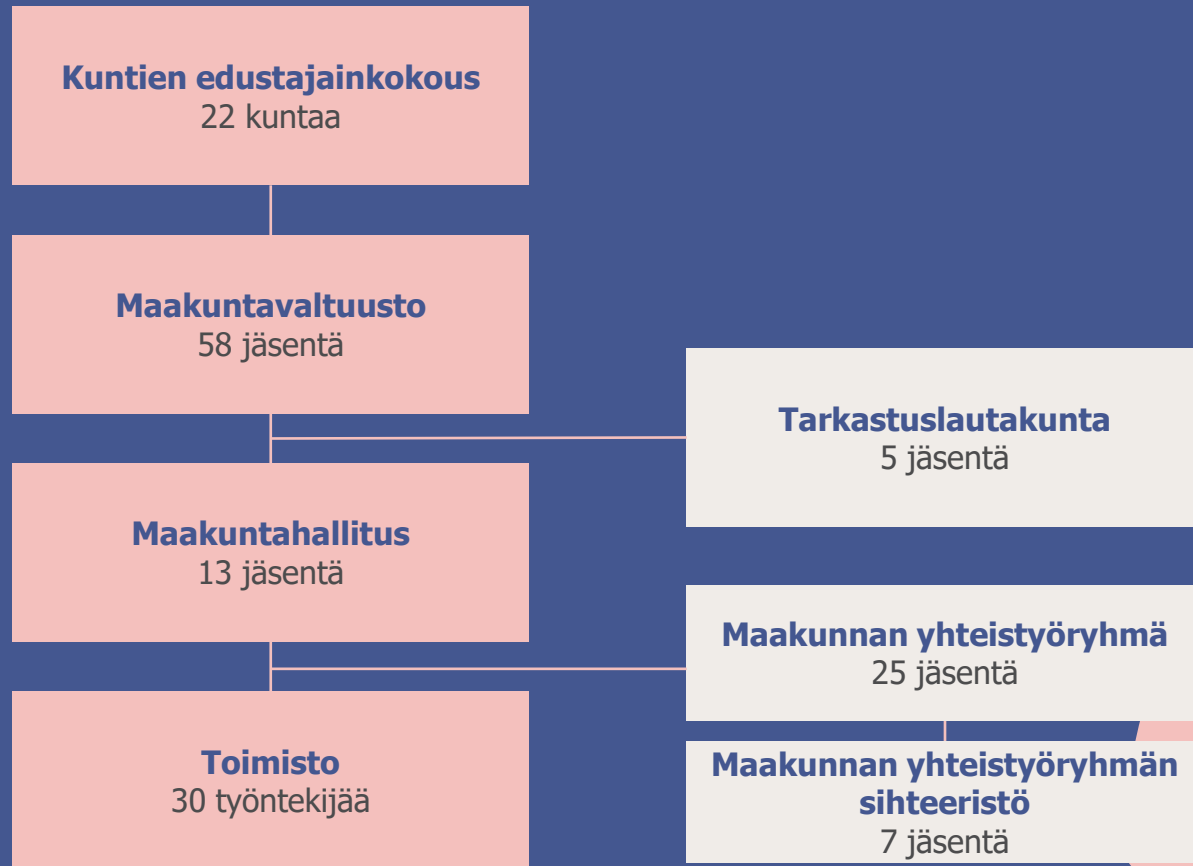
Keski-Suomen liitto on visionsa mukaan maakunnan yhteisen kehittämistahdon muodostaja, strateginen suunnittelija ja kehittäjä sekä monimuotoinen, osaava ja ennakoiva verkostovaikuttaja.

Keski-Suomen liitto on Keski-Suomen kuntien omistama lakisääteinen kuntayhtymä. Liiton toiminta perustuu jäsenkuntien hyväksymään perussopimukseen sekä alueiden kehittämistä ja alueiden käyttöä koskevaan lainsäädäntöön.

Keski-Suomen liiton ydintehtävä on maakunnan kehittäminen. Perussopimuksen mukaan Keski-Suomen liitto edistää asukkaiden hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan. Keski-Suomen liitto toimii maakunnan ja sen asukkaiden toimintaympäristön, elinkeinojen ja palveluiden kehittäjänä. Se edistää yhteistyötä maakunnan kehittämisen kannalta keskeisten toimijoiden kanssa ja ajaa maakunnan asukkaiden ja kuntien etuja. Tämän toteuttamiseksi liitto toteuttaa ja rahoittaa hankkeita sekä tekee tutkimus- kehittämis-, suunnittelu- ja edunvalvontatyötä toimien jäsenkuntien ja muiden sidosryhmien yhteistyöelimenä.

Keski-Suomen liiton organisaatio

- **Maakuntavaltuusto** käyttää Keski-Suomen liiton ylintä toimivaltaa. Edustajainkokous valitsee maakuntavaltuuston kuntavaalikaudeksi. Maakuntavaltuusto hyväksyy maakuntastrategian ja maakuntakaavan sekä asettaa vuosittain toiminnalliset tavoitteet talousarvion ja toimintasuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Lisäksi maakuntavaltuusto arvioi Keski-Suomen liiton toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista. Maakuntavaltuusto kokoontuu kaksi kertaa vuodessa.
- **Maakuntahallitus** johtaa Keski-Suomen liiton toimintaa, hallintoa ja taloutta sekä edustaa kuntayhtymää ja valvoo sen etua. Maakuntahallitus seuraa ja ohjaa maakuntavaltuuston hyväksymän talousarvion, talous- ja toimintasuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta. Maakuntahallituksen toimikausi on kaksi vuotta ja se kokoontuu 11–12 kertaa vuodessa.
- **Tarkastuslautakunnan** tehtävänä on kuntayhtymän hallinnon ja talouden tarkastuksen ja arvioinnin järjestäminen. Tarkastuslautakunta arvioi talousarvioon kirjattujen tavoitteiden toteutumista valtuustolle vuosittain arviointikertomuksessa. Tarkastuslautakunta kokoontuu 6–7 kertaa vuodessa.

- **Maakunnan yhteistyöryhmä** linjaa maakuntastrategian mukaisesti alueen kehittämistä ja julkisen tuen kohdentamista. Maakunnan yhteistyöryhmässä ovat edustettuina kunnat, Keski-Suomen ELY-keskus, tärkeimmät työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt, yritykset sekä yhdistykset. Maakunnan yhteistyöryhmä kokoontuu 4–5 kertaa vuodessa. Maakunnan yhteistyöryhmän valmistelu-, esittely ja täytäntöönpanotehtäviä hoitaa sihteeristö, joka koostuu Keski-Suomen liiton ja Keski-Suomen ELY-keskuksen sekä muista tukea myöntävien viranomaisten edustajista. Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö kokoontuu 10–12 kertaa vuodessa.
- **Puheenjohtajiston** muodostavat maakuntavaltuuston, maakuntahallituksen ja maakunnan yhteistyöryhmän puheenjohtajat. Puheenjohtajisto valmistelee yhdessä toimiston johdon kanssa maakuntahallituksen ja -valtuuston päätöksentekoon meneviä asioita sekä sopii liiton edustuksista eri tilaisuuksiin. Puheenjohtajisto kokoontuu 11–12 kertaa vuodessa.
- **Keski-Suomen liiton toimisto** hoitaa maakunnan liiton operatiivista toimintaa. Toimiston tehtävänä on huolehtia kuntayhtymän toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja päätösten toimeenpanosta lakien ja asetusten, perussopimuksen, hallintosäännön ja muiden sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti. Jokainen työntekijä ja viranhaltija suorittaa, asiantuntijaroolinsa kautta, oman työskentelynsä jatkuvaa arviointia suhteessa lainsäädäntöön ja liiton toiminnallisiin sekä taloudellisiin tavoitteisiin olemassa olevilla mittareilla ja välineillä.

KESKI-SUOMEN LIITTO

Keski-Suomen liiton toimisto

Maakuntajohtaja

Pekka Hokkanen

Aluekehittäminen ja alueiden käyttö

Elinvoima, kehittäminen ja rahoitus

Aluekehitysjohtaja Pirjo Peräaho

Alueiden käyttö ja saavutettavuus

Suunnittelujohtaja Hanna Kunttu

Viestintä

Viestintäpäällikkö Jenni Isopahkala

Hallinto

Talous ja henkilöstöjohtaminen

Hallintopäällikkö Hanna Reini

Toimintasuunnitelma 2024

Maakuntavaltuusto hyväksyy talousarvion ja taloussuunnitelman lisäksi myös toimintasuunnitelman tavoitteineen.

Keski-Suomen liiton toiminnan päätavoitteet vuodelle 2024:

1. Kestävän elinvoiman kasvattaja
2. Rohkea maakunnan edunrakentaja
3. Vahva maakunnan tuntija

Jokainen päätavoite on jäsennelty alatavoitteiksi. Toimenpiteet ja mittarit talousarviovuodelle 2024 on kuvattu alatavoitteittain.

1. Kestävän elinvoiman kasvattaja

Maakunnan kehittämisen kärkiteemojen edistäminen

Maakuntaa palveleva alueiden käytön suunnittelu

Kehittämisasiirto

2. Rohkea maakunnan edunvalvoja

Alueellinen, kansallinen ja EU-tason edunvalvonta

Yhteistyö sidosryhmien ja kumppaneiden kanssa

3. Vahva maakunnan tuntija

Maakuntatiedon tuottaminen

Keski-Suomi-brändin vahvistaminen

1. Kestävän elinvoiman kasvattaja

- Maakuntastrategia asettaa maakunnan lähivuosien aluekehittämisen painopisteet ja kasvun kärjet. Strategiakokonaisuus pohjautuu kokonaiskestävyyden pyrkimykselle.
- Maakuntastrategian kasvun kärjet ovat:
  1. Bio- ja kiertotalous
  2. Hyvä vointi
  3. Uudistuva teollisuus
- Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 valmistelutyö on ollut viime vuodet aktiivisesti käynnissä Keski-Suomen liitossa. Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 hyväksymiskäsittelyn jälkeen maakuntakaava siirtyy toimeenpanoon ja ajantasaisuuden arvioinnin vaiheeseen.
- Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 –ohjelman rahoituskausi lähenee puoliväliään. Keski-Suomen liitto ylläpitää ja kehittää kehittämisrahoituksen palveluiden laatua ja huolehtii aktiivisesti maakunnan rahoituskehityksen tasosta.
- Uuden ohjelmakauden rahoituksen lisäksi toteutuksessa ovat päättyneen kauden hankkeet mukaan lukien EU:n elpymisrahoituksella (ReactEU) käynnistetyt hankkeet. Hankkeiden loppumaksatukset on käsitelty maaliskuun 2024 loppuun mennessä.
- Keski-Suomen liitto hakee itse ulkopuolista rahoitusta ja toteuttaa maakuntastrategiaa ja jäsenkuntien kehittämistoiveita tukevia hankkeita.

Keski-Suomen liiton toteuttamat hankkeet 1/3

HANKE	TOTEUTUSAIKA	BUDJETTI	TEEMA
NACAO (Nature Based Carbon Offsets)	1.3.2023-28.2.2026	264 236 € (Interreg Europe)	Luontopohjaiset hiilensidontaratkaisut alueille – hankkeessa (NACAO) etsitään alueille ja kaupungeille sekä kunnille ratkaisuja vaikuttavaan hiilikompensatioon.
Promoter	1.3.2023-28.2.2026	259 542 € (Interreg Europe)	Promoter-hanke keskittyy päästöttömän liikkumiseen. Hankkeella edistetään vihreän energian tuotantoa paikallisella tasolla tukemaan kestävää liikkumista.
Green Industrial Areas	1.1.2023-31.12.2025	144 244 € (Interreg Baltic Sea)	Green Industrial Areas -hanke tähtää teollisuusalueiden ja yrityspuistojen vihreään siirtymään. Tavoitteena on teollisuuden energiankäytön vähentäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen, kilpailukykyä lisäten.
Luonto- ja ilmastotiedolla johtaminen Keski-Suomen vahvuudeksi (LUMOAVA)	1.9.2023-31.12.2025	292 098 € (JTF)	Keski-Suomen liiton ja Keski-Suomen ELY-keskuksen LUMOAVA-yhteishankkeessa kytketään ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillintä yhteen Keski-Suomessa, tuotetaan ja koostetaan luontotietoa sekä otetaan tutkimustietoa laajasti käyttöön Keski-Suomessa.

Keski-Suomen liiton toteuttamat hankkeet 2/3

HANKE	TOTEUTUSAIKA	BUDJETTI	TEEMA
Hyvän voinnin Keski-Suomi	3.5.2022-31.10.2024	167 945 € (AKKE)	Hankkeen tavoitteena on parantaa maakunnan hyvinvointitoimintaa ja edistää väestön hyvinvointi sekä kehittää hyvinvoinnin yhteistyöverkostoa ja tarjota tukea sekä rahoitusta uusiin ideoihin ja kokeiluihin.
Keski-Suomen kulttuuritasku	1.1.2023-31.12.2024	175 000 € (Opetus- ja kulttuuriministeriö)	Hankkeen tehtävänä on kuntien kulttuuritoiminnan kehittäminen, kulttuuritoimintaa tukevien rakenteita luominen ja asukkaiden osallisuuden vahvistaminen.
Delivering good governance and balanced local economy in Finland	13.2.2023-14.6.2024	57 550 € (Council of Europe)	The project will contribute through provision of policy advice containing concrete recommendations to the Finnish authorities and supporting the local and regional authorities in improving the delivery of public services to their citizens, by implementing the Centre of Expertise' capacity-building tools.

Keski-Suomen liiton toteuttamat hankkeet 3/3

HANKE	TOTEUTUSAIKA	BUDJETTI	TEEMA
Aluekehitysrahoituksen hallinnointi	1.1.2023-30.6.2025	158 039 € (Keski-Suomen kehittämisrahasto)	Hankkeella turvataan Keski-Suomen liiton aluekehittämisrahoituksen sujuva hallinnointi, lisätään Keski-Suomen alueellisen JTF-suunnitelman tunnettuutta sekä edistetään verkostoitumista, vuoropuhelua ja yhteistyötä JTF-suunnitelman toteutumiseen liittyen.
JTF-rahasto käyntiin	1.1.2023-30.6.2025	105 358 € (AKKE)	Hankkeella vauhditetaan Keski-Suomen siirtymäsuunnitelman toteuttamista ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) varojen hyödyntämistä Keski-Suomessa.
AKKE tekninen tuki	1.3.2023-31.8.2025	37 000€ (AKKE)	Keski-Suomen liitolla on käytössään alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen (AKKE) määrärahaa yhteensä 10,5 m€ (2020-2023). AKKE-määrärahojen maksatusten volyyymi ja hyvästä palvelukyvyistä huolehtiminen edellyttää Keski-Suomen liitolta Lisäpanostusta teknisellä tuella palkattavaan henkilöstöön.

1. Kestävän elinvoiman kasvattaja

Tavoite	Toimenpiteet 2024	Mittarit 2024
Maakuntastrategian kärkiteemojen edistäminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rahoituksen kohdentaminen maakuntastrategiaan ja sen kasvun kärkiin 2. Kärkikohtaisten toimenpiteiden toteuttaminen ja seuranta 3. Luonto- ja ilmastotiedon lisääminen aluekehittämisen toimenpiteissä 4. Maakuntaohjelman väliarviointi	<ol style="list-style-type: none"> 1. 90 % myönnetystä rahoituksesta kohdentuu maakuntastrategiaan ja sen kasvun kärkiin 2. Kärkikohtaiset mittarit hankkeista, rahoituksesta ja verkostoista 3. Hiilineutraali Keski-Suomi 2030 –tiekartan tietopohja ja toimenpidesuunnitelma täydennetty luonnon monimuotoisuuden näkökulmalla 4. Maakuntaohjelman väliarviointi valmistuu ja sitä koskevat jatkotoimenpiteet on hyväksytty
Maakuntastrategiaa palveleva alueiden käytön suunnittelu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maakuntakaavan toimeenpano 2. Maakuntakaavan ajantasaisuuden arviointi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktiivinen kunta- ja sidosryhmä-yhteistyö (lausunnot, neuvottelut) 2. Keskeiset maakuntakaavan ajantasaisuuteen liittyvät tekijät on tunnistettu; mm. energiaselvitys on valmistunut. Alue- ja viherrakenteen kehityskuvatyo on käynnissä.
Kehittämisrahoituksen palveluiden hyvän laadun säilyttäminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rahoitus- ja maksatusprosessien sujuvuuden varmistaminen 2. Maakunnan rahoituskehityksen tasosta huolehtiminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asiakaskokemuksen sekä rahoitus- ja maksatushakemusten käsittelyaikojen mittaaminen 2. Rahoitusvaltuuden määrä

2. Rohkea maakunnan edunrakentaja

- Keski-Suomen liitto on ennen kaikkea omistajakuntiensa edunvalvoja.
- Keski-Suomen vaikuttamistyötä ohjaa vaikuttamisen vuosikello, johon myös vaikuttamisviestintä kytkeytyy.
- Keski-Suomen liitto ylläpitää ja kehittää maakunnan vaikuttamisen näkökulmasta keskeisiä verkostoja ja strategisia kumppanuuksia. Vaikuttamis- ja edunvalvontatyöhön ottavat osaa Keski-Suomen liiton henkilöstö ja luottamushenkilöt, jotka osallistuvat maakunnan kehittämisen kannalta merkityksellisiin maakunnallisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin työryhmiin ja yhteistyöelimiin.
- Tärkeitä vaikuttamisen ja edunvalvonnan keinoja ovat muun muassa lausunnot, kannanotot ja kuulemiset esimerkiksi valiokunnissa ja muissa työryhmissä sekä suorat kontaktit.
- Kansainvälisessä vaikuttamis- ja edunvalvontatyössä hyödynnetään Brysselissä toimivaa Länsi-Suomen liittojen Eurooppa-toimistoa (West Finland European Office, WFEO) sekä keskeisiä kansainvälisiä verkostoja ja toimijoita.
- Jo tässä vaiheessa tunnistettuja ensi vuoden vaikuttamis- ja edunvalvontatyötä vaativia toimia ovat hallitusohjelman toimeenpanon seuranta, budjetti- ja lisätalousarvioprosesseihin vaikuttaminen, TE24-uudistuksen toimeenpano, valtion aluehallintouudistus sekä uuteen EU-ohjelmakauteen 2028-2035 ja EU:n koheesio politiikkaan vaikuttaminen.

2. Rohkea maakunnan edunrakentaja

Tavoite	Toimenpiteet 2024	Mittarit 2024
Edunvalvonta ja vaikuttaminen	<ol style="list-style-type: none"> Hallitusohjelman toimeenpanon seuraaminen Budjetti- ja lisätalousarvioprosesseihin vaikuttaminen Lainsäädäntöprosesseihin vaikuttaminen esim. TE24-uudistuksen toimeenpano ja valtion aluehallintouudistus Uuteen EU-ohjelmakauteen 2028-2035 ja EU:n koheesipolitiikkaan vaikuttaminen Liikenteen kärkikohteiden ja saavutettavuuden edistäminen Valtion palvelu- ja toimitilaverkkouudistuksen käynnistäminen Kokonaisturvallisuus-teeman vahvistaminen	<ol style="list-style-type: none"> Keski-Suomen hallitusohjelmavaikuttamisen tavoitteet toteutuvat ohjelman toimeenpanossa Ministeritapaamiset ja valiokuntalausunnot Työryhmätyöskentely ja lausunnot Etelä- ja Länsi-Suomen maakuntien yhteinen vaikuttamistyö organisoitu ja käynnissä Keski-Suomen tärkeimmät liikennehankkeet mukana Väylän investointiohjelmassa Työryhmän kokoaminen ja alueellisen suunnittelun käynnistäminen KSTURVA:n toimintasuunnitelman toimeenpano
Sidosryhmät ja kumppanit	<ol style="list-style-type: none"> Keskeisten verkostojen fasilitointi Länsi-Suomen liikennestrategian ja Päärata+ yhteistyöhön osallistuminen EU-verkostojen vaikuttamistyö	<ol style="list-style-type: none"> Verkostojen kokoontuminen mm. kansanedustajat, kuntajohtajat ja –toimijat, teemakohtaiset verkostot Maakuntien yhteinen edunvalvontatyö liikennestrategian toimenpideohjelman edistämiseksi WFEO-ohjausryhmätyöskentely, Länsi-Suomen maakuntajohtajien EU-edunvalvontatyö

3. Vahva maakunnan tuntija

- Keski-Suomen liitto on keskeinen maakunnan aluetiedon tuottaja ja ennakointiyhteistyön koordinoija. Olennaisen tiedon tunnistaminen ja analysointi sekä oikea-aikainen viestintä tukevat toimintaa, vaikuttamista ja tiedolla johtamista.
- Keski-Suomen liiton viestinnän suunnittelu, toteutus ja raportointi pohjautuu viestintästrategiaan ja –suunnitelmaan. Viestinnällä jaetaan tietoa Keski-Suomen asioista ja alueen kehittämistä monikanavaisesti ja ihmisläheisesti erilaiset kohderyhmät huomioiden.
- Viestinnän tavoitteena on tiivistää yhteistyötä median kanssa ja kehittää Keski-Suomen brändiä.
- Keski-Suomen liitto osallistuu aktiivisesti viestintäyhteistyöhön sidosryhmissään.

3. Vahva maakunnan tuntija

Tavoite	Toimenpiteet 2024	Mittarit 2024
Keski-Suomen liitto maakuntatiedon tuottajana	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aluetalouden tilastoseuranta ja analysointi 2. Ennakointiyhteistyön ja -viestinnän kehittäminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaksi maakunnan elinkeinoelämän kehitystä analysoivaa Aikajana –katsausta julkaistuna 2. Skenaarioiden seurantamalli sekä maakunnallinen ennakointiyhteistyön malli käytössä
Keski-Suomi -brändin vahvistaminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maakunnan brändityön aloittaminen 2. Keski-Suomen liiton näkyvyyden kehittäminen 3. Innovaatiolaakso-statusuksen hakeminen Keski-Suomelle 4. Viestintäyhteistyö keskeisissä sidosryhmissä	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brändi-identiteetti ja keskeiset viestinnän elementit on määritelty 2. Mediayhteistyön tiivistäminen ja Keski-Suomen liiton asiantuntijoiden näkyvyyden parantaminen 3. Innovaatiolaakso-statusuksen saaminen 4. Viestintävaliokunnan toimintaan osallistuminen

KESKI-SUOMEN LIITTO

Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024–2026

Talousarvio ja sen sitovuus

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on hyväksyttävä vuoden loppuun mennessä kunnalle talousarvio seuraavaksi kalenterivuodeksi ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarvio- ja taloussuunnitelma tulee laatia siten, että taloudelliset edellytykset liiton tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi ja taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarvio muodostuu käyttötalous- ja tuloslaskelmaosasta sekä rahoitus- ja investointiosasta.

Maakuntavaltuusto hyväksyy talousarviossa sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Keski-Suomen liiton toiminnan päätavoitteet ovat maakuntavaltuustoon nähden sitovia. Talousarvion maakuntahallitusta sitova taso on käyttötalouden tulosityksiköiden toimintatulot ja -menot sekä toimintakatteet. Talousarvion toimistoa sitova taso on käyttötalouden henkilöstökulut, palveluiden ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, avustukset sekä muut toimintamenot.

Kun maakuntavaltuusto on hyväksynyt talousarvion, maakuntahallitus käsittelee ja hyväksyy talousarvioon pohjautuvan käyttösuunnitelman vuodelle 2024. Käyttösuunnitelma laaditaan tulosityksiköittäin.

Talousarvio 2024

Tuloslaskelma ja käyttötalous

TULOSLASKELMA JA KÄYTTÖTALOUS	TP 2022	TA 2023	TA 2024	TA 2023 - 2024	
				Muutos €	Muutos %
TOIMINTATUOTOT	3 910 779	3 795 100	4 106 700	311 600	8 %
Myyntituotot	3 539 219	3 507 200	3 465 900	-41 300	-1 %
Jäsenkuntien maksuosuudet	3 433 296	3 433 300	3 433 300	0	0 %
Muut myyntituotot	105 923	73 900	32 600	-41 300	-127 %
Tuet ja avustukset	371 560	287 900	640 800	352 900	55 %
Muut tuotot	0	0	0	0	0 %
TOIMINTAKULUT	-3 894 748	-3 770 100	-4 086 700	316 600	8 %
Henkilöstömenot	-2 145 343	-2 120 500	-2 333 500	213 000	9 %
Palvelujen ostot	-704 136	-691 200	-794 000	102 800	13 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-38 833	-62 160	-54 200	-7 960	-15 %
Avustukset, sis. K-S kehittämisrahaston	-770 967	-665 000	-665 000	0	0 %
Muut toimintamenot	-235 469	-231 240	-240 000	8 760	4 %
TOIMINTAKATE	16 032	25 000	20 000	-5 000	-25 %
Rahoitustuotot ja -menot	-25 939	0	0	0	0 %
Korkotuotot	0	0	0	0	0 %
Muut rahoitustuotot	-25	0	0	0	0 %
Korkomenot	-25 842	0	0	0	0 %
Muut rahoitusmenot	-73	0	0	0	0 %
VUOSIKATE	-9 907	25 000	20 000	-5 000	-25 %
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	0	0 %
Suunnitelman mukaiset poistot	0	0	0	0	0 %
TILIKAUDEN TULOS	-9 907	25 000	20 000	-5 000	-25 %
Rahastojen lisäys (-)	-700 000	-650 000	-650 000	0	0 %
Rahastojen vähennys (+)	747 098	650 000	650 000	0	0 %
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	37 190	25 000	20 000	-5 000	-25 %

Keski-Suomen liiton tulosityksiköt

Keski-Suomen liiton toiminta jakautuu seuraaviin tulosityksiköihin:

1. Luottamushenkilöhallinto
2. Toimisto
3. Projektit

Perussopimuksen mukaan kunnat rahoittavat maksuosuuksilla liiton varsinaisen toiminnan eli luottamushenkilöhallinnon ja toimiston toimintamenot sekä Keski-Suomen kehittämisrahaston varauksen.

Projektit-tulosityksikköön kuuluvat liiton itse toteuttamat hankkeet. Hankkeiden edellyttämät omavastuuosuudet katetaan vakituisen henkilökunnan työajan kohdentamisella, ministeriöiden vastinrahoituksella tai toimiston budjetista.

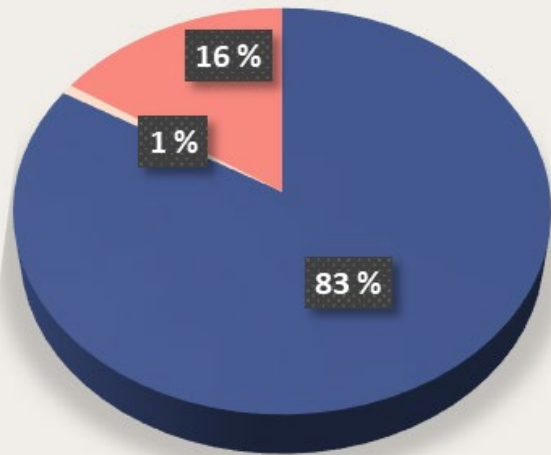
Talousarvio 2024

Tulosyksiköt

KÄYTTÖTALOUSOSA TULOSYKSIKÖITTÄIN	Luottamus- henkilöhallinto	Toimisto	Projektit	Yhteensä
TOIMINTATUOTOT	0	3 587 500	519 200	4 106 700
Myyntituotot	0	3 465 900	0	3 465 900
Jäsenkuntien maksuosuudet	0	3 433 300	0	3 433 300
Muut myyntituotot	0	32 600	0	32 600
Tuet ja avustukset	0	121 600	519 200	640 800
Muut tuotot	0	0	0	0
TOIMINTAKULUT	-202 000	-3 165 100	-729 600	-4 096 700
Henkilöstömenot	-135 000	-1 673 900	-524 600	-2 333 500
Palkat ja palkkiot	-135 000	-1 406 700	-440 800	-1 982 500
Henkilöstösivukulut	0	-267 200	-83 800	-351 000
Palvelujen ostot	-57 000	-570 500	-166 500	-794 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	-43 700	-10 500	-54 200
Avustukset (sis. K-S kehittämisrahaston)	0	-665 000	0	-665 000
Muut toimintamenot	0	-212 000	-28 000	-240 000
TOIMINTAKATE	-192 000	422 400	-210 400	20 000
Rahoitustulot ja -menot	0	0	0	0
Korkotulot	0	0	0	0
Muut rahoitustulot	0	0	0	0
Korkomenot	0	0	0	0
Muut rahoitusmenot	0	0	0	0
VUOSIKATE	-192 000	422 400	-210 400	20 000
TILIKAUDEN TULOS	-192 000	422 400	-210 400	20 000
Rahastojen lisäys (-)	0	-650 000	0	-650 000
Rahastojen vähennys (+)	0	650 000	0	650 000
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-192 000	422 400	-210 400	20 000

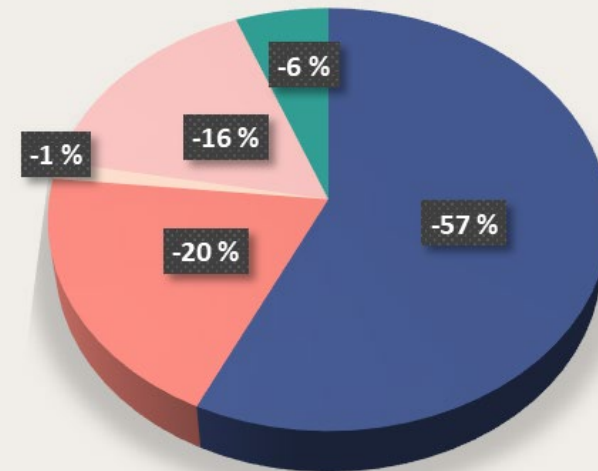

TOIMINTATUOTOT 2024

- Jäsenkuntien maksuosuudet
- Muut myyntituotot
- Tuet ja avustukset

TOIMINTAKULUT 2024

- Henkilöstömenot
- Palvelujen ostot
- Aineet, tarvikkeet ja tavarat
- Avustukset, sis. K-S kehittämisrahaston
- Muut toimintamenot

Talous- suunnitelma 2024-2026

TALOUSSUUNNITELMA						TA2024-2026	
TULOSLASKELMA JA KÄYTTÖTALOUS	TP2022	TA2023	TA2024	TS2025	TS2026	Muutos €	Muutos %
TOIMINTATUOTOT	3 910 779	3 795 100	4 106 700	3 872 300	3 844 000	-262 700	-7 %
Myyntituotot	3 539 219	3 507 200	3 465 900	3 455 300	3 524 000	58 100	
Jäsenkuntien maksusuodet	3 433 296	3 433 300	3 433 300	3 433 300	3 502 000	68 700	
Muut myyntituotot	105 923	73 900	32 600	22 000	22 000	-10 600	
Tuet ja avustukset	371 560	287 900	640 800	417 000	320 000	-320 800	
Muut tuotot	0	0	0	0	0	0	
TOIMINTAKULUT	-3 894 748	-3 770 100	-4 086 700	-3 857 300	-3 829 000	257 700	7 %
Henkilöstömenot	-2 145 343	-2 120 500	-2 333 500	-2 197 300	-2 119 000	-214 500	
Palvelujen ostot	-704 136	-691 200	-794 000	-700 000	-700 000	-94 000	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-38 833	-62 160	-54 200	-55 000	-55 000	800	
Avustukset, sis. K-S kehittämisrahasto	-770 967	-665 000	-665 000	-665 000	-715 000	50 000	
Muut toimintamenot	-235 469	-231 240	-240 000	-240 000	-240 000	0	
TOIMINTAKATE	16 032	25 000	20 000	15 000	15 000	-5 000	-33 %
Rahoitustulot ja -menot	-25 939	0	0	0	0	0	
Korkotuotot	0	0	0	0	0	0	
Muut rahoitustuotot	-25	0	0	0	0	0	
Korkomenot	-25 842	0	0	0	0	0	
Muut rahoitusmenot	-73	0	0	0	0	0	
VUOSIKATE	-9 907	25 000	20 000	15 000	15 000	-5 000	-33 %
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	0	0	0	
TILIKAUDEN TULOS	-9 907	25 000	20 000	15 000	15 000	-5 000	-33 %
Rahastojen lisäys (-)	-700 000	-650 000	-650 000	-650 000	-700 000	-50 000	
Rahastojen vähennys (+)	747 098	650 000	650 000	650 000	700 000	50 000	
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	37 190	25 000	20 000	15 000	15 000	-5 000	-33 %

Yksilöidyt toimenpiteet alijäämän kattamiseksi

Keski-Suomen liiton talouteen kertynyt alijäämä tullaan kattamaan kustannuksia sopeuttamalla ja tuottoja turvaamalla. Kustannuspuolella vaikutuksia haetaan sekä vastuullisella henkilöstösuunnittelulla että palveluostojen ja muiden kustannusten sopeuttamalla.

Tuottopuolella seurataan tarkasti tukien ja avustusten toteutumista muun muassa teknisen tuen, omien hankkeiden tukien ja palveluostoihin haettujen avustusten osalta.

Taloussuunnitelmassa on esitetty jäsenkuntien maksuosuuksien 2 % korottamista (yht. 68 700 €) vuonna 2026. Jäsenkuntien maksuosuuksia on korotettu edellisen kerran vuonna 2022 (+2%) ja 2016 (+2%).

Keski-Suomen kehittämisrahastoon on tehty 50 000 euron pienennys määräajaksi vuosille 2023–2024. Taloussuunnitelmassa esitetään 50 000 euron pienennyksen määräajan jatkamista vuodelle 2025 jäsenkuntien maksuosuuden korotuksen lykkäytymisen vuoksi. Keski-Suomen kehittämisrahaston budjetti palaa normaaliin 700 000 euron tasoon vuonna 2026.

Talousarvio 2024

Rahoitus- ja investointi

RAHOITUS- JA INVESTOINTIOSA	TP2022	TA2023	TA2024	TS2025	TS2026
Toiminnan rahavirta	-9 907	25 000	20 000	15 000	15 000
Vuosikate	-9 907	25 000	20 000	15 000	15 000
Investointien rahavirta	0	0	0	0	0
Investointimenot	0	0	0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	-9 907	25 000	20 000	15 000	15 000
Rahoituksen rahavirta	126 825	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	126 825	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	116 918	25 000	20 000	15 000	15 000

Keski-Suomen kehittämisrahasto

- Keski-Suomen kehittämisrahastoa kartutetaan 650 000€ vuonna 2024.
- Rahasto-osuus sisältyy jäsenkuntien maksuosuuteen, joka laskutetaan kunnilta neljässä yhtä suuressa erässä: tammi-, huhti-, heinä- ja lokakuun 15. päivänä. Keski-Suomen kehittämisrahastoon budjetoitu osuus jäsenkuntien maksuosuudesta siirretään rahaston tilille tammi-, huhti-, heinä- ja lokakuun 20. päivänä.
- Keski-Suomen liiton taloussuunnitelmassa kehittämisrahaston taso palaa normaaliin 700 000€ vuosibudjettiin vuonna 2026.
- Lisätietoa Keski-Suomen kehittämisrahaston hankkeista [hankesalkusta](#).

Jäsenkuntien maksuosuudet 2024

Jäsenkuntien maksuosuudet määräytyvät kunnan viimeisimmän tilinpäätöksen tuloslaskelman verotulot -summan suhteessa. (Perussopimus 26 §)

Kunta	Verotulot		Maksuosuus, euroa		Muutos		Maksuerä 1/4
	2022	2021	2024	2023	euroa	%	
Hankasalmi	16 841 767	16 744 226	50 758	51 878	-1 120	-2,21 %	12 689
Joutsa	16 198 364	16 086 071	48 819	49 839	-1 020	-2,09 %	12 205
Jyväskylä	607 054 443	584 651 372	1 829 560	1 811 399	18 161	0,99 %	457 390
Jämsä	91 105 829	92 719 663	274 578	287 269	-12 692	-4,62 %	68 644
Kannonkoski	4 958 268	4 996 215	14 943	15 480	-536	-3,59 %	3 736
Karstula	14 232 799	14 060 206	42 895	43 562	-667	-1,55 %	10 724
Keuruu	39 354 033	37 687 554	118 606	116 766	1 841	1,55 %	29 652
Kinnula	5 433 049	5 540 136	16 374	17 165	-790	-4,83 %	4 094
Kivijärvi	4 480 176	4 499 578	13 502	13 941	-438	-3,25 %	3 376
Konnevesi	9 979 264	9 503 533	30 076	29 444	631	2,10 %	7 519
Kyyjärvi	5 530 525	5 138 140	16 668	15 919	749	4,49 %	4 167
Laukaa	78 602 991	75 420 857	236 896	233 673	3 223	1,36 %	59 224
Luhanka	3 138 593	3 110 018	9 459	9 636	-176	-1,87 %	2 365
Multia	6 586 564	6 429 424	19 851	19 920	-69	-0,35 %	4 963
Muurame	47 001 390	44 221 305	141 654	137 009	4 645	3,28 %	35 413
Petäjävesi	14 824 561	14 911 979	44 679	46 201	-1 522	-3,41 %	11 170
Pihtipudas	14 732 722	13 737 674	44 402	42 563	1 839	4,14 %	11 100
Saarjärvi	33 610 789	32 763 495	101 297	101 510	-212	-0,21 %	25 324
Toivakka	9 325 214	9 230 786	28 105	28 599	-495	-1,76 %	7 026
Uurainen	13 238 276	12 703 549	39 898	39 359	539	1,35 %	9 974
Viitasaari	23 462 490	22 689 515	70 712	70 298	414	0,59 %	17 678
Äänekoski	79 489 167	81 294 770	239 567	251 872	-12 305	-5,14 %	59 892
Yhteensä	1 139 181 274	1 108 140 066	3 433 300	3 433 300			858 325,00

KESKI-SUOMEN LIITTO

Kehitetään
Keski-Suomea
yhdessä!

19 § KEHITTÄMISJOHTAJAN VIRAN LAKKAUTTAMINEN

MH 27.10.2023, § 83

Maakuntavaltuusto perusti kokouksessaan 19.5.2017 kehittämisjohtajan viran. Virka täytettiin ensin määräajaksi 1.7.2017 – 31.12.2018. Määräaikaisuuden perusteena oli varautuminen Sipilän hallituksen maakunta- ja soteuudistuksen vaatimiin virkajärjestelyihin maakunnan liitossa.

Maakuntahallitus päätti kokouksessaan 23.11.2018, että kehittämisjohtajan virka täytetään 1.1.2019 alkaen toistaiseksi ja että virkaan siirretään tehtävää määräaikaisesti hoitanut FT Kari Luostarinen. Kehittämisjohtajan virkatehtäviin kuuluvat digitalouden edistäminen sekä henkilöstöjohtaminen, toimiston henkilöstön esihenkilötehtävät ja työnantajan edustajana toimiminen.

Kehittämisjohtaja Kari Luostarinen on irtisanoutunut virastaan eläkkeelle jäämisen vuoksi. Palvelussuhde päättyy 31.12.2023. Taloudellisten ja toiminnallisten syiden vuoksi virka-asemaa edellyttävät henkilöstöjohtamisen tehtävät on suunniteltu yhdistettäväksi hallintopäällikön virkaan. Esitys hallintopäällikön virantoimitusvelvollisuuden ja virkanimikkeen muutoksesta hallintojohtajaksi on maakuntahallituksen päätettävänä omana asiakohdanaan. Virka-asemaa edellyttämättömien kehittämisjohtajan tehtävien hoidosta päätetään vuoden 2024 aikana liiton taloustilanne huomioiden.

Virkarakenteen muutoksista on keskusteltu henkilöstötunnilla 5.9.2023 ja käsitelty henkilöstöyhteistyöryhmässä 9.10.2023.

Hallintosäännön 23 § mukaan viran perustamisesta ja lakkauttamisesta päättää maakuntavaltuusto.

Lisätietoja: Pirjo Peräaho, aluekehitysjohtaja, p. 040 591 0760, pirjo.peraaho(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus päättää esittää maakuntavaltuustolle, että kehittämisjohtajan virka lakkautetaan 1.1.2024 alkaen.

Päätös: Kehittämisjohtaja Kari Luostarinen ja hallintopäällikkö Hanna Reini ilmoittivat esteellisyydestä ja poistuivat kokouksesta asian käsittelyn ajaksi.

Maakuntahallituksen jäsen Jaakko Selin oli poissa kokouksesta asian käsittelyn ajan klo 11:21-11:26.

Päätösehdotus hyväksyttiin.

MV 8.12.2023, § 19

Keski-Suomen liiton hallintosäännön 23 §:n mukaan maakuntavaltuusto päättää viran perustamisesta ja lakkauttamisesta.

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi

Maakuntahallituksen ehdotus:

Maakuntavaltuusto lakkauttaa kehittämisjohtajan viran 1.1.2024 alkaen.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

---

20 § KESKI-SUOMEN LIITON HALLINTOSÄÄNTÖ

MH 22.9.2023, § 71

Keski-Suomen liiton voimassa oleva hallintosääntö on astunut voimaan 1.1.2021.

Hallintosäännössä on havaittu joitakin päivitystarpeita. Hallintosääntöön on tarpeen lisätä kirjaukset sopimushallinnasta sekä poikkeusolojen ja normaaliolojen häiriötilanteiden varautumisvelvollisuudesta. Hallintosäännön päivitysprosessin yhteydessä arvioidaan myös Keski-Suomen liiton virkarakennetta. Lisäksi hallintosääntöön tehdään joitakin teknislouonteisia päivityksiä.

Suomen Kuntaliitto ry on julkaissut keväällä 2023 uudistetun ja täydennetyn 3. painoksen kunnan hallintosääntömallista. Keski-Suomen liiton hallintosääntöä päivitetään vastaamaan hallintosääntömallin rakennetta ja sisältöä.

Kokouksessa kuullaan tarkempi esitys Keski-Suomen liiton hallintosäännön päivitystarpeista ja käydään evästyskeskustelu jatkovalmisteluun.

Linkki: [Voimassa oleva Keski-Suomen liiton hallintosääntö](#)

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus kuulee esittelyn Keski-Suomen liiton hallintosäännön päivitystarpeista ja käy asiasta evästyskeskustelun.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

MH 27.10.2023, § 85

Keski-Suomen liiton toimisto on jatkanut Keski-Suomen liiton hallintosäännön päivityksen valmistelua. Asiaa on käsitelty strategisessa johtoryhmässä 25.9. ja henkilöstötunnilla 11.10.

Liitteenä ovat Keski-Suomen liiton päivitetty hallintosääntö ja esitys tehdyistä muutoksista. Hallintosääntöön tehdyt muutokset on esitetty dokumenteissa korostevärillä. Kokouksessa kuullaan tarkempi esitys hallintosääntöön tehdyistä päivityksistä.

Uusi Keski-Suomen liiton päivitetty hallintosääntö astuu voimaan 1.1.2024.

Liite: Keski-Suomen liiton päivitetty hallintosääntö
Muutokset hallintosääntöön

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. esittää maakuntavaltuustolle, että valtuusto hyväksyy liitteenä olevan Keski-Suomen liiton hallintosäännön ja

2. antaa toimistolle valtuudet tehdä asiakirjaan teknisluonteisia muutoksia.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

MV 8.12.2023, § 20

Kuntalain 14 §:n mukaan kunnassa tai kuntayhtymässä on valtuusto, joka vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää kunnan päätösvaltaa. Valtuusto päättää muun muassa kunnan tai kuntayhtymän hallintosäännöstä.

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, maakuntajohtaja, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi
Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntahallituksen ehdotus:

Maakuntavaltuusto

1. hyväksyy liitteenä olevan Keski-Suomen liiton hallintosäännön ja
2. antaa toimistolle valtuudet tehdä asiakirjaan teknisluonteisia muutoksia.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

KESKI-SUOMEN LIITTO

Hallintosääntö

1 HALLINNON JA TOIMINNAN JÄRJESTÄMINEN	7
1.1 KESKI-SUOMEN LIITON JOHTAMINEN.....	7
1 § Hallintosäännön soveltaminen	7
2 § Johtamisjärjestelmä	7
3 § Esittely maakuntahallituksessa.....	7
4 § Maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävät	8
5 § Kuntayhtymän viestintä.....	8
1.2 TOIMIELINORGANISAATIO	8
6 § Kuntayhtymän toimielimet.....	8
7 § Maakuntavaltuusto.....	9
8 § Maakuntahallitus.....	9
9 § Tarkastuslautakunta.....	9
10 § Maakunnan yhteistyöryhmä	9
11 § Maakuntahallituksen jaostot, toimikunnat ja työryhmät	9
1.3 HENKILÖSTÖORGANISAATIO.....	9
12 § Keski-Suomen liiton toimisto	9
13 § Maakuntajohtaja ja toimiston johtaminen	10
14 § Johtoryhmä	10
1.4 TOIMIELINTEN JA VIRANHALTIJOIDEN TOIMIVALTA.....	10
15 § Maakuntavaltuusto	10
16 § Maakuntahallitus.....	10
17 § Maakuntajohtajan toimivalta	11
18 § Viranhaltijoiden toimivalta	12
19 § Toimivallan edelleen siirtäminen	12
20 § Toimivalta päättää asiakirjan antamisesta.....	12
21 § Maakuntahallituksen otto-oikeus	13
1.5 TOIMIVALTA POIKKEUSOLOISSA JA NORMAALIOLOJEN HÄIRIÖTILANTEISSA	13
22 § Normaalista toimivallasta poikkeaminen ja raportointi	13
23 § Päätösvallan käyttönottaminen määräajaksi maakuntahallituksen päätöksellä poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa	13
24 § Kokouskutsun määräajasta poikkeaminen.....	13
1.6 TOIMIVALTA HENKILÖSTÖASIOISSA.....	14
25 § Maakuntahallituksen yleistöimivalta.....	14

26 § Viran perustaminen ja lakkauttaminen sekä virkanimikkeen muuttaminen	Sivu 55	14
27 § Virkasuhteen muuttaminen työsuhteeksi.....		14
28 § Kelpoisuusvaatimukset		14
29 § Haettavaksi julistaminen.....		14
30 § Palvelusuhteeseen ottaminen.....		14
31 § Ehdollisen valintapäätöksen vahvistaminen		15
32 § Virkaan ottaminen virkaan valitun irtisanouduttua ennen virantoimituksen alkamista.....		15
33 § Virkaan ottaminen palvelussuhdetta koskevien uudelleenjärjestelyjen vuoksi		15
34 § Palkkaus.....		15
35 § Henkilökohtaiset lisät		16
36 § Päätösvalta palvelusuhteeseen liittyvissä yksityiskohdissa		16
37 § Harkinnanvaraiset virka- ja työvapaat.....		16
38 § Muut kuin harkinnanvaraiset virka- tai työvapaat		16
39 § Vuosilomat		16
40 § Virka- ja työehtosopimuksen harkinnanvaraisten määräysten soveltaminen		16
41 § Viranhaltijan siirtäminen toiseen virkasuhteeseen.....		16
42 § Sivutoimet		16
43 § Viranhaltijan työ- ja toimintakyvyn selvittäminen.....		17
44 § Virantoimituksesta pidättäminen		17
45 § Palvelussuhteen muuttaminen osa-aikaiseksi		17
46 § Lomauttaminen.....		17
47 § Palvelussuhteen päättyminen.....		17
48 § Menetettyjen ansioiden korvaaminen ja palkan takaisinperiminen		17
49 § Matkamääräykset.....		18
50 § Ylityö, lisätyö ja varallaolo		18
1.7 TIEDONHALLINNAN, ASIAKIRJAHALLINNON JA SOPIMUSTEN HALLINNAN JÄRJESTÄMINEN ..		18
51 § Maakuntahallituksen tiedonhallinnan, asiakirjahallinnon ja sopimushallinnon tehtävät.....		18
52 § Asiakirjahallinnosta ja arkistotoimesta vastaavan viranhaltijan tehtävät		18
2 TALOUS JA VALVONTA		19
2.1 TALOUDENHOITO		19
53 § Talousarvio ja taloussuunnitelma		19
54 § Talousarvion sitovuus.....		19
55 § Talousarvion täytäntöönpano ja toiminnan ja talouden seuranta		19
56 § Talousarvion muutokset		19
57 § Omaisuuden luovuttaminen ja vuokraaminen.....		20

58 § Omaisuuden myyminen ja vuokraus	Sivu 56	20
59 § Palvelujen myyminen		20
60 § Poistosuunnitelman hyväksyminen		20
61 § Rahatoimen hoitaminen.....		20
62 § Maksuista päättäminen.....		21
63 § Asiakirjojen antamisesta perittävät maksut		21
64 § Kuntayhtymän tilit, luottokortit ja laskujen hyväksyminen.....		21
3 VALVONTA		21
3.1 ULKOINEN VALVONTA		21
65 § Ulkoinen ja sisäinen valvonta		21
66 § Tarkastuslautakunnan kokoukset		22
67 § Tarkastuslautakunnan tehtävät ja raportointi		22
68 § Sidonnaisuusilmoituksiin liittyvät tehtävät		22
69 § Tilintarkastusyhteisön valinta		22
70 § Tilintarkastajan tehtävät.....		23
71 § Tilintarkastuskertomus ja muu raportointi.....		23
3.2 SISÄINEN VALVONTA JA RISKIENHALLINTA.....		23
72 § Maakuntahallituksen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät.....		23
73 § Viranhaltijoiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät.....		23
4 MAAKUNTAVALTUUSTO JA KUNTIEN EDUSTAJAINKOKOUS.....		24
4.1 MAAKUNTAVALTUUSTON JA KUNTIEN EDUSTAJAINKOKOUKSEN TOIMINTA.....		24
74 § Kuntien edustajainkokouksen toiminnan järjestelyt		24
75 § Maakuntavaltuuston toiminnan järjestelyt.....		24
76 § Maakuntavaltuustoryhmän muodostaminen ja valtuustoryhmän nimi.....		24
77 § Muutokset valtuustoryhmän kokoonpanossa		24
4.2 MAAKUNTAVALTUUSTON KOKOUKSET.....		25
78 § Maakuntavaltuuston varsinainen kokous ja sähköinen kokous.....		25
79 § Kokouskutsu		25
80 § Esityslista		25
81 § Sähköinen kokouskutsu		26
82 § Esityslistan ja liitteiden julkaiseminen kuntayhtymän verkkosivuilla		26
83 § Jatkokokous		26
84 § Varavaltuutetun kutsuminen		26
85 § Maakuntahallituksen ja viranhaltijoiden läsnäolo kokouksessa		26
86 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus		27

87 § Kokouksen johtaminen ja tilapäinen puheenjohtaja	Sivu 57	27
88 § Esteellisyys		27
89 § Asioiden käsittelyjärjestys		28
90 § Puheenvuorot		28
91 § Pöydällepano ja asian palauttaminen valmisteltavaksi		28
92 § Ehdotukset ja keskustelun päättäminen		29
93 § Ilman äänestystä syntyvän päätöksen toteaminen		29
94 § Äänestykseen otettavat ehdotukset		29
95 § Äänestystapa ja äänestysjärjestys		29
96 § Toimenpidealoite		30
97 § Pöytäkirjan laatiminen ja tarkastaminen		30
98 § Päätösten tiedoksianto		30
4.3 VAALIT		30
99 § Vaaleja koskevat yleiset määräykset		30
100 § Enemmistövaali		31
101 § Maakuntavaltuuston vaalilautakunta		31
102 § Ehdokaslistojen laatiminen		31
103 § Ehdokaslistojen jättäminen ja vaalitoimituksen nimenhuuto		32
104 § Ehdokaslistojen tarkastus ja oikaiseminen		32
105 § Ehdokaslistojen yhdistelmä		32
106 § Suhteellisen vaalin toimittaminen		32
107 § Suhteellisen vaalin tuloksen toteaminen		32
4.4 VALTUUTETUN ALOITE- JA KYSELYOIKEUS		33
108 § Valtuutettujen aloitteet		33
109 § Maakuntahallitukselle osoitettava kysymys		33
110 § Kyselytunti		33
5. PÄÄTÖKSENTEKO- JA HALLINTOMENETTELY		34
5.1 KOKOUSMENETTELY		34
111 § Määräysten soveltaminen		34
112 § Toimielimen päätöksentekotavat		34
113 § Sähköinen kokous		34
114 § Sähköinen päätöksentekomenettely		34
115 § Kokousaika ja -paikka		35
116 § Kokouskutsu		35
117 § Esityslistan ja liitteiden julkaiseminen kuntayhtymän verkkosivuilla		35

118 § Jatkokokous.....	Sivu 58	36
119 § Varajäsenen kutsuminen.....		36
120 § Läsnäolo kokouksessa		36
121 § Toimielinten kokouksiin osallistuminen etäyhteyden avulla.....		36
122 § Maakuntahallituksen edustaja muissa toimielimissä		37
123 § Kokouksen julkisuus		37
124 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.....		37
125 § Tilapäinen puheenjohtaja.....		37
126 § Kokouksen johtaminen ja puheenvuorot		37
127 § Kokouskutsussa mainitsemattoman asian käsittely		37
128 § Esittelijät		37
129 § Esittely		38
130 § Esteellisyys		38
131 § Pöydällepano ja asian palauttaminen valmisteltavaksi.....		38
132 § Ehdotukset ja keskustelun päättäminen		39
133 § Ilman äänestystä syntyvän päätöksen toteaminen.....		39
134 § Äänestykseen otettavat ehdotukset		39
135 § Äänestys ja vaali		39
136 § Eriävä mielipide.....		39
137 § Pöytäkirjan laatiminen ja tarkastaminen		40
138 § Päätösten tiedoksianto		41
5.2 MUUT MÄÄRÄYKSET		41
139 § Aloiteoikeus		41
140 § Jäsenkuntien aloitteet.....		41
141 § Aloitteen käsittely.....		42
142 § Aloitteen tekijälle annettavat tiedot		42
143 § Kuntayhtymän puhevalta, nimenkirjoitus ja asiakirjojen allekirjoittaminen.....		42
144 § Todisteellisen tiedoksiannon vastaanottaminen		43

1 HALLINNON JA TOIMINNAN JÄRJESTÄMINEN

1.1 KESKI-SUOMEN LIITON JOHTAMINEN

1 § Hallintosäännön soveltaminen

Keski-Suomen liiton hallinnon ja toiminnan järjestämisessä sekä päätöksenteko- ja kokousmenettelyssä noudatetaan tämän hallintosäännön määräyksiä, ellei laissa ole toisin säädetty.

Hallintosääntöä sovelletaan toissijaisena perussopimukseen nähden.

Hallintosääntöä sovelletaan ensisijaisena muihin kuntayhtymän sisäisiin ohjeisiin nähden.

Maakuntahallitus antaa tarvittaessa ohjeita hallintosäännön soveltamisesta.

2 § Johtamisjärjestelmä

Keski-Suomen liiton johtaminen perustuu maakuntasuunnitelmaan, maakuntakaavaan, maakuntaohjelmaan, taloussuunnitelmaan, talousarvioon ja muihin maakuntavaltuuston päätöksiin.

Maakuntavaltuusto vastaa Keski-Suomen liiton toiminnasta ja taloudesta, käyttää liiton päätösvaltaa ja siirtää toimivaltaansa hallintosäännön määräyksillä.

Maakuntahallitus vastaa maakuntavaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta.

Maakuntahallitus johtaa liiton toimintaa, hallintoa ja taloutta. Maakuntahallitus vastaa liiton toiminnan yhteensovittamisesta, omistajaohjauksesta ja henkilöstöpolitiikasta sekä huolehtii liiton sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Maakuntajohtaja johtaa maakuntahallituksen alaisena liiton hallintoa, taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. Maakuntajohtaja vastaa asioiden valmistelusta maakuntahallituksen käsiteltäväksi.

3 § Esittely maakuntahallituksessa

Maakuntahallituksen esittelijänä toimii maakuntajohtaja. Maakuntajohtajan ollessa poissa tai esteellinen, esittelijänä toimii hänen sijaisekseen määrätty viranhaltija.

Maakuntahallituksen sisäisten asioiden esittelystä maakuntahallitukselle vastaa maakuntahallituksen puheenjohtaja.

4 § Maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävät

Maakuntahallituksen puheenjohtaja:

1. johtaa maakuntahallituksen tehtävien toteuttamisen edellyttämää poliittista yhteistyötä käymällä asioiden käsittelyn edellyttämiä keskusteluja poliittisten ryhmien kanssa sekä pitämällä sopivin tavoin yhteyttä maakunnan asukkaisiin ja muihin sidosryhmiin;
2. vastaa maakuntajohtajan johtajasopimuksen valmistelusta ja huolehtii maakuntahallituksen ja -valtuuston kytkemisestä valmisteluprosessiin tarkoituksenmukaisella tavalla;
3. vastaa siitä, että maakuntajohtajan kanssa käydään vuosittain tavoite- ja arviointikeskustelut;
4. päättää maakuntajohtajan ulkomaan virkamatkoista;
5. päättää maakuntajohtajan vuosi- ja sairauslomista;
6. päättää maakuntajohtajan sellaisesta virkavapaudesta tai työlomasta, johon maakuntajohtajalla on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus;
7. hyväksyy maakuntajohtajan matkalaskut; sekä
8. päättää maakuntajohtajan sivutoimiluvasta.

Lisäksi maakuntahallituksen puheenjohtajan toimivaltaan kuuluu päättää niistä asioista, joista tässä säännössä muualla säädetään.

5 § Kuntayhtymän viestintä

Maakuntahallitus johtaa kuntayhtymän viestintää ja hyväksyy yleiset ohjeet viestinnän periaatteista. Viestintäpäällikkö vastaa viestinnän operatiivisesta johtamisesta.

Maakuntahallitus ja muut toimielimet sekä liiton viranhaltijat luovat omalla toiminnallaan edellytyksiä läpinäkyvälle toiminnalle asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Liiton jokainen työntekijä osallistuu viestintään **työtehtäviinsä** soveltuvalla tavalla.

Maakunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien tulee saada tietoja valmisteltavina olevista yleisesti merkittävistä asioista. Viestinnässä käytetään selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otetaan huomioon maakunnan viestinnän kohderyhmien tarpeet.

1.2 TOIMIELINORGANISAATIO

6 § Kuntayhtymän toimielimet

Kuntayhtymällä on maakuntavaltuusto, maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta.

Maakunnassa on alueen kehittämiseen vaikuttavien toimenpiteiden ja alue- ja rakennepolitiikanrahoituksen yhteensovittamista varten maakunnan

yhteistyöryhmä. Maakuntahallitus asettaa yhteistyöryhmän aluekehityslainsäädännössä säädettyjen tahojen edustajista. Sen tehtävät määritellään tarkemmin kulloinkin voimassa olevassa laissa alueiden kehittämisestä.

Maakunnan yhteistyöryhmää koskevista tarkemmista määräyksistä säädetään yhteistyöryhmän työjärjestyksessä.

Maakuntavaltuusto ja maakuntahallitus voivat tarvittaessa perustaa muitakin kuntalain mukaisia toimielimiä.

7 § Maakuntavaltuusto

Maakuntavaltuuston koko ja toimikausi määräytyvät kuntayhtymän perussopimuksen mukaisesti. Jäsenkunnat nimeävät valtuuston jäsenet perussopimuksessa sovitulla tavalla.

8 § Maakuntahallitus

Maakuntahallituksen koko, toimikausi ja valinta määräytyvät kuntayhtymän perussopimuksen mukaisesti.

9 § Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä kolme (3) muuta jäsentä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat valtuutettuja. Maakuntavaltuusto nimittää tarkastuslautakunnan kuntavaalikaudeksi.

10 § Maakunnan yhteistyöryhmä

Maakuntahallitus asettaa maakunnan yhteistyöryhmän, nimittää sen puheenjohtajan ja vahvistaa sen työjärjestyksen.

11 § Maakuntahallituksen jaostot, toimikunnat ja työryhmät

Maakuntahallituksella voi olla maakuntahallituksen valtuutukseen perustuvaa asioiden valmistelua ja toimeenpanoa varten jaosto, johon kuuluu enintään viisi maakuntahallituksen toimikaudekseen valitsemaa jäsentä ja näiden henkilökohtaiset varajäsenet.

Muiden kuin edellä mainittujen toimielinten osalta koosta ja toimikaudesta päättää se toimielin, joka tekee toimielimen (jaosto, toimikunta, työryhmä) asettamispäätöksen. Toimielimen toimikausi ei voi olla pidempi kuin sen asettaneen toimielimen toimikausi.

1.3 HENKILÖSTÖORGANISAATIO

12 § Keski-Suomen liiton toimisto

Kuntayhtymällä on toimisto. Toimiston tehtävänä on maakuntahallituksen alaisena huolehtia kuntayhtymän toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja päätösten toimeenpanosta lakien ja asetusten, perussopimuksen, tämän hallintosäännön ja muiden sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.

13 § Maakuntajohtaja ja toimiston johtaminen

Maakuntajohtaja johtaa ja kehittää liiton hallintoa, taloutta ja muuta toimintaa maakuntahallituksen alaisena yhdessä viranhaltijaorganisaation kanssa siten, että toimisto saavuttaa maakuntavaltuuston ja -hallituksen asettamat tavoitteet.

Maakuntajohtaja päättää henkilöstön tehtävistä, **esihenkilö-** ja alaisuhteista sekä raportointivastuista.

Maakuntajohtajan ollessa poissa tai esteellinen hänen sijaisenaan toimii aluekehitysjohtaja.

Maakuntahallitus päättää muiden viranhaltijoiden **sijaisuuksista**.

14 § Johtoryhmä

Maakuntajohtajalla on apunaan johtoryhmä. Johtoryhmän muodostavat viranhaltijat ja henkilöstön edustaja sekä muut maakuntajohtajan päättämät **työntekijät**.

1.4 TOIMIELINTEN JA VIRANHALTIJOIDEN TOIMIVALTA

15 § Maakuntavaltuusto

Sen lisäksi mitä 2 §:ssä määrätään, maakuntavaltuusto:

1. **päättää pidemmän aikavälin alueellista kehitystä osoittavan maakuntasuunnitelman laatimisesta, tarkistamisesta ja hyväksymisestä;**
2. hyväksyy alueiden kehittämistä annetun lain ja asetuksen mukaisen maakuntaohjelman, jossa osoitetaan maakunnan kehittämisen tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet;
3. päättää maankäyttö- ja **rakennuslain** tarkoittaman maakuntasuunnitelman ja maakuntakaavan laatimisesta, tarkistamisesta ja hyväksymisestä.

16 § Maakuntahallitus

Sen lisäksi mitä 2 §:ssä määrätään, maakuntahallitus johtaa kuntayhtymän toimintaa ja vastaa kuntalaissa sille säädetyistä tehtävistä sekä:

1. päättää alueiden kehittämistä koskevan lain mukaisista sekä muusta lainsäädännöstä tulevista muista, kuin maakuntavaltuustolle määrätyistä tehtävistä;
2. vastaa Keski-Suomen **kehittämisrahaston päätöksenteosta;**

3. nimeää kuntayhtymän edustajat niiden yhteisöjen päätöksenteko- ja hallintoelimiin, joissa kuntayhtymä on osallisena, sekä sellaisiin toimielimiin, joissa käytetään kuntayhtymän äänivaltaa;
4. päättää maakuntaohjelman ja maakuntakaavan laadinnan vireillepanosta sekä laadinnan yhteydessä saatuihin lausuntoihin, mielipiteisiin ja muistutuksiin annettavista vastineista;
5. antaa selityksen maakuntavaltuuston päätöksestä tehdyn valituksen johdosta;
6. hyväksyy maakuntaohjelmaan ja sen toimeenpanoon liittyvät muutokset sekä muut aluekehittämiseen liittyvät suunnitelmat ja ohjelmat;
7. hyväksyy osaltaan lakisääteiset yhteistyösopimukset;
8. hyväksyy ohjelasopimukset ja yhteistyösopimukset kuntayhtymän osalta;
9. hyväksyy hankintoja koskevan ohjeen;
10. antaa kuntayhtymän nimissä lausunnot merkittävistä suunnitelmista, lakimuutoksista ja toimenpiteistä ja niiden rahoituksesta sekä tekee esitykset kaikista niistä asioista, joilla on olennaista merkitystä maakunnan kehittämisen, kuntayhtymän toiminnan tai maakuntakaavan toteuttamisen kannalta. Muissa asioissa sekä tilanteissa, joissa lausuntopyynnön aikataulu ei mahdollista hallituskäsittelyä, lausunnon voi antaa maakuntajohtaja tai viranhaltija. Tällaiset lausunnot annetaan välittömästi tiedoksi hallitukselle ja tuodaan seuraavaan hallitukseen;
11. päättää kirjallisen varoituksen antamisesta maakuntajohtajalle;
12. päättää maakuntajohtajan virkavapaasta sekä sen keskeyttämisestä ja peruuttamisesta.

Maakuntahallituksen puheenjohtajalla ja maakuntajohtajalla on oikeus käyttää puhevaltaa maakuntahallituksen puolesta.

17 § Maakuntajohtajan toimivalta

Sen lisäksi mitä 13 §:ssä määrätään, maakuntajohtaja vastaa maakunnan liiton yhteyksistä jäsenkuntiin ja yhteistyöstä eri sidosryhmien kanssa. Maakunnan liiton ylimpänä viranhaltijana maakuntajohtaja vastaa maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen asettamien tavoitteiden ja päätösten toteuttamisesta.

Lisäksi maakuntajohtaja:

1. antaa muut kuin §:n 16 kohdassa 10 tarkoitetut lausunnot;
2. päättää kuntayhtymälle osoitetun arvopostin ja muiden arvolähetysten kuittajat sekä vastaanottajat;
3. nimeää kuntayhtymän edustajat sellaisiin toimielimiin tai kokouksiin, joissa ei käytetä kuntayhtymän äänivaltaa;
4. päättää tarvittaessa luottamushenkilöiden palkkiosäännön soveltamisesta maakuntahallituksen ja maakunnan yhteistyöryhmän tai muiden toimielinten valitsemiin työryhmiin ja asiantuntijoihin;
5. perustaa tarvittaessa työryhmiä ja nimeää niihin jäsenet;
6. hyväksyy ja allekirjoittaa paikalliset sopimukset;
7. päättää kirjallisen varoituksen antamisesta;

8. päättää työsuojelutoimikunnan ja henkilöstöyhteistyöryhmän kokoonpanosta ja nimeää työsuojelupäällikön ja tietosuojavastaavan;
9. myöntää maakuntavaakunan käyttöluvan; sekä
10. suorittaa muut maakuntahallituksen määräämät tehtävät.

18 § Viranhaltijoiden toimivalta

Viranhaltijoiden tehtävänä on:

1. huolehtia tehtävänkuvansa mukaisesta toiminnasta, taloudesta, asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta; sekä
2. suorittaa muut maakuntahallituksen ja maakuntajohtajan määräämät tehtävät.

Lisäksi aluekehitysjohtaja:

1. tekee alueiden kehittämisestä annetun lain ja asetuksen tarkoittamat rahoituksen myöntämispäätökset ja saattaa päätökset maakuntahallituksen tiedoksi.

Lisäksi hallintojohtaja:

1. tekee kehittämistuen maksatuspäätökset;
2. päättää kuntayhtymän omaisuuden vakuuttamisesta vahinkojen varalle sekä henkilöstön vakuuttamisesta tai vakuutusta vastaavan turvan järjestämisestä;
3. päättää kuntayhtymän tarpeettomaksi käyneen irtaimen omaisuuden myymisestä;
4. päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön koulutuksiin osallistumisesta.

Maakuntahallitus päättää muista tehtävistä ja tehtävien hoidon järjestämisestä siltä osin kuin niistä ei ole lainsäädännössä tai tässä hallintosäännössä määrätty.

19 § Toimivallan edelleen siirtäminen

Toimielin tai maakuntajohtaja voivat siirtää sille tässä luvussa määrättyä toimivaltaa edelleen alaiselleen viranomaiselle tai viranhaltijalle. Se, jolle toimivaltaa on edelleen siirretty, ei voi enää siirtää toimivaltaa edelleen.

20 § Toimivalta päättää asiakirjan antamisesta

Toimielin voi päättämässään laajuudessa siirtää asiakirjan antamista koskevaa viranomaisen ratkaisuvalltaansa alaiselleen viranhaltijalle.

Maakuntavaltuuston asiakirjoja koskevat tietopyynnöt ratkaisee maakuntajohtaja tai hänen määräämänsä viranhaltija.

21 § Maakuntahallituksen otto-oikeus

Asian ottamisesta maakuntahallituksen käsiteltäväksi päättää maakuntahallitus, maakuntahallituksen puheenjohtaja tai maakuntajohtaja.

Maakuntahallituksen alaisen toimielimen tai viranomaisen on ilmoitettava maakuntahallitukselle tekemistään ottokelpoisista päätöksistä lukuun ottamatta sellaisia asioita tai asiaryhmiä, joista maakuntahallitus on päättänyt, ettei se käytä otto-oikeuttaan.

Päätös asian siirtämisestä maakuntahallituksen käsiteltäväksi on tehtävä kuntalaissa oikaisuvaatimuksen jättämiselle säädetyn ajan kuluessa.

Ne viranhaltijan päätökset, joita ei ole otettu maakuntahallituksen ratkaistavaksi, tuodaan maakuntahallitukselle tiedoksi.

1.5 TOIMIVALTA POIKKEUSOLOISSA JA NORMAALIOLOJEN HÄIRIÖTILANTEISSA

22 § Normaalista toimivallasta poikkeaminen ja raportointi

Hallintosäännön muiden lukujen toimivaltamääräyksistä voidaan poiketa poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa ja välttämättömän syyn vuoksi silloin, kun päätöksentekoa ei kyetä normaalitoimivaltuuksin riittäväällä tavalla järjestämään. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhat sekä elintärkeiden palveluiden keskeytymiseen, talouteen, kiinteistöihin, muuhun omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvat uhat, jotka aiheuttavat välittömän vaaran tai muun vakavan toiminnallisen tai taloudellisen riskin.

Maakuntajohtaja voi käyttää poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa normaalista toimivallasta poikkeavaa päätösvaltaa maakunnan palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi välttämättömän syyn vuoksi.

Maakuntahallitukselle tulee raportoida tähän pykälään perustuvalla toimivallalla tehdyistä päätöksistä.

23 § Päätösvallan käyttönottaminen määräajaksi maakuntahallituksen päätöksellä poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa

Maakuntahallitus voi vahvistaa maakuntajohtajan normaalista toimivallasta poikkeavan päätösvallan määräajaksi poikkeusoloissa sekä normaaliolojen häiriötilanteissa 22 §:ssä mainitun välttämättömän syyn vuoksi.

Maakuntahallitus voi – vahvistamisen sijaan– sekä ennen määräajan päättymistä todeta, ettei normaalista toimivallasta poikkeavan päätösvallan käytölle ole enää perusteita.

24 § Kokouskutsun määräajasta poikkeaminen

Toimielinten kokouskutsun lähettämisen määräajasta voidaan poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa poiketa päätöksenteon nopeuttamiseksi.

1.6 TOIMIVALTA HENKILÖSTÖASIOISSA

25 § Maakuntahallituksen yleistoimivalta

Mikäli toimivallasta henkilöstöasioissa ei ole säädetty laissa eikä hallintosäännössä, toimivalta on maakuntahallituksella.

26 § Viran perustaminen ja lakkauttaminen sekä virkanimikkeen muuttaminen

Maakuntavaltuusto päättää viran perustamisesta ja lakkauttamisesta.

Maakuntahallitus päättää virkanimikkeen muuttamisesta.

27 § Virkasuhteen muuttaminen työsuhteeksi

Maakuntahallitus päättää viran muuttamisesta työsuhteeksi.

28 § Kelpoisuusvaatimukset

Maakuntajohtajan viran kelpoisuusvaatimuksista päättää maakuntavaltuusto.

Virkasuhteeseen ottava viranomainen päättää viran kelpoisuusvaatimuksista, jos niistä ei ole päätetty virkaa perustettaessa.

Jos henkilö otetaan virkasuhteeseen ilman, että tehtävää varten on perustettu virkaa, kelpoisuusvaatimuksista päättää virkasuhteeseen ottava viranomainen.

Muiden palvelussuhteiden kelpoisuusvaatimuksista päättävät maakuntajohtaja tai hallintojohtaja.

Henkilöstöltä vaadittavasta kelpoisuudesta pidetään erillistä luetteloa.

29 § Haettavaksi julistaminen

Viran tai virkasuhteen julistaa haettavaksi virkasuhteeseen ottamisesta päättävä viranomainen. Kun virkasuhteeseen ottamisesta päättävä viranomainen on maakuntavaltuusto, viran tai virkasuhteen julistaa kuitenkin haettavaksi maakuntahallitus.

30 § Palvelusuhteeseen ottaminen

Virkasuhteeseen voidaan ottaa henkilö vain julkisella menettelyllä. Kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain perusteiden täytyessä voidaan virkasuhteeseen ottaa henkilö myös ilman hakumenettelyä.

Työsuhteisten osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä virkasuhteisten osalta on säädetty.

Maakuntajohtajan valitsee maakuntavaltuusto. Vakinaiset viranhaltijat valitsee maakuntahallitus. Maakuntajohtaja päättää muun kuin yllä mainitun henkilöstön ottamisesta vakituiseen tai määräaikaiseen työsuhteeseen ja määräaikaiseen virkasuhteeseen. Maakuntajohtaja päättää sijaisuusjärjestelyistä.

Koeajan määrittämisestä päättää se, jonka toimivaltaan palvelussuhteeseen ottaminen kuuluu.

31 § Ehdollisen valintapäätöksen vahvistaminen

Ehdollisen valintapäätöksen vahvistaa palvelussuhteeseen ottamisesta päättänyt viranomainen. Maakuntavaltuuston ehdollisen valintapäätöksen vahvistaa kuitenkin maakuntahallitus.

Ehdollisen valintapäätöksen raukeamisen toteaa päätöksellään palvelussuhteeseen ottamisesta päättänyt viranomainen. Maakuntavaltuuston ehdollisen valintapäätöksen raukeamisen kuitenkin toteaa päätöksellään maakuntahallitus.

32 § Virkaan ottaminen virkaan valitun irtisanouduttua ennen virantoimituksen alkamista

Jos haettavana olleeseen virkaan tai virkasuhteeseen valittu irtisanoutuu ennen virantoimituksen alkamista eikä varalle ole valittu toista henkilöä, voidaan viranhaltija valita niiden virkaa tai virkasuhdetta hakeneiden joukosta, jotka ilmoittavat hakemuksensa edelleen olevan voimassa.

33 § Virkaan ottaminen palvelussuhdetta koskevien uudelleenjärjestelyjen vuoksi

Henkilö voidaan ottaa virkaan ilman julkista hakumenettelyä sellaiseen virkasuhteeseen, johon henkilö on tarkoituksenmukaista ottaa hänen palvelussuhdettaan koskevien uudelleenjärjestelyjen vuoksi.

34 § Palkkaus

Henkilöstön palkkaus perustuu voimassa oleviin virka- ja työehtosopimuksiin.

Maakuntahallitus päättää maakuntajohtajan palkkauksesta.

Maakuntahallitus päättää viranhaltijoiden palkkauksesta virkasuhteen alkaessa ja maakuntajohtaja muutoksista virkasuhteen aikana.

Maakuntajohtaja päättää työsuhteisen henkilöstön ja sijaisen palkkauksesta.

35 § Henkilökohtaiset lisät

Maakuntajohtaja päättää henkilöstölle myönnettävästä henkilökohtaisesta palkanlisästä.

36 § Päätösvalta palvelussuhteeseen liittyvissä yksityiskohdissa

Maakuntajohtajan virkasuhteeseen liittyvistä yksityiskohdista päättää kuntalain puitteissa maakuntahallitus.

Maakuntajohtaja päättää muun henkilöstön osalta palvelussuhteeseen liittyvistä yksityiskohdista. Maakuntajohtaja voi siirtää päätösvaltaa alaiselleen.

37 § Harkinnanvaraiset virka- ja työvapaat

Maakuntajohtaja päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön harkinnanvaraisen virka- ja työvapaan myöntämisestä sekä virka- ja työvapaan keskeyttämisestä ja peruuttamisesta.

38 § Muut kuin harkinnanvaraiset virka- tai työvapaat

Maakuntajohtaja päättää muiden viranhaltijoiden sellaisesta virkavapaudesta, johon viranhaltijalla on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus sekä henkilöstön sellaisesta työvapaasta, johon työntekijällä on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus.

39 § Vuosilomat

Maakuntajohtaja päättää hallintojohtajan vuosilomasta. Hallintojohtaja päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön vuosilomista.

40 § Virka- ja työehtosopimuksen harkinnanvaraisten määräysten soveltaminen

Mikäli tässä luvussa ei ole toisin määrätty, virka- ja työehtosopimuksen harkinnanvaraisten määräysten soveltamisesta päättää maakuntajohtaja.

41 § Viranhaltijan siirtäminen toiseen virkasuhteeseen

Viranhaltijan siirtämisestä toiseen virkasuhteeseen päättää viranomainen, jolla on toimivalta molempiin virkasuhteisiin ottamisessa. Jos toimivalta on eri viranomaisilla, siirtämisestä päättää maakuntahallitus.

42 § Sivutoimet

Sivutoimilupahakemuksen ratkaisee ja sivutoimiluvan peruuttamisesta sekä sivutoimen vastaanottamisen ja pitämisen kieltämisestä päättää maakuntajohtaja. Sivutoimi-ilmoituksen hyväksymisestä ja kieltämisestä päättää sama viranomainen.

43 § Viranhaltijan työ- ja toimintakyvyn selvittäminen

Viranhaltijalain mukaan maakuntahallituksen puheenjohtaja päättää terveydentilaa koskevien tietojen pyytamisestä maakuntajohtajalta sekä maakuntajohtajan määräämisestä terveydentilaa koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin.

Viranhaltijalain mukaan maakuntajohtaja päättää terveydentilaa koskevien tietojen pyytamisestä alaiseltaan viranhaltijalta sekä viranhaltijan määräämisestä terveydentilaa koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin.

44 § Virantoimituksesta pidättäminen

Maakuntavaltuusto päättää maakuntajohtajan virantoimituksesta pidättämisestä. Väliaikaisesta virantoimituksesta pidättämisestä ennen päättävän toimielimen kokousta päättää maakuntavaltuuston puheenjohtaja.

Maakuntahallitus päättää muiden viranhaltijoiden virantoimituksesta pidättämisestä. Maakuntajohtaja voi päättää viranhaltijan väliaikaisesta virantoimituksesta pidättämisestä ennen maakuntahallituksen kokousta.

45 § Palvelussuhteen muuttaminen osa-aikaiseksi

Palvelussuhteen muuttamisesta osa-aikaiseksi päättää palvelussuhteeseen ottava viranomainen.

46 § Lomauttaminen

Maakuntahallitus päättää henkilöstön lomauttamisesta sekä lomauttamisen perusteista ja periaatteista.

47 § Palvelussuhteen päättyminen

Palvelussuhteen purkamisesta koeajalla, irtisanomisesta, purkamisesta ja purkautuneena pitämisestä päättää palvelussuhteeseen ottava viranomainen.

Viranhaltijan ilmoitus virkasuhteen irtisanomisesta ja työntekijän ilmoitus työsuhteen irtisanomisesta saatetaan virka- tai palvelussuhteeseen ottamisesta päättäneen viranomaisen tietoon.

48 § Menetettyjen ansioiden korvaaminen ja palkan takaisinperiminen

Viranhaltijalle kunnallisen viranhaltijalain nojalla maksettavista korvauksista päättää virkaan ottanut viranomainen.

Hallintojohtaja päättää aiheettomasti maksetun palkan tai muun palvelussuhteesta johtuvan taloudellisen etuuden takaisinperinnästä.

49 § Matkamääräykset

Maakuntajohtaja päättää hallintojohtajan koti- ja ulkomaan virkamatkoista. Hallintojohtaja päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön koti- ja ulkomaan virkamatkoista.

50 § Ylityö, lisätyö ja varallaolo

Maakuntajohtaja tai hallintojohtaja voivat määrätä tarvittaessa alaisensa henkilöstön lisä-, yli-, lauantai- tai sunnuntaityöhön sekä varallaoloon.

1.7 TIEDONHALLINNAN, ASIAKIRJAHALLINNAN JA SOPIMUSTEN HALLINNAN JÄRJESTÄMINEN

51 § Maakuntahallituksen tiedonhallinnan, asiakirjahallinnon ja sopimushallinnon tehtävät

Maakuntahallitus vastaa siitä, että tiedonhallinnan asiakirjahallinnon ohjeistus, käytännöt, vastuut ja valvonta on määritelty eri tehtävissä sekä huolehtii arkistolain mukaisista velvoitteista:

1. vastaa tiedonhallintamallin mukaisten kuvausten koostamisesta ja ylläpidosta;
2. vastaa tiedonhallintalaissa säädetyistä tietoaaineistojen sähköiseen muotoon muuttamisesta ja saatavuudesta;
3. vastaa tietoturvallisuusjärjestelyistä, tietojärjestelmien toiminnasta ja yhteentoimivuudesta sekä tietovarantojen yhteentoimivuudesta;
4. vastaa asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan järjestämisestä sekä tietoaaineistojen säilyttämisen järjestämisestä;
5. määrää liiton asiakirjahallintoa, arkistointia ja arkistonmuodostusta johtavan viranhaltijan;
6. antaa tarkemmat määräykset asiakirjahallinnon hoitamisesta toimialojen asiakirjahallinnosta vastaavien henkilöiden tehtävistä;
7. päättää tiedonohjaussuunnitelman (TOS, AMS) yleisistä periaatteista (sisältö, laadinnan vastuut, vahvistaminen käyttöön, valvonta ja seuranta);
8. nimeää arkistonmuodostajat; sekä
9. vastaa sopimushallinnan ja sopimusvalvonnan järjestämisestä, antaa tarkemmat ohjeet sopimushallinnasta sekä määrää sopimusten vastuutahot.

52 § Asiakirjahallinnosta ja arkistotoimesta vastaavan viranhaltijan tehtävät

Asiakirjahallinnosta vastaava viranhaltija johtaa maakuntahallituksen alaisena asiakirjahallintoa ja vastaa pysyvästi säilytettävistä asiakirjatiedoista sekä:

1. vastaa maakuntahallituksen asiakirjahallinnon viranomaistehtävien valmistelusta ja täytäntöönpanosta;
2. ohjaa ja kehittää asiakirjahallintoa osana viraston tiedonhallintaa;

3. hyväksyy tiedonkäsittelyn, säilytyksen ja arkistoinnin ohjeistuksen;
4. vastaa keskusarkistosta ja pysyvästi säilytettävistä asiakirjatiedoista;
5. laatii asiakirjahallinnon ohjeen ja valvoo, että tehtävät hoidetaan annettujen ohjeiden mukaisesti; sekä
6. huolehtii asiakirjahallintoon liittyvästä koulutuksesta ja neuvonnasta.

2 TALOUS JA VALVONTA

2.1 TALOUDENHOITO

53 § Talousarvio ja taloussuunnitelma

Maakuntavaltuusto hyväksyy syyskokouksessa talousarviossa maakunnan liitolle sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot.

Maakuntahallitus hyväksyy talousarvion suunnitteluohjeet.

54 § Talousarvion sitovuus

Talousarviosta päätettäessä valtuusto määrittelee, mitkä ovat valtuuston sitovina hyväksymät toiminnan tavoitteet ja määrärahat.

Maakuntahallitus voi päättää sellaisen maksun suorittamisesta, joka on kuntayhtymää sitova ja kiireellisesti maksettava, vaikka tarkoitukseen ei ole määrärahaa käytettävissä. Maakuntahallituksen on tehtävä viipymättä maakuntavaltuustolle esitys tällaiseen maksuun liittyvän määrärahan myöntämisestä tai korottamisesta.

55 § Talousarvion täytäntöönpano ja toiminnan ja talouden seuranta

Maakuntahallitus hyväksyy talousarvioon perustuvat käyttösuunnitelmat. Maakuntahallitus voi siirtää käyttösuunnitelman hyväksymiseen liittyvää toimivaltaa edelleen alaisilleen viranhaltijoille.

Maakuntahallitus voi hyväksyä erilliset talousarvion täytäntöönpano-ohjeet ennen talousarviovuoden alkua.

Maakuntahallitus vastaa talousarvion toteutumisesta. Hallintojohtaja seuraa liiton talousarvion toteutumista.

Talouden toteutumisesta raportoidaan maakuntahallitukselle vähintään neljännesvuosittain.

56 § Talousarvion muutokset

Talousarvioon tehtävät muutokset on esiteltävä maakuntavaltuustolle siten, että maakuntavaltuusto ehtii käsitellä muutosehdotukset talousarviovuoden aikana. Talousarviovuoden jälkeen talousarvion muutoksia voidaan käsitellä vain

poikkeustapauksissa. Tilinpäätöksen allekirjoittamisen jälkeen maakuntavaltuustolle ei voi enää tehdä talousarvion muutosehdotusta.

Määrärahan muutosesityksessä on selvitettävä myös muutoksen vaikutus toiminnan tavoitteisiin ja tuloarvioihin. Vastaavasti toiminnan tavoitteiden tai tuloarvion muutosesityksessä on selvitettävä muutoksen vaikutukset määrärahoihin.

57 § Omaisuuden luovuttaminen ja vuokraaminen

Kuntayhtymän omaisuuden luovuttamisesta ja vuokraamisesta päättää maakuntahallitus maakuntavaltuuston hyväksymien periaatteiden mukaisesti.

58 § Omaisuuden myyminen ja vuokraus

Maakuntahallitus päättää osakkeiden ja osuuksien hankinnasta ja myynnistä.

Hallintojohtaja voi päättää kuntayhtymän irtaimen omaisuuden vuokralle tai muutoin käytettäväksi luovuttamisesta sekä tarpeettomaksi käyneen irtaimen omaisuuden myymisestä sekä irtaimiston poistoista.

Hallintojohtaja voi päättää liiton toimitilojen vuokraamisesta.

59 § Palvelujen myyminen

Maakuntahallitus päättää tarvittaessa periaatteista, joiden mukaan palveluja annetaan kuntayhtymän ulkopuolisille kunnille taikka yhteisöille tai laitoksille sekä palveluista perittävien korvausten määrästä.

60 § Poistosuunnitelman hyväksyminen

Maakuntavaltuusto hyväksyy poistosuunnitelman.

Maakuntahallitus vahvistaa poistolaskennan pohjaksi pienhankintarajan.

61 § Rahatoimen hoitaminen

Kuntayhtymän rahatoimen tehtäviä ovat maksuvalmiuden ylläpitäminen, maksuliikenteen hoito, lainarahoitus ja rahavarojen sijoittaminen.

Maakuntavaltuusto päättää kuntayhtymän kokonaisvarallisuuden hoidon ja sijoitustoiminnan perusteista. Maakuntavaltuusto päättää lainan ottamisen ja lainan antamisen periaatteista. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä maakuntavaltuusto päättää antolainojen ja vieraan pääoman muutoksista.

Maakuntahallitus päättää lainan ottamisesta ja lainan antamisesta noudattaen maakuntavaltuuston hyväksymiä periaatteita. Maakuntahallitus voi siirtää lainan ottamiseen ja lainan antamiseen liittyvää toimivaltaansa alaiselleen viranomaiselle.

Muutoin kuntayhtymän rahatoimesta vastaa maakuntahallitus. Rahatoimen käytännön hoitamisesta vastaa hallintojohtaja.

Hallintojohtaja voi päättää Keski-Suomen kehittämisrahaston pankkitilivarojen käyttämisestä liiton maksuvalmiuden turvaamiseen.

62 § Maksuista päättäminen

Maakuntavaltuusto päättää kuntayhtymän palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä periaatteista.

Maakuntahallitus päättää tarkemmin maksujen perusteista ja euromääristä. Maakuntahallitus voi siirtää maksuista päättämiseen liittyvää toimivaltaansa alaiselleen viranomaiselle tai viranhaltijalle.

63 § Asiakirjojen antamisesta perittävät maksut

Kuntayhtymän viranomaisten asiakirjoista, joiden lunastusmaksuista ei ole toisin säädetty tai määrätty, peritään luovutettavista asiakirjoista lunastus- ja lähetysmaksut maakuntahallituksen vahvistaman hinnoittelun mukaan.

64 § Kuntayhtymän tilit, luottokortit ja laskujen hyväksyminen

Kuntayhtymän tilinkäyttöoikeudet ovat maakuntajohtajalla, hallintojohtajalla sekä muilla liiton taloudenhoidosta vastaavilla henkilöillä kaikilla yhdessä ja erikseen.

Maakuntajohtaja ja hallintojohtaja voivat päättää liiton tilien avaamisesta ja lopettamisesta.

Maakuntajohtaja päättää liiton luottokorttien myöntämisestä. Hallintojohtaja vastaa liiton luottokorttiohjeistuksesta.

Maakuntahallitus päättää laskujen hyväksyjistä. Laskujen tarkastajan ja hyväksyjän on oltava eri henkilö.

3 VALVONTA

3.1 ULKOINEN VALVONTA

65 § Ulkoinen ja sisäinen valvonta

Kuntayhtymän hallinnon ja talouden valvonta järjestetään siten, että ulkoinen ja sisäinen valvonta muodostavat yhdessä kattavan valvontajärjestelmän.

Ulkoinen valvonta järjestetään toimivasta johdosta riippumattomaksi. Ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja kuntalain ja tämän hallintosäännön mukaisesti.

Sisäinen valvonta on osa johtamista. Maakuntahallitus vastaa sisäisen valvonnan järjestämisestä.

66 § Tarkastuslautakunnan kokoukset

Tarkastuslautakunnan päätökset tehdään puheenjohtajan esittelystä. Kokousmenettelyssä noudatetaan muutoin luvun 4.1 määräyksiä.

Tilintarkastajalla on läsnäolo- ja puheoikeus lautakunnan kokouksissa. Tilintarkastajalla ja lautakunnan määräämillä luottamushenkilöillä ja viranhaltijoilla on läsnäolovelvollisuus lautakunnan kokouksessa lautakunnan niin päättäessä.

Maakuntahallitus ei voi määrätä edustajaansa tarkastuslautakunnan kokouksiin.

Tarkastuslautakunta päättää asioista puheenjohtajan esittelystä.

67 § Tarkastuslautakunnan tehtävät ja raportointi

Sen lisäksi, mitä kuntalaissa säädetään, tarkastuslautakunnan on

1. seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi;
2. huolehdittava, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen julkishallinnon hyvän tilitarkastustavan edellyttämässä laajuudessa; sekä
3. tehtävä aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arvioinnin tulokset raportoidaan vuosittain maakuntavaltuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Ennen arviointikertomuksen valmistumista tarkastuslautakunta voi antaa maakuntavaltuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi raportoida tilikauden aikana maakuntavaltuustolle myös muista merkittävistä havainnoista.

Tarkastuslautakunta esittää maakuntavaltuustolle ehdotuksen toimenpiteistä, joihin sen valmistelu ja tilintarkastuskertomus antavat aihetta.

68 § Sidonnaisuusilmoituksiin liittyvät tehtävät

Tarkastuslautakunta valvoo kuntalaissa tarkoitettujen sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja huolehtii sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkaisemisesta kuntayhtymän verkkosivuilla.

Tarkastuslautakunta on sidonnaisuusrekisterin rekisterinpitäjä.

Tarkastuslautakunnan on saatettava sidonnaisuusilmoitukset maakuntavaltuustolle tiedoksi kerran vuodessa.

69 § Tilintarkastusyhteisön valinta

Maakuntavaltuusto valitsee hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön, jonka tulee olla julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunnan hyväksymä yhteisö (JHT-yhteisö). Yhteisön on määrättävä vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi julkishallinnon ja -talouden hyväksytty tilintarkastaja (JHT tilintarkastaja) ja tälle varahenkilö. Tilintarkastaja toimii tehtävässään virkavastuulla.

Tilintarkastusyhteisö voidaan valita enintään kuuden (6) tilikauden hallinnon ja talouden tarkastamista varten.

70 § Tilintarkastajan tehtävät

Tilintarkastajan tehtävistä säädetään kuntalaissa.

Tilintarkastaja voi ottaa tarkastuslautakunnalta toimeksiantoja lautakunnan käsiteltävien asioiden valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvien tehtävien suorittamisesta, mikäli ne eivät ole ristiriidassa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan kanssa.

71 § Tilintarkastuskertomus ja muu raportointi

Tilintarkastuskertomus tulee laatia ja käsitellä siten kuin kuntalaki määrää. Tilintarkastaja ilmoittaa havaitsemistaan olennaisista epäkohdista viipymättä maakuntahallitukselle annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa. Tilintarkastuspöytäkirja annetaan tiedoksi tarkastuslautakunnalle.

Tilintarkastaja raportoi tarkastussuunnitelman toteutumisesta ja tarkastushavainnoistaan tarkastuslautakunnan määräämällä tavalla.

3.2 SISÄINEN VALVONTA JA RISKIENHALLINTA

72 § Maakuntahallituksen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät

Maakuntahallitus vastaa kokonaisvaltaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä

1. hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat;
2. valvoo, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti ja tuloksellisesti; sekä
3. antaa toimintakertomuksessa tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä sekä selvityksen merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä.

73 § Viranhaltijoiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät

Maakuntajohtaja vastaa liiton sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.

Viranhaltijat vastaavat riskien tunnistamisesta ja arvioinnista, työntekijöiden ohjeistamisesta, riskienhallinnan järjestämisen ja tuloksellisuuden valvonnasta sekä raportoivat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuudesta maakuntahallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.

4 MAAKUNTAVALTUUSTO JA KUNTIEN EDUSTAJAINKOKOUS

4.1 MAAKUNTAVALTUUSTON JA KUNTIEN EDUSTAJAINKOKOUKSEN TOIMINTA

74 § Kuntien edustajainkokouksen toiminnan järjestelyt

Kuntien edustajainkokouksesta on määrätty maakunnan liiton perussopimuksessa.

75 § Maakuntavaltuuston toiminnan järjestelyt

Maakuntavaltuuston toimikauden ensimmäisen kokouksen kutsuu koolle maakuntahallituksen puheenjohtaja. Kokouksen avaa iältään vanhin läsnä oleva valtuutettu, joka johtaa puhetta, kunnes maakuntavaltuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat on valittu. Maakuntavaltuusto valitsee keskuudestaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja ensimmäisen ja toisen varapuheenjohtajan. Valinta suoritetaan samassa vaalitoimituksessa.

Maakuntavaltuuston toiminnan sisäistä järjestelyä koskevien asioiden valmistelua johtaa maakuntavaltuuston puheenjohtaja, jollei maakuntavaltuusto toisin päättä.

Maakuntavaltuuston kokousten pöytäkirjanpitäjänä toimii ja sen muista sihteerintehtävistä huolehtii maakuntavaltuuston määräämä viranhaltija.

76 § Maakuntavaltuustoryhmän muodostaminen ja valtuustoryhmän nimi

Maakuntavaltuutetut voivat muodostaa maakuntavaltuustoryhmiä valtuustotyöskentelyä varten.

Maakuntavaltuustoryhmän muodostamisesta, nimestä ja puheenjohtajasta on annettava maakuntavaltuuston puheenjohtajalle kirjallinen ilmoitus. Kaikkien ryhmään liittyvien valtuutettujen on allekirjoitettava ilmoitus.

Valtuustoryhmänä pidetään myös yhtä valtuutettua, jos hän on tehnyt 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen.

Maakuntavaltuusto hyväksyy valtuustoryhmien nimet. Nimi ei saa olla sopimaton. Puolueen valtuustoryhmästä eronneiden valtuutettujen muodostaman uuden valtuustoryhmän nimestä ei saa aiheutua sekaantumisvaaraa puolueen valtuustoryhmän nimen kanssa.

77 § Muutokset valtuustoryhmän kokoonpanossa

Valtuutetun on ilmoitettava kirjallisesti maakuntavaltuuston puheenjohtajalle maakuntavaltuustoryhmään liittymisestä ja siitä maakuntavaltuustoryhmästä eroamisesta. Uuteen maakuntavaltuustoryhmään liittyvän valtuutetun on esitettävä valtuuston puheenjohtajalle esitettävän liittymisilmoituksen yhteydessä sen ryhmän kirjallinen hyväksyntä, johon valtuutettu on liittymässä.

Jos valtuutettu on erotettu maakuntavaltuustoryhmästä, valtuustoryhmän on ilmoitettava tästä kirjallisesti maakuntavaltuuston puheenjohtajalle.

4.2 MAAKUNTAVALTUUSTON KOKOUKSET

78 § Maakuntavaltuuston varsinainen kokous ja sähköinen kokous

Maakuntavaltuusto voi käsitellä asian varsinaisessa kokouksessaan, jossa kokouksen osallistujat ovat läsnä kokouspaikalla. Varsinaisessa kokouksessa voidaan käyttää sähköistä asiahallinta- tai äänestysjärjestelmää.

Vaihtoehtoisesti kokous voidaan pitää sähköisessä toimintaympäristössä, johon osallistutaan sähköisen yhteyden avulla (sähköinen kokous). Yleisölle on järjestettävä mahdollisuus seurata sähköistä kokousta internetin kautta sekä kokouskutsussa mainitussa tilassa.

Suljettuun sähköiseen kokoukseen voi osallistua vain sellaisesta paikasta, jossa salassa pidettävät tiedot ja kokouksessa käydyt keskustelut eivät ole ulkopuolisen kuultavissa tai nähtävissä.

Maakuntahallitus tai sen nimeämä viranhaltija vastaa siitä, että sähköisiin kokouksiin tarvittavat tekniset laitteet, järjestelmät ja tietoliikenneyhteydet ovat ajantasaisia ja tietoturvallisia lakien edellyttämällä tavalla.

79 § Kokouskutsu

Kokouskutsun antaa maakuntavaltuuston puheenjohtaja tai puheenjohtajan ollessa estyneenä varapuheenjohtaja. Kokouskutsussa on ilmoitettava kokouksen aika ja paikka sekä käsiteltävät asiat.

Kokouskutsussa on mainittava, jos kyseessä on sähköinen kokous ja ilmoitettava verkko-osoite sekä tila, jossa yleisö voi seurata kokousta. Kokouskutsussa on mainittava, jos osa kokousasioista käsitellään suljetussa kokouksessa.

Kokouskutsu maakuntavaltuuston kokoukseen on lähetettävä vähintään 14 päivää ennen maakuntavaltuuston kokousta kullekin valtuutetulle sekä niille, joilla on kokouksessa läsnäolo-oikeus tai –velvollisuus sekä kuntayhtymien jäsenkuntien kunnanhallituksille.

Samassa ajassa on kokouksesta tiedotettava kuntayhtymän verkkosivuilla.

80 § Esityslista

Esityslista, joka sisältää selostuksen käsiteltävistä asioista ja ehdotukset

maakuntavaltuuston päätöksiksi, lähetetään kokouskutsun yhteydessä, elleivät erityiset syyt ole esteenä. Jos esityslistalla, liitteissä tai oheismateriaaleissa on salassa pidettäviä tietoja, asiakirjaan tehdään merkintä salassapidosta.

81 § Sähköinen kokouskutsu

Kokouskutsu, esityslista, liitteet ja oheismateriaali lähetetään sähköisesti. Tällöin maakuntahallitus vastaa siitä, että tarvittavat tekniset laitteet, järjestelmät ja tietoliikenneyhteydet ovat käytettävissä.

82 § Esityslistan ja liitteiden julkaiseminen kuntayhtymän verkkosivuilla

Esityslista julkaistaan kuntayhtymän verkkosivuilla. Ennen julkaisemista esityslistalta poistetaan salassa pidettävät tiedot sekä henkilötiedot, joihin ei liity tiedottamisintressiä. Erityisestä syystä verkossa julkaistavalta esityslistalta voidaan poistaa yksittäinen kokousasia. Esityslistan liitteitä julkaistaan kuntayhtymän verkkosivuilla harkinnan mukaan ottaen huomioon kunnan asukkaiden tiedonsaanti-intressit.

83 § Jatkokokous

Jos kaikkia kokouskutsussa mainittuja asioita ei saada kokouksessa käsiteltyä, käsittelemättä jääneet asiat voidaan siirtää jatkokokoukseen, johon ei tarvitse antaa eri kutsua. Kokouksesta poissa olleille lähetetään sähköinen viesti jatkokokouksen ajasta ja paikasta.

84 § Varavaltuutetun kutsuminen

Valtuutetun, joka ei pääse kokoukseen tai on esteellinen käsittelemään esityslistalla olevaa asiaa, on viipymättä ilmoitettava esteestä tai esteellisyydestä kokouskutsun lähettäneelle valtuuston sihteerille. Saatuaan valtuutetulta tai muuten luotettavasti tiedon esteestä tai esteellisyydestä valtuuston sihteerin on kutsuttava valtuutetun sijaan varavaltuutettu.

Tieto esteen ilmoittaneista valtuutetuista toimitetaan maakuntavaltuuston puheenjohtajalle ja sihteerille ennen kokousta.

85 § Maakuntahallituksen ja viranhaltijoiden läsnäolo kokouksessa

Maakuntahallituksen puheenjohtajan ja maakuntajohtajan on oltava läsnä maakuntavaltuuston kokouksessa. Heidän poissaolonsa ei estä asioiden käsittelyä. Maakuntahallituksen jäsenillä on läsnäolo-oikeus.

Edellä mainituilla henkilöillä on oikeus ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen, elleivät he ole samalla valtuutettuja.

Muilla liiton viranhaltijoilla on läsnäolo- ja puheoikeus kokouksessa.

Maakuntavaltuusto päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta.

86 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Läsnä olevat valtuutetut ja varavaltuutetut todetaan sähköisesti, nimenhuudolla tai muulla läsnäolon todentavalla tavalla.

Todettuaan läsnä olevat valtuutetut puheenjohtaja toteaa esteen ilmoittaneet valtuutetut ja läsnä olevat varavaltuutetut sekä onko kokous laillisesti koolle kutsuttu ja päätösvaltainen.

Nimenhuudon jälkeen saapuvan valtuutetun on ilmoitettava välittömästi puheenjohtajalle. Poistumisesta kesken kokouksen on ilmoitettava puheenjohtajalle.

Kun varavaltuutettu osallistuu kokoukseen ja varsinainen valtuutettu saapuu kesken kokouksen, tulee valtuutettu välittömästi varavaltuutetun tilalle.

Puheenjohtaja voi kokouksen kestäessä tai kokoustaun päätyttyä tarvittaessa todeta uudelleen läsnäolijat.

Mikäli puheenjohtaja toteaa maakuntavaltuuston menettäneen päätösvaltaisuuden, hänen on keskeytettävä tai lopetettava kokous.

87 § Kokouksen johtaminen ja tilapäinen puheenjohtaja

Puheenjohtaja johtaa kokousta kuntalain säätämällä tavalla.

Puheenjohtaja voi tarvittaessa maakuntavaltuuston suostumuksella luovuttaa puheenjohtajan kokouksessa varapuheenjohtajalle ja osallistua sinä aikana kokoukseen jäsenenä.

Jos sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtajat ovat poissa tai esteellisiä jossakin asiassa, valitaan kokousta tai asian käsittelyä varten tilapäinen puheenjohtaja.

88 § Esteellisyys

Ennen asian käsittelyn aloittamista esteellisen henkilön on ilmoitettava esteellisyydestään ja esteellisyyden aiheuttamasta perusteesta sekä vetäydyttävä asian käsittelystä ja poistuttava paikaltaan. Jos asia käsitellään suljetussa kokouksessa, esteellisen henkilön on poistuttava kokouksesta.

Puheenjohtajan on tarvittaessa saatettava kokoukseen osallistuvan esteellisyys maakuntavaltuuston ratkaistavaksi. Asianomaisen henkilön tulee tarvittaessa antaa selvitys seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa. Annettuaan pyydetyn selvityksen asianomaisen henkilön on poistuttava paikaltaan.

Henkilö, jonka esteellisyyden maakuntavaltuusto ratkaisee, saa osallistua esteellisyyttään koskevan asian käsittelyyn vain hallintolaissa tarkoitetussa poikkeustilanteessa.

Esteellisyyttä koskeva ratkaisu on perusteltava pöytäkirjaan.

89 § Asioiden käsittelyjärjestys

Asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä, ellei maakuntavaltuusto toisin päättää.

Maakuntahallituksen ehdotus on käsittelyn pohjana (pohjaehdotus). Jos asian on valmistellut tarkastuslautakunta tai tilapäinen valiokunta, tarkastuslautakunnan tai tilapäisen lautakunnan ehdotus on pohjaehdotus.

Jos maakuntahallitus, tarkastuslautakunta tai tilapäinen valiokunta on muuttanut esityslistalla olevaa ehdotustaan ennen kuin maakuntavaltuusto on tehnyt päätöksen asiasta, muutettu ehdotus on pohjaehdotus. Jos ehdotus on peruutettu ennen kuin maakuntavaltuusto on tehnyt päätöksen asiassa, asia on poistettava esityslistalta.

90 § Puheenvuorot

Kun asia on esitelty, siitä on varattava tilaisuus keskustella.

Puheenvuoro on pyydettävä selvästi havaittavalla tavalla tai toimittamalla puheenjohtajalle kirjallinen puheenvuoropyyntö.

Puheenvuorot annetaan pyydetyssä järjestyksessä. Tästä järjestyksestä poiketen puheenjohtaja voi antaa:

1. asian käsittelyn alussa ryhmäpuheenvuoron kunkin valtuustoryhmän edustajalle ryhmien suuruuden mukaisessa järjestyksessä;
2. puheenvuoron maakuntahallituksen puheenjohtajalle, maakuntajohtajalle sekä tarkastuslautakunnan ja tilapäisen valiokunnan puheenjohtajalle, kun käsitellään kyseisen toimielimen valmistelemaa asiaa; sekä
3. repliikki- ja kannatuspuheenvuoron.

Asian käsittelyjärjestystä koskeva työjärjestyspuheenvuoro on annettava ennen muita.

Kokouksen kulun turvaamiseksi puheenjohtajalla on oikeus yksittäisessä asiassa rajoittaa valtuutettujen puheenvuorojen pituutta siten, että ryhmäpuheenvuoro voi kestää 5 minuuttia ja muu puheenvuoro 3 minuuttia.

Kokouspaikalla puheenvuoro on pidettävä omalta paikalta tai puhujakorokkeelta. Puhujan on pysyttävä käsiteltävänä olevassa asiassa. Jos hän siitä poikkeaa, puheenjohtajan on kehotettava häntä palaamaan asiaan. Jos puhuja ei noudata huomautusta, puheenjohtajan on kiellettävä häntä jatkamasta puhettaan.

91 § Pöydällepano ja asian palauttaminen valmisteltavaksi

Jos keskustelun kuluessa tehdään kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, palauttamisesta valmisteltavaksi tai jokin muu ehdotus, jonka hyväksyminen keskeyttäisi asian käsittelyn, seuraavien puhujien on puheenjohtajan kehotuksesta rajoitettava puheenvuoronsa koskemaan vain tätä ehdotusta. Jos ehdotus hyväksytään yksimielisesti tai äänestämällä, puheenjohtaja keskeyttää asian käsittelyn. Jos ehdotus hylätään, asian käsittely jatkuu.

Asia, jota käsitellään ensimmäisen kerran maakuntavaltuustossa eikä esityslistaa ole toimitettu kokouskutsun yhteydessä, pannaan pöydälle seuraavaan kokoukseen, jos vähintään neljäsosa läsnä olevista valtuutetuista pyytää asian pöydällepanoa. Muissa tilanteissa asian pöydällepanosta päätetään enemmistöpäätöksellä.

92 § Ehdotukset ja keskustelun päättäminen

Ehdotus on annettava kirjallisena, jos puheenjohtaja niin vaatii.

Kun kaikki puheenvuorot on käytetty, puheenjohtaja päättää keskustelun. Puheenjohtaja selostaa keskustelun kuluessa tehdyt ehdotukset ja onko ehdotusta kannatettu.

93 § Ilman äänestystä syntyvän päätöksen toteaminen

Jos keskustelun aikana ei ole tehty kannatettuja ehdotuksia, puheenjohtaja toteaa pohjaehdotuksen valtuuston päätökseksi.

Jos puheenjohtaja toteaa valtuuston yksimielisesti kannattavan kokouksessa tehtyä ehdotusta, puheenjohtaja toteaa ehdotuksen valtuuston päätökseksi.

94 § Äänestykseen otettavat ehdotukset

Äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Ehdotusta, joka on tehty vaihtoehtoisena tai menee käsiteltävän asian ulkopuolelle, ei kuitenkaan oteta äänestykseen. Pohjaehdotus ja ryhmäpuheenvuorossa tehty ehdotus otetaan kuitenkin äänestettäväksi, vaikka niitä ei olisi kannatettu.

Jos ehdotuksen tekijä ei ole paikalla äänestyksen alkaessa, hänen tekemänsä ehdotus katsotaan rauenneeksi eikä sitä oteta äänestykseen.

95 § Äänestystapa ja äänestysjärjestys

Äänestys toimitetaan avoimesti. Äänestys toimitetaan sähköisesti, äänestyskoneella, nimenhuudolla tai valtuuston päättämällä muulla tavalla. Jos kyseessä on virkavaali, äänestys toimitetaan suljettuna lippuäänestyksenä.

Jos äänestykseen otettavia ehdotuksia on enemmän kuin kaksi, puheenjohtaja esittää valtuuston hyväksyttäväksi äänestysjärjestyksen. Äänestysjärjestys määräytyy seuraavien periaatteiden mukaan:

1. Ensin otetaan äänestykseen kaksi eniten pohjaehdotuksesta poikkeavaa ehdotusta. Voittanut ehdotus asetetaan jäljellä olevista ehdotuksista eniten

- pohjaehdotuksesta poikkeavaa ehdotusta vastaan. Näin jatketaan, kunnes saadaan lopullinen vastaehdotus pohjaehdotukselle. Kuitenkin jos äänestykseen on otettava pohjaehdotuksen kokonaan hylkäämistä tarkoittava ehdotus, se on asetettava viimeisenä äänestettäväksi muista ehdotuksista voittanutta vastaan.
2. Jos asia koskee määrärahan myöntämistä, otetaan ensin äänestykseen määrältään suurimman ehdotuksen hyväksyminen tai hylkääminen ja näin jatketaan ehdotusten suuruuden mukaisessa järjestyksessä, kunnes jokin ehdotus hyväksytään, minkä jälkeen pienemmistä ehdotuksista ei enää äänestetä.
  3. Jos ehdotuksen hyväksyminen tai hylkääminen on riippumaton muista ehdotuksista, sen hyväksymisestä tai hylkäämisestä on äänestettävä erikseen.

Jos päätöksen tekemiseen vaaditaan lain mukaan määräenemmistön kannatus tai yksimielisyys, puheenjohtajan on ilmoitettava siitä ennen äänestyksen toimittamista ja otettava se huomioon äänestyksen tuloksen todetessaan.

Puheenjohtaja toteaa äänestyksen tuloksena syntyvän päätöksen.

96 § Toimenpidealoite

Tehtyään käsiteltävänä olevassa asiassa päätöksen valtuusto voi hyväksyä käsiteltävään asiaan liittyvän kirjallisen toimenpidealoitteen. Toimenpidealoite osoitetaan maakuntahallitukselle. Se ei saa olla ristiriidassa valtuuston päätöksen kanssa eikä saa muuttaa tai laajentaa päätöstä.

97 § Pöytäkirjan laatiminen ja tarkastaminen

Maakuntavaltuuston pöytäkirjasta noudatetaan soveltuvin osin, mitä pöytäkirjasta tässä hallintosäännössä toisaalla määrätään. Pöytäkirja voidaan tarkastaa sähköisesti.

Maakuntavaltuusto valitsee jokaisessa kokouksessa kaksi valtuutettua tarkastamaan kokouksesta laaditun pöytäkirjan siltä osin kuin pöytäkirjaa ei tarkasteta kokouksessa.

98 § Päätösten tiedoksianto

Maakuntavaltuuston pöytäkirja siihen liitettyine valitusosoituksineen pidetään tarkastamisen jälkeen nähtävänä kuntayhtymän verkkosivuilla siten kuin kuntalaissa säädetään.

4.3 VAALIT

99 § Vaaleja koskevat yleiset määräykset

Varajäsenet valitaan samassa vaalissa kuin varsinaiset jäsenet. Jos varajäsenet ovat henkilökohtaisia, varsinaisen ja henkilökohtaisen varajäsenen muodostamat ehdokasparit on hyväksyttävä ennen vaalia.

Enemmistövaali toimitetaan suljetuin lipuin, jos yksikin sitä vaatii. Suhteellinen vaali toimitetaan aina suljetuin lipuin. Suljetussa lippuäänestyksessä äänestäjän on taitettava äänestyslippu siten, ettei sen sisältö ole näkyvissä.

Äänestyslipussa ei saa olla asiattomia merkintöjä. Äänestysliput annetaan valtuuston puheenjohtajalle puheenjohtajan määräämässä järjestyksessä.

Äänestysliput sekä arvonnassa käytetyt liput on säilytettävä vaalipäätöksen lainvoimaisuuteen saakka. Jos vaali on toimitettu suljetuin lipuin, liput on säilytettävä suljetussa kuoressa.

Ääniä voidaan antaa jokaiselle vaalissa kysymykseen tulevalle ehdokkaalle, vaikkei häntä olisi keskustelussa ehdotettu tai kannatettu.

Sähköisessä kokouksessa voidaan toimittaa vaali, jos annetun äänen voi antaa salatusta yhteydessä, tietojärjestelmä pystyy tunnistamaan valtuutetun luotettavasti ja äänet voidaan laskea niin, ettei äänen antajaa ja äänen sisältöä voida yhdistää.

100 § Enemmistövaali

Enemmistövaalissa äänen voi antaa kenelle tahansa vaalikelpoiselle ehdokkaalle tai ehdokasparille. Jos valittavia on enemmän kuin yksi, toimielimen jäsenellä on käytettävissään yhtä monta ääntä kuin on valittavia henkilöitä tai ehdokaspareja.

Yhdelle ehdokkaalle tai ehdokasparille voi antaa vain yhden äänen. Kaikkia ääniä ei ole pakko käyttää.

Kun enemmistövaali toimitetaan suljetuin lipuin, kokouksen pöytäkirjantarkastajat toimivat samalla ääntenlaskijoina ja avustavat muutenkin vaalitoimituksessa, jollei valtuusto toisin päättä.

101 § Maakuntavaltuuston vaalilautakunta

Maakuntavaltuusto valitsee toimikaudekseen suhteellisten vaalien toimittamista varten vaalilautakunnan. Lautakunnassa on viisi (5) jäsentä ja kullakin henkilökohtainen varajäsen.

Maakuntavaltuusto valitsee jäseniksi valituista lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Lautakunnan sihteerinä toimii valtuuston pöytäkirjanpitäjä, jollei valtuusto toisin päättä.

102 § Ehdokaslistojen laatiminen

Ehdokaslistassa saa olla enintään niin monen ehdokkaan tai ehdokasparin nimi kuin vaalissa on valittavia jäseniä ja varajäseniä.

Ehdokaslistan otsikossa on mainittava, missä vaalissa sitä käytetään. Vähintään kahden valtuutetun on allekirjoitettava ehdokaslista. Ensimmäinen allekirjoittaja toimii listan asiamiehenä, antaa listan maakuntavaltuuston puheenjohtajalle ja on oikeutettu tekemään siihen 101 §:ssä tarkoitetut oikaisut.

103 § Ehdokaslistojen jättäminen ja vaalitoimituksen nimenhuuto

Maakuntavaltuusto määrää ajankohdan, milloin ehdokaslistat on viimeistään annettava maakuntavaltuuston puheenjohtajalle sekä milloin vaalitoimituksen nimenhuuto aloitetaan.

104 § Ehdokaslistojen tarkastus ja oikaiseminen

Kun ehdokaslistojen antamisen määräaika on päättynyt, maakuntavaltuuston puheenjohtaja antaa ehdokaslistat vaalilautakunnalle, joka tarkastaa, ovatko ne asianmukaisesti laaditut. Jos listassa todetaan virheitä, annetaan asiamiehelle tilaisuus korjata virheet vaalilautakunnan asettamassa määräajassa.

Jos sama henkilö on ehdokaslistan korjaamisen jälkeenkin ehdokkaana useammalla listalla, vaalilautakunnan on, mikäli mahdollista, tiedusteltava ehdokkaalta, mille listalle hänen nimensä jätetään.

105 § Ehdokaslistojen yhdistelmä

Ehdokaslistojen oikaisuja varten varatun määräajan päätyttyä vaalilautakunta laatii hyväksytyistä ehdokaslistoista yhdistelmän, johon jokaiselle ehdokaslistalle merkitään järjestysnumero.

Ennen vaalitoimituksen nimenhuudon alkamista ehdokaslistojen yhdistelmä annetaan valtuutetuille tiedoksi ja luetaan ääneen maakuntavaltuustolle.

106 § Suhteellisen vaalin toimittaminen

Äänestyslippuun merkitään sen ehdokaslistan numero, jolle ääni annetaan. Valtuutetut antavat nimenhuudon määräämässä järjestyksessä maakuntavaltuuston puheenjohtajalle äänestyslippunsa.

107 § Suhteellisen vaalin tuloksen toteaminen

Maakuntavaltuuston puheenjohtaja antaa äänestysliput vaalilautakunnalle, joka tutkii niiden pätevyyden sekä laskee ja ilmoittaa vaalin tuloksen noudattaen soveltuvin osin, mitä kuntavaaleista säädetään.

Vaalilautakunta antaa vaalin tuloksesta kirjallisen ilmoituksen maakuntavaltuuston puheenjohtajalle, joka toteaa vaalin tuloksen maakuntavaltuustolle.

Vaalissa annetut äänestysliput on säilytettävä, kunnes päätös vaalissa, jossa niitä on käytetty, on saanut lainvoiman. Sama koskee arvonnassa käytettyjä lippuja. Jos vaali on toimitettu suljetuin lipuin, ne on säilytettävä suljetussa päällyksessä.

4.4 VALTUUTETUN ALOITE- JA KYSELYOIKEUS

108 § Valtuutettujen aloitteet

Kokouskutsussa mainittujen asioiden käsittelyn jälkeen valtuustoryhmällä ja valtuutetulla on oikeus tehdä kirjallisia aloitteita kuntayhtymän toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa. Aloite annetaan puheenjohtajalle.

Aloite on sitä enempää käsittelemättä lähetettävä maakuntahallituksen valmisteltavaksi. Maakuntavaltuusto voi päättää, että aloitteessa tarkoitettun asian valmistelusta käydään lähetekeskustelu.

Maakuntahallituksen on vuosittain maakuntavaltuuston ensimmäisessä kokouksessa esitettävä maakuntavaltuustolle luettelo valtuutettujen tekemistä ja maakuntahallitukselle lähetetyistä aloitteista, joita maakuntavaltuusto ei edellisen vuoden loppuun mennessä ole lopullisesti käsitellyt. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin niiden johdosta on ryhdytty. Maakuntavaltuusto voi todeta, mitkä aloitteista on käsitelty loppuun.

109 § Maakuntahallitukselle osoitettava kysymys

Vähintään neljäsosa valtuutetuista voi tehdä maakuntahallitukselle kirjallisen kysymyksen kuntayhtymän toiminnasta ja hallinnosta. Maakuntahallituksen on vastattava kysymykseen seuraavassa maakuntavaltuuston kokouksessa.

Jos kysymystä käsiteltäessä tehdään kannatettu ehdotus tilapäisen valiokunnan asettamisesta selvittämään kysymyksessä tarkoitettua asiaa, maakuntavaltuuston on päätettävä, asetetaanko tilapäinen valiokunta. Muuta päätöstä ei asiassa saa tehdä.

110 § Kyselytunti

Valtuutetulla on oikeus esittää maakuntahallitukselle kyselytunnilla vastattavaksi lyhyitä kysymyksiä liiton hallintoa ja taloutta koskevista asioista.

Kyselytunti järjestetään ennen maakuntavaltuuston kokousta, jollei maakuntavaltuusto toisin päättä. Kyselytunti on julkinen.

Maakuntavaltuuston puheenjohtaja toimii puheenjohtajana kyselytunnilla. Maakuntahallituksen puheenjohtaja tai hänen määräämänsä vastaa kysymyksiin. Kysymyksiin vastataan saapumisjärjestyksessä, ellei puheenjohtaja toisin päättä. Vastauksen saatuaan kysymyksen esittäjällä on oikeus tehdä kaksi asiaan liittyvää lyhyttä lisäkysymystä. Kysymysten johdosta ei käydä keskustelua.

Kysymys on toimitettava kirjallisena viimeistään kolmekymmentä (30) päivää ennen maakuntavaltuuston kokousta. Myöhemmin toimitetut kysymykset sekä kysymykset, joihin ei kyselytunnilla ehditä vastata, siirtyvät seuraavaan kyselytuntiin.

Kyselytunnista laaditaan pöytäkirja. Kyselytunnin sihteerinä toimii

maakuntavaltuuston pöytäkirjanpitäjä.

5. PÄÄTÖKSENTEKO- JA HALLINTOMENETTELY

5.1 KOKOUSHENNETTELY

111 § Määräysten soveltaminen

Tämän luvun määräyksiä noudatetaan maakuntavaltuustoa ja edustajainkokousta lukuun ottamatta kuntayhtymän toimielinten kokouksissa. Luvun määräyksiä noudatetaan toissijaisina hallintosäännön muihin lukuihin nähden, jollei erikseen ole toisin määrätty.

112 § Toimielimen päätöksentekotavat

Toimielin voi käsitellä asian varsinaisessa kokouksessaan, jossa kokouksen osallistujat ovat läsnä kokouspaikalla. Varsinaisessa kokouksessa voidaan käyttää sähköistä asiahallinta- tai äänestysjärjestelmää.

Vaihtoehtoisesti kokous voidaan pitää sähköisessä toimintaympäristössä, johon osallistutaan sähköisen yhteyden avulla (sähköinen kokous).

Toimielin voi myös tehdä päätöksiä suljetussa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä ennen kokousta (sähköinen päätöksentekomenettely).

Maakuntahallitus tai sen nimeämä viranhaltija vastaa, että sähköisiin kokouksiin ja sähköiseen päätöksentekomenettelyyn tarvittavat tekniset laitteet, järjestelmät ja tietoliikenneyhteydet ovat ajantasaisia ja tietoturvallisia lakien edellyttämällä tavalla ja että päätöksentekomenettelyyn osallistuvat henkilöt ovat yhdenvertaisessa näkö- ja kuuloyhteydessä.

113 § Sähköinen kokous

Toimielin voi pitää kokouksen sähköisesti.

Toimielimen suljettuun sähköiseen kokoukseen voi osallistua sellaisesta valitsemastaan paikasta, jossa suljetun kokouksen keskustelujen luottamuksellisuus voidaan turvata ja salassapitovelvoitteita voidaan noudattaa. Jokainen kokoukseen osallistuja vastaa omasta puolestaan, että julkisuuslain salassapitovelvoitteet täyttyvät sähköisessä kokouksessa.

114 § Sähköinen päätöksentekomenettely

Julkisia kokouksia lukuun ottamatta toimielimen kokous voi tapahtua suljetussa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä. Sähköistä päätöksentekomenettelyä voidaan käyttää kaikkiin toimielimen päätösvaltaan kuuluviin asioihin.

Sähköisenä päätöksentekomenettelynä käsiteltävät asiat tulee yksilöidä kokouskutsussa ja mainita, mihin mennessä luottamushenkilön tulee ilmaista kantansa asiaan. Asia on käsitelty, kun kaikki toimielimen jäsenet ovat ilmaisseet

kantansa asiaan ja käsittelyn määräaika on päättynyt. Asia siirtyy kokouksen käsiteltäväksi, jos yksikin jäsen sitä vaatii tai on jättänyt kantansa ilmoittamatta.

Puheenjohtaja päättää asian käsittelemisestä sähköisellä päätöksentekomenettelyllä.

115 § Kokousaika ja -paikka

Toimielin päättää kokoustensa ajan ja paikan.

Kokous pidetään myös, milloin puheenjohtaja katsoo kokouksen tarpeelliseksi tai enemmistö toimielimen jäsenistä tekee puheenjohtajalle esityksen kokouksen pitämisestä ilmoittamansa asian käsittelyä varten. Tällöin puheenjohtaja määrää kokousajan.

Puheenjohtaja voi perustellusta syystä peruuttaa kokouksen.

116 § Kokouskutsu

Kokouskutsun antaa puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja.

Kokouskutsussa on ilmoitettava kokouksen aika ja paikka sekä käsiteltävät asiat. Kokouskutsussa on mainittava, mitä toimielimen päätöksentekotapaa noudatetaan kunkin asian kohdalla. Jos asia käsitellään sähköisessä päätöksentekomenettelyssä, tulee kutsussa ilmaista, mihin mennessä asia on käsiteltävä sähköisesti.

Esityslista, joka sisältää selostuksen käsiteltävistä asioista ja ehdotukset toimielimen päätöksiksi, lähetetään kokouskutsun yhteydessä, elleivät erityiset syyt ole esteenä. Jos esityslistalla, liitteissä tai oheismateriaalissa on salassa pidettäviä tietoja, asiakirjaan tehdään merkintä salassapidosta.

Kokouskutsu ja esityslista on lähetettävä vähintään viisi (5) päivää ennen kokousta, elleivät erityiset syyt ole esteenä. Kokouskutsu ja esityslista lähetetään jäsenille, varajäsenille ja muille, joilla on läsnäolo-oikeus tai -velvollisuus.

Maakuntahallituksen kokouskutsut lähetetään tiedoksi myös maakuntahallituksen varajäsenille ja jäsenkunnille.

Kokouskutsu, esityslista, liitteet ja oheismateriaali lähetetään pääsääntöisesti sähköisesti.

117 § Esityslistan ja liitteiden julkaiseminen kuntayhtymän verkkosivuilla

Esityslista julkaistaan kuntayhtymän verkkosivuilla. Ennen julkaisemista esityslistalta poistetaan salassa pidettävät tiedot sekä henkilötiedot, joihin ei liity tiedottamisintressiä. Verkossa julkaistavalta esityslistalta voidaan poistaa yksittäisiä kokousasioita, joihin ei liity erityistä tiedottamisintressiä tai mikäli erityisestä syystä asian valmistelua ei julkisteta ennen päätöksentekoa. Esityslistan liitteitä julkaistaan verkossa harkinnan mukaan ottaen huomioon maakunnan asukkaiden tiedonsaanti-intressit.

118 § Jatkokokous

Jos kaikkia kokouskutsussa mainittuja asioita ei saada kokouksessa käsiteltyä, käsittelemättä jääneet asiat voidaan siirtää jatkokokoukseen, johon ei tarvitse antaa eri kutsua. Kokouksesta poissa olleille lähetetään sähköinen viesti jatkokokouksen ajasta ja paikasta sekä jatkokokouksen päätöksentekotavasta.

Jatkokokouksen ajasta ja paikasta päättää puheenjohtaja. Jatkokokouksen päätöksentekomenettelyyn ei tarvitse olla sama kuin alkuperäisellä kokouskutsulla on mainittu.

119 § Varajäsenen kutsuminen

Mikäli toimielimen jäsen ei pääse kokoukseen, hänen on kutsuttava varajäsen tilalleen.

Kun jäsen on esteellinen jossakin kokousasiassa tai esteen vuoksi ei voi osallistua jonkin asian käsittelyyn, hän voi kutsua varajäsenen yksittäisen asian käsittelyyn. Myös puheenjohtaja, esittelijä tai toimielimen sihteeri voivat toimittaa kutsun varajäsenelle.

Varsinaisen jäsenen ollessa poissa tai esteellinen, paikalle saapunut varajäsen voi osallistua kokoukseen tai yksittäisen asian käsittelyyn, vaikka hän ei olisi saanut kutsua kokoukseen.

120 § Läsnäolo kokouksessa

Toimielimen jäsenten ja esittelijän lisäksi toimielimen kokouksessa on läsnäolo- ja puheoikeus:

- i. maakuntavaltuuston puheenjohtajalla ja varapuheenjohtajilla maakuntahallituksen kokouksessa kuntalain mukaisesti; sekä
- ii. maakuntahallituksen puheenjohtajalla ja maakuntajohtajalla muiden toimielinten kokouksessa, ei kuitenkaan tarkastuslautakunnan eikä vaalilaisissa säädettyjen vaalitoimielinten kokouksissa.

Toimielin päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta. Toimielin voi päättää asiantuntijan kuulemisesta yksittäisessä asiassa. Asiantuntija voi olla läsnä kokouksessa asiasta käytävän keskustelun päättymiseen asti.

121 § Toimielinten kokouksiin osallistuminen etäyhteyden avulla

Maakuntavaltuuston kokousta lukuun ottamatta, toimielinten kokouksiin voi osallistua myös etäyhteyden avulla, mikäli hallintosäännön 110 §:n ehdot täyttyvät ja läsnä olevista henkilöistä voidaan varmistua.

Kokouksen puheenjohtajalla on velvollisuus huolehtia siitä, että etäyhteyden avulla osallistuva henkilö voi seurata ja osallistua toimielimen kokoukseen koko kokouksen ajan. Toimielin voi päättää kokouksen jatkamisesta tai keskeyttämisestä, jos käytettävä videoneuvotteluyhteys katkeaa.

122 § Maakuntahallituksen edustaja muissa toimielimissä

Maakuntahallitus voi määrätä muihin toimielimiin edustajansa, jolla on läsnäolo- ja puheoikeus toimielimen kokouksessa. Edustajaksi voidaan määrätä myös maakuntahallituksen varajäsen tai maakuntajohtaja.

Maakuntahallitus ei kuitenkaan voi määrätä edustajaansa tarkastuslautakuntaan, maakuntavaltuuston tilapäiseen valiokuntaan eikä vaalilaissa säädettyihin vaalitoimielimiin.

123 § Kokouksen julkisuus

Kokouksen julkisuudesta säädetään kuntalaissa.

Jos toimielin päättää pitää julkisen sähköisen kokouksen, yleisölle on järjestettävä mahdollisuus seurata kokousta internetin kautta sekä kokouskutsussa mainitussa tilassa.

124 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Avattuun kokouksen puheenjohtaja toteaa läsnä olevat sekä onko kokous laillisesti koolle kutsuttu ja päätösvaltainen.

125 § Tilapäinen puheenjohtaja

Jos sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtaja ovat poissa tai esteellisiä jossakin asiassa, valitaan kokousta tai asian käsittelyä varten tilapäinen puheenjohtaja.

126 § Kokouksen johtaminen ja puheenvuorot

Puheenjohtajan tehtävistä kokouksen johtamisessa ja toimielimen jäsenen puheenvuoroista säädetään kuntalaissa.

Puheenjohtaja voi tarvittaessa toimielimen suostumuksella luovuttaa puheenjohtajan varapuheenjohtajalle ja sinä aikana osallistua kokoukseen jäsenenä.

Asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä, jollei toimielin toisin päättä.

127 § Kokouksutsussa mainitsemattoman asian käsittely

Toimielin voi esittelijän ehdotuksesta tai jäsenen ehdotuksesta, jota on kannatettu, ottaa enemmistöpäätöksellä käsiteltäväksi asian, jota ei ole mainittu kokouksutsussa.

Jos esittelijän ehdotus on asian palauttaminen valmisteltavaksi, toimielin voi ratkaista asian päätöksellään vain perustellusta syystä.

128 § Esittelijät

Maakuntahallituksen esittelystä määrätään tämän hallintosäännön 3 §:ssä. Esittelijän ollessa poissa tai esteellinen toimii esittelijänä hänen sijaisekseen määrätty.

129 § Esittely

Asiat päätetään toimielimen kokouksessa viranhaltijan esittelystä.

Vaalilaissa säädetyissä vaalitoimielimissä asiat päätetään kuitenkin puheenjohtajan selostuksen pohjalta.

Esittelijä vastaa esittelemiensä kokousasioiden asianmukaisesta valmistelusta ja on velvollinen tekemään toimielimelle päätösehdotuksen.

Esittelijän ehdotus on käsittelyn pohjana (pohjaehdotus). Jos esittelijä on keskustelun aikana muuttanut esityslistalla olevaa ehdotustaan, muutettu ehdotus on pohjaehdotus.

Jos esittelijä ehdottaa asian poistamista esityslistalta, asia poistetaan, jollei toimielin toisin päätä.

Maakuntajohtajaa ja maakuntahallituksen toiminnan sisäisiä järjestelyjä koskevat asiat esittelee maakuntahallituksen puheenjohtaja.

Toimielin voi erityisestä syystä päättää, että asia käsitellään puheenjohtajan selostuksen pohjalta ilman viranhaltijan esittelyä. Toimielin voi tällöin päättää, että puheenjohtajan ehdotus on käsittelyn pohjana eikä vaadi kannatusta.

130 § Esteellisyys

Ennen asian käsittelyn aloittamista esteellisen henkilön on ilmoitettava esteellisyydestään ja esteellisyyden aiheuttamasta perusteesta sekä vetäydyttävä asian käsittelystä ja poistuttava kokouksesta. Esteellisyyden ilmoittaminen, arviointi ja ratkaisu kuuluu ensisijaisesti toimielimen jäsenelle itselleen. Toimielimen puheenjohtajan on kuitenkin ryhdyttävä esteellisyyden edellyttämiin toimiin, jos henkilö ei itse hoida asiaa.

Puheenjohtajan on tarvittaessa saatettava kokoukseen osallistuvan esteellisyys toimielimen ratkaistavaksi. Asianomaisen henkilön tulee tarvittaessa antaa selvitystä seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa. Annettuaan pyydetyn selvityksen asianomaisen henkilön on poistuttava kokouksesta.

Henkilö, jonka esteellisyyden toimielin ratkaisee, saa osallistua esteellisyyttään koskevan asian käsittelyyn vain hallintolaissa tarkoitetussa poikkeustilanteessa.

Esteellisyyttä koskeva ratkaisu on perusteltava pöytäkirjaan.

131 § Pöydällepano ja asian palauttaminen valmisteltavaksi

Jos keskustelun kuluessa tehdään kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, palauttamisesta valmisteltavaksi tai jokin muu ehdotus, jonka hyväksyminen keskeyttäisi asian käsittelyn, seuraavien puhujien on puheenjohtajan kehotuksesta rajoitettava puheenvuoronsa koskemaan vain tätä ehdotusta. Jos ehdotus hyväksytään yksimielisesti tai äänestämällä, puheenjohtaja keskeyttää asian käsittelyn. Jos ehdotus hylätään, asian käsittely jatkuu.

132 § Ehdotukset ja keskustelun päättäminen

Ehdotus on annettava kirjallisena, jos puheenjohtaja niin vaatii.

Kun kaikki puheenvuorot on käytetty, puheenjohtaja päättää keskustelun. Puheenjohtaja selostaa keskustelun kuluessa tehdyt ehdotukset ja onko ehdotusta kannatettu.

133 § Ilman äänestystä syntyvän päätöksen toteaminen

Jos keskustelun aikana ei ole tehty kannatettuja ehdotuksia, puheenjohtaja toteaa pohjaehdotuksen toimitelimen päätökseksi.

Jos puheenjohtaja toteaa toimitelimen yksimielisesti kannattavan kokouksessa tehtyä ehdotusta, puheenjohtaja toteaa ehdotuksen toimitelimen päätökseksi.

134 § Äänestykseen otettavat ehdotukset

Äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Ehdotusta, joka on tehty vaihtoehtoisena tai menee käsiteltävän asian ulkopuolelle, ei kuitenkaan oteta äänestykseen.

Jos ehdotuksen tekijä ei ole paikalla äänestyksen alkaessa, hänen tekemänsä ehdotus katsotaan rauenneeksi eikä sitä oteta äänestykseen.

135 § Äänestys ja vaali

Äänestykseen ja vaaliin sovelletaan tässä luvussa määrätyn lisäksi muilta osin, mitä toisaalla määrätään äänestys- ja vaalimenettelyistä maakuntavaltuustossa.

136 § Eriävä mielipide

Päätöksentekoon osallistuneella luottamushenkilöllä, joka on tehnyt vastaehdotuksen tai äänestänyt päätöstä vastaan, on oikeus ilmoittaa päätöksestä eriävä mielipide. Jos päätös poikkeaa päätösehdotuksesta, on esittelijällä oikeus jättää päätöksestä eriävä mielipide.

Ilmoitus eriävästä mielipiteestä on tehtävä heti, kun päätös on tehty. Ennen pöytäkirjan tarkastamista esitetyt kirjalliset perustelut eriävälle mielipiteelle liitetään pöytäkirjaan.

Eriävän mielipiteen ilmoittanut luottamushenkilö tai esittelijä ei ole vastuussa päätöksestä.

137 § Pöytäkirjan laatiminen ja tarkastaminen

Pöytäkirjan pitämisestä ja sisällöstä vastaa toimitelimen puheenjohtaja. Jos puheenjohtaja ja pöytäkirjanpitäjä ovat eri mieltä kokouksen kulusta, pöytäkirja laaditaan puheenjohtajan näkemyksen mukaan.

Toimitelin määrää pöytäkirjanpitäjän. Pöytäkirjanpitäjän esteen aikana esittelijä toimii pöytäkirjanpitäjänä. Jos myös esittelijä on estynyt, pöytäkirjanpitäjänä toimii toimitelimen kyseiseen pykälään määräämä pöytäkirjanpitäjä.

Pöytäkirjan allekirjoittaa puheenjohtaja ja varmentaa pöytäkirjanpitäjä.

Pöytäkirja voidaan allekirjoittaa ja tarkastaa sähköisesti. Sähköisessä päätöksentekomenettelyssä tehtyjä päätöksiä koskeva pöytäkirja tai sen osa voidaan tarkastaa erikseen ennen kokousta.

Mikäli pöytäkirjantarkastaja kieltäytyy tai on muuten estynyt tarkastamasta toimitelimen pöytäkirjaa, pöytäkirja tarkastetaan toimitelimen välittömästi seuraavassa kokouksessa.

Toimitelimen pöytäkirjaan merkitään ainakin:

1. Järjestäytymistietoina

- i. toimitelimen nimi
- ii. merkintä käytetyistä päätöksentekotavoista (varsinainen kokous, sähköinen kokous, yksilöidään päätökset, jotka on tehty sähköisessä päätöksentekomenettelyssä)
- iii. kokouksen alkamis- ja päättymisaika sekä kokouksen keskeytykset
- iv. kokouspaikka
- v. läsnä ja poissa olleet ja missä ominaisuudessa kukin on ollut läsnä
- vi. kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

2. Asian käsittelytietoina

- vii. asiaotsikko
- viii. asian yksilöivä asiatunnus
- ix. selostus asiasta
- x. esittelijän päätösehdotus
- xi. esteellisyys ja perustelut
- xii. tehdyt ehdotukset ja onko niitä kannatettu
- xiii. äänestykset: äänestystapa, äänestysjärjestys, äänestysesitys sekä äänestyksen tulos siten, että kunkin jäsenen kannanotto ilmenee pöytäkirjasta
- xiv. vaalit: vaalitapa ja vaalin tulos
- xv. asiassa tehty päätös
- xvi. eriävä mielipide

3. Muuna tietoina

- xvii. salassapitomerkinnot
- xviii. puheenjohtajan allekirjoitus
- xix. pöytäkirjanpitäjän varmennus
- xx. merkintä pöytäkirjan tarkastuksesta
- xxi. merkintä nähtävänä pitämisestä yleisessä tietoverkossa, mikäli pöytäkirja on ollut yleisesti nähtävänä

Pöytäkirjaan liitetään päätöksiä koskevat oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitukset sekä muutoksenhakukiellot.

Toimielimen pöytäkirjan sisältöä koskevia määräyksiä noudatetaan soveltuvin osin viranhaltijan ja luottamushenkilön tekemissä päätöksissä.

Maakuntahallitus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita pöytäkirjan laatimisesta.

138 § Päätösten tiedoksianto

Maakuntahallituksen ja lautakunnan pöytäkirja siihen liitettyine oikaisuvaatimusohjeineen tai valitusosoituksineen pidetään tarkastamisen jälkeen nähtävänä kuntayhtymän verkkosivuilla siten kuin kuntalaissa tarkemmin säädetään.

Muun viranomaisen pöytäkirja annetaan vastaavalla tavalla tiedoksi, jos asianomainen viranomainen katsoo sen tarpeelliseksi.

Maakuntahallitus antaa ohjeet salassapito- ja tietosuojavelvoitteiden huomioon ottamisesta annettaessa päätöksiä tiedoksi yleisessä tietoverkossa. Tarkastuslautakunta voi antaa tarkentavaa ohjeistusta omalla toimialallaan.

Maakunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon 7 päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

5.2 MUUT MÄÄRÄYKSET

139 § Aloiteoikeus

Maakunnan asukkaalla sekä maakunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä on oikeus tehdä aloitteita kuntayhtymän toimintaa koskevissa asioissa. Palvelun käyttäjällä on oikeus tehdä aloitteita palveluaan koskevassa asiassa.

Aloite tulee tehdä kirjallisesti tai sähköisellä asiakirjalla. Aloitteesta tulee käydä ilmi, mitä asia koskee sekä aloitteen tekijän nimi, kotikunta ja yhteystiedot.

140 § Jäsenkuntien aloitteet

Jäsenkunnat voivat lähettää kuntayhtymälle kirjallisia aloitteita. Aloitteet toimitetaan maakuntahallitukselle, joka esittää lausuntonsa aloitteesta

maakuntavaltuustolle. Maakuntavaltuuston kevätkokouksessa käsiteltävät aloitteet tulee toimittaa viimeistään helmikuussa ja syyskokouksessa käsiteltävät aloitteet viimeistään heinäkuussa. Jos aloite vaatii erityistä valmistelua, on sen viranomaisen, jonka käsiteltäväksi aloite kuuluu, ilmoitettava aloitteen tekijälle kuukauden kuluessa aloitteen tekemisestä sen arvioitu käsittelyaika ja keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä.

Maakuntahallitus esittää maakuntavaltuustolle vuosittain luettelon tehdyistä aloitteista ja niiden johdosta suoritetuista toimenpiteistä. Maakuntavaltuusto voi samalla todeta, mitkä aloitteet on käsitelty loppuun.

141 § Aloitteen käsittely

Aloitteen käsittelee se Keski-Suomen liiton viranomainen, jolla on toimivalta tehdä päätöksiä aloitteen tarkoittamassa asiassa. Jos toimivaltainen viranomainen on toimielin, aloitteista ja aloitteiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä on annettava toimielimelle tieto jäljempänä määrättyllä tavalla.

Maakuntahallituksen on vuosittain kesäkuun loppuun mennessä esitettävä maakuntavaltuustolle luettelo sen toimivaltaan kuuluvista aloitteista ja niiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä. Maakuntavaltuusto voi samalla päättää, mitkä aloitteista on loppuun käsitelty.

Muun toimielimen kuin maakuntavaltuuston toimivaltaan kuuluvista aloitteista on annettava tieto toimielimelle niiden päättämällä tavalla. Toimielin voi samalla päättää, mitkä aloitteista ovat loppuun käsiteltyjä.

Jos aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia kuntayhtymään kuuluvan jäsenkunnan asukkaista, aloite on kuuden kuukauden kuluessa vireille tulosta otettava toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi.

142 § Aloitteen tekijälle annettavat tiedot

Aloitteen tekijälle on ilmoitettava kuukauden kuluessa aloitteen saapumisesta, missä viranomaisessa aloite käsitellään, arvioitu käsittelyaika sekä keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä.

Sen jälkeen, kun aloite on käsitelty loppuun, aloitteen tekijälle on ilmoitettava, onko aloite johtanut toimenpiteisiin.

Jos aloitteessa on useampia allekirjoittajia, ilmoitus annetaan aloitteessa ilmoitetulle yhdyshenkilölle tai ensimmäiselle allekirjoittajalle.

143 § Kuntayhtymän puhevalta, nimenkirjoitus ja asiakirjojen allekirjoittaminen

Maakuntavaltuuston puheenjohtajalla, maakuntahallituksen puheenjohtajalla ja maakuntajohtajalla on oikeus käyttää puhevaltaa kuntayhtymän puolesta.

Maakuntavaltuuston puheenjohtajalla, maakuntahallituksen puheenjohtajalla, maakuntajohtajalla ja aluekehitysjohtajalla on nimenkirjoitusoikeus kuntayhtymän puolesta.

Maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen puolesta tehtävät sopimukset ja sitoumukset allekirjoittaa maakuntajohtaja ja varmentaa tarvittaessa aluekehitysjohtaja, suunnittelujohtaja tai hallintojohtaja.

Maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen puolesta tehtävät lausunnot ja muut vastaavat asiakirjat allekirjoittaa maakuntajohtaja, aluekehitysjohtaja, suunnittelujohtaja tai hallintojohtaja.

Viranhaltija allekirjoittaa päätökset, sopimukset, sitoumukset ja muut asiakirjat virkatoimeen liittyvissä asioissa.

Toimielimen pöytäkirjanotteen allekirjoittaa toimielimen asiahallinnon vastaavaksi nimetty henkilö tai pöytäkirjanpitäjä.

Valmistelua koskevat asiakirjat allekirjoittaa asian valmistelija.

Toimielimen hallinnassa olevista asiakirjoista annettavat otteet ja jäljennökset todistaa oikeaksi asiahallinnon vastaavaksi nimetty henkilö tai toimielimen pöytäkirjanpitäjä.

144 § Todisteellisen tiedoksiannon vastaanottaminen

Todisteellisen tiedoksiannon voi kuntayhtymän puolesta ottaa vastaan maakuntahallituksen puheenjohtaja, maakuntajohtaja tai hallintojohtaja.

Hallintosääntö astuu voimaan 1.1.2024 alkaen.

Hallintosäännön muutos

Pykälä	Voimassa oleva kirjaus	Esitetyt muutokset
<p>1 HALLINNON JA TOIMINNAN JÄRJESTÄMINEN</p> <p>1.1 KESKI-SUOMEN LIITON JOHTAMINEN</p> <p>1 § Hallintosäännön soveltaminen</p>	<p>Keski-Suomen liiton hallinnon ja toiminnan järjestämisessä sekä päätöksenteko- ja kokousmenettelyssä noudatetaan tämän hallintosäännön määräyksiä, ellei laissa ole toisin säädetty.</p> <p>Hallintosääntöä sovelletaan toissijaisena perussopimukseen nähden.</p> <p>Hallintosääntöä sovelletaan ensisijaisena muihin kuntayhtymän sisäisiin ohjeisiin nähden.</p> <p>Maakuntahallitus antaa tarvittaessa ohjeita hallintosäännön soveltamisesta.</p>	
<p>2 § Johtamisjärjestelmä</p>	<p>Keski-Suomen liiton johtaminen perustuu maakuntasuunnitelmaan, maakuntakaavaan, maakuntaohjelmaan, taloussuunnitelmaan, talousarvioon ja muihin maakuntavaltuuston päätöksiin.</p> <p>Maakuntavaltuusto vastaa Keski-Suomen liiton toiminnasta ja taloudesta, käyttää liiton päätösvaltaa ja siirtää toimivaltaansa hallintosäännön määräyksillä.</p> <p>Maakuntahallitus vastaa maakuntavaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta.</p> <p>Maakuntahallitus johtaa liiton toimintaa, hallintoa ja taloutta.</p>	

	<p>Maakuntahallitus vastaa liiton toiminnan yhteensovittamisesta ja omistajaohjauksesta sekä liiton henkilöstöpolitiikasta ja huolehtii liiton sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä.</p> <p>Maakuntajohtaja johtaa maakuntahallituksen alaisena liiton hallintoa, taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. Maakuntajohtaja vastaa asioiden valmistelusta maakuntahallituksen käsiteltäväksi.</p>	<p>Maakuntahallitus vastaa liiton toiminnan yhteensovittamisesta, omistajaohjauksesta ja henkilöstöpolitiikasta sekä huolehtii liiton sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä.</p>
3 § Esittely maakuntahallituksessa	<p>Maakuntahallituksen esittelijänä toimii maakuntajohtaja. Maakuntajohtajan ollessa poissa tai esteellinen, esittelijänä toimii hänen sijaisekseen määrätty viranhaltija.</p> <p>Maakuntahallituksen sisäisten asioiden esittelystä maakuntahallitukselle vastaa maakuntahallituksen puheenjohtaja.</p>	
4 § Maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävät	<p>Maakuntahallituksen puheenjohtaja:</p> <ol style="list-style-type: none"> johtaa maakuntahallituksen tehtävien toteuttamisen edellyttämää poliittista yhteistyötä käymällä asioiden käsittelyn edellyttämiä keskusteluja poliittisten ryhmien kanssa sekä pitämällä sopivin tavoin yhteyttä maakunnan asukkaisiin ja muihin sidosryhmiin; vastaa maakuntajohtajan johtajasopimuksen valmistelusta ja huolehtii maakuntahallituksen ja -valtuuston kytkemisestä valmisteluprosessiin tarkoituksenmukaisella tavalla; päätää tämän hallintosäännön 1.5 TOIMIVALTA HENKILÖSTÖASIOISSA -kohdassa määrätystä maakuntajohtajaa koskevista päätöksistä; sekä vastaa siitä, että maakuntajohtajan kanssa käydään 	<p>Vanhan hallintosäännön 4 § kohta 3. on avattu tehtäväliseksi tähän pykälään ja vastaavasti poistettu 1.5. TOIMIVALTA HENKILÖSTÖASIOISSA -kohdasta.</p> <ol style="list-style-type: none"> vastaa siitä, että maakuntajohtajan kanssa käydään vuosittain tavoite- ja arviointikeskustelut; päätää maakuntajohtajan ulkomaan virkamatkoista; päätää maakuntajohtajan vuosi- ja sairauslomista; päätää maakuntajohtajan sellaisesta virkavapaudesta tai työlomasta, johon maakuntajohtajalla on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus; hyväksyy maakuntajohtajan matkalaskut; päätää maakuntajohtajan sivutoimiluvasta.

	vuosittain tavoite- ja arviointikeskustelut.	Lisäksi maakuntahallituksen puheenjohtajan toimivaltaan kuuluu päättää niistä asioista, joista tässä säännössä muualla säädetään.
5 § Kuntayhtymän viestintä	<p>Maakuntahallitus johtaa kuntayhtymän viestintää ja hyväksyy yleiset ohjeet viestinnän periaatteista. Viestintäpäällikkö vastaa viestinnän operatiivisesta johtamisesta.</p> <p>Maakuntahallitus ja muut toimielimet sekä liiton viranhaltijat luovat omalla toiminnallaan edellytyksiä läpinäkyvälle toiminnalle asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Liiton jokainen työntekijä osallistuu viestintään rooliinsa soveltuvalla tavalla.</p> <p>Maakunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien tulee saada tietoja valmisteltavina olevista yleisesti merkittävistä asioista. Viestinnässä käytetään selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otetaan huomioon maakunnan viestinnän kohderyhmien tarpeet.</p>	työtehtäviinsä
1.2 TOIMIELINORGANISAATIO 6 § Kuntayhtymän toimielimet	<p>Kuntayhtymällä on maakuntavaltuusto, maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta.</p> <p>Maakunnassa on alueen kehittämiseen vaikuttavien toimenpiteiden ja alue- ja rakennepoliitikanrahoituksen yhteensovittamista varten maakunnan yhteistyöryhmä. Maakuntahallitus asettaa yhteistyöryhmän aluekehityslainsäädännössä säädettyjen tahojen edustajista. Sen tehtävät määritellään tarkemmin kulloinkin voimassa olevassa laissa alueiden kehittämisestä.</p> <p>Maakunnan yhteistyöryhmää koskevista tarkemmista</p>	

	<p>määräyksistä säädetään yhteistyöryhmän työjärjestyksessä.</p> <p>Maakuntavaltuusto ja maakuntahallitus voivat tarvittaessa perustaa muitakin kuntalain mukaisia toimielimiä.</p>	
7 § Maakuntavaltuusto	Maakuntavaltuuston koko ja toimikausi määräytyvät kuntayhtymän perussopimuksen mukaisesti. Jäsenkunnat nimeävät valtuuston jäsenet perussopimuksessa sovitulla tavalla.	
8 § Maakuntahallitus	Maakuntahallituksen koko, toimikausi ja valinta määräytyvät kuntayhtymän perussopimuksen mukaisesti.	
9 § Tarkastuslautakunta	Tarkastuslautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä kolme (3) muuta jäsentä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat valtuutettuja. Maakuntavaltuusto nimittää tarkastuslautakunnan kuntavaalikaudeksi.	
10 § Maakunnan yhteistyöryhmä	<p>Maakuntahallitus nimeää maakunnan yhteistyöryhmän luottamushenkilöjäsenet ja heille varajäsenet sekä esittelijän ja sihteerin kuntavaalikaudeksi.</p> <p>Maakuntahallitus vahvistaa maakunnan yhteistyöryhmän työjärjestyksen ja siihen tehtävät muutokset.</p>	<p>Maakuntahallitus asettaa maakunnan yhteistyöryhmän, nimittää sen puheenjohtajan ja vahvistaa sen työjärjestyksen.</p> <p>(Työjärjestyksessä määrätään maakunnan yhteistyöryhmän esittelijästä ja pöytäkirjanpitäjästä.)</p>
11 § Maakuntahallituksen jaostot, toimikunnat ja työryhmät	Maakuntahallituksella voi olla maakuntahallituksen valtuutukseen perustuvaa asioiden valmistelua ja toimeenpanoa varten työjaosto, johon kuuluu enintään viisi maakuntahallituksen toimikautekseen valitsemaa	

	<p>jäsentä ja näiden henkilökohtaiset varajäsenet.</p> <p>Muiden kuin edellä mainittujen toimielinten osalta koosta ja toimikaudesta päättää se toimielin, joka tekee toimielimen (jaosto, toimikunta, työryhmä) asettamispäätöksen. Toimielimen toimikausi ei voi olla pidempi kuin sen asettaneen toimielimen toimikausi.</p>	
<p>1.3 HENKILÖSTÖORGANISAATIO</p> <p>12 § Keski-Suomen liiton toimisto</p>	<p>Kuntayhtymällä on toimisto. Toimiston tehtävänä on maakuntahallituksen alaisena huolehtia kuntayhtymän toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja päätösten toimeenpanosta lakien ja asetusten, perussopimuksen, tämän hallintosäännön ja muiden sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.</p>	
<p>13 § Maakuntajohtaja ja toimiston johtaminen</p>	<p>Maakuntajohtaja johtaa ja kehittää liiton hallintoa, taloutta ja muuta toimintaa maakuntahallituksen alaisena yhdessä viranhaltijaorganisaation kanssa siten, että toimisto saavuttaa maakuntavaltuuston ja -hallituksen asettamat tavoitteet.</p> <p>Maakuntajohtaja päättää henkilöstön tehtävistä, esimies- ja alaissuhteista sekä raportointivastuista.</p> <p>Maakuntajohtajan ollessa poissa tai esteellinen hänen sijaisenaan toimii aluekehitysjohtaja.</p> <p>Maakuntahallitus päättää muiden viranhaltijoiden sijaistamisesta.</p>	<p>esihenkilö</p> <p>sijaisuuksista</p>
<p>14 § Johtoryhmä</p>	<p>Maakuntajohtajalla on apunaan johtoryhmä. Johtoryhmän muodostavat viranhaltijat ja henkilöstön edustaja sekä muut maakuntajohtajan päättämät viran- ja toimenhaltijat.</p>	<p>työntekijät</p>

<p>1.4 TOIMIELINTEN JA VIRANHALTIJOIDEN TOIMIVALTA</p> <p>15 § Maakuntavaltuusto</p>	<p>Sen lisäksi mitä 2 §:ssä määrätään, maakuntavaltuusto:</p> <p>1. päättää maakuntasuunnitelman laatimisesta, tarkistamisesta ja hyväksymisestä.</p> <p>Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu, pidemmän aikavälin yleinen alueellinen kehitys.</p> <p>2. hyväksyy alueiden kehittämisestä annetun lain ja asetuksen mukaisen maakuntaohjelman, jossa osoitetaan maakunnan kehittämisen tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet;</p> <p>3. päättää maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittaman maakuntasuunnitelman ja maakuntakaavan laatimisesta, tarkistamisesta ja hyväksymisestä.</p>	<p>1. päättää pidemmän aikavälin alueellista kehitystä osoittavan maakuntasuunnitelman laatimisesta, tarkistamisesta ja hyväksymisestä;</p> <p>rakennuslain</p>
<p>16 § Maakuntahallitus</p>	<p>Sen lisäksi mitä 2 §:ssä määrätään, maakuntahallitus johtaa kuntayhtymän toimintaa ja vastaa kuntalaissa sille säädetyistä tehtävistä sekä:</p> <p>1. päättää alueiden kehittämistä koskevan lain mukaisista sekä muusta lainsäädännöstä tulevista muista, kuin maakuntavaltuustolle määrätyistä tehtävistä;</p> <p>2. vastaa Keski-Suomen kehittämisrahastoon liittyvästä päätöksenteosta;</p> <p>3. nimeää kuntayhtymän edustajat niiden yhteisöjen päätöksenteko- ja hallintoelimiin, joissa kuntayhtymä on osallisena, sekä sellaisiin toimielimiin, joissa käytetään kuntayhtymän äänivaltaa;</p> <p>4. päättää maakuntaohjelman ja maakuntakaavan laadinnan vireillepanosta sekä laadinnan yhteydessä saatuihin lausuntoihin, mielipiteisiin ja muistutuksiin annettavista vastineista; 5. antaa</p>	<p>Lisätään kohdat:</p> <p>11. päättää kirjallisen varoituksen antamisesta maakuntajohtajalle;</p> <p>12. päättää maakuntajohtajan virkavapaasta sekä sen keskeyttämisestä ja peruuttamisesta.</p> <p>kehittämisrahaston päätöksenteosta;</p>

	<p>selityksen maakuntavaltuuston päätöksestä tehdyn valituksen johdosta;</p> <p>6. hyväksyy maakuntaohjelmaan ja sen toimeenpanoon liittyvät muutokset sekä muut aluekehittämiseen liittyvät suunnitelmat ja ohjelmat;</p> <p>7. hyväksyy osaltaan lakisääteiset yhteistyösopimukset;</p> <p>8. hyväksyy ohjelasopimukset ja yhteistyösopimukset kuntayhtymän osalta;</p> <p>9. hyväksyy hankintoja koskevan ohjeen;</p> <p>10. antaa kuntayhtymän nimissä lausunnot merkittävistä suunnitelmista, lakimuutoksista ja toimenpiteistä ja niiden rahoituksesta sekä tekee esitykset kaikista niistä asioista, joilla on olennaista merkitystä maakunnan kehittämisen, kuntayhtymän toiminnan tai maakuntakaavan toteuttamisen kannalta. Muissa asioissa sekä tilanteissa, joissa lausuntopyyntö aikataulu ei mahdollista hallituskäsittelyä, lausunnon voi antaa maakuntajohtaja tai viranhaltija. Tällaiset lausunnot annetaan välittömästi tiedoksi hallitukselle ja tuodaan seuraavaan hallitukseen;</p> <p>Maakuntahallituksen puheenjohtajalla ja maakuntajohtajalla on oikeus käyttää puhevaltaa maakuntahallituksen puolesta.</p>	
17 § Maakuntajohtajan toimivalta	<p>Sen lisäksi mitä 12 §:ssä määrätään, maakuntajohtaja vastaa maakuntaliiton yhteyksistä jäsenkuntiin ja yhteistyöstä eri sidosryhmien kanssa. Maakuntaliiton ylimpänä viranhaltijana maakuntajohtaja vastaa maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen asettamien</p>	<p>maakunnan liiton</p> <p>Maakunnan liiton</p> <p>Keltaisella ylivivatut kohdat 3. ja 4. on siirretty 18 § Viranhaltijan toimivalta.</p>

	<p>tavoitteiden ja päätösten toteuttamisesta.</p> <p>Lisäksi maakuntajohtaja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. antaa muut kuin §:n 16 kohdassa 9 tarkoitetut lausunnot; 2. päättää kuntayhtymälle osoitetun arvopostin ja muiden arvolähetysten kuittajat sekä vastaanottajat; 3. päättää kuntayhtymän omaisuuden vakuuttamisesta vahinkojen varalle sekä henkilöstön vakuuttamisesta tai vakuutusta vastaavan turvan järjestämisestä; 4. päättää kuntayhtymän tarpeettomaksi käyneen irtaimen omaisuuden myymisestä; 5. nimeää kuntayhtymän edustajat sellaisiin toimieliimiin tai kokouksiin, joissa ei käytetä kuntayhtymän äänivaltaa; 6. päättää tarvittaessa luottamushenkilöiden palkkiosäännön soveltamisesta maakuntahallituksen ja maakunnan yhteistyöryhmän tai muiden toimielinten valitseisiin työryhmiin ja asiantuntijoihin; 7. myöntää maakuntavaakunan käyttöluvan; sekä 8. suorittaa muut maakuntahallituksen määräämät tehtävät. 	<p>Lisätään kohdat (numerointi saattaa muuttua):</p> <p>9. perustaa tarvittaessa työryhmiä ja nimeää niihin jäsenet;</p> <p>10. hyväksyy ja allekirjoittaa paikalliset sopimukset;</p> <p>11. päättää kirjallisen varoituksen antamisesta;</p> <p>12. päättää työsuojelutoimikunnan ja henkilöstöyhteistyöryhmän kokoonpanosta ja nimeää työsuojelupäällikön ja tietosuojavastaavan;</p>
<p>18 § Viranhaltijan toimivalta</p>	<p>Viranhaltijoiden tehtävänä on:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. huolehtia tehtäväkuvansa mukaisesta toiminnasta, taloudesta, asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta; sekä 2. suorittaa muut maakuntahallituksen ja maakuntajohtajan määräämät tehtävät. 	<p>Lisäksi aluekehitysjohtaja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tekee alueiden kehittämisestä annetun lain ja asetuksen tarkoittamat rahoituksen myöntämispäätökset ja saattaa päätökset maakuntahallituksen tiedoksi. <p>Lisäksi hallintojohtaja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tekee kehittämistuen maksatuspäätökset;

	<p>Aluekehitysjohtaja tekee alueiden kehittämisestä annetun lain ja asetuksen tarkoittamat rahoituksen myöntämispäätökset annettujen valtuuksien rajoissa ja saattaa päätökset maakuntahallituksen tiedoksi.</p> <p>Hallintopäällikkö tekee kehittämistuen maksatuspäätökset.</p> <p>Kehittämisohtaja ja tekee kehittämistuen takaisinperintäpäätökset.</p> <p>Henkilöstön esimieheksi nimetty viranhaltija suorittaa ja vastaa niistä tehtävistä, jotka hänelle on tähän asemaan määrätty.</p> <p>Maakuntahallitus päättää muista tehtävistä ja tehtävien hoidon järjestämisestä siltä osin kuin niistä ei ole lainsäädännössä tai tässä hallintosäännössä määrätty.</p>	<p>2. päättää kuntayhtymän omaisuuden vakuuttamisesta vahinkojen varalle sekä henkilöstön vakuuttamisesta tai vakuutusta vastaavan turvan järjestämisestä;</p> <p>3. päättää kuntayhtymän tarpeettomaksi käyneen irtaimen omaisuuden myymisestä;</p> <p>4. päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön koulutuksiin osallistumisesta.</p>
19 § Toimivallan edelleen siirtäminen	<p>Toimielin tai maakuntajohtaja voivat siirtää sille tässä luvussa määrättyä toimivaltaa edelleen alaiselleen viranomaiselle tai viranhaltijalle. Se, jolle toimivaltaa on edelleen siirretty, ei voi enää siirtää toimivaltaa edelleen.</p>	
20 § Toimivalta päättää asiakirjan antamisesta	<p>Toimielin voi päättämässään laajuudessa siirtää asiakirjan antamista koskevaa viranomaisen ratkaisultaansa alaiselleen viranhaltijalle.</p> <p>Maakuntavaltuuston asiakirjoja koskevat tietopyynnöt ratkaisee maakuntajohtaja tai hänen määräämänsä viranhaltija.</p>	
21 § Maakuntahallituksen otto-oikeus	<p>Asian ottamisesta maakuntahallituksen käsiteltäväksi päättää maakuntahallitus, maakuntahallituksen puheenjohtaja tai maakuntajohtaja.</p>	

	<p>Maakuntahallituksen alaisen toimielimen tai viranomaisen on ilmoitettava maakuntahallitukselle tekemistään ottokelpoisista päätöksistä lukuun ottamatta sellaisia asioita tai asiaryhmiä, joista maakuntahallitus on päättänyt, ettei se käytä otto-oikeuttaan.</p> <p>Päätös asian siirtämisestä maakuntahallituksen käsiteltäväksi on tehtävä kuntalaissa oikaisuvaatimuksen jättämiselle säädetyn ajan kuluessa.</p> <p>Ne viranhaltijan päätökset, joita ei ole otettu maakuntahallituksen ratkaistavaksi, tuodaan maakuntahallitukselle tiedoksi.</p>	
<p>1.5 TOIMIVALTA POIKKEUSOLOISSA JA NORMAALIOLOJEN HÄIRIÖTILANTEISSA</p> <p>22 § Normaalista toimivallasta poikkeaminen ja raportointi</p>		<p>Uusi pykälä. Lisätty soveltuvin osin Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkityt kappaleet:</p> <p>Hallintosäännön muiden lukujen toimivaltamääräyksistä voidaan poiketa poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa ja välttämättömän syyn vuoksi silloin, kun päätöksentekoa ei kyetä normaalitoimivaltuuksiin riittävällä tavalla järjestämään. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhat sekä elintärkeiden palveluiden keskeytymiseen, talouteen, kiinteistöihin, muuhun omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvat uhat, jotka aiheuttavat välittömän vaaran tai muun vakavan toiminnallisen tai taloudellisen riskin.</p> <p>Maakuntajohtaja voi käyttää poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa normaalista toimivallasta poikkeavaa päätösvaltaa maakunnan palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi välttämättömän syyn vuoksi.</p> <p>Maakuntahallitukselle tulee raportoida tähän pykälään perustuvalla toimivallalla tehdyistä päätöksistä.</p>

<p>23 § Päätösvallan käyttönottaminen määräajaksi maakuntahallituksen päätöksellä poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa</p>		<p>Uusi pykälä. Lisätty soveltuvin osin Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkityt kappaleet:</p> <p>Maakuntahallitus voi vahvistaa maakuntajohtajan normaalista toimivallasta poikkeavan päätösvallan määräajaksi poikkeusoloissa sekä normaaliolojen häiriötilanteissa 22 §:ssä mainitun välttämättömän syyn vuoksi.</p> <p>Maakuntahallitus voi – vahvistamisen sijaan– sekä ennen määräajan päättymistä todeta, ettei normaalista toimivallasta poikkeavan päätösvallan käytölle ole enää perusteita.</p>
<p>24 § Kokouskutsun määräajasta poikkeaminen</p>		<p>Uusi pykälä. Lisätty soveltuvin osin Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty kappale:</p> <p>Toimielinten kokouskutsun lähettämisen määräajasta voidaan poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa poiketa päätöksenteon nopeuttamiseksi.</p>
<p>1.6 TOIMIVALTA HENKILÖSTÖASIOISSA</p> <p>25 § Maakuntahallituksen yleistöimivalta</p>	<p>Mikäli toimivallasta henkilöstöasioissa ei ole säädetty laissa eikä hallintosäännössä, toimivalta on maakuntahallituksella.</p>	
<p>26 § Viran perustaminen ja lakkauttaminen sekä virkanimikkeen muuttaminen</p>	<p>Maakuntavaltuusto päättää viran perustamisesta ja lakkauttamisesta.</p> <p>Maakuntahallitus päättää virkanimikkeen muuttamisesta.</p>	
<p>27 § Virkasuhteen muuttaminen työsuhteeksi</p>	<p>Maakuntahallitus päättää viran muuttamisesta työsuhteeksi.</p>	<p>Olemassa oleva pykälä (ennen 31 §), numerointi korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi</p>
<p>28 § Kelpoisuusvaatimukset</p>	<p>Virkasuhteisilta vaaditaan tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä riittävää työkokemusta. Muulta henkilöstöltä vaadittavasta pätevydestä päättää valinnansuorittava viranomainen.</p>	<p>Päivitetty soveltuvin osin Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi:</p> <p>Maakuntajohtajan viran kelpoisuusvaatimuksista päättää maakuntavaltuusto.</p>

	Maakuntavaltuusto päättää maakuntajohtajan kelpoisuusvaatimuksista.	Virkasuhteeseen ottava viranomainen päättää viran kelpoisuusvaatimuksista, jos niistä ei ole päätetty virkaa perustettaessa. Jos henkilö otetaan virkasuhteeseen ilman, että tehtävää varten on perustettu virkaa, kelpoisuusvaatimuksista päättää virkasuhteeseen ottava viranomainen. Muiden palvelussuhteiden kelpoisuusvaatimuksista päättävät maakuntajohtaja tai hallintojohtaja. Henkilöstöltä vaadittavasta kelpoisuudesta pidetään erillistä luetteloa.
29 § Haettavaksi julistaminen	Viran tai toimen julistaa haettavaksi se, jonka tehtävänä on valita viranhaltija tai työntekijä avoimena olevaan tehtävään. Maakuntajohtajan viran julistaa kuitenkin haettavaksi maakuntahallitus.	Päivitetty Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi: Viran tai virkasuhteen julistaa haettavaksi virkasuhteeseen ottamisesta päättävä viranomainen. Kun virkasuhteeseen ottamisesta päättävä viranomainen on maakuntavaltuusto, viran tai virkasuhteen julistaa kuitenkin haettavaksi maakuntahallitus.
30 § Virka- tai työsuhteeseen ottaminen ja koeaika	Virkasuhteeseen voidaan ottaa henkilö vain julkisella menettelyllä. Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain perusteiden täytyessä voidaan virkasuhteeseen ottaa henkilö myös ilman hakumenettelyä. Työsopimussuhteisten osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä virkasuhteisten osalta on säädetty. Keski-Suomen liitto käyttää lainsäädännön mukaista koeaikaa kaikissa henkilöstövalinnoissaan.	30 § Palvelussuhteeseen ottaminen (sis. vanhat pykälät § 26 virka- ja työsuhteeseen ottaminen ja koeaika ja § 27 henkilöstövalinnat) Virkasuhteeseen voidaan ottaa henkilö vain julkisella menettelyllä. Kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain perusteiden täytyessä voidaan virkasuhteeseen ottaa henkilö myös ilman hakumenettelyä. Työsuhteisten osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä virkasuhteisten osalta on säädetty. Maakuntajohtajan valitsee maakuntavaltuusto. Vakinaiset viranhaltijat valitsee maakuntahallitus. Maakuntajohtaja päättää muun kuin yllä mainitun henkilöstön ottamisesta vakituiseen tai määräaikaiseen työsuhteeseen ja määräaikaiseen virkasuhteeseen. Maakuntajohtaja päättää sijaistusjärjestelyistä.

		Koeajan määrittämisestä päättää se, jonka toimivaltaan palvelussuhteeseen ottaminen kuuluu.
31 § Ehdollisen valintapäätöksen vahvistaminen	Ehdollisen valintapäätöksen vahvistaa virka- tai palvelussuhteeseen ottamisesta päättänyt viranomainen. Maakuntavaltuuston ehdollisen valintapäätöksen vahvistaa kuitenkin maakuntahallitus. Ehdollisen valintapäätöksen raukeamisen toteaa päätöksellään virka- tai palvelussuhteeseen ottamisesta päättänyt viranomainen. Maakuntavaltuuston ehdollisen valintapäätöksen raukeamisen kuitenkin toteaa päätöksellään maakuntahallitus.	Kuntaliiton mallipohja puhuu nykyisin ainoastaan palvelussuhteesta.
32 § Virkaan ottaminen virkaan valitun irtisanouduttua ennen virantoimituksen alkamista	Jos haettavana olleeseen virkaan tai virkasuhteeseen valittu irtisanoutuu ennen virantoimituksen alkamista eikä varalle ole valittu toista henkilöä, voidaan viranhaltija valita niiden virkaa tai virkasuhdetta hakeneiden joukosta, jotka ilmoittavat hakemuksensa edelleen olevan voimassa.	Otsikoinnista korjattu kirjoitusvirhe
33 § Virkaan ottaminen palvelussuhdetta koskevien uudelleenjärjestelyjen vuoksi		Uusi pykälä. Lisätty soveltuvin osin Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty kappale: Henkilö voidaan ottaa virkaan ilman julkista hakumenettelyä sellaiseen virkasuhteeseen, johon henkilö on tarkoituksenmukaista ottaa hänen palvelussuhdettaan koskevien uudelleenjärjestelyjen vuoksi.
34 § Palkkaus	Henkilöstön palkkaus perustuu voimassa oleviin virka- ja työehtosopimuksiin. Maakuntahallitus päättää maakuntajohtajan palkkauksesta. Maakuntahallitus päättää viranhaltijoiden palkkauksesta virkasuhteen alkaessa ja	Olemassa oleva pykälä (ennen 42 §), numerointi korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi.

	<p>maakuntajohtaja muutoksista virkasuhteen aikana.</p> <p>Maakuntajohtaja päättää työsuhteisen henkilöstön palkkauksesta.</p> <p>Maakuntajohtaja ja henkilöstön esimiehiksi nimetty viranhaltija voivat päättää sijaisen palkkauksesta.</p>	
35 § Henkilökohtaiset lisät	Maakuntajohtaja päättää henkilöstölle myönnettävästä henkilökohtaisesta palkanlisästä.	Olemassa oleva pykälä (ennen 44 §), numerointi korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi.
36 § Päätösvalta palvelusuhteeseen liittyvissä yksityiskohdissa	Maakuntajohtajan virkasuhteeseen liittyvistä yksityiskohdista päättää kuntalain puitteissa maakuntahallitus. Maakuntajohtaja päättää muun henkilöstön osalta virka- tai työsuhteeseen liittyvistä yksityiskohdista. Maakuntajohtaja voi siirtää päätösvaltaa alaiselleen viran- tai toimenhaltijalle.	Otsikointi korjattu palvelusuhteeseen
37 § Harkinnanvaraiset virka- ja työvapaat	Maakuntahallitus päättää maakuntajohtajan virkavapaasta sekä sen keskeyttämisestä ja peruuttamisesta. Maakuntajohtaja ja henkilöstön esimiehiksi nimetty viranhaltija voivat päättää alaisensa virka- ja työvapaan myöntämisestä sekä virka- ja työvapaan keskeyttämisestä ja peruuttamisesta.	Ensimmäinen lause siirretty 16 § Maakuntahallitus. Maakuntajohtaja päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön harkinnanvaraisen virka- ja työvapaan myöntämisestä sekä virka- ja työvapaan keskeyttämisestä ja peruuttamisesta.
38 § Muut kuin harkinnanvaraiset virka- tai työvapaat	Maakuntahallituksen puheenjohtaja päättää maakuntajohtajan sellaisesta virkavapaudesta tai työlomasta, johon maakuntajohtajalla on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus. Maakuntajohtaja päättää viranhaltijoiden sellaisesta virkavapaudesta tai työvapaasta, johon viranhaltijalla on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus. Henkilöstön esimiehiksi nimetty viranhaltija	Ensimmäinen lause siirretty 4 § Maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävät. Maakuntajohtaja päättää muiden viranhaltijoiden sellaisesta virkavapaudesta, johon viranhaltijalla on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus sekä henkilöstön sellaisesta työvapaasta, johon työntekijällä on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus.

	päätää sellaisesta virkavapaudesta tai työvapaasta, johon toimenhaltijalla työntekijällä on lainsäädännön tai virka- ja työehtosopimuksen nojalla ehdoton oikeus.	
39 § Vuosilomat	Maakuntahallituksen puheenjohtaja päättää maakuntajohtajan vuosilomasta. Maakuntajohtaja päättää kehittämisjohtajan vuosilomasta. Henkilöstön esimieheksi nimetty viranhaltija päättää koko muun henkilöstön vuosilomista.	Ensimmäinen lause siirretty 4 § Maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävät. Maakuntajohtaja päättää hallintojohtajan vuosilomasta. Hallintojohtaja päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön vuosilomista.
40 § Virka- ja työehtosopimuksen harkinnanvaraisten määräysten soveltaminen	Mikäli tässä luvussa ei ole toisin määrätty, virka- ja työehtosopimuksen harkinnanvaraisten määräysten soveltamisesta päättää maakuntajohtaja.	Olemassa oleva pykälä (ennen 45 §), numerointi korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi
41 § Viranhaltijan siirtäminen toiseen virkasuhteeseen	Viranhaltijan siirtämisestä toiseen virkasuhteeseen päättää viranomainen, jolla on toimivalta molempiin virkasuhteisiin ottamisessa. Jos toimivalta on eri viranomaisilla, siirtämisestä päättää maakuntahallitus.	
42 § Sivutoimet	Sivutoimilupahakemuksen ratkaisee ja sivutoimiluvan peruuttamisesta sekä sivutoimen vastaanottamisen ja pitämisen kieltämisestä päättää maakuntajohtaja. Sivutoimi-ilmoituksen hyväksymisestä ja kieltämisestä päättää sama viranomainen.	
43 § Viranhaltijan työ- ja toimintakyvyn selvittäminen	Maakuntahallituksen puheenjohtaja päättää kunnallisen viranhaltijalain nojalla terveydentilaa koskevien tietojen pyytämisestä maakuntajohtajalta sekä maakuntajohtajan määräämisestä terveydentilaa koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Maakuntajohtaja päättää viran- ja toimenhaltijoiden	Päivitetty Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi: Viranhaltijalain mukaan maakuntahallituksen puheenjohtaja päättää terveydentilaa koskevien tietojen pyytämisestä maakuntajohtajalta sekä maakuntajohtajan määräämisestä

	osalta terveydentilaa koskevien tietojen pyytamisestä kunnallisen viranhaltijalain nojalla sekä määräämisestä terveydentilaa koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin.	terveydentilaa koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Viranhaltijalain mukaan maakuntajohtaja päättää terveydentilaa koskevien tietojen pyytamisestä alaiseltaan viranhaltijalta sekä viranhaltijan määräämisestä terveydentilaa koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin.
44 § Virantoimituksesta pidättäminen	Maakuntavaltuusto päättää maakuntajohtajan virantoimituksesta pidättämisestä. Väliaikaisesta virantoimituksesta pidättämisestä ennen päättävän toimielimen kokousta päättää maakuntavaltuuston puheenjohtaja. Maakuntahallitus päättää muiden viranhaltijoiden virantoimituksesta pidättämisestä. Maakuntajohtaja voi päättää viranhaltijan väliaikaisesta virantoimituksesta pidättämisestä ennen maakuntahallituksen kokousta.	
45 § Virka- tai työsuhteen muuttaminen osa-aikaiseksi	Virka- tai työsuhteen muuttamisesta osa-aikaiseksi päättää virka- tai palvelussuhteeseen ottanut viranomainen.	Päivitetty Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi: 45 § Palvelussuhteen muuttaminen osa-aikaiseksi Palvelussuhteen muuttamisesta osa-aikaiseksi päättää palvelussuhteeseen ottava viranomainen.
46 § Lomauttaminen	Maakuntahallitus päättää henkilöstön lomauttamisesta sekä lomauttamisen perusteista ja periaatteista.	
47 § Palvelus- tai virkasuhteen päättyminen	Palvelussuhteen purkamisesta ja irtisanomisesta päättää viranhaltijoiden osalta maakuntahallitus ja työsuhteisten osalta maakuntajohtaja. Palvelussuhteen irtisanomisesta ja purkamisesta ja palvelussuhteen päättämistä koeajana päättää	Päivitetty Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi: 47 § Palvelussuhteen päättyminen Palvelussuhteen purkamisesta koeajalla, irtisanomisesta, purkamisesta ja purkautuneena pitämisestä päättää palvelussuhteeseen ottava viranomainen.

	<p>palvelussuhteeseen ottava viranomainen.</p> <p>Viranhaltijan ilmoitus virkasuhteen irtisanomisesta ja työntekijän ilmoitus työsuhteen irtisanomisesta saatetaan virka- tai palvelussuhteeseen ottamisesta päättäneen viranomaisen tietoon.</p>	<p>Viranhaltijan ilmoitus virkasuhteen irtisanomisesta ja työntekijän ilmoitus työsuhteen irtisanomisesta saatetaan virka- tai palvelussuhteeseen ottamisesta päättäneen viranomaisen tietoon.</p>
<p>48 § Menetettyjen ansioiden korvaaminen ja palkan takaisinperiminen</p>	<p>Viranhaltijalle kunnallisen viranhaltijalain nojalla maksettavista korvauksista päättää virkaan ottanut viranomainen.</p> <p>Henkilöstön esimieheksi nimetty viranhaltija päättää aiheettomasti maksetun palkan tai muun palvelussuhteesta johtuvan taloudellisen etuuden takaisinperinnästä.</p>	<p>Olemassa oleva pykälä (ennen 43 §), numerointi korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi.</p> <p>Hallintojohtaja</p>
<p>49 § Matkamääräykset</p>	<p>Maakuntahallituksen puheenjohtaja päättää maakuntajohtajan ulkomaan virkamatkoista. Muiden viranhaltijoiden ulkomaan virkamatkoista päättää maakuntajohtaja. Henkilöstön esimieheksi nimetty viranhaltija päättää muun henkilöstön kotimaan virkamatkoista.</p>	<p>Ensimmäinen lause siirretty 4 § Maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävät.</p> <p>Maakuntajohtaja päättää hallintojohtajan koti- ja ulkomaan virkamatkoista. Hallintojohtaja päättää muiden viranhaltijoiden ja muun henkilöstön koti- ja ulkomaan virkamatkoista.</p>
<p>50 § Ylityö, lisätyö ja varallaolo</p>	<p>Maakuntajohtaja tai henkilöstön esimieheksi nimetty viranhaltija voivat määrätä tarvittaessa alaisensa henkilöstön lisä-, yli-, lauantai- tai sunnuntaiyöhön sekä varallaoloon.</p>	<p>hallintojohtaja</p>
<p>51 § Muut määräykset</p>	<p>Maakuntajohtaja päättää kirjallisen varoituksen antamisesta. Maakuntajohtajan osalta kirjallisen varoituksen antamisesta päättää maakuntahallitus.</p> <p>Maakuntajohtaja päättää työsuojelutoimikunnan ja henkilöstöyhteistyöryhmän kokoonpanosta ja nimeää työsuojelupäällikön.</p>	<p>Tämä pykälä poistetaan.</p> <p>Ensimmäinen lause siirretty 17 § Maakuntajohtajan toimivalta. Toinen lause siirretty 16 § Maakuntahallitus.</p> <p>Toinen kappale siirretty 17 § Maakuntajohtajan toimivalta.</p> <p>Kolmas kappale siirretty 18 § Viranhaltijoiden toimivalta.</p>

	<p>Koulutuksiin osallistumisista päättää henkilöstön esimieheksi nimetty viranhaltija.</p> <p>Liiton tietosuojavastaavana toimii kehittämisjohtaja.</p>	<p>Neljäs kappale siirretty 17 § Maakuntajohtajan toimivalta.</p>
<p>1.7 TIEDONHALLINNAN, ASIAKIRJAHALLINNAN JA SOPIMUSTEN HALLINNAN JÄRJESTÄMINEN</p> <p>52 § Maakuntahallituksen tiedonhallinnan, asiakirjahallinnon ja sopimushallinnon tehtävät</p>	<p>Maakuntahallitus vastaa siitä, että tiedonhallinnan asiakirjahallinnon ohjeistus, käytännöt, vastuut ja valvonta on määritelty eri tehtävissä sekä huolehtii arkistolain mukaisista velvoitteista:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vastaa tiedonhallintamallin mukaisten kuvausten koostamisesta ja ylläpidosta; 2. vastaa tiedonhallintalaissa säädetyistä tietoaaineistojen sähköiseen muotoon muuttamisesta ja saatavuudesta; 3. vastaa tietoturvasuojajärjestelyistä, tietojärjestelmien toiminnasta ja yhteentoimivuudesta sekä tietovarantojen yhteentoimivuudesta; 4. vastaa asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan järjestämisestä sekä tietoaaineistojen säilyttämisen järjestämisestä; 5. määrää liiton asiakirjahallintoa, arkistointia ja arkistonmuodostusta johtavan viranhaltijan; 6. antaa tarkemmat määräykset asiakirjahallinnon hoitamisesta toimialojen asiakirjahallinnosta vastaavien henkilöiden tehtävistä; 7. päättää tiedonohjaussuunnitelman (TOS, AMS) yleisistä periaatteista (sisältö, laadinnan vastuut, vahvistaminen käyttöön, valvonta ja seuranta); sekä 8. nimeää arkistonmuodostajat; 	<p>Otsikko päivitetty sisältämään sopimushallinnan kirjaukset.</p> <p>Lisätty uusi luku:</p> <p>9. vastaa sopimushallinnan ja sopimusvalvonnan järjestämisestä, antaa tarkemmat ohjeet sopimushallinnasta sekä määrää sopimusten vastuutahot.</p>

<p>53 § Asiakirjahallinnosta ja arkistotoimesta vastaavan viranhaltijan tehtävät</p>	<p>Asiakirjahallinnosta vastaava viranhaltija johtaa maakuntahallituksen alaisena asiakirjahallintoa ja vastaa pysyvästi säilytettävistä asiakirjatiedoista sekä:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vastaa maakuntahallituksen asiakirjahallinnon viranomaistehtävien valmistelusta ja täytäntöönpanosta; 2. ohjaa ja kehittää asiakirjahallintoa osana viraston tiedonhallintaa; 3. hyväksyy tiedonkäsittelyn, säilytyksen ja arkistoinnin ohjeistuksen; 4. vastaa keskusarkistosta ja pysyvästi säilytettävistä asiakirjatiedoista; 5. laatii asiakirjahallinnon ohjeen ja valvoo, että tehtävät hoidetaan annettujen ohjeiden mukaisesti; sekä 6. huolehtii asiakirjahallintoon liittyvästä koulutuksesta ja neuvonnasta. 	
<p>2 TALOUS</p> <p>2.1 TALOUDENHOITO</p> <p>54 § Talousarvio ja taloussuunnitelma</p>	<p>Maakuntavaltuusto hyväksyy syyskokouksessa talousarviossa maakuntaliitolle sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot.</p> <p>Maakuntahallitus hyväksyy talousarvion suunnittelukehykset.</p>	<p>maakunnan liitolle</p>
<p>55 § Talousarvion täytäntöönpano ja toiminnan ja talouden seuranta</p>	<p>Maakuntahallitus hyväksyy talousarvioon perustuvat käyttösuunnitelmat.</p> <p>Maakuntahallitus voi siirtää käyttösuunnitelman</p>	<p>Olemassa oleva pykälä (ennen 53 §), numerointi korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi</p>

	<p>hyväksymiseen liittyvää toimivaltaa edelleen alaisilleen viranhaltijoille.</p> <p>Maakuntahallitus voi hyväksyä erilliset talousarvion täytäntöönpano-ohjeet ennen talousarviovuoden alkua.</p> <p>Maakuntahallitus vastaa talousarvion toteutumisesta. Hallintopäällikkö seuraa liiton talousarvion toteutumista.</p> <p>Talouden toteutumisesta raportoidaan maakuntahallitukselle vähintään neljännesvuosittain.</p>	Hallintojohtaja
56 § Talousarvion sitovuus	<p>Talousarviosta päätettäessä valtuusto määrittelee, mitkä ovat valtuuston sitovina hyväksymät toiminnan tavoitteet ja määrärahat.</p> <p>Maakuntahallitus voi päättää sellaisen maksun suorittamisesta, joka on kuntayhtymää sitova ja kiireellisesti maksettava, vaikka tarkoitukseen ei ole määrärahaa käytettävissä. Maakuntahallituksen on tehtävä viipymättä maakuntavaltuustolle esitys tällaiseen maksuun liittyvän määrärahan myöntämisestä tai korottamisesta.</p>	
57 § Talousarvion muutokset	<p>Talousarvioon tehtävät muutokset on esiteltävä maakuntavaltuustolle siten, että maakuntavaltuusto ehtii käsitellä muutosehdotukset talousarviovuoden aikana. Talousarviovuoden jälkeen talousarvion muutoksia voidaan käsitellä vain poikkeustapauksissa. Tilinpäätöksen allekirjoittamisen jälkeen maakuntavaltuustolle ei voi enää tehdä talousarvion muutosehdotusta.</p> <p>Määrärahan muutosesityksessä on selvitettävä myös muutoksen vaikutus toiminnan tavoitteisiin ja tuloarvioihin. Vastaavasti toiminnan tavoitteiden tai tuloarvion muutosesityksessä on selvitettävä</p>	

	muutoksen vaikutukset määrärahoihin.	
58 § Omaisuuden luovuttaminen ja vuokraaminen	Kuntayhtymän omaisuuden luovuttamisesta ja vuokraamisesta päättää maakuntahallitus maakuntavaltuuston hyväksymien periaatteiden mukaisesti.	
59 § Omaisuuden myyminen ja vuokraus	Maakuntahallitus päättää osakkeiden ja osuuksien hankinnasta ja myynnistä. Kehittämisjohtaja tai hallintopäällikkö voivat päättää kuntayhtymän irtaimen omaisuuden vuokralle tai muutoin käytettäväksi luovuttamisesta sekä tarpeettomaksi käyneen irtaimen omaisuuden myymisestä sekä irtaimiston poistoista. Kehittämisjohtaja tai hallintopäällikkö voivat päättää liiton toimitilojen vuokraamisesta.	Hallintojohtaja voi päättää Hallintojohtaja voi päättää
60 § Palvelujen myyminen	Maakuntahallitus päättää tarvittaessa periaatteista, joiden mukaan palveluja annetaan kuntayhtymän ulkopuolisille kunnille taikka yhteisöille tai laitoksille sekä palveluista perittävien korvausten määrästä.	
61 § Poistosuunnitelman hyväksyminen	Maakuntavaltuusto hyväksyy poistosuunnitelman. Maakuntahallitus vahvistaa poistolaskennan pohjaksi pienhankintarajan.	
62 § Rahatoimen hoitaminen	Kuntayhtymän rahatoimen tehtäviä ovat maksuvalmiuden ylläpitäminen, maksuliikenteen hoito, lainarahoitus ja rahavarojen sijoittaminen. Maakuntavaltuusto päättää kuntayhtymän kokonaisvarallisuuden hoidon ja sijoitustoiminnan perusteista.	

	<p>Maakuntavaltuusto päättää lainan ottamisen ja lainan antamisen periaatteista. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä maakuntavaltuusto päättää antolainojen ja vieraan pääoman muutoksista.</p> <p>Maakuntahallitus päättää lainan ottamisesta ja lainan antamisesta noudattaen maakuntavaltuuston hyväksymiä periaatteita. Maakuntahallitus voi siirtää lainan ottamiseen ja lainan antamiseen liittyvää toimivaltaansa alaiselleen viranomaiselle.</p> <p>Muutoin kuntayhtymän rahatoimesta vastaa maakuntahallitus. Rahatoimen käytännön hoitamisesta vastaa hallintopäällikkö.</p> <p>Hallintopäällikkö voi päättää Keski-Suomen kehittämisrahaston pankkitilivarojen käyttämisestä liiton maksuvalmiuden turvaamiseen.</p>	<p>hallintojohtaja</p> <p>Hallintojohtaja</p>
63 § Maksuista päättäminen	<p>Maakuntavaltuusto päättää kuntayhtymän palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä periaatteista.</p> <p>Maakuntahallitus päättää tarkemmin maksujen perusteista ja euromääristä.</p> <p>Maakuntahallitus voi siirtää maksuista päättämiseen liittyvää toimivaltaansa alaiselleen viranomaiselle tai viranhaltijalle.</p>	
64 § Asiakirjojen antamisesta perittävät maksut	<p>Kuntayhtymän viranomaisten asiakirjoista, joiden lunastusmaksuista ei ole toisin säädetty tai määrätty, peritään luovutettavista asiakirjoista lunastus- ja lähetysmaksut maakuntahallituksen vahvistaman hinnoittelun mukaan.</p>	

<p>65 § Kuntayhtymän tilit, luottokortit ja laskujen hyväksyminen</p>	<p>Kuntayhtymän tilinkäyttöoikeudet ovat maakuntajohtajalla, hallintopäälliköllä sekä muilla liiton taloudenhoidosta vastaavilla henkilöillä kaikilla yhdessä ja erikseen.</p> <p>Maakuntajohtaja ja hallintopäällikkö voivat päättää liiton tilien avaamisesta ja lopettamisesta.</p> <p>Maakuntajohtaja päättää liiton luottokorttien myöntämisestä. Hallintopäällikkö vastaa liiton luottokorttiohjeistuksesta.</p> <p>Maakuntahallitus päättää laskujen hyväksyjistä. Laskujen tarkastajan ja hyväksyjän on oltava eri henkilö.</p>	<p>hallintojohtajalla</p> <p>hallintojohtaja</p> <p>Hallintojohtaja</p>
<p>3 VALVONTA</p> <p>3.1 ULKOINEN VALVONTA</p> <p>66 § Ulkoinen ja sisäinen valvonta</p>	<p>Kuntayhtymän hallinnon ja talouden valvonta järjestetään siten, että ulkoinen ja sisäinen valvonta muodostavat yhdessä kattavan valvontajärjestelmän.</p> <p>Ulkoinen valvonta järjestetään toimivasta johdosta riippumattomaksi. Ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja kuntalain ja tämän hallintosäännön mukaisesti.</p> <p>Sisäinen valvonta on osa johtamista. Maakuntahallitus vastaa sisäisen valvonnan järjestämisestä.</p>	<p>Uusi pääotsikko ja numerointi</p>
<p>67 § Tarkastuslautakunnan kokoukset</p>	<p>Tarkastuslautakunnan päätökset tehdään puheenjohtajan esittelystä. Kokousmenettelyssä noudatetaan muutoin luvun 4.1 määräyksiä.</p> <p>Tilintarkastajalla on läsnäolo- ja puheoikeus lautakunnan kokouksissa. Tilintarkastajalla ja lautakunnan määräämillä luottamushenkilöillä ja viranhaltijoilla on läsnäolovelvollisuus lautakunnan</p>	

	<p>kokouksessa lautakunnan niin päättäessä.</p> <p>Maakuntahallitus ei voi määrätä edustajaansa tarkastuslautakunnan kokouksiin.</p> <p>Tarkastuslautakunta päättää asioista puheenjohtajan esittelystä.</p>	
<p>68 § Tarkastuslautakunnan tehtävät ja raportointi</p>	<p>Sen lisäksi, mitä kuntalaissa säädetään, tarkastuslautakunnan on</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi; 2. huolehdittava, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen julkishallinnon hyvän tilitarkastustavan edellyttämässä laajuudessa; sekä 3. tehtävä aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. <p>Arvioinnin tulokset raportoidaan vuosittain maakuntavaltuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Ennen arviointikertomuksen valmistumista tarkastuslautakunta voi antaa maakuntavaltuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi raportoida tilikauden aikana maakuntavaltuustolle myös muista merkittävistä havainnoista.</p> <p>Tarkastuslautakunta esittää maakuntavaltuustolle ehdotuksen toimenpiteistä, joihin sen</p>	

	valmistelu ja tilintarkastuskertomus antavat aiheita.	
69 § Sidonnaisuusilmoituksiin liittyvät tehtävät	<p>Tarkastuslautakunta valvoo kuntalaissa tarkoitettujen sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja huolehtii sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkaisemisesta kuntayhtymän verkkosivuilla.</p> <p>Tarkastuslautakunta on sidonnaisuusrekisterin rekisterinpitäjä.</p> <p>Tarkastuslautakunnan on saatettava sidonnaisuusilmoitukset maakuntavaltuustolle tiedoksi kerran vuodessa.</p>	
70 § Tilintarkastusyhteisön valinta	<p>Maakuntavaltuusto valitsee hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön, jonka tulee olla julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunnan hyväksymä yhteisö (JHT-yhteisö). Yhteisön on määrättävä vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi julkishallinnon ja -talouden hyväksytty tilintarkastaja (JHT tilintarkastaja) ja tälle varahenkilö. Tilintarkastaja toimii tehtävässään virkavastuulla.</p> <p>Tilintarkastusyhteisö voidaan valita enintään kuuden (6) tilikauden hallinnon ja talouden tarkastamista varten.</p>	
71 § Tilintarkastajan tehtävät	<p>Tilintarkastajan tehtävistä säädetään kuntalaissa.</p> <p>Tilintarkastaja voi ottaa tarkastuslautakunnalta toimeksiantoja lautakunnan käsiteltävien asioiden valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvien tehtävien suorittamisesta, mikäli ne eivät ole ristiriidassa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan kanssa.</p>	

<p>72 § Tilintarkastuskertomus ja muu raportointi</p>	<p>Tilintarkastuskertomus tulee laatia ja käsitellä siten kuin kuntalaki määrää. Tilintarkastaja ilmoittaa havaitsemistaan olennaisista epäkohdista viipymättä maakuntahallitukselle annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa. Tilintarkastuspöytäkirja annetaan tiedoksi tarkastuslautakunnalle.</p> <p>Tilintarkastaja raportoi tarkastussuunnitelman toteutumisesta ja tarkastushavainnoistaan tarkastuslautakunnan määräämällä tavalla.</p>	
<p>3.2 SISÄINEN VALVONTA JA RISKIENHALLINTA</p> <p>73 § Maakuntahallituksen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät</p>	<p>Maakuntahallitus vastaa kokonaisvaltaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat; 2. valvoo, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti ja tuloksellisesti; sekä 3. antaa toimintakertomuksessa tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä sekä selvityksen merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä. 	
<p>74 § Viranhaltijoiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät</p>	<p>Maakuntajohtaja vastaa liiton sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.</p> <p>Viranhaltijat vastaavat riskien tunnistamisesta ja arvioinnista, työntekijöiden ohjeistamisesta, riskienhallinnan järjestämisen ja tuloksellisuuden valvonnasta sekä raportoivat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuudesta maakuntahallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.</p>	

<p>4 MAAKUNTAVALTUUSTO JA KUNTIEN EDUSTAJAINKOKOUS</p> <p>4.1 MAAKUNTAVALTUUSTON JA KUNTIEN EDUSTAJAINKOKOUKSEN TOIMINTA</p> <p>75 § Kuntien edustajainkokouksen toiminnan järjestelyt</p>	<p>Kuntien edustajainkokouksesta on määrätty maakuntaliiton perussopimuksessa.</p>	<p>maakunnan liiton</p>
<p>76 § Maakuntavaltuuston toiminnan järjestelyt</p>	<p>Maakuntavaltuuston toimikauden ensimmäisen kokouksen kutsuu koolle maakuntahallituksen puheenjohtaja. Kokouksen avaa iältään vanhin läsnä oleva valtuutettu, joka johtaa puhetta, kunnes maakuntavaltuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat on valittu. Maakuntavaltuusto valitsee keskuudestaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja ensimmäisen ja toisen varapuheenjohtajan. Valinta suoritetaan samassa vaalitoimituksessa.</p> <p>Maakuntavaltuuston toiminnan sisäistä järjestelyä koskevien asioiden valmistelua johtaa maakuntavaltuuston puheenjohtaja, jollei maakuntavaltuusto toisin päättä.</p> <p>Maakuntavaltuuston kokousten pöytäkirjanpitäjänä toimii ja sen muista sihteerintehtävistä huolehtii maakuntavaltuuston määräämä viranhaltija.</p>	
<p>77 § Maakuntavaltuustoryhmän muodostaminen ja valtuustoryhmän nimi</p>	<p>Maakuntavaltuutetut voivat muodostaa maakuntavaltuustoryhmiä valtuustotyöskentelyä varten.</p> <p>Maakuntavaltuustoryhmän muodostamisesta, nimestä ja puheenjohtajasta on annettava maakuntavaltuuston puheenjohtajalle kirjallinen ilmoitus. Kaikkien ryhmään</p>	

	<p>liittyvien valtuutettujen on allekirjoitettava ilmoitus.</p> <p>Valtuustoryhmänä pidetään myös yhtä valtuutettua, jos hän on tehnyt 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen.</p> <p>Maakuntavaltuusto hyväksyy valtuustoryhmien nimet. Nimi ei saa olla sopimaton. Puolueen valtuustoryhmästä eronneiden valtuutettujen muodostaman uuden valtuustoryhmän nimestä ei saa aiheutua sekaantumisvaaraa puolueen valtuustoryhmän nimen kanssa.</p>	
78 § Muutokset valtuustoryhmän kokoonpanossa	<p>Valtuutetun on ilmoitettava kirjallisesti maakuntavaltuuston puheenjohtajalle maakuntavaltuustoryhmään liittymisestä ja siitä eroamisesta. Liittymisilmoituksessa on oltava asianomaisen ryhmän kirjallinen hyväksyminen.</p> <p>Jos valtuutettu eroaa maakuntavaltuustoryhmästä, maakuntavaltuustoryhmän on ilmoitettava tästä kirjallisesti maakuntavaltuuston puheenjohtajalle.</p>	<p>Valtuutetun on ilmoitettava kirjallisesti maakuntavaltuuston puheenjohtajalle maakuntavaltuustoryhmään liittymisestä ja siitä maakuntavaltuustoryhmästä eroamisesta. Uuteen maakuntavaltuustoryhmään liittyvän valtuutetun on esitettävä valtuuston puheenjohtajalle esitettävän liittymisilmoituksen yhteydessä sen ryhmän kirjallinen hyväksyntä, johon valtuutettu on liittymässä.</p> <p>Jos valtuutettu on erotettu maakuntavaltuustoryhmästä, valtuustoryhmän on ilmoitettava tästä kirjallisesti maakuntavaltuuston puheenjohtajalle.</p>
<p>4.2 MAAKUNTAVALTUUSTON KOKOUKSET</p> <p>79 § Maakuntavaltuuston varsinainen kokous ja sähköinen kokous</p>	<p>Maakuntavaltuusto voi käsitellä asian varsinaisessa kokouksessaan, jossa kokouksen osallistujat ovat läsnä kokouspaikalla. Varsinaisessa kokouksessa voidaan käyttää sähköistä asiahallinta- tai äänestysjärjestelmää.</p> <p>Vaihtoehtoisesti kokous voidaan pitää sähköisessä toimintaympäristössä, johon osallistutaan sähköisen yhteyden avulla (sähköinen kokous). Yleisölle on järjestettävä mahdollisuus seurata sähköistä kokousta internetin kautta sekä kokouskutsussa mainitussa tilassa.</p>	

	<p>Suljettuun sähköiseen kokoukseen voi osallistua vain sellaisesta paikasta, jossa salassa pidettävät tiedot ja kokouksessa kädyt keskustelut eivät ole ulkopuolisen kuultavissa tai nähtävissä.</p> <p>Maakuntahallitus tai sen nimeämä viranhaltija vastaa siitä, että sähköisiin kokouksiin tarvittavat tekniset laitteet, järjestelmät ja tietoliikenneyhteydet ovat ajantasaisia ja tietoturvallisia lakien edellyttämällä tavalla.</p>	
80 § Kokouskutsu	<p>Kokouskutsun antaa maakuntavaltuuston puheenjohtaja tai puheenjohtajan ollessa estyneenä varapuheenjohtaja. Kokouskutsussa on ilmoitettava kokouksen aika ja paikka sekä käsiteltävät asiat.</p> <p>Kokouskutsussa on mainittava, jos kyseessä on sähköinen kokous ja ilmoitettava verkko-osoite sekä tila, jossa yleisö voi seurata kokousta. Kokouskutsussa on mainittava, jos osa kokousasioista käsitellään suljetussa kokouksessa.</p> <p>Kokouskutsu maakuntavaltuuston kokoukseen on lähetettävä vähintään 14 päivää ennen maakuntavaltuuston kokousta kullekin valtuutetulle sekä niille, joilla on kokouksessa läsnäolo-oikeus tai –velvollisuus sekä kuntayhtymien jäsenkuntien kunnanhallituksille.</p> <p>Samassa ajassa on kokouksesta tiedotettava kuntayhtymän verkkosivuilla.</p>	
81 § Esityslista	<p>Esityslista, joka sisältää selostuksen käsiteltävistä asioista ja ehdotukset maakuntavaltuuston päätöksiksi, lähetetään kokouskutsun yhteydessä, elleivät erityiset syyt ole esteenä. Jos esityslistalla, liitteissä tai oheismateriaaleissa on salassa pidettäviä tietoja,</p>	

	asiakirjaan tehdään merkintä salassapidosta.	
82 § Sähköinen kokouskutsu	Kokouskutsu, esityslista, liitteet ja oheismateriaali voidaan lähettää sähköisesti. Tällöin maakuntahallitus vastaa siitä, että tarvittavat tekniset laitteet, järjestelmät ja tietoliikenneyhteydet ovat käytettävissä.	lähetetään
83 § Esityslistan ja liitteiden julkaiseminen kuntayhtymän verkkosivuilla	Esityslista julkaistaan kuntayhtymän verkkosivuilla. Ennen julkaisemista esityslistalta poistetaan salassa pidettävät tiedot sekä henkilötiedot, joihin ei liity tiedottamisintressiä. Erityisestä syystä verkossa julkaistavalta esityslistalta voidaan poistaa yksittäinen kokousasia. Esityslistan liitteitä julkaistaan kuntayhtymän verkkosivuilla harkinnan mukaan.	Kappaleen loppuun lisätty Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty lause: ottaen huomioon kunnan asukkaiden tiedonsaanti-intressit.
84 § Jatkokokous	Jos kaikkia kokouskutsussa mainittuja asioita ei saada kokouksessa käsiteltyä, käsittelemättä jääneet asiat voidaan siirtää jatkokokoukseen, johon ei tarvitse antaa eri kutsua. Kokouksesta poissa olleille lähetetään sähköinen viesti jatkokokouksen ajasta ja paikasta.	
85 § Varavaltuutetun kutsuminen	Valtuutetun, joka ei pääse kokoukseen tai on esteellinen käsittelemään esityslistalla olevaa asiaa, on viipymättä ilmoitettava esteestä tai esteellisyydestä kokouskutsun lähittäneelle henkilölle liiton toimistolla. Saatuaan valtuutetulta tai muuten luotettavasti tiedon esteestä tai esteellisyydestä liiton toimisto huolehtii varavaltuutetun kutsumisesta kokoukseen.	Korjattu soveltuvin osin Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi: valtuuston sihteerille. sihteerin on kutsuttava valtuutetun sijaan varavaltuutettu.
86 § Maakuntahallituksen ja viranhaltijoiden läsnäolo kokouksessa	Maakuntahallituksen puheenjohtajan ja maakuntajohtajan on oltava läsnä maakuntavaltuuston kokouksessa.	

	<p>Heidän poissaolonsa ei estä asioiden käsittelyä. Maakuntahallituksen jäsenillä on läsnäolo-oikeus.</p> <p>Edellä mainituilla henkilöillä on oikeus ottaa osaa keskusteluun, mutta ei päätöksen tekemiseen, elleivät he ole samalla valtuutettuja.</p> <p>Muilla liiton viranhaltijoilla on läsnäolo- ja puheoikeus kokouksessa.</p> <p>Maakuntavaltuusto päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta.</p>	
<p>87 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus</p>	<p>Läsnä olevat valtuutetut ja varavaltuutetut todetaan sähköisesti, nimenhuudolla tai muulla läsnäolon todentavalla tavalla.</p> <p>Todettuaan läsnä olevat valtuutetut puheenjohtaja toteaa esteen ilmoittaneet valtuutetut ja läsnä olevat varavaltuutetut sekä onko kokous laillisesti koolle kutsuttu ja päätösvaltainen.</p> <p>Nimenhuudon jälkeen saapuvan valtuutetun on ilmoitettava välittömästi puheenjohtajalle. Poistumisesta kesken kokouksen on ilmoitettava puheenjohtajalle.</p> <p>Kun varavaltuutettu osallistuu kokoukseen ja varsinainen valtuutettu saapuu kesken kokouksen, tulee valtuutettu välittömästi varavaltuutetun tilalle.</p> <p>Puheenjohtaja voi kokouksen kestäessä tai kokoustaun päättyttyä tarvittaessa todeta uudelleen läsnäolijat.</p> <p>Mikäli puheenjohtaja toteaa maakuntavaltuuston menettäneen päätösvaltaisuuden, hänen on keskeytettävä tai lopetettava kokous.</p>	

<p>88 § Kokouksen johtaminen ja tilapäinen puheenjohtaja</p>	<p>Puheenjohtaja johtaa kokousta kuntalain säätämällä tavalla.</p> <p>Puheenjohtaja voi tarvittaessa maakuntavaltuuston suostumuksella luovuttaa puheenjohtajan kokouksessa varapuheenjohtajalle ja osallistua sinä aikana kokoukseen jäsenenä.</p> <p>Jos sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtajat ovat poissa tai esteellisiä jossakin asiassa, valitaan kokousta tai asian käsittelyä varten tilapäinen puheenjohtaja.</p>	
<p>89 § Esteellisyys</p>	<p>Ennen asian käsittelyn aloittamista esteellisen henkilön on ilmoitettava esteellisyydestään ja esteellisyyden aiheuttamasta perusteesta sekä vetäydyttävä asian käsittelystä ja poistuttava paikaltaan. Jos asia käsitellään suljetussa kokouksessa, esteellisen henkilön on poistuttava kokouksesta.</p> <p>Puheenjohtajan on tarvittaessa saatettava kokoukseen osallistuvan esteellisyys maakuntavaltuuston ratkaistavaksi. Asianomaisen henkilön tulee tarvittaessa antaa selvitys seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa. Annettuaan pyydetyn selvityksen asianomaisen henkilön on poistuttava paikaltaan.</p> <p>Henkilö, jonka esteellisyyden maakuntavaltuusto ratkaisee, saa osallistua esteellisyyttään koskevan asian käsittelyyn vain hallintolaissa tarkoitetussa poikkeustilanteessa.</p> <p>Esteellisyyttä koskeva ratkaisu on perusteltava pöytäkirjaan.</p>	
<p>90 § Asioiden käsittelyjärjestys</p>	<p>Asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä, ellei maakuntavaltuusto toisin päättä.</p> <p>Maakuntahallituksen ehdotus on käsittelyn pohjana (pohjaehdotus). Jos asian on valmistellut</p>	

	<p>tarkastuslautakunta tai tilapäinen valiokunta, tarkastuslautakunnan tai tilapäisen lautakunnan ehdotus on pohjaehdotus.</p> <p>Jos maakuntahallitus, tarkastuslautakunta tai tilapäinen valiokunta on muuttanut esityslistalla olevaa ehdotustaan ennen kuin maakuntavaltuusto on tehnyt päätöksen asiasta, muutettu ehdotus on pohjaehdotus. Jos ehdotus on peruutettu ennen kuin maakuntavaltuusto on tehnyt päätöksen asiassa, asia on poistettava esityslistalta.</p>	
91 § Puheenvuorot	<p>Kun asia on esitelty, siitä on varattava tilaisuus keskustella.</p> <p>Puheenvuoro on pyydettävä selvästi havaittavalla tavalla tai toimittamalla puheenjohtajalle kirjallinen puheenvuoropyyntö.</p> <p>Puheenvuorot annetaan pyydetyssä järjestyksessä. Tästä järjestyksestä poiketen puheenjohtaja voi antaa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. asian käsittelyn alussa ryhmäpuheenvuoron kunkin valtuustoryhmän edustajalle ryhmien suuruuden mukaisessa järjestyksessä; 2. puheenvuoron maakuntahallituksen puheenjohtajalle, maakuntajohtajalle sekä tarkastuslautakunnan ja tilapäisen valiokunnan puheenjohtajalle, kun käsitellään kyseisen toimielimen valmistelemaa asiaa; sekä 3. repliikki- ja kannatuspuheenvuoron. <p>Asian käsittelyjärjestystä koskeva työjärjestyspuheenvuoro on annettava ennen muita.</p> <p>Kokouksen kulun turvaamiseksi puheenjohtajalla on oikeus yksittäisessä asiassa rajoittaa valtuutettujen puheenvuorojen</p>	

	<p>pituutta siten, että ryhmäpuheenvuoro voi kestää 10 minuuttia ja muu puheenvuoro 5 minuuttia.</p> <p>Kokouspaikalla puheenvuoro on pidettävä omalta paikalta tai puhujakorokkeelta. Puhujan on pysyttävä käsiteltävänä olevassa asiassa. Jos hän siitä poikkeaa, puheenjohtajan on kehotettava häntä palaamaan asiaan. Jos puhuja ei noudata huomautusta, puheenjohtajan on kiellettävä häntä jatkamasta puhettaan.</p>	ryhmäpuheenvuoro voi kestää 5 minuuttia ja muu puheenvuoro 3 minuuttia.
92 § Pöydällepano ja asian palauttaminen valmisteltavaksi	<p>Jos keskustelun kuluessa tehdään kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, palauttamisesta valmisteltavaksi tai jokin muu ehdotus, jonka hyväksyminen keskeyttäisi asian käsittelyn, seuraavien puhujien on puheenjohtajan kehotuksesta rajoitettava puheenvuoronsa koskemaan vain tätä ehdotusta. Jos ehdotus hyväksytään yksimielisesti tai äänestämällä, puheenjohtaja keskeyttää asian käsittelyn. Jos ehdotus hylätään, asian käsittely jatkuu.</p> <p>Asia, jota käsitellään ensimmäisen kerran maakuntavaltuustossa eikä esityslistaa ole toimitettu kokouskutsun yhteydessä, pannaan pöydälle seuraavaan kokoukseen, jos vähintään neljäsosa läsnä olevista valtuutetuista pyytää asian pöydällepanoa. Muissa tilanteissa asian pöydällepanosta päätetään enemmistöpäätöksellä.</p>	Otsikko korjattu Kuntaliiton mallipohjan mukaiseksi
93 § Ehdotukset ja keskustelun päättäminen	<p>Ehdotus on annettava kirjallisena, jos puheenjohtaja niin vaatii.</p> <p>Kun kaikki puheenvuorot on käytetty, puheenjohtaja päättää keskustelun. Puheenjohtaja selostaa keskustelun kuluessa tehdyt ehdotukset ja onko ehdotusta kannatettu.</p>	

<p>94 § Ilman äänestystä syntyvän päätöksen toteaminen</p>	<p>Jos keskustelun aikana ei ole tehty kannatettuja ehdotuksia, puheenjohtaja toteaa pohjaehdotuksen valtuuston päätökseksi.</p> <p>Jos puheenjohtaja toteaa valtuuston yksimielisesti kannattavan kokouksessa tehtyä ehdotusta, puheenjohtaja toteaa ehdotuksen valtuuston päätökseksi.</p>	
<p>95 § Äänestykseen otettavat ehdotukset</p>	<p>Äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Ehdotusta, joka on tehty vaihtoehtoisena tai menee käsiteltävän asian ulkopuolelle, ei kuitenkaan oteta äänestykseen. Pohjaehdotus ja ryhmäpuheenvuorossa tehty ehdotus otetaan kuitenkin äänestettäväksi, vaikka niitä ei olisi kannatettu.</p> <p>Jos ehdotuksen tekijä ei ole paikalla äänestyksen alkaessa, hänen tekemänsä ehdotus katsotaan rauenneeksi eikä sitä oteta äänestykseen.</p>	
<p>96 § Äänestystapa ja äänestysjärjestys</p>	<p>Äänestys toimitetaan avoimesti. Äänestys toimitetaan äänestuskoneella, nimenhuudolla tai valtuuston päättämällä muulla tavalla. Jos kyseessä on virkavaali, äänestys toimitetaan suljettuna lippuäänestyksenä.</p> <p>Jos äänestykseen otettavia ehdotuksia on enemmän kuin kaksi, puheenjohtaja esittää valtuuston hyväksyttäväksi äänestysjärjestyksen. Äänestysjärjestys määräytyy seuraavien periaatteiden mukaan:</p> <p>1. Ensin otetaan äänestykseen kaksi eniten pohjaehdotuksesta poikkeavaa ehdotusta. Voittanut ehdotus asetetaan jäljellä olevista ehdotuksista eniten pohjaehdotuksesta poikkeavaa</p>	<p>Lisätty toiseen lauseeseen Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty sana: sähköisesti</p>

	<p>ehdotusta vastaan. Näin jatketaan, kunnes saadaan lopullinen vastaehdotus pohjaehdotukselle. Kuitenkin jos äänestykseen on otettava pohjaehdotuksen kokonaan hylkäämistä tarkoittava ehdotus, se on asetettava viimeisenä äänestettäväksi muista ehdotuksista voittanutta vastaan.</p> <p>2. Jos asia koskee määrärahan myöntämistä, otetaan ensin äänestykseen määrältään suurimman ehdotuksen hyväksyminen tai hylkääminen ja näin jatketaan ehdotusten suuruuden mukaisessa järjestyksessä, kunnes jokin ehdotus hyväksytään, minkä jälkeen pienemmistä ehdotuksista ei enää äänestetä.</p> <p>3. Jos ehdotuksen hyväksyminen tai hylkääminen on riippumaton muista ehdotuksista, sen hyväksymisestä tai hylkäämisestä on äänestettävä erikseen.</p> <p>Jos päätöksen tekemiseen vaaditaan lain mukaan määräenemmistön kannatus tai yksimielisyys, puheenjohtajan on ilmoitettava siitä ennen äänestyksen toimittamista ja otettava se huomioon äänestyksen tuloksen todetessaan.</p> <p>Puheenjohtaja toteaa äänestyksen tuloksena syntyvän päätöksen.</p>	
97 § Toimenpideoite	<p>Tehtyään käsiteltävänä olevassa asiassa päätöksen valtuusto voi hyväksyä käsiteltyyn asiaan liittyvän kirjallisen toimenpideoitteen. Toimenpideoite osoitetaan maakuntahallitukselle. Se ei saa olla ristiriidassa valtuuston päätöksen kanssa eikä saa muuttaa tai laajentaa päätöstä.</p>	
98 § Pöytäkirjan laatiminen ja tarkastaminen	<p>Maakuntavaltuuston pöytäkirjasta noudatetaan soveltuvin osin, mitä pöytäkirjasta tässä</p>	<p>Lisätty Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty lause:</p>

	<p>hallintosäännössä toisaalla määrätään.</p> <p>Maakuntavaltuusto valitsee jokaisessa kokouksessa kaksi valtuutettua tarkastamaan kokouksesta laaditun pöytäkirjan siltä osin kuin pöytäkirjaa ei tarkasteta kokouksessa.</p>	Pöytäkirja voidaan tarkastaa sähköisesti.
99 § Päätösten tiedoksianto	Maakuntavaltuuston pöytäkirja siihen liitettynä valitusosoituksineen pidetään tarkastamisen jälkeen nähtävänä kuntayhtymän verkkosivuilla siten kuin kuntalaissa säädetään.	
<p>4.3 VAALIT</p> <p>100 § Vaaleja koskevat yleiset määräykset</p>	<p>Varajäsenet valitaan samassa vaalissa kuin varsinaiset jäsenet. Jos varajäsenet ovat henkilökohtaisia, varsinaisen ja henkilökohtaisen varajäsenen muodostamat ehdokasparit on hyväksyttävä ennen vaalia.</p> <p>Enemmistövaali toimitetaan suljetuin lipuin, jos yksikin sitä vaatii. Suhteellinen vaali toimitetaan aina suljetuin lipuin. Suljetussa lippuäänestyksessä äänestäjän on taitettava äänestyslippu siten, ettei sen sisältö ole näkyvässä.</p> <p>Äänestyslipussa ei saa olla asiattomia merkintöjä. Äänestysliput annetaan valtuuston puheenjohtajalle puheenjohtajan määräämässä järjestyksessä.</p> <p>Äänestysliput sekä arvonnassa käytetyt liput on säilytettävä vaalipäätöksen lainvoimaisuuteen saakka. Jos vaali on toimitettu suljetuin lipuin, liput on säilytettävä suljetussa kuoressa.</p> <p>Ääniä voidaan antaa jokaiselle vaalissa kysymykseen tulevalle ehdokkaalle, vaikkei häntä olisi keskustelussa ehdotettu tai kannatettu.</p>	

	<p>Sähköisessä kokouksessa voidaan toimittaa vaali, jos annetun äänen voi antaa salatussa yhteydessä, tietojärjestelmä pystyy tunnistamaan valtuutetun luotettavasti ja äänet voidaan laskea niin, ettei äänen antajaa ja äänen sisältöä voida yhdistää.</p>	
101 § Enemmistövaali	<p>Enemmistövaalissa äänen voi antaa kenelle tahansa vaalikelpoiselle ehdokkaalle tai ehdokasparille. Jos valittavia on enemmän kuin yksi, toimielimen jäsenellä on käytettävissään yhtä monta ääntä kuin on valittavia henkilöitä tai ehdokaspereja.</p> <p>Yhdelle ehdokkaalle tai ehdokasparille voi antaa vain yhden äänen. Kaikkia ääniä ei ole pakko käyttää.</p> <p>Kun enemmistövaali toimitetaan suljetuin lipuin, kokouksen pöytäkirjantarkastajat toimivat samalla ääntenlaskijoina ja avustavat muutenkin vaalitoimituksessa, jollei valtuusto toisin päättä.</p>	
102 § Maakuntavaltuuston vaalilautakunta	<p>Maakuntavaltuusto valitsee toimikaudekseen suhteellisten vaalien toimittamista varten vaalilautakunnan. Lautakunnassa on viisi (5) jäsentä ja kullakin henkilökohtainen varajäsen.</p> <p>Maakuntavaltuusto valitsee jäseniksi valituista lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.</p> <p>Lautakunnan sihteerinä toimii valtuuston pöytäkirjanpitäjä, jollei valtuusto toisin päättä.</p>	
103 § Ehdokaslistojen laatiminen	<p>Ehdokaslistassa saa olla enintään niin monen ehdokkaan tai ehdokasparin nimi kuin vaalissa on valittavia jäseniä ja varajäseniä.</p>	

	<p>Ehdokaslistan otsikossa on mainittava, missä vaalissa sitä käytetään. Vähintään kahden valtuutetun on allekirjoitettava ehdokaslista. Ensimmäinen allekirjoittaja toimii listan asiamiehenä, antaa listan maakuntavaltuuston puheenjohtajalle ja on oikeutettu tekemään siihen 101 §:ssä tarkoitetut oikaisut.</p>	
<p>104 § Ehdokaslistojen jättäminen ja vaalitoimituksen nimenhuuto</p>	<p>Maakuntavaltuusto määrää ajankohdan, milloin ehdokaslistat on viimeistään annettava maakuntavaltuuston puheenjohtajalle sekä milloin vaalitoimituksen nimenhuuto aloitetaan.</p>	
<p>105 § Ehdokaslistojen tarkastus ja oikaiseminen</p>	<p>Kun ehdokaslistojen antamisen määräaika on päättynyt, maakuntavaltuuston puheenjohtaja antaa ehdokaslistat vaalilautakunnalle, joka tarkastaa, ovatko ne asianmukaisesti laaditut. Jos listassa todetaan virheitä, annetaan asiamiehelle tilaisuus korjata virheet vaalilautakunnan asettamassa määräajassa.</p> <p>Jos sama henkilö on ehdokaslistan korjaamisen jälkeenkin ehdokkaana useammalla listalla, vaalilautakunnan on, mikäli mahdollista, tiedusteltava ehdokkaalta, mille listalle hänen nimensä jätetään.</p>	
<p>106 § Ehdokaslistojen yhdistelmä</p>	<p>Ehdokaslistojen oikaisuja varten varatun määräajan päätyttyä vaalilautakunta laatii hyväksytyistä ehdokaslistoista yhdistelmän, johon jokaiselle ehdokaslistalle merkitään järjestysnumero.</p> <p>Ennen vaalitoimituksen nimenhuudon alkamista ehdokaslistojen yhdistelmä annetaan valtuutetuille tiedoksi ja luetaan ääneen maakuntavaltuustolle.</p>	

<p>107 § Suhteellisen vaalin toimittaminen</p>	<p>Äänestyslippuun merkitään sen ehdokaslistan numero, jolle ääni annetaan. Valtuutetut antavat nimenhuudon määräämässä järjestyksessä maakuntavaltuuston puheenjohtajalle äänestyslippunsa.</p>	
<p>108 § Suhteellisen vaalin tuloksen toteaminen</p>	<p>Maakuntavaltuuston puheenjohtaja antaa äänestysliput vaalilautakunnalle, joka tutkii niiden pätevyyden sekä laskee ja ilmoittaa vaalin tuloksen noudattaen soveltuvin osin, mitä kuntavaaleista säädetään.</p> <p>Vaalilautakunta antaa vaalin tuloksesta kirjallisen ilmoituksen maakuntavaltuuston puheenjohtajalle, joka toteaa vaalin tuloksen maakuntavaltuustolle.</p> <p>Vaalissa annetut äänestysliput on säilytettävä, kunnes päätös vaalissa, jossa niitä on käytetty, on saanut lainvoiman. Sama koskee arvonnassa käytettyjä lippuja. Jos vaali on toimitettu suljetuin lipuin, ne on säilytettävä suljetussa päällyksessä.</p>	
<p>4.4 VALTUUTETUN ALOITE- JA KYSELYOIKEUS</p> <p>109 § Valtuutettujen aloitteet</p>	<p>Kokouskutsussa mainittujen asioiden käsittelyn jälkeen valtuustoryhmällä ja valtuutetulla on oikeus tehdä kirjallisia aloitteita kuntayhtymän toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa. Aloite annetaan puheenjohtajalle.</p> <p>Aloite on sitä enempää käsittelemättä lähetettävä maakuntahallituksen valmisteltavaksi. Maakuntavaltuusto voi päättää, että aloitteessa tarkoitetun asian valmistelusta käydään lähetekeskustelu.</p> <p>Maakuntahallituksen on vuosittain maakuntavaltuuston ensimmäisessä kokouksessa esitettävä maakuntavaltuustolle luettelo valtuutettujen tekemistä ja</p>	

	<p>maakuntahallitukselle lähetetyistä aloitteista, joita maakuntavaltuusto ei edellisen vuoden loppuun mennessä ole lopullisesti käsitellyt. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin niiden johdosta on ryhdytty. Maakuntavaltuusto voi todeta, mitkä aloitteista on käsitelty loppuun.</p>	
<p>110 § Maakuntahallitukselle osoitettava kysymys</p>	<p>Vähintään neljäsosa valtuutetuista voi tehdä maakuntahallitukselle kirjallisen kysymyksen kuntayhtymän toiminnasta ja hallinnosta. Maakuntahallituksen on vastattava kysymykseen seuraavassa maakuntavaltuuston kokouksessa.</p> <p>Jos kysymystä käsiteltäessä tehdään kannatettu ehdotus tilapäisen valiokunnan asettamisesta selvittämään kysymyksessä tarkoitettua asiaa, maakuntavaltuuston on päätettävä, asetetaanko tilapäinen valiokunta. Muuta päätöstä ei asiassa saa tehdä.</p>	
<p>111 § Kyselytunti</p>	<p>Valtuutetulla on oikeus esittää maakuntahallitukselle kyselytunnilla vastattavaksi lyhyitä kysymyksiä liiton hallintoa ja taloutta koskevista asioista.</p> <p>Kyselytunti järjestetään ennen maakuntavaltuuston kokousta, jollei maakuntavaltuusto toisin päättä. Kyselytunti on julkinen.</p> <p>Maakuntavaltuuston puheenjohtaja toimii puheenjohtajana kyselytunnilla. Maakuntahallituksen puheenjohtaja tai hänen määräämänsä vastaa kysymyksiin. Kysymyksiin vastataan saapumisjärjestyksessä, ellei puheenjohtaja toisin päättä. Vastauksen saatuaan kysymyksen esittäjällä on oikeus tehdä kaksi asiaan liittyvää lyhyttä lisäkysymystä. Kysymysten johdosta ei käydä keskustelua.</p>	

	<p>Kysymys on toimitettava kirjallisena viimeistään kolmekymmentä (30) päivää ennen maakuntavaltuuston kokousta. Myöhemmin toimitetut kysymykset sekä kysymykset, joihin ei kyselytunnilla ehditä vastata, siirtyvät seuraavaan kyselytuntiin.</p> <p>Kyselytunnista laaditaan pöytäkirja. Kyselytunnin sihteerinä toimii maakuntavaltuuston pöytäkirjanpitäjä.</p>	
<p>5. PÄÄTÖKSENTEKO- JA HALLINTOMENETTELY</p> <p>5.1 KOKOUSMENETTELY</p> <p>112 § Määräysten soveltaminen</p>	<p>Tämän luvun määräyksiä noudatetaan maakuntavaltuustoa ja edustajainkokousta lukuun ottamatta kuntayhtymän toimielinten kokouksissa. Luvun määräyksiä noudatetaan toissijaisina hallintosäännön muihin lukuihin nähden, jollei erikseen ole toisin määrätty.</p>	
<p>113 § Toimielimen päätöksentekotavat</p>	<p>Toimielin voi käsitellä asian varsinaisessa kokouksessaan, jossa kokouksen osallistujat ovat läsnä kokouspaikalla. Varsinaisessa kokouksessa voidaan käyttää sähköistä asiahallinta- tai äänestysjärjestelmää.</p> <p>Vaihtoehtoisesti kokous voidaan pitää sähköisessä toimintaympäristössä, johon osallistutaan sähköisen yhteyden avulla (sähköinen kokous).</p> <p>Toimielin voi myös tehdä päätöksiä suljetussa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä ennen kokousta (sähköinen päätöksentekomenettely).</p> <p>Maakuntahallitus tai sen nimeämä viranhaltija vastaa, että sähköisiin kokouksiin ja sähköiseen päätöksentekomenettelyyn tarvittavat tekniset laitteet, järjestelmät ja tietoliikenneyhteydet ovat ajantasaisia ja tietoturvallisia lakien edellyttämällä tavalla ja että</p>	

	<p>päätöksentekomenettelyyn osallistuvat henkilöt ovat yhdenvertaisessa näkö- ja kuuloyhteydessä.</p>	
114 § Sähköinen kokous	<p>Toimielin voi pitää kokouksen sähköisesti.</p> <p>Toimielimen suljettuun sähköiseen kokoukseen voi osallistua sellaisesta valitsemastaan paikasta, jossa suljetun kokouksen keskustelujen luottamuksellisuus voidaan turvata ja salassapitovelvoitteita voidaan noudattaa. Jokainen kokoukseen osallistuja vastaa omasta puolestaan, että julkisuuslain salassapitovelvoitteet täyttyvät sähköisessä kokouksessa.</p>	
115 § Sähköinen päätöksentekomenettely	<p>Julkisia kokouksia lukuun ottamatta toimielimen kokous voi tapahtua suljetussa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä. Sähköistä päätöksentekomenettelyä voidaan käyttää kaikkiin toimielimen päätösvaltaan kuuluviin asioihin.</p> <p>Sähköisenä päätöksentekomenettelynä käsiteltävät asiat tulee yksilöidä kokouskutsussa ja mainita, mihin mennessä luottamushenkilön tulee ilmaista kantansa asiaan. Asia on käsitelty, kun kaikki toimielimen jäsenet ovat ilmaisseet kantansa asiaan ja käsittelyn määräaika on päättynyt. Asia siirtyy kokouksen käsiteltäväksi, jos yksikin jäsen sitä vaatii tai on jättänyt kantansa ilmoittamatta.</p> <p>Puheenjohtaja päättää asian käsittelemisestä sähköisellä päätöksentekomenettelyllä.</p>	
116 § Kokousaika ja -paikka	<p>Toimielin päättää kokoustensa ajan ja paikan.</p> <p>Kokous pidetään myös, milloin puheenjohtaja katsoo kokouksen</p>	

	<p>tarpeelliseksi tai enemmistötoimielimen jäsenistä tekee puheenjohtajalle esityksen kokouksen pitämisestä ilmoittamansa asian käsittelyä varten. Tällöin puheenjohtaja määrää kokousajan.</p> <p>Puheenjohtaja voi perustellusta syystä peruuttaa kokouksen.</p>	
117 § Kokouskutsu	<p>Kokouskutsun antaa puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja.</p> <p>Kokouskutsussa on ilmoitettava kokouksen aika ja paikka sekä käsiteltävät asiat.</p> <p>Kokouskutsussa on mainittava, mitä toimielimen päätöksentekotapaa noudatetaan kunkin asian kohdalla. Jos asia käsitellään sähköisessä päätöksentekomenettelyssä, tulee kutsussa ilmaista, mihin mennessä asia on käsiteltävä sähköisesti.</p> <p>Esityslista, joka sisältää selostuksen käsiteltävistä asioista ja ehdotukset toimielimen päätöksiksi, lähetetään kokouskutsun yhteydessä, elleivät erityiset syyt ole esteenä. Jos esityslistalla, liitteissä tai oheismateriaalissa on salassa pidettäviä tietoja, asiakirjaan tehdään merkintä salassapidosta.</p> <p>Kokouskutsu ja esityslista on lähetettävä vähintään viisi (5) päivää ennen kokousta, elleivät erityiset syyt ole esteenä. Kokouskutsu ja esityslista lähetetään jäsenille, varajäsenille ja muille, joilla on läsnäolo-oikeus tai -velvollisuus.</p> <p>Maakuntahallituksen kokouskutsut lähetetään tiedoksi myös maakuntahallituksen varajäsenille ja jäsenkunnille.</p> <p>Kokouskutsu, esityslista, liitteet ja oheismateriaali lähetetään pääsääntöisesti sähköisesti.</p>	

<p>118 § Esityslistan ja liitteiden julkaiseminen kuntayhtymän verkkosivuilla</p>	<p>Esityslista julkaistaan kuntayhtymän verkkosivuilla. Ennen julkaisemista esityslistalta poistetaan salassa pidettävät tiedot sekä henkilötiedot, joihin ei liity tiedottamisintressiä. Verkossa julkaistavalta esityslistalta voidaan poistaa yksittäisiä kokousasioita, joihin ei liity erityistä tiedottamisintressiä tai mikäli erityisestä syystä asian valmistelua ei julkisteta ennen päätöksentekoa. Esityslistan liitteitä julkaistaan verkossa harkinnan mukaan ottaen huomioon maakunnan asukkaiden tiedonsaanti-intressit.</p>	
<p>119 § Jatkokokous</p>	<p>Jos kaikkia kokouskutsussa mainittuja asioita ei saada kokouksessa käsiteltyä, käsittelemättä jääneet asiat voidaan siirtää jatkokokoukseen, johon ei tarvitse antaa eri kutsua. Kokouksesta poissa olleille lähetetään sähköinen viesti jatkokokouksen ajasta ja paikasta sekä jatkokokouksen päätöksentekotavasta.</p>	<p>Lisätty Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty kappale:</p> <p>Jatkokokouksen ajasta ja paikasta päättää puheenjohtaja. Jatkokokouksen päätöksentekomenettelyn ei tarvitse olla sama kuin alkuperäisellä kokouskutsulla on mainittu.</p>
<p>120 § Varajäsenen kutsuminen</p>	<p>Mikäli toimielimen jäsen ei pääse kokoukseen, hänen on kutsuttava varajäsen tilalleen.</p> <p>Kun jäsen on esteellinen jossakin kokousasiassa tai esteen vuoksi ei voi osallistua jonkin asian käsittelyyn, hän voi kutsua varajäsenen yksittäisen asian käsittelyyn. Myös puheenjohtaja, esittelijä tai toimielimen sihteeri voivat toimittaa kutsun varajäsenelle.</p> <p>Varsinaisen jäsenen ollessa poissa tai esteellinen, paikalle saapunut varajäsen voi osallistua kokoukseen tai yksittäisen asian käsittelyyn, vaikka hän ei olisi saanut kutsua kokoukseen.</p>	

<p>121 § Läsnäolo kokouksessa</p>	<p>Toimielimen jäsenten ja esittelijän lisäksi toimielimen kokouksessa on läsnäolo- ja puheoikeus:</p> <p>i. maakuntavaltuuston puheenjohtajalla ja varapuheenjohtajilla maakuntahallituksen kokouksessa kuntalain mukaisesti; sekä</p> <p>ii. maakuntahallituksen puheenjohtajalla ja maakuntajohtajalla muiden toimielinten kokouksessa, ei kuitenkaan tarkastuslautakunnan eikä vaalilaissa säädettyjen vaalitoimielinten kokouksissa.</p> <p>Toimielin päättää muiden henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta. Toimielin voi päättää asiantuntijan kuulemisesta yksittäisessä asiassa. Asiantuntija voi olla läsnä kokouksessa asiasta käytävän keskustelun päättymiseen asti.</p>	
<p>122 § Toimielinten kokouksiin osallistuminen etäyhteyden avulla</p>	<p>Maakuntavaltuuston kokousta lukuun ottamatta, toimielinten kokouksiin voi osallistua myös etäyhteyden avulla, mikäli hallintosäännön 110 §:n ehdot täyttyvät ja läsnä olevista henkilöistä voidaan varmistua.</p> <p>Kokouksen puheenjohtajalla on velvollisuus huolehtia siitä, että etäyhteyden avulla osallistuva henkilö voi seurata ja osallistua toimielimen kokoukseen koko kokouksen ajan. Toimielin voi päättää kokouksen jatkamisesta tai keskeyttämisestä, jos käytettävä videoneuvotteluyhteys katkeaa.</p>	
<p>123 § Maakuntahallituksen edustaja muissa toimielimissä</p>	<p>Maakuntahallitus voi määrätä muihin toimielimiin edustajansa, jolla on läsnäolo- ja puheoikeus toimielimen kokouksessa. Edustajaksi voidaan määrätä myös maakuntahallituksen varajäsen tai maakuntajohtaja.</p>	

	Maakuntahallitus ei kuitenkaan voi määrätä edustajaansa tarkastuslautakuntaan, maakuntavaltuuston tilapäiseen valiokuntaan eikä vaalilaissa säädettyihin vaalitoimielimiin.	
124 § Kokouksen julkisuus	Kokouksen julkisuudesta säädetään kuntalaissa. Jos toimielin päättää pitää julkisen sähköisen kokouksen, yleisölle on järjestettävä mahdollisuus seurata kokousta internetin kautta sekä kokouskutsussa mainitussa tilassa.	
125 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus	Avattuaan kokouksen puheenjohtaja toteaa läsnä olevat sekä onko kokous laillisesti koolle kutsuttu ja päätösvaltainen.	
126 § Tilapäinen puheenjohtaja	Jos sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtaja ovat poissa tai esteellisiä jossakin asiassa, valitaan kokousta tai asian käsittelyä varten tilapäinen puheenjohtaja.	
127 § Kokouksen johtaminen ja puheenvuorot	Puheenjohtajan tehtävistä kokouksen johtamisessa ja toimielimen jäsenen puheenvuoroista säädetään kuntalaissa. Puheenjohtaja voi tarvittaessa toimielimen suostumuksella luovuttaa puheenjohtajan tehtävät varapuheenjohtajalle ja sinä aikana osallistua kokoukseen jäsenenä. Asiat käsitellään esityslistan mukaisessa järjestyksessä, jollei toimielin toisin päättä.	
128 § Kokouskutsussa mainitsemattoman asian käsittely	Toimielin voi esittelijän ehdotuksesta tai jäsenen ehdotuksesta, jota on kannatettu, ottaa enemmistöpäätöksellä käsiteltäväksi asian, jota ei ole mainittu kokouskutsussa.	

	<p>Jos esittelijän ehdotus on asian palauttaminen valmisteltavaksi, toimitiin voi ratkaista asian päätöksellään vain perustellusta syystä.</p>	
129 § Esittelijät	<p>Maakuntahallituksen esittelystä määrätään tämän hallintosäännön 3 §:ssä. Esittelijän ollessa poissa tai esteellinen toimii esittelijänä hänen sijaisekseen määrätty.</p>	
130 § Esittely	<p>Asiat päätetään toimitielimen kokouksessa viranhaltijan esittelystä.</p> <p>Vaalilaissa säädetyissä vaalitoimitielimissä asiat päätetään kuitenkin puheenjohtajan selostuksen pohjalta.</p> <p>Esittelijä vastaa esittelemiensä kokousasioiden asianmukaisesta valmistelusta ja on velvollinen tekemään toimitielimelle päätösehdotuksen.</p> <p>Esittelijän ehdotus on käsittelyn pohjana (pohjaehdotus). Jos esittelijä on keskustelun aikana muuttanut esityslistalla olevaa ehdotustaan, muutettu ehdotus on pohjaehdotus.</p> <p>Jos esittelijä ehdottaa asian poistamista esityslistalta, asia poistetaan, jollei toimitiin toisin päättä.</p> <p>Maakuntajohtajaa ja maakuntahallituksen toiminnan sisäisiä järjestelyjä koskevat asiat esittelee maakuntahallituksen puheenjohtaja.</p> <p>Toimitiin voi erityisestä syystä päättää, että asia käsitellään puheenjohtajan selostuksen pohjalta ilman viranhaltijan esittelyä. Toimitiin voi tällöin päättää, että puheenjohtajan ehdotus on käsittelyn pohjana eikä vaadi kannatusta.</p>	

<p>131 § Esteellisyys</p>	<p>Ennen asian käsittelyn aloittamista esteellisen henkilön on ilmoitettava esteellisyydestään ja esteellisyyden aiheuttamasta perusteesta sekä vetäydyttävä asian käsittelystä ja poistuttava kokouksesta.</p> <p>Esteellisyyden ilmoittaminen, arviointi ja ratkaisu kuuluu ensisijaisesti toimielimen jäsenelle itselleen. Toimielimen puheenjohtajan on kuitenkin ryhdyttävä esteellisyyden edellyttämiin toimiin, jos henkilö ei itse hoida asiaa.</p> <p>Puheenjohtajan on tarvittaessa saatettava kokoukseen osallistuvan esteellisyys toimielimen ratkaistavaksi. Asianomaisen henkilön tulee tarvittaessa antaa selvitystä seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa. Annettuaan pyydetyn selvityksen asianomaisen henkilön on poistuttava kokouksesta.</p> <p>Henkilö, jonka esteellisyyden toimiin ratkaisee, saa osallistua esteellisyyttään koskevan asian käsittelyyn vain hallintolaissa tarkoitettussa poikkeustilanteessa.</p> <p>Esteellisyyttä koskeva ratkaisu on perusteltava pöytäkirjaan.</p>	
<p>132 § Pöydällepano ja asian palauttaminen valmisteltavaksi</p>	<p>Jos keskustelun kuluessa tehdään kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, palauttamisesta valmisteltavaksi tai jokin muu ehdotus, jonka hyväksyminen keskeyttäisi asian käsittelyn, seuraavien puhujien on puheenjohtajan kehotuksesta rajoitettava puheenvuoronsa koskemaan vain tätä ehdotusta.</p> <p>Jos ehdotus hyväksytään yksimielisesti tai äänestämällä, puheenjohtaja keskeyttää asian käsittelyn. Jos ehdotus hylätään, asian käsittely jatkuu.</p>	

<p>133 § Ehdotukset ja keskustelun päättäminen</p>	<p>Ehdotus on annettava kirjallisena, jos puheenjohtaja niin vaatii.</p> <p>Kun kaikki puheenvuorot on käytetty, puheenjohtaja päättää keskustelun. Puheenjohtaja selostaa keskustelun kuluessa tehdyt ehdotukset ja onko ehdotusta kannatettu.</p>	
<p>134 § Ilman äänestystä syntyvän päätöksen toteaminen</p>	<p>Jos keskustelun aikana ei ole tehty kannatettuja ehdotuksia, puheenjohtaja toteaa pohjaehdotuksen toimitelimen päätökseksi.</p> <p>Jos puheenjohtaja toteaa toimitelimen yksimielisesti kannattavan kokouksessa tehtyä ehdotusta, puheenjohtaja toteaa ehdotuksen toimitelimen päätökseksi.</p>	
<p>135 § Äänestykseen otettavat ehdotukset</p>	<p>Äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Ehdotusta, joka on tehty vaihtoehtoisena tai menee käsiteltävän asian ulkopuolelle, ei kuitenkaan oteta äänestykseen.</p> <p>Jos ehdotuksen tekijä ei ole paikalla äänestyksen alkaessa, hänen tekemänsä ehdotus katsotaan rauenneeksi eikä sitä oteta äänestykseen.</p>	
<p>136 § Äänestys ja vaali</p>	<p>Äänestykseen ja vaaliin sovelletaan tässä luvussa määrätyn lisäksi muilta osin, mitä toisaalla määrätään äänestys- ja vaalimenettelystä maakuntavaltuustossa.</p>	
<p>137 § Eriävä mielipide</p>	<p>Päätöksentekoon osallistuneella luottamushenkilöllä, joka on tehnyt vastaehdotuksen tai äänestänyt päätöstä vastaan, on oikeus ilmoittaa päätöksestä eriävä mielipide. Jos päätös poikkeaa päätösehdotuksesta, on esittelijällä</p>	

	<p>oikeus jättää päätöksestä eriävä mielipide.</p> <p>Ilmoitus eriävästä mielipiteestä on tehtävä heti, kun päätös on tehty. Ennen pöytäkirjan tarkastamista esitetyt kirjalliset perustelut eriävälle mielipiteelle liitetään pöytäkirjaan.</p> <p>Eriävän mielipiteen ilmoittanut luottamushenkilö tai esittelijä ei ole vastuussa päätöksestä.</p>	
138 § Pöytäkirjan laatiminen ja tarkastaminen	<p>Pöytäkirjan pitämisestä ja sisällöstä vastaa toimielimen puheenjohtaja.</p> <p>Toimielin määrää pöytäkirjanpitäjän. Pöytäkirjanpitäjän esteen aikana esittelijä toimii pöytäkirjanpitäjänä. Jos myös esittelijä on estynyt, pöytäkirjanpitäjänä toimii toimielimen kyseiseen pykälään määräämä pöytäkirjanpitäjä.</p> <p>Pöytäkirjan allekirjoittaa puheenjohtaja ja varmentaa pöytäkirjanpitäjä.</p> <p>Pöytäkirja voidaan allekirjoittaa ja tarkastaa sähköisesti. Sähköisessä päätöksentekomenettelyssä tehtyjä päätöksiä koskeva pöytäkirja tai sen osa voidaan tarkastaa erikseen ennen kokousta.</p> <p>Toimielimen pöytäkirjaan merkitään ainakin:</p> <p>1. Järjestäytymistietoina</p> <p>i. toimielimen nimi</p> <p>ii. merkintä käytetyistä päätöksentekotavoista (varsinainen kokous, sähköinen kokous, yksilöidään päätökset, jotka on tehty sähköisessä päätöksentekomenettelyssä)</p> <p>iii. kokouksen alkamis- ja päättymisaika sekä kokouksen keskeytykset</p>	<p>Lisätty Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty lause:</p> <p>Jos puheenjohtaja ja pöytäkirjanpitäjä ovat eri mieltä kokouksen kulusta, pöytäkirja laaditaan puheenjohtajan näkemyksen mukaan.</p> <p>Lisätty Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty lause:</p> <p>Mikäli pöytäkirjantarkastaja kieltäytyy tai on muuten estynyt tarkastamasta toimielimen pöytäkirjaa, pöytäkirja tarkastetaan toimielimen välittömästi seuraavassa kokouksessa.</p>

	<p>iv. kokouspaikka</p> <p>v. läsnä ja poissa olleet ja missä ominaisuudessa kukin on ollut läsnä</p> <p>vi. kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus</p> <p>2. Asian käsittelytietoina</p> <p>vii. asiaotsikko</p> <p>ix. selostus asiasta</p> <p>x. esittelijän päätösehdotus</p> <p>xi. esteellisyys ja perustelut</p> <p>xii. tehdyt ehdotukset ja onko niitä kannatettu</p> <p>xiii. äänestykset: äänestystapa, äänestysjärjestys, äänestysesitys sekä äänestyksen tulos siten, että kunkin jäsenen kannanotto ilmene pöytäkirjasta</p> <p>xiv. vaalit: vaalitapa ja vaalin tulos</p> <p>xv. asiassa tehty päätös</p> <p>xvi. eriävä mielipide</p> <p>3. Muuna tietoina</p> <p>xvii. salassapitomerkinnät</p> <p>xviii. puheenjohtajan allekirjoitus</p> <p>xix. pöytäkirjanpitäjän varmennus</p> <p>xx. merkintä pöytäkirjan tarkastuksesta</p> <p>xxi. merkintä nähtävänä pitämisestä yleisessä tietoverkossa, mikäli pöytäkirja on ollut yleisesti nähtävänä</p> <p>Pöytäkirjaan liitetään päätöksiä koskevat oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitukset sekä muutoksenhakukiellot.</p> <p>Toimielimen pöytäkirjan sisältöä koskevia määräyksiä noudatetaan</p>	<p>Lisätty Kuntaliiton mallipohjasta keltaisella merkitty asiakohta.</p> <p>viii. asian yksilöivä asiatus</p>
--	---	--

	<p>soveltuvien osin viranhaltijan ja luottamushenkilön tekemissä päätöksissä.</p> <p>Maakuntahallitus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita pöytäkirjan laadimisesta.</p>	
139 § Päätösten tiedoksianto	<p>Maakuntahallituksen ja lautakunnan pöytäkirja siihen liitettyine oikaisuvaatimusohjeineen tai valitusosoituksineen pidetään tarkastamisen jälkeen nähtävänä kuntayhtymän verkkosivuilla siten kuin kuntalaissa tarkemmin säädetään.</p> <p>Muun viranomaisen pöytäkirja annetaan vastaavalla tavalla tiedoksi, jos asianomainen viranomainen katsoo sen tarpeelliseksi.</p> <p>Maakuntahallitus antaa ohjeet salassapito- ja tietosuojavelvoitteiden huomioon ottamisesta annettaessa päätöksiä tiedoksi yleisessä tietoverkossa. Tarkastuslautakunta voi antaa tarkentavaa ohjeistusta omalla toimialallaan.</p> <p>Maakunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon 7 päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa.</p>	
<p>5.2 MUUT MÄÄRÄYKSET</p> <p>140 § Aloiteoikeus</p>	<p>Maakunnan asukkaalla sekä maakunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä on oikeus tehdä aloitteita kuntayhtymän toimintaa koskevissa asioissa. Palvelun käyttäjällä on oikeus tehdä aloitteita palveluaan koskevassa asiassa.</p> <p>Aloite tulee tehdä kirjallisesti tai sähköisellä asiakirjalla. Aloitteesta tulee käydä ilmi, mitä asia koskee sekä aloitteen tekijän nimi, kotikunta ja yhteystiedot.</p>	

<p>141 § Jäsenkuntien aloitteet</p>	<p>Jäsenkunnat voivat lähettää kuntayhtymälle kirjallisia aloitteita. Aloitteet toimitetaan maakuntahallitukselle, joka esittää lausuntonsa aloitteesta maakuntavaltuustolle. Maakuntavaltuuston kevätkokouksessa käsiteltävät aloitteet tulee toimittaa viimeistään helmikuussa ja syyskokouksessa käsiteltävät aloitteet viimeistään heinäkuussa. Jos aloite vaatii erityistä valmistelua, on sen viranomaisen, jonka käsiteltäväksi aloite kuuluu, ilmoitettava aloitteen tekijälle kuukauden kuluessa aloitteen tekemisestä sen arvioitu käsittelyaika ja keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä.</p> <p>Maakuntahallitus esittää maakuntavaltuustolle vuosittain luettelon tehdyistä aloitteista ja niiden johdosta suoritetuista toimenpiteistä. Maakuntavaltuusto voi samalla todeta, mitkä aloitteet on käsitelty loppuun.</p>	
<p>142 § Aloitteen käsittely</p>	<p>Aloitteen käsittelee se Keski-Suomen liiton viranomainen, jolla on toimivalta tehdä päätöksiä aloitteen tarkoittamassa asiassa. Jos toimivaltainen viranomainen on toimitteihin, aloitteista ja aloitteiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä on annettava toimitteille tieto jäljempänä määrättyllä tavalla.</p> <p>Maakuntahallituksen on vuosittain kesäkuun loppuun mennessä esitettävä maakuntavaltuustolle luettelo sen toimivaltaan kuuluvista aloitteista ja niiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä. Maakuntavaltuusto voi samalla päättää, mitkä aloitteista on loppuun käsitelty.</p> <p>Muun toimitteiden kuin maakuntavaltuuston toimivaltaan kuuluvista aloitteista on annettava tieto toimitteille niiden päättämällä tavalla. Toimitteihin voi</p>	

	<p>samalla päättää, mitkä aloitteista ovat loppuun käsiteltyjä.</p> <p>Jos aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia kuntayhtymään kuuluvan jäsenkunnan asukkaista, aloite on kuuden kuukauden kuluessa vireille tulosta otettava toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi.</p>	
143 § Aloitteen tekijälle annettavat tiedot	<p>Aloitteen tekijälle on ilmoitettava kuukauden kuluessa aloitteen saapumisesta, missä viranomaisessa aloite käsitellään, arvioitu käsittelyaika sekä keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä.</p> <p>Sen jälkeen, kun aloite on käsitelty loppuun, aloitteen tekijälle on ilmoitettava, onko aloite johtanut toimenpiteisiin.</p> <p>Jos aloitteessa on useampia allekirjoittajia, ilmoitus annetaan aloitteessa ilmoitetulle yhdyshenkilölle tai ensimmäiselle allekirjoittajalle.</p>	
144 § Kuntayhtymän puhevalta, nimenkirjoitus ja asiakirjojen allekirjoittaminen	<p>Maakuntavaltuuston puheenjohtajalla, maakuntahallituksen puheenjohtajalla ja maakuntajohtajalla on oikeus käyttää puhevaltaa kuntayhtymän puolesta.</p> <p>Maakuntavaltuuston puheenjohtajalla, maakuntahallituksen puheenjohtajalla, maakuntajohtajalla ja aluekehitysjohtajalla on nimenkirjoitusoikeus kuntayhtymän puolesta.</p> <p>Maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen puolesta tehtävät sopimukset ja sitoumukset allekirjoittaa maakuntajohtaja ja varmentaa tarvittaessa aluekehitysjohtaja, kehittämisjohtaja,</p>	

	<p>suunnittelujohtaja tai hallintopäällikkö.</p> <p>Maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen puolesta tehtävät lausunnot ja muut vastaavat asiakirjat allekirjoittaa maakuntajohtaja, aluekehitysjohtaja, kehittämisjohtaja, suunnittelujohtaja tai hallintopäällikkö.</p> <p>Viranhaltija allekirjoittaa päätökset, sopimukset, sitoumukset ja muut asiakirjat virkatoimeen liittyvissä asioissa.</p> <p>Toimielimen pöytäkirjanotteen allekirjoittaa toimielimen asiahallinnon vastaavaksi nimetty henkilö tai pöytäkirjanpitäjä.</p> <p>Valmistelua koskevat asiakirjat allekirjoittaa asian valmistelija.</p> <p>Toimielimen hallinnassa olevista asiakirjoista annettavat otteet ja jäljennökset todistaa oikeaksi asiahallinnon vastaavaksi nimetty henkilö tai toimielimen pöytäkirjanpitäjä.</p>	<p>hallintojohtaja</p> <p>hallintojohtaja</p>
145 § Todisteellisen tiedoksiannon vastaanottaminen	<p>Todisteellisen tiedoksiannon voi kuntayhtymän puolesta ottaa vastaan maakuntahallituksen puheenjohtaja, maakuntajohtaja tai hallintopäällikkö.</p>	<p>hallintojohtaja</p>
	<p>Hallintosääntö astuu voimaan 1.1.2021 alkaen.</p>	<p>Hallintosääntö astuu voimaan 1.1.2024 alkaen.</p>

21 § KESKI-SUOMEN MAAKUNTAKAAVA 2040

MH 29.5.2020, § 55

Maakunnan lakisääteisen suunnittelun kokonaisuus muodostuu maakuntasuunnitelmasta, maakuntakaavasta ja maakuntaohjelmasta. Maankäyttö- ja rakennuslain 27 §:n mukaan maakunnan liiton tehtävänä on huolehtia maakuntakaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä. Keski-Suomen maakuntakaava on hyväksytty 1.12.2017 ja se on saanut lainvoiman 28.1.2020.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 6 §:n mukaan kaavaa valmistevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen. MRL:n 9 §:n mukaan maakuntakaavan on perustuttava riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n mukaan maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

MRL:n 28 § määrittelee maakuntakaavan sisältövaatimukset. Niiden mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Niin ikään on kiinnitettävä huomioita maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on myös mahdollisuuksien mukaan sovitettava yhteen maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa. Myös luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päästösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-alueita koskevien perustamispäästösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Lisäksi on erityistä huomiota kiinnitettävä:

- maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen
- alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN
- ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin
- vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön
- maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin
- maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen
- virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyYTEEN

Kaavaa valmistellessa on myös pidettävä silmällä alueidenkäytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa tehtäessä on myös selvitettävä kenen toteutettavaksi kaava ja sen toimenpiteet kuuluvat.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista tulee edistää maakunnan suunnittelussa ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Ne on sovitettava yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Keski-Suomen voimassa oleva maakuntakaava on laadittu aikaisempien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden pohjalta, nyt käynnistyvässä kaavaprosessissa toimitaan 1.4.2018 voimaan tulleiden valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden pohjalta.

Maakuntakaavan tavoitteet

Maakuntakaavan tarkistamisen tavoitteena on edelleen kehittää Keski-Suomen maakuntakaavaa strategisena aluekehittämisen välineenä. Tavoitteena on strateginen kaava, jonka merkinnät ovat valtakunnallista, maakunnallista tai seudullista tasoa. Mittakaavana tulee säilymään aikaisemmissa maakuntakaavoissa käytetty 1:250 000 ja tavoitevuotena on maakuntasuunnitelman mukainen 2040.

Maakuntakaava laaditaan rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteiden mukaisesti. Rullaavassa maakuntakaavoituksessa voimassa olevaa kokonaiskaavaa muutetaan tarvittaessa kertyneiden muutostarpeiden mukaan. Kaavan tarkistuksen teemat ja niitä koskevat tavoitteet määritellään Ikuisessa osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (I-OAS) ja sen liitteessä.

Maakuntakaava koskee koko Keski-Suomen maakunnan aluetta, pois lukien Kuhmoinen, joka vaihtaa Keski-Suomesta Pirkanmaahan vuoden 2021 alussa.

Kaavoitusprosessin yhteydessä arvioidaan voimassa olevan maakuntakaavan merkintöjen ja määräysten ajantasaisuutta. Tarkistus koskee siten kaikkia maakuntakaavan teemoja. Kaavaprosessin aikana määritellään miltä osin voimassa olevan kaavan merkintöjä jätetään voimaan ja mitä mahdollisesti uusia asioita otetaan käsiteltäväksi. Kaavaprosessin alkuvaiheessa tarkasteltaviksi teemoiksi on tunnistettu seudullisesti merkittävä tuulivoiman tuotanto, liikenne ja hyvinvoinnin aluerakenne. Kaavaprosessin lopputuloksena on Keski-Suomen maakuntakaava 2040, joka ottaa huomioon maakunnan alueiden käytön tarpeet keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.

Maakuntakaavan laaditaan vahvassa vuorovaikutuksessa osallisten kanssa. Vuorovaikutuksessa hyödynnetään myös sosiaalisen median kanavia ja sähköistä karttapalautejärjestelmää.

Maakuntakaava tulee koostumaan kaavakartasta ja siihen liittyvistä merkinnöistä ja määräyksistä sekä kaavaselostuksesta. Kaavaselostuksessa kuvataan kaavoituksen lähtökohdat, tavoitteet sekä maakuntakaavan sisältö. Kaavaselostuksessa tarkastellaan myös kaavan vaikutuksia, kaavan suhdetta muihin suunnitelmiin sekä osallistumista ja vuorovaikutusta. Muu materiaali, selvitykset, tutkimukset sekä vaikutusten arviointi ovat kaavan tausta-aineistoa.

Keski-Suomen maakuntakaavan vireilletulosta ja hyväksymisestä päättää maakuntavaltuusto. Kaavaprosessin muiden vaiheiden ohjauksesta vastaa maakuntahallitus, joka myös antaa vastineet kaavaprosessin aikana saatuihin lausuntoihin, muistutuksiin ja huomautuksiin.

Liitteet Ikuinen osallistumis- ja arviointisuunnitelma (I-OAS)
Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liite

Lisätietoja Markus Erkkilä, markus.erkkila(at)keskisuomi.fi, 040 162 7887

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus hyväksyy osaltaan Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tarkistamisen periaatteet ja vireille saattamisen ja esittää maakuntavaltuustolle

- Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tarkistamisen vireille saattamista
- Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman ja sen päivittyvän liitteen hyväksymistä
- että maakuntavaltuusto valtuuttaa liiton toimiston tekemään asiakirjoihin tekniluonteisia korjauksia ja täydennyksiä
- että maakuntavaltuusto toteaa maakuntahallituksen toimivan kaavaprosessin ohjaajana ja maakuntahallituksen olevan taho, joka antaa vastineet kaavaprosessin aikana saatuihin lausuntoihin, muistutuksiin ja huomautuksiin

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Markus Erkkilä poistui kokouksesta asian käsittelyn jälkeen klo 10.00.

*****

Perustelut maakuntakaavan tarkastamistyön käynnistämiseksi on kuvattu edelle maakuntahallituksen kokouspöytäkirjassa.

Suunnittelujohtaja esittelee asian tarkemmin kokouksessa.

Liitteet: Ikuinen osallistumis- ja arviointisuunnitelma (I-OAS)
Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liite

Lisätietoja: Markus Erkkilä, markus.erkkila(at)keskisuomi.fi, 040 162 7887

Ehdotus: Maakuntahallitus hyväksyy osaltaan Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tarkistamisen periaatteet ja vireille saattamisen ja esittää maakuntavaltuustolle

- Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tarkistamisen vireille saattamista
- Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman ja sen päivittyvän liitteen hyväksymistä
- että maakuntavaltuusto valtuuttaa liiton toimiston tekemään asiakirjoihin teknisluonteisia korjauksia ja täydennyksiä
- että maakuntavaltuusto toteaa maakuntahallituksen toimivan kaavaprosessin ohjaajana ja maakuntahallituksen olevan taho, joka antaa vastineet kaavaprosessin aikana saatuihin lausuntoihin, muistutuksiin ja huomautuksiin

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

MH 17.12.2021, § 142

Maakuntavaltuusto päätti Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnan vireille tulosta kokouksessaan 15.6.2020. Maakuntakaava laaditaan rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteiden mukaisesti. Rullaavassa maakuntakaavoituksessa voimassa olevaa maakuntakaavaa muutetaan kertyneiden muutostarpeiden mukaisesti. Vireilletulovaiheessa nämä muutostarpeet liittyvät seudullisesti merkittävään tuulivoiman tuotantoon, liikenteeseen ja hyvinvoinnin aluerakenteeseen.

Maakuntakaavan päivityksen teemat ja niitä koskevat tavoitteet määritellään Ikuisessa osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (I-OAS) ja sen liitteessä. I-OAS ja sen liite oli nähtävillä 7.9.-30.10.2020 välisen ajan. Kuulemisen aikana kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saatiin yhteensä 74 palautetta. Palaute jakautui seuraavasti: kunnat 15 kpl, maakuntaliitot 7 kpl, viranomaiset 12 kpl, yritykset 4 kpl, yhteisöt ja järjestöt 11 kpl ja yksityishenkilöt 25 kpl.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman kuulemisen jälkeen Keski-Suomen liitossa on valmisteltu seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon kannalta keskeisiä koko maakunnan kattavia selvityksiä: maakotkien esiintymisen painopistealueiden tunnistaminen Keski-Suomessa, maakotkareviirien käytön mallintaminen Keski-Suomessa (salassapidettävä, vain viranomaiskäyttöön), tuulivoiman maisemavaikutusten selvittäminen Keski-Suomessa sekä Keski-Suomen tuulivoimapotentiaalnin tarkastelu. Maakuntastrategian 2025–2050 hyväksymisen myötä maakuntastrategian valintoja toimeenpanevaa maakuntakaavaa valmistellaan luonnosvaiheen julkiseen kuulemiseen alkuvuodelle 2022.

Lisätietoja: Markus Erkkilä, suunnittelujohtaja, p. 040 162 7887, markus.erkkila(at)keskisuomi.fi

Liitteet: Ikuinen osallistumis- ja arviointisuunnitelma (I-OAS)
Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liite
Maakotkien esiintymisen painopistealueiden tunnistaminen Keski-Suomessa

Lisäksi maakuntahallituksen jäsenille toimitettavat liitteet

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus päättää

1. merkitä tiedoksi osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saadun palautteen ja todeta, että vastineet palautteeseen annetaan kaavaluonnoksen käsittelyn yhteydessä; sekä
2. merkitä tiedoksi tehdyt ja valmisteilla olevat selvitykset

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Maakuntakaavan käsittelyn aikana paikalla olivat Keski-Suomen liiton alueiden käytön asiantuntijat ympäristöpäällikkö Reima Väliavaara ja maakunta-arkkitehti Liisa Bergius.

MH 21.1.2022, § 4

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 yksi teemoista on seudullisesti merkittävä tuulivoiman tuotanto. Seudullisesti merkittävälle tuulivoimalle parhaiten soveltuvia alueita tarkasteltaessa yksi keskeisistä selvityksistä on tuulivoimarakentamisen aiheuttamien maisemavaikutusten selvittäminen Keski-Suomessa. Selvitys on merkittävä paitsi tuulivoimarakentamisen ohjaamiseen parhaiten soveltuville alueille, myös tuulivoimarakentamisen sosiaalisen hyväksyttävyyden kannalta. Selvityksen ensimmäisessä vaiheessa on tunnistettu laajapohjaisen asiantuntijatyöryhmän tukemana Keski-Suomen maisematyypit ja niiden herkkyydet tuulivoimarakentamisen aiheuttamille muutoksille.

Parasta tuulivoimapotentiaalia omaavista alueista on laadittu näkymäalueanalyysit huomioiden voimaloiden teoreettinen maksimimäärä 300 metrin ja 350 metrin kokonaiskorkeuksilla. Näkymäalueanalyysi kertoo eri voimaloiden näkymisen maisemassa. Tuulivoimaloiden teoreettisen sijaintien ja maksimimäärien arvioimiseksi on laadittu grid-pohjainen tarkastelu ottaen huomioon tuulivoimapotentiaali-alueiden rajaukset, vallitseva tuulensuunta sekä voimaloiden kokonaiskorkeudet. Näkymäalueanalyysin tuloksia tarkastellaan erityisesti suhteessa maisemamuutoksille herkimpien alueiden sietokykyyn tuulivoimarakentamisen aiheuttamille muutoksille. Tarkastelu huomioidaan maakuntakaavan luonnoksessa esitettävien tuulivoimapotentiaali-alueiden määrittelyssä. Tarkempien ehdotusvaiheen vaikutustenarviointien ja havainnekuvien laatimisen kohteet tullaan valikoimaan ensimmäisen vaiheen tulosten ja luonnosvaiheessa saadun palautteen pohjalta.

Liitteet: Maakuntahallituksen jäsenille toimitettavat liitteet

Lisätietoja: Markus Erkkilä, suunnittelujohtaja, p. 040 162 7887, markus.erkkila(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. kuulee esittelyn selvitysten ja kaavaluonnoksen valmistelutilanteesta ja
2. merkitsee sen tiedoksi.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Maakuntakaavan käsittelyn aikana paikalla oli maakunta-arkkitehti Liisa Bergius Keski-Suomen liitosta.

MH 18.2.2022, § 12

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 valmistelu on edennyt vaiheeseen, jossa kaavaluonnos ja sen keskeinen valmisteluaineisto on tarkoituksenmukaista asettaa nähtäville osallisten kanssa käytävän vuorovaikutuksen varmistamiseksi ja palautteen saamiseksi.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 6 §:n mukaan kaavaa valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen. MRL:n 9 §:n mukaan maakuntakaavan on perustuttava riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n mukaan maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 koostuu kaavakartasta ja siinä esitetyistä merkinnöistä ja määräyksistä sekä kaavaselostuksesta. Kaavalla muutetaan tai täydennetään voimassa olevaa Keski-Suomen kokonaismaakuntakaavaa. Kaavaselostuksessa kuvataan kaavoituksen lähtökohdat, tavoitteet sekä muutettavien tai täydentävien teemojen maakuntakaavaratkaisun sisältö. Kaavaselostuksessa tarkastellaan myös kaavan vaikutuksia, kaavan suhdetta muihin suunnitelmiin, vaikutusten arviointia sekä osallistumista ja vuorovaikutusta. Muu materiaali, kuten kaavayhdistelmäkartta, selvitykset sekä vaikutusten arviointi ovat kaavan tausta-aineistoa.

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 käsittelee seudullisesti merkittävää tuulivoiman tuotantoa, liikennettä ja hyvinvoinnin aluerakennetta. Kaavaluonnos muuttaa ja täydentää voimassa olevaa maakuntakaavaa näiden teemojen osalta, muilta osin voimassa oleva maakuntakaava jää voimaan sellaisenaan.

Kaavaluonnosta on valmisteltu rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteiden mukaisesti. Kaavaluonnos käsittelee vähintään seudullisen kokoluokan alueiden käytöllisiä kysymyksiä strategisella ja mahdollistavalla otteella. Tämä näkyy muun muassa tuulivoiman käsittelyssä mahdollistavana otteena ja merkintätapana (alueen erityisominaisuutta osoittava merkintä) ja seudullisen kokoluokan määrittelyä (kaavaluonnos käsittelee 10 voimalaa ja sitä suurempien tuulivoimaloiden alueiden sijoittumista). Maakuntakaavaluonnoksessa osoitetaan seudullisesti merkittävälle tuulivoiman tuotannolle parhaiten soveltuvat alueet yleispiirteisen suunnittelun lähtökohdista. Alueiden valinta perustuu seudullisesti merkittävään tuulivoimapotentiaaliin, selvitysten tuottamaan tietoon ja vaikutusten arviointiin sekä erilaisten maankäytön tarpeiden yhteensovittamiseen.

Liikenteen osalta kaavaluonnoksessa osoitetaan täsmentyneet alueidenkäytölliset tarpeet valtatiellä 9 (Muurame-Korpilahti ja Kanavuori-Lievestuore), seututiellä Ruokkeelta Lintukankaalle (Jyväskylä) sekä kantatie 77 ja valtatie 4 risteysalueella (Viitasaari).

Hyvinvoinnin aluerakenne ei tuo kaavakartalle muita uusia merkintöjä tai määräyksiä kuin kansainvälisen pyöräilyreitit (Euro Velo 11), mutta sitä käsitellään kaavaselostuksessa laajemmin strategisena kokonaisuutena.

Kaavaluonnos asetetaan nähtäville 7.3.–5.5. väliseksi ajaksi. Julkisen kuulemisen aikana järjestetään tarkoituksenmukaisella tavalla vuorovaikutustilaisuuksia kaavan osallisille. Kaavaprosessista tiedottamiseen hyödynnetään maakunnallisia ja paikallisia lehtiä. Tiedottamiseen ja vuorovaikutukseen käytetään myös sosiaalisen median kanavia.

Kaavaluonnoksen julkista kuulemistä seuraa myöhemmin kaavaehdotusvaihe. Kaavaehdotuksessa tullaan huomioimaan tarkoituksenmukaisella tavalla kaavaluonnoksesta

---

saatu palaute, laadittavat lisäselvitykset, sekä tarkentuvat selvitykset ja vaikutusten arvioinnit. Kaavaehdotusvaihe käsittää maankäyttö- ja rakennusasetuksen (12–13 §) mukaisesti kaksiosaisen osallisten kuulemiskierroksen: viranomaisten lausuntokierroksen ja julkisen kuulemisen.

Liitteet: Liitteet toimitetaan maakuntahallitukselle portaalissa

Lisätietoja: Markus Erkkilä, suunnittelujohtaja, p. 040 162 7887, markus.erkkila(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. hyväksyy Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 luonnosvaiheen kaava-aineiston (kaavakartta ja siihen sisältyvät merkinnät ja määräykset sekä kaavaselostus) ja siihen liittyvän valmisteluaineiston,
2. asettaa kaavaluonnoksen ja sen valmisteluaineiston nähtäville 7.3.–5.5. väliseksi ajaksi
3. antaa liitteen mukaisen vastineen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saatuun palautteeseen,
4. päivittää Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman ja sen liitteen siitä saadun palautteen ja täsmentyneen kaavaprosessin mukaisesti ja
5. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston tekemään aineistoon teknisuonteisia täydennyksiä sekä viimeistelemään aineiston uuden visuaalisen ilmeen mukaiseen muotoon.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Maakuntakaavan käsittelyn ajaksi linjoille liittyivät maakunta-arkkitehti Liisa Bergius, ympäristöpäällikkö Reima Väливаara ja suunnittelupäällikkö Hanna Kunttu Keski-Suomen liitosta.

Riitta Mäkinen oli poissa kokouksesta klo 09:39-10:12 välisen ajan.

MH 17.6.2022, § 50

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaan kaavaa hyväksyessä on sen lisäksi, mitä MRL:ssä säädetään, noudatettava luonnonsuojelulain (LsL) 10 luvun säännöksiä. LsL:n 10 luvussa säädetään Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden suojelun perusteena olevien luonnonarvojen heikentämiskiellosta sekä hankkeiden ja suunnitelmien arviointivelvollisuudesta.

Maakuntakaava on LsL:n 65 §:n tarkoittama suunnitelma, minkä takia maakuntakaavaa hyväksyessä on oltava selvillä kaavan vaikutuksista Natura 2000 -verkostoon. Lain mukaan suunnitelman vaikutukset on asianmukaisella tavalla arvioitava. Kaavan toteuttaminen ei saa yksistään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Arviointivelvollisuus koskee myös Natura-alueen ulkopuolella sijaitsevia suunnitelmia tai hankkeita, mikäli niillä on Natura-alueelle ulottuvia todennäköisesti merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Maakuntakaavan 2040 luonnosvaiheesta on tehty Natura-arvioinnin tarveharkinta. Tarveharkinnassa arvioidaan, heikentääkö kaavan toteuttaminen todennäköisesti merkittävästi Natura 2000 -alueiden luonnonarvoja. Jos kaava ei todennäköisesti merkittävästi heikennä Natura-alueiden luonnonarvoja, kaava voidaan hyväksyä ilman LsL:n 65 §:n tarkoittamaa

arviointia. Jos tarveharkinnan perusteella jokin kaavamerkinnän tai kaavamerkintöjen toteuttaminen heikentää todennäköisesti merkittävästi Natura-alueiden suojelun perusteena olevia luonnonarvoja, kaavan vaikutuksista on tehtävä LsL:n 65 § tarkoittama arvio. Arviosta on pyydetty lausunto Keski-Suomen ELY-keskukselta ja Metsähallitukselta. Lausunto on annettava 6 kk kuluessa.

Tarveharkinnan tuloksista on neuvoteltu Keski-Suomen ELY-keskuksen kanssa 9.6.2022. Tarveharkinnan ja ELY-keskuksen asiantuntijaohjauksen pohjalta on tehtävä LsL:n 65 § tarkoittama Natura-arviointi seuraavien Maakuntakaavan 2040 luonnoksessa esitettyjen tuulivoima-alueiden osalta: Kettukangas, Hautakangas, Kauniskangas ja Lehtomäki. Lisäksi Natura-arvoihin liittyvä yhteisvaikutusten arviointitarve koskee alueita Ilosjoki, Korkeakangas ja Hanhineva. Yhteisvaikutusten arvioinnissa tulee huomioida kaikki Natura-alueiden vaikutusalueilla olevat tuulivoimahankkeet, joista on arvioinnin kannalta riittävät tiedot, kuten laajuus ja aluerajaukset. Kaavamerkintäalueita poistamalla voidaan välttää arviointitarve kokonaan tai pienentää arviointitarvetta. Natura -arvioinnin tarve on huomioitava vastaavalla tavalla mahdollisten uusien maakuntakaavaan esitettävien tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden osalta.

Liite: Natura-arvioinnin tarveharkinta

Lisätietoja: Reima Välivaara, ympäristöpäällikkö, p. 040 595 0918, reima.valivaara(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi
Hanna Kunttu, vs. suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. kuulee esittelyn Natura-arvioinnin tarveharkinnan tuloksista ja merkitsee sen tiedoksi,
2. päättää ehdotusvaiheeseen valmisteltavasta maakuntakaavakokonaisuudesta Natura-arvioinnin tarpeen osalta ja
3. päättää, että mikäli joku taho esittää kaavaehdotukseen sisällytettäväksi uusia tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita, on alueiden osalta oltava toteutettuna maakuntakaavataso vaatimat selvitykset.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistui maakunta-arkkitehti Liisa Bergius ja ympäristöpäällikkö Reima Välivaara Keski-Suomen liitosta.

MH 16.12.2022, § 98

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 on edennyt ehdotusvaiheen valmisteluun. Maakuntakaavaluonnoksesta saatu palaute käsitellään ja otetaan huomioon kaavaehdotusta valmisteltaessa. Valmistelun läpinäkyvyyden varmistamiseksi on tarpeen julkaista luonnoksen nähtävillä oloaikana saadut mielipiteet ja lausunnot. Saatu palaute on julkista lukuun ottamatta yksityishenkilötietoja ja julkisuuslain nojalla salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjatietoja, kuten tietoja uhanlaisista eläinlajeista.

Maakuntakaavan tarkistuksen teemat ja niitä koskevat tavoitteet määritellään Ikuisessa osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (I-OAS) ja sen liitteessä. Maakuntakaavan 2040 prosessin edetessä on ilmennyt tarve tarkentaa Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitteen (I-OAS liite) tietoja maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) tulkinnan osalta seuraavasti: Rullaavan maakuntakaavoituksen tavoitteena on muuttaa voimassa olevaa

kokonaismaakuntakaavaa tarvittaessa vain kertyneiden muutostarpeiden mukaan. Malli perustuu maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen mahdollisuuteen laatia maakuntakaava vaiheittain (MRL 27§). Nyt laadittavasta kaavasta käytetään nimeä Keski-Suomen maakuntakaava 2040.

Lisäksi I-OAS liitettä on päivitettävä prosessin etenemisen mukaisesti lisäämällä tiedot valmistuneista selvityksistä ja vaikutusten arvioinneista ja päivitettävä osallis- ja yhteystiedot sekä aikataulu. Tavoitteena on, että maakuntakaava 2040 esitetään maakuntavaltuustolle hyväksyttäväksi vuoden 2023 lopussa. Myös Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan (I-OAS) on syytä tehdä teknisluonteinen korjaus asialinkkien toimivuuden osalta.

Osana ehdotusvaiheen valmistelua syksyn aikana ovat valmistuneet seuraavat selvitykset: Tuulivoiman maisemavaikutusten selvittäminen Keski-Suomessa, Vaihe II: Vaikutusten merkittävyyden arviointi ja Havainnekuvat (Ramboll Oy), Sähkönsiirron selvitys osana Keski-Suomen maakuntakaavaa 2040 (Rejlers Oy), Tuulivoiman sosiaalinen hyväksyttävyyys ja Keski-Suomen maakuntakaava 2040 (Akordi Oy), Selvitys Keski-Suomen tärkeimmistä metsäpeuralueista osana Suomenselän metsäpeurakantaa (LUKE) sekä Asiantuntija-arviointi Keski-Suomen 2040 kaavaehdotukseen ehdolla olevien tuulivoima-alueiden vaikutuksista metsäpeuraan (LUKE). Lisäksi on valmistumassa Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 Natura-arviointi (Latvasilmu Osk). Selvitysten keskeisenä lähtökohtana on ollut maakuntakaavaluonnos. Selvitysten tulokset, johtopäätökset ja suunnitteluohjeet huomioidaan maakuntakaavaehdotuksen valmistelussa.

Palautekoonti, päivitetyt I-OAS ja I-OAS liite sekä valmistuneet selvitykset julkaistaan Keski-Suomen liiton verkkosivuilla maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen valmisteluun liittyvinä asiakirjoina.

Liite: Palautekoonti, I-OAS-liite ja valmistuneet selvitykset toimitetaan portaalin kautta

Lisätietoja: Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi
Hanna Kunttu, vs. suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. merkitsee maakuntakaavan luonnosvaiheesta saadun palautteen tiedoksi ja toteaa, että vastineet palautteeseen annetaan kaavaehdotuksen valmistelun edetessä,
2. merkitsee valmistuneet selvitykset tiedoksi,
3. merkitsee teknisluonteiset korjaukset Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan tiedoksi ja
4. päättää päivittää Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitteen täsmentyneen kaavaprosessin mukaisesti.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistui maakunta-arkkitehti Liisa Bergius Keski-Suomen liitosta.

MH 16.1.2023, § 4

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 on edennyt ehdotusvaiheen valmisteluun ja sitä varten on valmistunut loppuvuodesta 2022 useita tuulivoimaan liittyviä selvityksiä. Jo valmistuneiden selvitysten lisäksi on valmistumassa Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 Natura-arviointi.

Maakuntakaavan vaikutuksista tehtävään LsL:n 65 § tarkoittamaan Natura-arviointiin päädyttiin aiemmin valmistuneen Natura-arvioinnin tarveharkinnan tulosten sekä ELY-keskuksen asiantuntijaohjauksen pohjalta.

Latvasilmu osk:n tekemässä Natura-arvioinnissa selvitettiin maakuntakaavan 2040 luonnokseen sisältyvän kolmen (Kettukangas, Hautakangas ja Lehtomäki) tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen (tv) mahdolliset vaikutukset Natura-alueiden luonnonarvoihin. Lisäksi yhteisvaikutusten osalta Natura-arviointi koski kaavaluonnoksen tv-alueita Ilosjoki, Korkeakangas sekä Hanhineva. Yhteisvaikutusten arvioinnissa huomioitiin myös kaikki muut Natura-alueiden vaikutusalueella olevat tuulivoimahankkeet, joista on arvioinnin kannalta riittävät tiedot, kuten aluerajaus ja voimalamäärä. Arvioinnissa selvitettiin vaikutuksia, jotka voivat kohdistua seuraaviin Natura 2000-verkoston kohteisiin: Multarinmeri-Harjuntakanen-Riitasuo (FI0900065), Seläntauksen suot (FI0900057), Saarisuo-Valleussuo-Löytösuo-Hirvilampi (FI0900043), Haukisuus-Härkäsuu-Kukkoneva (FI0900093) sekä Kulhanvuoren alue (FI0900112).

Arviointityön aikana arviointia laajennettiin metsäpeuran populaatiotason tarkastelun takia koskemaan myös Salamajärven (FI1001013), Pohjoisnevan (FI0800012), Aittosuo-Leppäsuu-Uitusharjun (FI0900005) ja Maaherransuon (FI0800036) Natura-alueita. Lisäksi arvioinnissa tarkasteltiin kaavan vaikutuksia uhanalaisen lajin koko Keski-Suomen kantaan.

Natura-arvioinnissa tarkasteltiin kaikkia ko. Natura-alueiden suojeluperusteena olevia luonnonarvoja. Natura-arvioinnin tuloksena syntyi arvio siitä, heikentävätkö em. maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet yksin tai yhdessä muiden tuulivoimahankkeiden kanssa merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden perusteella edellä mainitut Natura-alueet on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Osana työtä tuli myös esittää arvio siitä, voidaanko vaikutuksia lieventää hyväksyttäväksi esim. tv-alueiden rajauksia muuttamalla tai muilla lieventävillä toimenpiteillä.

Natura-arvioinnin keskeisimmät tulokset:

Maakuntakaavan luonnosvaiheeseen sisältyvien tv-alueiden toteuttamisesta yksistään arvioidaan aiheutuvan merkittävää haittaa Multarinmeri-Harjuntakanen-Riitasuo, Seläntauksen suot ja Kulhanvuoren Natura-alueille. Haitta voi aiheutua Kettukankaan, Hautakankaan ja Lehtomäen tv-alueiden toteuttamisesta. Lisäksi Kontuvuoren, Hallakankaan ja Kirvesvuoren tv-alueiden vaikutukset arvioidaan merkittäviksi Salamajärven Natura-alueelle.

Maakuntakaavan tv-alueiden ja muiden tv-hankkeiden yhteisvaikutukset arvioidaan merkittäviksi Multarinmeri-Harjuntakanen-Riitasuo, Seläntauksen suot, Saarisuo-Valleussuo-Löytösuo-Hirvilampi, Haukisuus-Härkäsuu-Kukkoneva, Kulhanvuoren alueen, Salamajärven ja Peuralamminnevan Natura-alueille. Lisäksi merkittäviä yhteisvaikutuksia arvioidaan syntyvän populaatiotason tarkastelussa Pohjoisnevan, Aittosuo-Leppäsuu-Uitusharjun ja Suurisuus-Sepänsuo-Paanasenneva-Teerinevan Natura-alueille.

Maakuntakaavaluonnoksen tv-alueista merkittäviä yhteisvaikutuksia arvioidaan syntyvän edellä mainittujen kuuden tv-alueen lisäksi Korkeakankaan ja Hanhinevan alueista.

Natura-arvioinnista on pyydetty lausunto Keski-Suomen ELY-keskukselta ja Metsähallitukselta sekä siltä, jonka hallinnassa luonnonsuojelualue on (LsL 65 §). Lausunto on annettava 6 kk kuluessa.

Lisätietoja:

Reima Väливаara, ympäristöpäällikkö, p. 040 595 0918, reima.valivaara(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi
Hanna Kunttu, vt. suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi

---

Maakuntajohtajan ehdotus:**Maakuntahallitus**

1. kuulee esittelyn Natura-arvioinnin tuloksista ja merkitsee sen tiedoksi sekä
2. päättää LSL:n 65 §:n mukaisesta Natura-arvioinnin lausuntomenettelyn käynnistämisestä

Päätös:

Maakuntahallitus kuuli esittelyn Natura-arvioinnin tuloksista. Natura-arvioinnin tuloksien pohjalta maakuntajohtaja Pekka Hokkanen teki asiasta muutetun päätösehdotuksen. Muutetun päätösehdotuksen mukaan maakuntahallitus merkitsee tiedoksi Natura-arvioinnin tulokset sekä toteaa, että Natura-arviointia on täydennettävä lieventämistoimenpiteiden osalta. Maakuntahallitus hyväksyi muutetun päätösehdotuksen.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistui maakunta-arkkitehti Liisa Bergius ja ympäristöpäällikkö Reima Väliavaara Keski-Suomen liitosta.

MH 24.2.2023, § 11

Keski-Suomen liiton Latvasilmu osk:lla teettämässä luonnonsuojelulain mukaisessa Natura-arvioinnissa selvitettiin maakuntakaavan 2040 luonnokseen sisältyneiden tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden mahdollisia vaikutuksia Natura-alueiden luonnonarvoihin. Koska arvioinnin tulosten mukaan kahdeksasta maakuntakaavan tv-alueesta aiheutuu joko yksistään tai yhteisvaikutuksien kautta merkittävää haittaa Natura-alueille, Natura-arviointia täydennettiin lieventämistoimenpiteiden osalta.

Lieventämistoimenpiteinä kaavaluonnokseen sisältyneitä tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita poistettiin ja aluerajauksia pienennettiin. Tehtyjen aluepoistojen ja rajauserämuutosten jälkeen yhdestäkään maakuntakaavan tv-alueesta ei yksistään aiheudu merkittävää haittaa Natura-alueille. Kun maakuntakaavasta aiheutuvia yhteisvaikutuksia tarkasteltiin jo rakennettujen, rakeilla olevien ja niiden tuulivoimahankkeiden kanssa, joissa on hyväksytty yleiskaava, merkittävää haittaa aiheuttaa maakuntakaavan Hanhinevan tuulivoimatuotantoon soveltuva alue. Merkittävä haitta kohdistuu Saarisuo-Valleussuo-Löytösuo-Hirvilammen (FI0900043) ja Haukisuo-Härkäsuu-Kukkonevan (FI0900093) Natura-alueille.

Osana lieventämistoimenpiteitä Natura-arviointia täydennettiin vyöhyketarkastelulla. Arvioinnissa on esitetty karttakuvana vyöhykkeet, joilla tuulivoimahankkeiden toteuttamiseen liittyy merkittäviä riskejä joko yksittäisestä hankkeesta tai hankkeiden yhteisvaikutuksena maankotkan ja metsäpeuran ydinalueiden takia.

Natura-arvioinnista on pyydetty lausunto Keski-Suomen ELY-keskukselta ja Metsähallitukselta sekä siltä, jonka hallinnassa luonnonsuojelualue on (luonnonsuojelulain 65 §). Lausunto on annettava 6 kk kuluessa.

Maakuntahallituksen 17.6.2022 tekemän päätöksen mukaan, mikäli joku taho esittää maakuntakaavaehdotukseen sisällytettäväksi uusia tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita, on alueiden osalta oltava toteutettuna maakuntakaavataso vaatimat selvitykset. Näistä alueista mahdollisesti tehtyjen Natura-arviointien osalta luonnonsuojelulain mukaisesta lausuntomenettelystä vastaa asianmukainen taho.

Lisätietoja:

Reima Väliavaara, ympäristöpäällikkö, p. 040 595 0918, reima.valivaara(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi
Hanna Kunttu, vt. suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. kuulee esittelyn täydennetyt Natura-arvioinnin tuloksista ja merkitsee sen tiedoksi sekä
2. päättää LsL:n 65 §:n mukaisesta Natura-arvioinnin lausuntomenettelyn käynnistämisestä.

Päätös: Käytiin aiheesta keskustelu, jonka päätteeksi päätösehdotus hyväksyttiin.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistuivat maakunta-arkkitehti Liisa Bergius ja ympäristöpäällikkö Reima Väliavaara Keski-Suomen liitosta.

Riitta Mäkinen poistui kokouksesta klo 9:40.

MH 24.3.2023, § 23

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 valmistelu on edennyt ehdotusvaiheeseen. Maakuntavaltuusto päätti Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnan vireille tulosta kokouksessaan 15.6.2020. Maakuntakaava 2040 käsittelee seudullisesti merkittävää tuulivoiman tuotantoa, hyvinvoinnin aluerakennetta ja liikennettä. Maakuntakaava 2040 muuttaa ja täydentää voimassa olevaa maakuntakaavaa näiden teemojen osalta, muilta osin Keski-Suomen maakuntakaava jää voimaan sellaisenaan. Muita tarkasteltavia teemoja ei ole noussut esiin. Valmisteluvaiheen aineisto oli nähtävillä 7.3.2022–5.5.2022 ja kuulemisen kautta saatiin lausuntoja ja mielipiteitä kaikkiaan 129 kappaletta. Palautteesta suurin osa koski tuulivoimaa ja tuulivoiman vaikutuksia sekä maakuntakaavan ratkaisuja ja ohjaus- ja oikeusvaikutuksia. Luonnoksesta saatuun palautteeseen on laadittu ehdotusvaiheen valmistelun aikana vastineet. Ehdotusvaiheen valmistelun aikana on järjestetty työneuvotteluita mm. kuntien, naapurimaakuntien liittojen, viranomaisten sekä tuulivoimatoimijoiden ja muiden osallisten kanssa.

Ehdotusvaiheessa on myös toteutettu useita tuulivoimaan liittyviä selvityksiä (maisemavaikutusten arviointi, sähkönsiirron selvitys, Natura-arviointi, metsäpeuraselvitys sekä sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyö). Toteutetuilla selvityksillä on ollut oleellinen vaikutus ehdotusvaiheen kaavaratkaisun muotoutumiseen. Maakuntahallituksen päätöksen 17.6.2022 (50§) mukaisesti ehdotusvaiheen valmistelussa on käsitelty myös uusia tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita, joiden on laadittujen maisema- ja Natura-vaikutusten arviointien perusteella voitu todeta soveltuvan maakuntakaavaan merkittäviksi tuulivoimatuotantoon soveltuvaksi alueiksi (tv).

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (MRA 11 § ja 13 §) mukaisesti kaavaehdotuksesta on ennen sen nähtäville asettamista pyydettävä lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, niiltä kunnilta, joita asia koskee, kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntien liitolta, tarpeen mukaan muilta maakuntakaavan kannalta keskeisiltä viranomaisilta ja yhteisöiltä ja niiltä ministeriöiltä, joita asia koskee. Tämän jälkeen järjestetään MRL:n 66 § 1 momentin mukainen ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelu. Kaavaehdotusta (viranomaisehdotus) koskevien lausuntojen tulee olla käytettävissä viranomaisneuvottelussa. Vasta sen jälkeen maakuntakaavaehdotus asetetaan julkisesti nähtäville (MRA 12 §) ja siitä on mahdollista antaa muistutus.

Viranomaisehdotuksen keskeinen sisältö:

Tuulivoima

Valmisteluvaiheesta saadun palautteen ja tarkempien selvitysten ja vaikutusten arviointien perusteella viranomaisehdotukseen esitetään sisällytettäväksi yhteensä 19

---

tuulivoimatuotantoon soveltuva aluetta erityisominaisuutta osoittavalla merkinnällä tv. Kaavaluonnoksessa esitetyistä 21 tv-alueesta on Natura-tarveharkinnan perusteella poistettu tv-alue Kauniskangas ja merkittävien Natura-vaikutusten vuoksi on poistettu Kettukankaan ja Korkeakankaan tv-alueet. Uusina alueina viranomaisehdotukseen esitetään kolme tv-aluetta, Keuruun Lehmikorpi, Karstulan ja Saarijärven Tukkimäki ja Pihtiputaan Uusimo. Lisäksi on poistettu kaksi kooltaan alle 10 neliökilometrin aluetta, Äänekosken Kiuassuo ja Karstulan Koiramäki.

Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden rajauksia on tarkennettu maisema- ja Natura-vaikutusten arviointien perusteella. Pohjavesialueet on rajattu tv-alueiden ulkopuolelle. Lisäksi rajauksissa on huomioitu metsäpeura, asutus ja säätutkavaikutus. Vaikutuksia lieventäviä rajausmuutoksia on tehty tv-alueisiin Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Kirvesvuori, Kontuvuori, Lehtomäki, Leppäkangas, Penkkisuo ja Pitkälänvuori. Kannonkosken tv-alueen rajausta on tarkennettu.

Tuulivoimaa koskevia määräyksiä on tarkennettu. Koko maakuntaa koskevaa Uudistuva energia -määräystä on tuulivoiman osalta tarkennettu koskemaan myös tuulivoimaan liittyvää sähkönsiirtoa. Tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen (tv) yleismääräystä on tarkennettu sähkönsiirron, matkailun, kotkan, linnuston, vesistö- ja tutkavaikutusten ja kulttuuriympäristöjen valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen sekä yhteisvaikutusten osalta. Lisäksi esitetään tv-aluekohtaisia tarkentavia määräyksiä, joissa huomioidaan aluekohtaiset tarpeet ohjata yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen koko pidetään ennallaan voimalamäärän osalta (vähintään 10 voimalan alueet), mutta alueiden minimikooksi on asetettu 10 neliökilometriä. Seudullinen kokoluokka, vähintään 10 voimalaa, esitetään kaavakartalla tv-alueen merkinnän kuvauksessa.

Liikenne

Valmisteluvaiheesta saadun palautteen pohjalta on viranomaisehdotukseen muutettu kantatien 77 uusi linjaus esitettäväksi ohjeellisella merkinnällä. Maakuntakaavassa yhteystarpeena osoitetun kansainvälisen pyöräilyreitit (EuroVelo 11) osalta on täydennetty ehdotusvaiheen kaavaselostusta EuroVelon toteutusedellytyksiin, reittilinjauksen perusteluihin sekä merkinnän vaikutuksiin liittyen. Viranomaisehdotuksessa valtatieä 9 koskevien varausten (tiejaksot Kanavuori-Lievestuore sekä Orivesi-Jyväskylä) osalta on niin ikään täydennetty kaavaselostusta suunnitteluvaiheeseen ja tavoitetilan tarkentumiseen liittyen.

Hyvinvoinnin aluerakenne

Hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä, teemaan liittyviä maakuntakaavan merkintöjä, viherrakennetta ja ekologisia yhteyksiä tarkastellaan selvityksessä, joka julkaistaan maakuntakaavan 2040 tausta-aineistona. Selvitys tukee Keski-Suomen strategian hyvään vointiin liittyviä tavoitteita. Maakuntakaavaan 2040 ei lisätä selvityksen perusteella merkintöjä tai määräyksiä.

Lisätietoja: Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi
Hanna Kunttu, vt. suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. hyväksyy Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen (viranomaisehdotus) kaava-aineiston (kaavakartta ja siihen sisältyvät merkinnät ja määräykset sekä kaavaselostus),
2. antaa vastineet valmisteluvaiheessa saatuun palautteeseen,

3. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston pyytämään viranomaisehdotuksesta lausunnot Keski-Suomen kunnilta, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntien liitolta, tarpeen mukaan muilta maakuntakaavan kannalta keskeisiltä viranomaisilta ja yhteisöiltä sekä ministeriöiltä sekä
4. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston tekemään aineistoon teknisuonteisia täydennyksiä sekä viimeistelemään aineiston uuden visuaalisen ilmeen mukaiseen muotoon.

Päätös: Kuultiin esitys Keski-Suomen maakuntakaavasta 2040 ja käytiin yhteinen keskustelu.

Maakuntahallituksen jäsen Lea-Elina Nikkilä jätti muutosehdotuksen tehtyyn pohjaehdotukseen. Muutosehdotus koski Höystöensuon poistamista maakuntakaavaehdotuksesta. Maakuntahallituksen jäsenet Leena Lyytinen, Matti Leino, Harri Oksanen ja Jyrki Niittymaa kannattivat tehtyä muutosehdotusta. Muutosehdotus on kokouspykälän liitteenä.

Keskustelun päätteeksi käytiin äänestys. Hallintosäännön § 92 mukaan, äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestettiin Ei. Pohjaehdotuksen puolesta äänestivät 8 maakuntahallituksen jäsentä: Tahvo Anttila, Lotta Ahola, Caius Forsberg, Mervi Hovikoski, Leila Lindell, Ulla Patronen, Riitta Pirttiniemi ja Aila Niinikoski. Kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestivät 5 maakuntahallituksen jäsentä: Jyrki Niittymaa, Leena Lyytinen, Matti Leino, Lea-Elina Nikkilä ja Harri Oksanen. Äänestystuloksen selvittyä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos on kokouspykälän liitteenä.

Äänestyksen jälkeen maakuntahallitus hyväksyi Keski-Suomen maakuntakaavaa 2040 koskevan kokouspykälän päätösehdotuksen mukaisesti.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistuvat vt. suunnittelujohtaja Hanna Kunttu, maakunta-arkkitehti Liisa Bergius, ympäristöpäällikkö Reima Välivaara, maakuntasuunnittelija Valter Paakki ja aluekehitysasiantuntija Suvi Bayr Keski-Suomen liitosta.

Riitta Mäkinen liittyi kokouslinjalle klo 12:51.

Caius Forsberg siirtyi kokoustilasta kokouslinjoille klo 13:04.

Ville Rautiainen poistui kokouslinjalta klo 13:32.

Maakunta-arkkitehti Liisa Bergius poistui kokouksesta klo 13:32.

MH 16.6.2023, § 46

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 laadinta on ehdotusvaiheessa. Maakuntahallitus hyväksyi 24.3.2023 (§ 23) ns. viranomaisehdotuksen. Viranomaisehdotuksesta pyydettiin maankäyttö- ja rakennusasetuksen 13 §:n mukaisesti lausunnot kunnilta, naapurimaakuntien liitoilta ja viranomaisilta sekä muilta maakuntakaavan kannalta keskeisiltä yhteisöiltä ja ministeriöiltä. Lausuntoaika oli 12.5.2023 saakka.

Kaikkiaan palautetta viranomaisehdotuksesta saatiin 44 kappaletta. Saadusta palautteesta suurin osa koski maakuntakaavassa käsiteltävää seudullisesti merkittävää tuulivoiman tuotantoa. Palautteesta nousi esiin mm. tarve selkeyttää maakuntakaavan tuulivoima-alue merkinnän ja määräysten oikeusvaikutuksia. Lisäksi palautteessa ehdotettiin uusia

tuulivoimatuotannon alueita otettavaksi huomioon maakuntakaavan jatkovalmistelussa sekä muutoksia kaavan viranomaisehdotuksessa oleviin tuulivoima-alueisiin. Viranomaisehdotuksesta saatu palaute käsitellään ja otetaan huomioon varsinaista maakuntakaavaehdotusta valmisteltaessa. Viranomaisehdotuksesta saadut lausunnot käsitellään lakisääteisessä ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelussa kesäkuussa. Viranomaisneuvottelun jälkeen valmistellaan Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotus, joka asetetaan julkisesti nähtäville syyskuussa 2023. Nähtävillä olon aikana kaikki osalliset voivat antaa kaavasta muistutuksen.

Valmistelun läpinäkyvyyden varmistamiseksi on tarpeen julkaista viranomaisehdotuksesta saadut lausunnot. Saatu palaute on julkista lukuun ottamatta mahdollisia yksityishenkilötietoja ja julkisuuslain nojalla salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjatietoja, kuten tietoja uhanlaisista eläinlajeista.

Ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisen (MRA 13 §) lausuntokoonti julkaistaan Keski-Suomen liiton verkkosivuilla maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen valmisteluun liittyvänä asiakirjana.

Lisätietoja: Hanna Kunttu, suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. merkitsee maakuntakaavan viranomaiskuulemisesta saadun palautteen tiedoksi ja toteaa, että vastineet palautteeseen annetaan kaavaehdotuksen valmistelun edetessä sekä
2. kuulee selostuksen ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelusta ja kaavaehdotuksen valmistelusta ja merkitsee sen tiedoksi.

Päätös: Käytiin maakuntahallituksen seuraavan kokouksen päätöksentekoon liittyen lähetekeskustelu, jossa tuotiin esille kuntien tuulivoima-alueisiin liittyvien kannanottojen merkitys. Keskustelun päätteeksi päätösehdotus hyväksyttiin.

MH 1.9.2023, § 66

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 valmistelu on ehdotusvaiheessa. Viranomaisehdotukseen liittyvä kuuleminen (MRA 13 §) toteutettiin 31.3-12.5.2023 välisenä aikana. Kuulemisen kautta saatiin 44 lausuntoa. Palautteesta suurin osa koski tuulivoiman vaikutuksia ja maakuntakaavan ratkaisuja sekä maakuntakaavan ohjaus- ja oikeusvaikutuksia. Kuulemisajan jälkeen Traficom on tarkentanut lausuntoaan lentoasemien korkeusrajoitusalueisiin liittyen sähköpostitse 7.8.2023. Lisäksi järjestettiin työneuvottelu Ympäristöministeriön ja ELY-keskuksen sekä Puolustusvoimien kanssa 14.8.2023. Puolustusvoimat on täydentänyt viranomaisehdotuksesta antamaansa lausuntoa ja toimittanut sen sähköpostitse 17.8.2023. Lakisääteinen ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelu (MRL 66 §) pidettiin 14.6.2023. Viranomaisehdotuksesta saatuun palautteeseen on laadittu ehdotusvaiheen valmistelun aikana vastineet. Lisäksi ehdotusvaiheen valmistelun aikana on järjestetty työneuvotteluita mm. kuntien edustajien sekä tuulivoimatoimijoiden kanssa. Natura-arvioinnin kuulemiseen liittyen on Metsähallitukselta saatu lausunto 7.6.2023. Natura-arviointiin liittyvä kuuleminen päättyy 30.9.2023.

Ehdotusvaiheessa on laadittu tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointityö FCG:n toimesta. Lisäksi Latvasilmu osk:n toimesta on tehty selvitystyö tuulivoiman vaikutuksista Keski-Suomen maakotkapopulaatioon.

Maakuntahallituksen päätöksen 17.6.2022 (50 §) mukaisesti ehdotusvaiheen valmistelussa on tarkasteltu myös uusien alueiden edellytyksiä seudullisesti merkittäviksi tuulivoimatuotantoon soveltuviksi alueiksi. Maakuntakaavaan esitetään ne alueet, joiden on laadittujen maisema- ja Natura-vaikutusten arviointien perusteella voitu todeta soveltuvan maakuntakaavaan merkittäviksi tuulivoimatuotantoon soveltuvaksi alueiksi (tv).

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 65 §) mukaisesti kaavaehdotus on asetettava julkisesti nähtäville ja nähtävillä olon aikana kaavan osallisille on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä asiassa (*muistutus*). Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (MRA 12 §) mukaan maakuntakaavaehdotus on pidettävä kaava-alueen kunnissa julkisesti nähtävänä vähintään 30 päivän ajan.

Kaavaehdotuksen keskeinen sisältö:

Tuulivoima

Maakuntakaavan 2040 ehdotuksessa on huomioitu viranomaisehdotuksesta ja Natura-vaikutusarvioinnista saadut lausunnot, viranomais- ja työneuvottelut sekä viranomaisehdotuksen mukaisesta tuulivoimakokonaisuudesta (sisältäen kolme kuntien lausunnoissaan esittämää uutta tuulivoima-aluetta sekä niistä laaditut maisema-arvioinnit ja Natura-tarveharkinnat) laadittu tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi. Lisäksi on huomioitu ELY-keskuksen kannanotot Natura-tarveharkinnoista koskien kuntien kolmea uutta tv-alue-esitystä.

Maakuntakaavassa 2040 esitetään 20 seudullisesti merkittävää tuulivoimatuotantoon soveltuvaa aluetta erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä tv. Uutena alueena esitetään Konneveden Miilukangas, josta on maakuntahallituksen kokouksessaan 17.6.2022 (50 §) tekemän päätöksen mukaisesti laadittu maakuntakaavataso vaatimat selvitykset; maisemavaikutusten arviointi ja Natura-tarveharkinta. ELY-keskuksen Natura-tarveharkinnasta antaman kannanoton mukaan Miilukankaan alueesta ei ole tarpeen laatia Natura-vaikutusten arviointia. Miilukankaan tv-merkintä on esitetty maakuntakaavaan maisema- ja kokonaisvaikutusten arvioinnin perusteella soveltuvassa laajuudessa. Kahta muuta esitettyä uutta aluetta, Kinnulan Vehkanevaa ja Luhangan Latavuorta ei ole mahdollista sisällyttää maakuntakaavaan tv-merkinnällä. Niiden osalta ELY-keskus on Natura-tarveharkintaa koskevassa kannanotossaan edellyttänyt Natura-vaikutusten arviointia.

Tuulivoimaa koskevia määräyksiä on tarkennettu erityisesti viranomaisehdotuksesta saadun palautteen perusteella. Puolustusvoimien antaman lausunnon perusteella on koko maakuntaa koskevaa Uusiutuva energia -määräystä täydennetty tuulivoimaan liittyen. Tuulivoima-merkinnän kuvausta on täsmennetty kaavamerkintätyypin osalta. Myös tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen (tv) yleismääräystä on tarkennettu saadun palautteen perusteella. Lisäksi tv-aluekohtaisia tarkentavia määräyksiä on täydennetty mm. lentoliikenteen korkeusrajoitusalueiden sekä valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön huomioimisen osalta. Myös tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden rajauksia on edelleen tarkennettu maisema- ja Natura-vaikutusten arviointien, viranomaisehdotuksesta saatujen lausuntojen sekä tuulivoiman kokonaisvaikutusten arvioinnin perusteella.

Seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen koko, vähintään 10 voimalaa, esitetään tv-merkinnän kuvauksessa kaavakartalla. Lisäksi kaavaselostuksessa todetaan, että maakuntakaavassa merkinnällä tv esitettävät alueet ovat pinta-alaltaan vähintään 10 neliökilometriä.

Liikenne

Viranomais ehdotuksesta saadun Ympäristöministeriön palautteen perusteella Maakuntakaava 2040 ehdotuksessa on huomioitu Vt 4 Kirri-Tikkakoski-hankkeen toteutumisen myötä muuttuneet tai uudet tiejärjestelyt. Hankkeessa valmistunut rinnakkaistieyhteys on osoitettu kaavaehdotuksessa seututie-merkinnällä ja toteutunut moottoritietasoinen yhteys mo-merkinnällä (moottori- tai moottoriliikennetie). Kaavamerkinnöillä todetaan hankkeen valmistumisen myötä toteutunut nykytila.

Hyvinvoinnin aluerakenne

Hyvinvoinnin aluerakenne-temaan ei ole tehty muutoksia ehdotusvaiheessa viranomaiskuulemisen jälkeen.

Kaavaehdotus asetetaan MRL 65 § mukaisesti nähtäville 8.9.–9.10 väliseksi ajaksi. Julkisen kuulemisen aikana järjestetään kaavan osallisille kaksi samansisältöistä, etäyhteyksin toteutettavaa kaavaehdotuksen esittelytilaisuutta. Kuulutus julkaistaan sanomalehti Keski-suomalaisessa. Tiedottamiseen ja vuorovaikutukseen käytetään myös sosiaalisen median kanavia.

Kaavaehdotuksesta pyydetään lausunnot Keski-Suomen ELY-keskukselta ja muilta keskeisiltä viranomaistahoilta, naapurimaakuntien liitoilta, Keski-Suomen kunnilta sekä ministeriöiltä. Perusteena lausunnon pyytämiseen viranomaistahoilta myös ehdotusvaiheen kuulemisen aikana on se, että kaavaratkaisuun on tehty oleellisia muutoksia viranomaiskuulemisen jälkeen. Kokonaan uutena tuulivoimatuotantoon soveltuvana alueena kaavaehdotukseen esitetään Konneveden Miilukangasta.

Ehdotusvaiheen lausuntojen ja muistutusten antamisessa käytetään ensisijaisena kanavana Lausuntopalvelu.fi-palvelua.

Liitteet:

Keski-Suomen maakuntakaava 2040: kaavaselostus
Keski-Suomen maakuntakaava 2040: kaavakartta
Keski-Suomen maakuntakaava 2040: ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisen vastineraportti
Keski-Suomen maakuntakaava 2040: Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liite

Lisätietoja:

Hanna Kunttu, suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. hyväksyy Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen kaava-aineiston (kaavakartta ja siihen sisältyvät merkinnät ja määräykset sekä kaavaselostus),
2. asettaa kaavaehdotuksen ja siihen sisältyvän muun ehdotusvaiheen aineiston nähtäville (MRL 65 §) 8.9.–9.10 väliseksi ajaksi,
3. antaa vastineet ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisesta (MRA 13 §) saatuun palautteeseen,
4. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston pyytämään ehdotuksesta lausunnot Keski-Suomen kunnilta, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntien liitolta, tarpeen mukaan muilta maakuntakaavan kannalta keskeisiltä viranomaisilta ja yhteisöiltä sekä ministeriöiltä,
5. päättää päivittää Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitteen täsmentyneen kaavaprosessin mukaisesti sekä
6. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston tekemään aineistoon teknisluonteisia täydennyksiä sekä viimeistelemään aineiston liiton visuaalisen ilmeen mukaiseen muotoon.

Maakuntajohtajan muutettu päätösehdotus:

Maakuntahallitus

1. hyväksyy Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen kaava-aineiston, josta poistetaan Kontuvuoren tuulivoima-alue (kaavakartta ja siihen sisältyvät merkinnät ja määräykset sekä kaavaselostus),
2. asettaa kaavaehdotuksen ja siihen sisältyvän muun ehdotusvaiheen aineiston nähtäville (MRL 65 §) 8.9.–9.10 väliseksi ajaksi,
3. antaa vastineet ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisesta (MRA 13 §) saatuun palautteeseen,
4. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston pyytämään ehdotuksesta lausunnot Keski-Suomen kunnilta, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntien liitolta, tarpeen mukaan muilta maakuntakaavan kannalta keskeisiltä viranomaisilta ja yhteisöiltä sekä ministeriöiltä,
5. päättää päivittää Ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitteen täsmentyneen kaavaprosessin mukaisesti sekä
6. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston tekemään aineistoon teknisluonteisia täydennyksiä sekä viimeistelemään aineiston liiton visuaalisen ilmeen mukaiseen muotoon.

Päätös:

Maakuntajohtaja teki muutosehdotuksen § 66 Keski-Suomen maakuntakaava 2040 päätöskohtaan 1, jossa maakuntahallitus hyväksyy Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen kaava-aineiston. Muutetussa päätösehdotuksessa Kontuvuoren tuulivoima-alue poistettiin pohjaesityksestä. Tuulivoima-alueen poistoon päädyttiin Keski-Suomen ELY-keskuksen Natura-arviointiin liittyvän lausunnon vuoksi. Ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Kuultiin esitys Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen kaava-aineistosta.

Maakuntahallituksen jäsen Harri Oksanen (PS) esitti Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen kaava-aineiston palauttamista valmisteluun. Maakuntahallituksen jäsenet Jyrki Niittymaa (PS), Leena Lyytinen (VIHR) ja Lea-Elina Nikkilä (VIHR) kannattivat ehdotusta. Maakuntahallituksen jäsen Lotta Ahola (KOK) esitti Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen kaava-aineiston valmistelun jatkamista. Maakuntahallituksen jäsenet Ulla Patronen (SDP), Mervi Hovikoski (SDP) ja Riitta Pirttiniemi (KESK) kannattivat ehdotusta.

Hallintosäännön § 89 mukaan, jos keskustelun kuluessa tehdään kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, palauttamisesta valmisteltavaksi tai jokin muu ehdotus, jonka hyväksyminen keskeyttäisi asian käsittelyn, seuraavien puhujien on puheenjohtajan kehotuksesta rajoitettava puheenvuoronsa koskemaan vain tätä ehdotusta. Jos ehdotus hyväksytään yksimielisesti tai äänestämällä, puheenjohtaja keskeyttää asian käsittelyn. Jos ehdotus hylätään, asian käsittely jatkuu.

Keskustelun päätteeksi käytiin äänestys. Hallintosäännön § 92 mukaan, äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 valmistelun jatkaminen puolesta äänestettiin Jaa ja valmisteluun palauttamisen puolesta äänestettiin Ei. Valmistelun jatkamisen puolesta äänestivät yksitoista (11) maakuntahallituksen jäsentä: Tahvo Anttila, Leena Lyytinen, Lotta Ahola, Mervi Hovikoski, Matti Leino, Leila Lindell, Lea-Elina Nikkilä, Ulla Patronen, Riitta Pirttiniemi, Seppo Ruotsalainen ja Jaakko Selin. Valmisteluun palauttamisen puolesta äänestivät kaksi (2) maakuntahallituksen jäsentä: Jyrki Niittymaa ja Harri Oksanen. Äänestystuloksen selvittyä todettiin, että Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 valmistelua jatketaan. Äänestystulos (Äänestys 1.) on kokouspykälän liitteenä.

Äänestyksen jälkeen jatkettiin keskustelua. Keskustelun aikana jätettiin kaksi (2) muutosehdotusta tehtyyn pohjaehdotukseen. Maakuntahallituksen jäsen Leila Lindell (KESK) esitti Liimattalan tuulivoima-alueen poistamista ehdotusvaiheen kaava-aineistosta. Maakuntahallituksen jäsenet Leena Lyytinen (VIHR) ja Harri Oksanen (PS) kannattivat tehtyä

muutosehdotusta. Maakuntahallituksen jäsen Lea-Elina Nikkilä (VIHR) esitti Höystösensuon tuulivoima-alueen poistamista ehdotusvaiheen kaava-aineistosta. Maakuntahallituksen jäsenet Leena Lyytinen (VIHR) ja Harri Oksanen (PS) kannattivat tehtyä muutosehdotusta.

Keskustelun päätteeksi käytiin äänestykset nimenhuudolla. Ensimmäiseksi äänestettiin Liimattalan tuulivoima-alueen poistamisesta ehdotusvaiheen kaava-aineistosta. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestettiin Ei. Pohjaehdotuksen puolesta äänestivät kahdeksan (8) maakuntahallituksen jäsentä: Tahvo Anttila, Lotta Ahola, Mervi Hovikoski, Matti Leino, Ulla Patronen, Riitta Pirttiniemi, Seppo Ruotsalainen ja Jaakko Selin. Kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestivät viisi (5) maakuntahallituksen jäsentä: Jyrki Niittymaa, Leena Lyytinen, Leila Lindell, Lea-Elina Nikkilä ja Harri Oksanen. Äänestystulos (Äänestys 2.) on kokouspykälän liitteenä.

Seuraavaksi äänestettiin Höystösensuon tuulivoima-alueen poistamisesta ehdotusvaiheen kaava-aineistosta. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestettiin Ei. Pohjaehdotuksen puolesta äänestivät seitsemän (7) maakuntahallituksen jäsentä: Tahvo Anttila, Lotta Ahola, Mervi Hovikoski, Ulla Patronen, Riitta Pirttiniemi, Seppo Ruotsalainen ja Jaakko Selin. Kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestivät kuusi (6) maakuntahallituksen jäsentä: Jyrki Niittymaa, Leena Lyytinen, Matti Leino, Leila Lindell, Lea-Elina Nikkilä ja Harri Oksanen. Äänestystulos (Äänestys 3.) on kokouspykälän liitteenä.

Äänestyksen jälkeen maakuntahallitus hyväksyi Keski-Suomen maakuntakaavaa 2040 koskevan kokouspykälän muutetun päätösehdotuksen mukaisesti.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistuivat maakunta-arkkitehti Liisa Bergius, ympäristöpäällikkö Reima Väливаара, paikkatietosuunnittelija Juuso Huhtala, maakuntasuunnittelija Valtteri Paakki ja aluekehitysasiantuntija Suvi Bayr Keski-Suomen liitosta.

MH 27.10.2023, § 82

Maakuntakaavaehdotus 2040 ja siihen sisältyvä tausta-aineisto oli julkisesti nähtävillä (MRL 65 §) 8.9.-9.10.2023 välisen ajan. Koska kaavaehdotukseen oli tehty muutoksia kevään viranomaiskuulemisen jälkeen, kuulemisen yhteydessä pyydettiin lausunnot viranomaiskuulemiseen liittyneiltä tahoilta. Ehdotusvaiheen kuulemisen kautta saatiin kaikkiaan 27 lausuntoa sekä 81 muistutusta. Palautteesta pääosa koskee tuulivoima-teemaa. Erityisesti muistutuksissa nousee esiin tuulivoiman vaikutukset (mm. asutukseen, maisemaan ja luontoarvoihin) sekä vaikutusten huomioiminen maakuntakaavassa. Palautteessa esitetään myös tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden lisäyksiä ja poistoja. Myös tarve selkeyttää edelleen maakuntakaavan oikeus- ja ohjausvaikutusta tuodaan palautteessa esiin.

Maakuntakaavaehdotuksesta saatu palaute käsitellään ja otetaan huomioon maakuntakaavan jatkovalmistelussa. Muistutuksiin ja lausuntoihin laaditaan vastineet. Valmistelun läpinäkyvyyden varmistamiseksi on tarpeen julkaista ehdotuksen nähtävillä oloaikana saadut muistutukset ja lausunnot. Saatu palaute on julkista lukuun ottamatta yksityishenkilötietoja ja julkisuuslain nojalla salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjatietoja, kuten tietoja uhanlaisista eläinlajeista.

Ehdotusvaiheen kuulemisen (MRL 65 §) aikana saadut muistutukset ja lausunnot julkaistaan Keski-Suomen liiton verkkosivuilla maakuntakaavan 2040 asiakirjana.

Liite: Ehdotusvaiheen palauteraportti

Lisätietoja: Hanna Kunttu, suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. kuulee selostuksen ehdotusvaiheen (MRL 65 §) kuulemisesta saadusta palautteesta ja maakuntakaavan jatkovalmistelusta ja merkitsee sen tiedoksi sekä
2. merkitsee Maakuntakaavan 2040 ehdotuksesta saadut muistutukset ja lausunnot tiedoksi sekä toteaa, että vastineet palautteeseen annetaan kaavaprosessin edetessä.

Päätös: Käytiin aiheesta keskustelu, jonka päätteeksi päätösehdotus hyväksyttiin.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistui maakunta-arkkitehti Liisa Bergius ja ympäristöpäällikkö Reima Väliavaara Keski-Suomen liitosta.

Janiika Vilkuna poistui kokouksesta klo 10:15.

MH 17.11.2023, § 96

Maakuntakaava 2040 on laadittu MRL 27.2 §:n mukaisesti vaiheittain, ns. vaihemaakuntakaavana, tarkastellen maankäytön teemoista seudullisesti merkittävää tuulivoimatuotantoa, liikennettä sekä hyvinvoinnin aluerakennetta. Maakuntakaava 2040 laaditaan koko Keski-Suomen maakunnan aluetta kattavana. Käsiteltävistä teemoista erityisesti tuulivoima on vaikutuksiltaan koko maakuntaa koskeva asiakokonaisuus. Tuulivoimaa on eri maankäytön muotojen yhteensovittamistarpeiden ja yhteisvaikutusten näkökulmasta tarkoituksenmukaista käsitellä koko maakuntaa koskevana vaihemaakuntakaavana, ei osa-alueittain.

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotus ja siihen sisältyvä tausta-aineisto oli julkisesti nähtävillä (MRL 65 § ja MRA 12 §) 8.9.-9.10.2023. Kuulemisen aikana saatiin muistutuksia ja lausuntoja kaikkiaan 108 kpl. Liitteenä olevassa vastineraportissa esitetään ehdotusvaiheen kuulemisesta saadut muistutukset ja lausunnot sekä niihin laaditut vastineet. Saatuun palautteeseen on laadittu palautekohtaisten vastineiden lisäksi ns. yleisvastineita. Yleisvastineissa käsitellään maakuntakaavan oikeus- ja ohjausvaikutusta, maakuntakaavan tuulivoiman sijoittumista koskevaa ohjausta sekä vaikutusten arviointia.

Maakuntakaavassa 2040 osoitetaan 19 seudullisesti merkittävää tuulivoimatuotantoon soveltuvaa aluetta erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä (tv). Ehdotusvaiheen kuulemisesta saadun palautteen perusteella on tehty tv-merkintöjen rajausten tarkistuksia alueisiin Hilloneva, Hanhineva ja Miilukangas. Perusteena rajausmuutoksiin on ollut taajama-asutuksen huomioiminen, maisemavaikutusten lieventäminen sekä Hanhinevan osalta myös Natura-vaikutusten lieventäminen. Miilukankaan tv-merkinnän rajausmuutoksessa on huomioitu luonnonsuojeluun varattu alue sekä maisemavaikutukset Etelä-Konneveden kansallispuistoon.

Saadun palautteen sekä tuulivoiman kokonaisvaikutusten arvioinnin perusteella on tv-merkinnän suunnittelumääräystä täydennetty tuulivoiman melu- ja välkevaikutusten huomioon ottamisella yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Lisäksi tuulivoimamerkinnän aluekohtaisia määräyksiä on kaavaratkaisussa tarkennettu. Alue Hanhineva ja sähkönsiirtolinjojen huomioiminen on lisätty metsäpeuraa koskeviin aluekohtaisiin määräyksiin. Tv-aluetta Uusimo koskien on lisätty maakunnallisesti arvokkaan

perinnemaiseman huomioiminen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen Natura-arvioinnista antaman lausunnon perusteella, on Hillonevan tv-alueetta koskien huomioitu aluekohtaisessa määräyksessä myös vaikutukset maakotkaan.

Kaavaselostukseen on tarkennettu kaavaratkaisun perusteluja sekä vuorovaikutuksen ja kaavaprosessin etenemisen, taustaselvitysten ja vaikutusten arviointien kuvausta.

Ehdotusvaiheen kuulemisen jälkeen hyvinvoinnin aluerakennetta ja liikennettä koskeviin teemoihin ei ole tehty kaavaratkaisussa muutoksia.

Liitteet: Keski-Suomen maakuntakaava 2040 (kaavakartta ml. kaavamerkinnot ja -määräykset sekä kaavaselostus)
Vastineraportti Keski-Suomen maakuntakaava 2040 - Ehdotusvaiheen kuuleminen (MRL 65 §) 8.9.-9.10.2023
Keski-Suomen maakuntakaavayhdistelmä

Lisätietoja: Hanna Kunttu, suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. antaa vastineet ehdotusvaiheen kuulemisesta (MRL 65 §) saatuihin muistutuksiin ja lausuntoihin,
2. päättää esittää maakuntavaltuustolle, että maakuntavaltuusto hyväksyy vaiheittain laaditun Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 (kaavakartan ml. kaavamerkinnot ja -määräykset ja kaavaselostuksen) sekä
3. valtuuttaa Keski-Suomen liiton toimiston tekemään aineistoon teknisluonteisia täydennyksiä sekä viimeistelemään aineiston liiton visuaalisen ilmeen mukaiseen muotoon.

Päätös: Suunnittelujohtaja Hanna Kunttu esitteli Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 kokonaisuuden.

Aiheesta käytiin keskustelua, jonka aikana jätettiin kaksi (2) muutosehdotusta tehtyyn pohjaehdotukseen. Maakuntahallituksen jäsen Leila Lindell (KESK) esitti Liimattalan tuulivoima-alueen poistamista kaava-aineistosta. Maakuntahallituksen jäsen Harri Oksanen (PS) kannatti tehtyä muutosehdotusta. Maakuntahallituksen jäsen Lea-Elina Nikkilä (VIHR) esitti Höystösensuon tuulivoima-alueen poistamista kaava-aineistosta. Maakuntahallituksen jäsen Harri Oksanen (PS) kannatti tehtyä muutosehdotusta.

Keskustelun päätteeksi käytiin äänestykset nimenhuudolla. Ensimmäiseksi äänestettiin Liimattalan tuulivoima-alueen poistamisesta kaava-aineistosta. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestettiin Ei. Pohjaehdotuksen puolesta äänestivät yhdeksän (9) maakuntahallituksen jäsentä: Tahvo Anttila, Leena Lyytinen, Lotta Ahola, Mervi Hovikoski, Matti Leino, Ulla Patronen, Riitta Pirttiniemi, Seppo Ruotsalainen ja Jaakko Selin. Kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestivät neljä (4) maakuntahallituksen jäsentä: Jyrki Niittymaa, Leila Lindell, Lea-Elina Nikkilä ja Harri Oksanen. Äänestystulos (Äänestys 1) on kokouspykälän liitteenä.

Seuraavaksi äänestettiin Höystösensuon tuulivoima-alueen poistamisesta kaava-aineistosta. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestettiin Ei. Pohjaehdotuksen puolesta äänestivät yhdeksän (9) maakuntahallituksen jäsentä: Tahvo Anttila, Leena Lyytinen, Lotta Ahola, Mervi Hovikoski, Matti Leino, Leila Lindell, Ulla Patronen, Riitta Pirttiniemi ja Seppo Ruotsalainen. Kannatetun muutosehdotuksen puolesta äänestivät neljä (4) maakuntahallituksen jäsentä: Jyrki Niittymaa, Lea-Elina Nikkilä,

Harri Oksanen ja Jaakko Selin. Äänestystulos (Äänestys 2) on kokouspykälän liitteenä.

Äänestysten jälkeen maakuntahallitus hyväksyi Keski-Suomen maakuntakaavaa 2040 koskevan kokouspykälän päätösehdotuksen mukaisesti.

Keski-Suomen maakuntakaavan käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistuivat etäyhteydellä maakunta-arkkitehti Liisa Bergius, ympäristöpäällikkö Reima Väliavaara, aluekehitysasiantuntija Suvi Bayr ja maakuntasuunnittelija Valtteri Paakki Keski-Suomen liitosta.

MV 8.12.2023, § 21

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnan pohjana on toiminut Keski-Suomen maakuntakaava, joka sai lainvoiman 28.1.2020. Keski-Suomen maakuntakaavassa 2040 muutetaan tai täydennetään kokonaisuutta seudullisesti merkittävän tuulivoiman ja liikenteen osalta. Lisäksi on tarkasteltu hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä. Muilta osin voimassa oleva Keski-Suomen maakuntakaava jää voimaan sellaisenaan. Keski-Suomen maakuntakaava 2040 on laadittu koko maakunnan kattavana ja ns. vaihemaakuntakaavana (MRL 27 §).

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 juridinen asiakirja kaavakartta sekä siihen liittyvät merkinnät ja määräykset sekä kaavaratkaisua perusteleva kaavaselostus ovat esityslistan liitteenä. Maakuntahallituksen kokouksen (MH 17.11.2023) jälkeen kaavaselostuksen alkuun on teknisuonteisena täydennyksenä lisätty tiivistelmä. Maakuntakaavan 2040 valmisteluun liittyvät selvitykset sekä muu tausta-aineisto ovat luettavissa Keski-Suomen liiton nettisivuilla osoitteessa <https://keskisuomi.fi/maakuntakaava2040/>.

Liitteet: Keski-Suomen maakuntakaava 2040 kaavakartta sekä kaavaselostus

Lisätietoja: Hanna Kunttu, suunnittelujohtaja, p. 040 591 5901, hanna.kunttu(at)keskisuomi.fi
Liisa Bergius, maakunta-arkkitehti, p. 040 590 2296, liisa.bergius(at)keskisuomi.fi

Maakuntahallituksen ehdotus:

Maakuntavaltuusto

1. hyväksyy Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 kaavakartan (ml. merkinnät ja määräykset) ja kaavaselostuksen sekä
2. antaa Keski-Suomen liiton toimistolle oikeuden tehdä tarvittaessa kaava-aineistoon teknisuonteisia korjauksia.

Päätös:

Kuultiin esitys Keski-Suomen maakuntakaavasta 2040. Kuultiin valtuustoryhmien ryhmäpuheenvuorot ryhmien suuruusjärjestyksessä. Valtuustoryhmien ryhmäpuheenvuorojen aikana kaksi valtuustoryhmää (PS ja VIHR) jättivät muutosesityksiä sekä kaksi valtuustoryhmää (PS ja KESK) jättivät ponsiesityksen. Perussuomalaiset esittivät Joutsan Höystösensuon, Kannonkosken, Petäjaveden Pitkälänvuoren, Saarijärven Hillonevan ja Äänekosken Liimattalan tuulivoima-alueiden poistoa. Perussuomalaiset esittivät lisäksi kaavakarttamääräyksiin. Lisäksi perussuomalaiset jättivät ponsiesityksen. Vihreät esittivät Joutsan Höystösensuon tuulivoima-alueen poistoa. Keskusta jätti ponsiesityksen. Muutos- ja ponsiesitykset ovat kokouspykälän liitteenä.

Puheenjohtaja avasi aiheesta keskustelun. Keskustelun aikana maakuntavaltuutettu Manu Toikkanen (KESK) ehdotti Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 palauttamista uudelleen valmisteluun. Maakuntavaltuutettu Janne Luoma-aho (PS) kannatti esitystä.

Hallintosäännön § 89 mukaan, jos keskustelun kuluessa tehdään kannatettu ehdotus asian pöydällepanosta, palauttamisesta valmisteltavaksi tai jokin muu ehdotus, jonka hyväksyminen keskeyttäisi asian käsittelyn, seuraavien puhujien on puheenjohtajan kehotuksesta rajoitettava puheenvuoronsa koskemaan vain tätä ehdotusta. Jos ehdotus hyväksytään yksimielisesti tai äänestämällä, puheenjohtaja keskeyttää asian käsittelyn. Jos ehdotus hylätään, asian käsittely jatkuu.

Pidettiin viiden minuutin mittainen kokoustauko.

Maakuntavaltuutettu Anna-Riitta Pentinpuro (KESK) ilmoitti esteellisyydestä, esteellisyysperusteena intressijääviys. Maakuntavaltuutettu Juha Laaksonen (KESK) ilmoitti esteellisyydestä, esteellisyysperusteena intressijääviys. Pentinpuro ja Laaksonen eivät osallistuneet päätöksentekoon asiassa.

Keskustelun päätteeksi käytiin äänestys. Hallintosäännön § 92 mukaan, äänestykseen otetaan pohjaehdotus ja kannatetut ehdotukset. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 käsittelyn jatkamisen puolesta äänestettiin Jaa ja valmisteluun palauttamisen puolesta äänestettiin Ei. Käsittelyn jatkamisen puolesta äänesti 29 maakuntavaltuuston jäsentä ja valmisteluun palauttamisen puolesta äänesti 20 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittävä puheenjohtaja totesi, että asian käsittelyä jatketaan ja avasi uudelleen keskustelun. Äänestystulos (Äänestys 1.) on kokouspykälän liitteenä.

Pidettiin kymmenen minuutin mittainen tekninen kokoustauko.

Keskustelun päätyttyä siirryttiin äänestämään aluekohtaisista muutosesityksistä. Ensimmäiseksi äänestettiin Höystösensuon tuulivoima-alueen poistosta, jota olivat esittäneet valtuustoryhmien ryhmäpuheenvuoroissa sekä perussuomalaiset että vihreät. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja Höystösensuon tuulivoima-alueen poiston puolesta äänestettiin Ei. Pohjaesityksen puolesta äänesti 31 maakuntavaltuuston jäsentä ja poistoesityksen puolesta äänesti 18 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittävä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos (Äänestys 2.) on kokouspykälän liitteenä.

Seuraavaksi äänestettiin Kannonkosken tuulivoima-alueen poistosta. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja Kannonkosken tuulivoima-alueen poiston puolesta äänestettiin Ei. Pohjaesityksen puolesta äänesti 40 maakuntavaltuuston jäsentä ja poistoesityksen puolesta äänesti 9 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittävä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos (Äänestys 3.) on kokouspykälän liitteenä.

Seuraavaksi äänestettiin Petäjaveden Pitkälänvuoren tuulivoima-alueen poistosta. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja Petäjaveden Pitkälänvuoren tuulivoima-alueen poiston puolesta äänestettiin Ei. Pohja-esityksen puolesta äänesti 40 maakuntavaltuuston jäsentä ja poistoesityksen puolesta äänesti 9 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittävä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos (Äänestys 4.) on kokouspykälän liitteenä.

Seuraavaksi äänestettiin Saarijärven Hillonevan tuulivoima-alueen poistosta. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja Saarijärven Hillonevan tuulivoima-alueen poiston puolesta äänestettiin Ei. Pohja-esityksen puolesta äänesti 39 maakuntavaltuuston jäsentä ja poistoesityksen puolesta äänesti 10 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittävä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos (Äänestys 5.) on kokouspykälän liitteenä.

Seuraavaksi äänestettiin Äänekosken Liimattalan tuulivoima-alueen poistosta. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja Äänekosken Liimattalan tuulivoima-alueen poiston puolesta äänestettiin Ei. Pohja-esityksen puolesta äänesti 40 maakuntavaltuuston jäsentä ja poistoesityksen puolesta äänesti 9 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittyä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos (Äänestys 6.) on kokouspykälän liitteenä.

Siirryttiin äänestämään perussuomalaisten valtuustoryhmän ryhmäpuheenvuorossa esittämistä lisäyksistä kaavakarttamääräyksiin. Äänestys toimitettiin avoimesti nimenhuudolla. Äänestyksessä oli paikalla 49 maakuntavaltuutettua. Pohjaesityksen puolesta äänestettiin Jaa ja kaavakarttamääräyksiin esitettyjen tekstilisäysten puolesta äänestettiin Ei. Pohjaesityksen puolesta äänesti 39 maakuntavaltuuston jäsentä ja tekstilisäysten puolesta äänesti 10 maakuntavaltuuston jäsentä. Äänestystuloksen selvittyä pohjaehdotus hyväksyttiin. Äänestystulos (Äänestys 7.) on kokouspykälän liitteenä.

Äänestyksien jälkeen maakuntavaltuusto hyväksyi Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 päätösehdotuksen mukaisesti.

Päätöksen hyväksymisen jälkeen siirryttiin käsittelemään valtuustoryhmien ryhmäpuheenvuoroissa jättämiä ponsiesityksiä. Puheenjohtaja avasi keskustelun ponsiesitysten hyväksymisestä. Keskustelun päätteeksi ponsiesitykset hyväksyttiin. Ponsiesitykset ovat kokouspykälän liitteenä.

Päätöksen hyväksymisen jälkeen perussuomalaisten valtuustoryhmä ja Riikka Hoppo (VAS) jättivät päätöksestä eriävän mielipiteensä. Eriävät mielipiteet ovat kokouspykälän liitteenä.

Maakuntavaltuuston jäsen Anna Saastamoinen (VIHR) poistui kokouksesta asian käsittelyn jälkeen klo 13:54.

KESKI-SUOMEN MAAKUNTAKAAVA 2040

Maakuntavaltuusto 8.12.2023

Uudet sekä muuttuvat merkinnät ja määräykset

Koko maakuntaa koskeva suunnittelumääräys

Uusutuva energia
Tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset asutukseen, liikenneväyliin, maisemaan, kulttuuriperintöön, virkistykseen, elinkeinoihin, luontoon, pinta- ja pohjaviesiin ja eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä vaikutukset ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen.

Yli 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeiden tuulivoimaloiden rakentamisesta tulee pyytää lausunto Puolustusvoimien pääesikunnalta. Tuulivoimaloita ei saa rakentaa alle 4 km:n etäisyydelle Puolustusvoimien alueista eikä alle 12 km:n etäisyydelle varalaskupaikoista.

Asuin-, kauppa-, teollisuus-, työpaikka- tai vapaa-ajan alueita suunniteltaessa on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä geoenergian ja puun hyödyntämismahdollisuudet.

Tuulivoima

Maakuntakaavassa tuulivoimatuotantoon soveltuva alue (tv)

Erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävä tuulivoimatuotantoon soveltuva alue. Seudullisesti merkittävät ovat vähintään kymmenen (10) tuulivoimalan alueet. Merkintään ei sisälly MRL 33 §:n mukaisista ehdollista rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys: Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset asutukseen, liikenneväyliin, pinta- ja pohjaviesiin, maisemaan, kulttuuriperintöön, virkistykseen, matkailuun ja muihin elinkeinoihin, luontoon, maastokkaan ja muuhun linnustoon sekä melu- ja välkevaikutukset. Kulttuuriperintöjen valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen säilyminen on varmistettava. Lisäksi on otettava huomioon maisemalliset vaikutukset järville.

Lentoliikenteen ja Puolustusvoimien toimintaedellytykset tulee turvata sekä ottaa erityisesti huomioon Puolustusvoimien toiminnasta sekä tutkajajärjestelmistä ja radioyhteyksistä johtuvat rajoitteet.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon tuulivoimatuotantoalueiden yhteisvaikutukset.

Sähköverkkoon liittymisessä on pyrittävä hyödyntämään olemassa olevia johtokäytäviä. Tuulivoima-alueiden liittämiseen sähköverkkoon on pyrittävä hyödyntämään yhteisiä johtokäytäviä. Sähkönsiirtolinjat tulee toteuttaa luontovaikutusten sekä maa- ja metsätalouden harjoittamisen kannalta mahdollisimman vähäisin vaikutuksin.

Aluekohtaiset tärkeät määräykset:
Alueiden Hallakangas, Hautakangas, Hilloneva, Lehtomäki ja Uusimo yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden tuulivoimatuotantoalueiden kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja. Alueella Hilloneva on huomioitava vaikutukset maastokkaan.

Alueiden Hanhineva ja Kirvesvuori yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, erityisesti tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on varmistettava, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden tuulivoimatuotantoalueiden kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja.

Alueiden Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Kirvesvuori ja Uusimo sekä niihin liittyvän sähkönsiirron yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisalueiden häiriintymättömyys.

Alueen Pitkälänvuori yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on erityisesti otettava huomioon vaikutukset UNESCO:n maailmanperintökohteeseen ja sen suojalukseen ja turvatava maailmanperintökohteen erityisten yleismaailmallisten arvojen säilyminen.

Alueiden Limmatala, Penkkisuo, Pitkälänvuori ja Tukkimäki yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet.

Alueiden Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Karhukorpi, Kirvesvuori, Lehmikorpi, Leppäkangas, Limmatala, Mustalamminmäki, Pitkälänvuori ja Uusimo yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Alueella Uusimo on huomioitava maakunnallisesti arvokkaan perinnemaiseman arvojen säilyminen.

Alueiden Karhukorpi, Mustalamminmäki ja Pitkälänvuori yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti merkittävälle rakennetuille kulttuuriperintökohteille.

Alueiden Höystöensuo, Kannonkoski, Miilukangas ja Tukkimäki yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön.

Alueiden Kannonkoski ja Limmatala yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava kaakkurin elinympäristöt ja merkittävät lentoreitit.

Alueiden Höystöensuo ja Leppäkangas yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haittaa muuttolinnullolle eikä uhanalaisten tai erityisesti suojeltavien lintulajien esiintymiselle.

Liikenne

mo Moottori- tai moottoriliikennetie (mo)

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevia, vain moottoriajoneuvoliikenteelle tarkoitettuja maanteitä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

mo Moottori- tai moottoriliikennetie, uusi (mo)

Merkinnällä osoitetaan vain moottoriajoneuvoliikenteelle tarkoitettuja maanteitä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys: Tien ja eritasoliikenteen sijainti sekä muun tieverkon järjestelyt täsmennyvät tien suunnittelun yhteydessä. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon liikennemelun leviämisen estäminen, pohjaviesien suojaustarve sekä Hitonhauta-Kylmähauta-Hirvasjoki -nimiseen Natura 2000 -alueeseen mahdollisesti kohdistuvat merkittävästi heikentävät vaikutukset.

vt Valtatie, ohjeellinen (vt)

Merkinnällä osoitetaan uusia yleispiirteisesti suunniteltuja tiejaksoja.

st Seututie (st)

Seututeinä osoitetaan seutukuntien liikennettä palvelevia ja seutukuntia päätteihin yhdistäviä teitä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

st Seututie, uusi (st)

Uutena seututeinä osoitetaan seutukuntia palvelevia suunniteltuja tieyhteyksiä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

↔ Kansainvälinen pyöräilyreitti

Merkinnällä osoitetaan pitkämatkan pyöräiliikenteen yhteystarve (eurooppalainen EuroVelo 11).

Kumottavat merkinnät

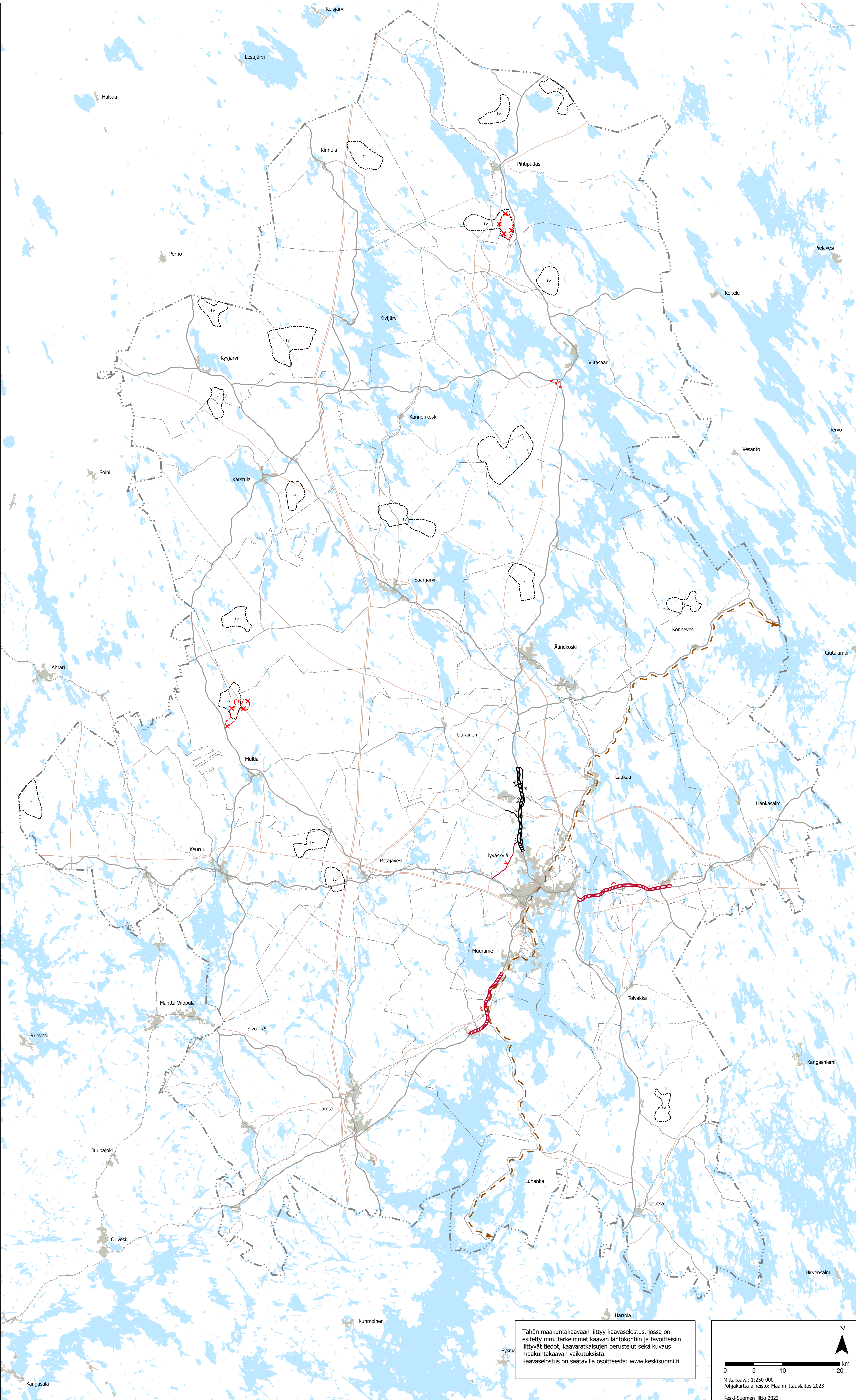
✘ Tuulivoimapaiston alue (tv)

Merkinnällä osoitetaan tuulivoimatuotantoon soveltuva alue. Merkintään ei sisälly maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukaisista ehdollista rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen vaikutukset asutukseen, liikenneväyliin, maisemaan, kulttuuriperintöön, luontoon ja maa-aineshuoltoon. Lisäksi tulee ottaa huomioon lentoliikenteen aiheuttamat rajoitteet ja puolustusvoimien valvontasensoreiden vaikutus suunniteltujen alueiden soveltuvuuteen tuulivoimaloiden sijoituspaikaksi.

Pohjakarttamerkinnät

—	Valtatietä tai kantatietä	⬜	Maakuntakaavan raja
—	Seututie	⬜	Kunnan raja
—	Yhdystie	■	Taajama
—	Rautatie	■	Vesistö
—	Johtoverkko		

Tähän maakuntakaavaan liittyy kaavaselustus, jossa on esitetty mm. tärkeimmät kaavan lähtökohdat ja tavoitteisiin liittyvät tiedot, kaavaratkaisujen perustelut sekä kuvaus maakuntakaavan vaikutuksista. Kaavaselustus on saatavilla osoitteesta: www.keski-suomi.fi

KESKI-SUOMEN LIITTO

KESKI-SUOMEN
MAAKUNTAKAAVA 2040

KAAVASELOSTUS

Maakuntavaltuusto 8.12.2023 § 21

Sisällysluettelo

Johdanto	4	3 Kaavaratkaisun perusteena olevat keskeiset selvitykset	26
Tiivistelmä	6	3.1 Tuulivoimaan liittyvät selvitykset	27
1 Kaavan lähtökohdat ja suhde muuhun suunnitteluun	8	3.2 Paikkatietopohjainen puskuritarkastelu	28
1.1 Keski-Suomen maakuntakaava 2040 ja sen lähtökohdat	8	3.3 Keski-Suomen maakotkaselvitys.....	31
1.2 Keski-Suomen maakuntakaava	10	3.4 Keski-Suomen metsäpeuraselvitys.....	32
1.3 Maakuntastrategia.....	10	3.5 Natura-vaikutusten arviointi	33
1.4 Maankäyttö- ja rakennuslaki	12	3.6 Vaikutukset Keski-Suomen maakotkapopulaatioon.....	36
1.5 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	13	3.7 Tuulivoiman maisemavaikutukset	37
1.6 Oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelma.....	14	3.8 Sähkönsiirron selvitys	41
1.7 Keski-Suomen ilmastotavoitteet ja hiilineutraaliustiekartta	15	3.9 Tuulivoiman sosiaalinen hyväksyttävyyys.....	42
1.8 Energiatase.....	16	3.10 Hyvinvoinnin aluerakenteen tarkastelu.....	45
1.9 Matkailustrategia.....	16	4 Kaavaprosessi, osallistaminen ja vuorovaikutus	49
1.10 Liikennejärjestelmä.....	17	4.1 Aloitusvaihe	50
1.11 Väestö	20	4.2 Valmisteluvaihe	51
1.12 Työpaikat.....	21	4.3 Viranomaisehdotusvaihe, MRA 13 §.....	52
1.13 Kuntatalous.....	22	4.4 Ehdotusvaihe	54
2 Maakuntakaavan 2040 tavoitteet.....	23	4.5 Hyväksymisvaihe.....	56
2.1 Yleiset tavoitteet	23	4.6 Osallistaminen ja vuorovaikutus	57
2.2 Tuulivoimaa koskevat tavoitteet	24	5 Kaavaratkaisun kuvaus	59
2.3 Hyvinvoinnin aluerakennetta koskevat tavoitteet	24	5.1 Seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet	59
2.4 Liikenteen tavoitteet.....	25	5.2 Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden kohdekortit.....	62

5.3. Liikenteen kaavaratkaisut.....	62	7.4. Keskeiset tunnistetut vaikutukset	72
6 Kaavamerkinnot ja -määräykset	65	7.5. Tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi.....	85
6.1 Merkintätyypit maakuntakaavoituksessa	65	8 Oikeusvaikutukset	87
6.2 Keski-Suomen maakuntakaava 2040 ratkaisu	66	9 Toteutus ja seuranta	90
7 Maakuntakaavan keskeiset vaikutukset	70	10 Maakuntakaavan tietopohja	91
7.1. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutuminen.....	70	Liite 1 Kohdekortit.....	94
7.2. Vaikutusalue	71	Liite 2 Maisemavaikutusten arviointien koontitaulukot.....	113
7.3. Arvioinnin lähtökohtia	71		

Johdanto

Keski-Suomen tulevaisuus lähelle ja kauemmas on vahvasti arvojemme viitoittama. Millaista tulevaisuutta itselleen rakentaa maakunta, jolle tärkeintä on oikeamielisyys, uteliaisuus ja rohkeus? Strategiamme punainen lanka on kokonaiskestävyys eli sopusointu.

Keski-Suomen peruskallio muodostuu sen paikasta keskellä, Suomen sydämessä. Haluamme kilvoitella siinä, että suomalainen sivistys, ahkeruus ja omaperäisyys heijastuisivat kirkkaimmin juuri meidän järvistämme. Ja että metsämme kantaisivat oksillaan avoimuutta ja reiluutta.

Suuntaamme katseemme maailmaan, mieli ja sydän auki. Ymmärrämme, että olemme kiinnostavia vain, jos olemme itse kiinnostuneita muista ja muusta. Kehityksemme ja kasvumme perustuu sille, että keskellä olemme näköalapaikalla, josta näkee joka suuntaan. Elämme rohkeasti länteen, itään, etelään ja pohjoiseen.

Tiedostamme, että (myös) me keskisuomalaiset elämme megatrendien puristuksissa, kaupungistuvassa kilpailullisessa maailmassa. Siksi kehitämme kunnianhimoisesti herkkyttämme ja tarkkuuttamme luonnon ja teknologian liitoskohdassa: siitä kumpuaa tilaisuutemme kunniakkaaseen kasvuun.

Katsomme taloutta sydämen sivistyksellä, ja juuri siksi tulemme pärjäämään maailmassa, jossa vastuullisuus jakaa ihmiset ja alueet ennennäkemättömällä tavalla. Teemme näköalapaikastamme turvallisen taskun, joka vetää puoleensa.

Me keskisuomalaiset näemme luonnon elintärkeän voiman ja arvostamme sitä pienimmästä eliöstä aina koko maapalloon. Maailma tarvitsee radikaalejakin toimia hyvän voinnin ja elämänlaadun turvaamiseksi pienemmillä resursseilla. Keski-Suomella on tilaisuus ottaa paikka, jossa eletään jo uutta maailmaa. Paikka, jossa toiminta on sekä paikallisesti että globaalisti vastuullista ja kestävä. Niin, että meille innostutaan tulemaan uutta maailmaa tekemään. Avaamme tietä myönteiselle kehitykselle.

Maakuntakaava on yksi aluekehittämisen strategiamme viidestä ankkurista. Keski-Suomen maakuntakaava ja sitä täydentävä, nyt vireillä oleva Keski-Suomen maakuntakaava 2040 esittävät maakunnan kehittämisen aluerakenteelliset valinnat.

Keski-Suomen kasvussa ja kehityksessä pyrkimyksemme on luonnon, ihmisen ja talouden sopusointu. Kokonaiskestävyys on myös Maakuntakaavan 2040 lähtökohta ja tavoite.

Tiivistelmä

Maakuntakaavoitus on osa maakunnallista suunnittelujärjestelmää ja Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinta pohjautuu vahvasti Keski-Suomen strategiaan 2025–2050 ja siinä tehtyihin valintoihin. Tavoitteenamme on toimintaympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia jatkuvasti seuraava prosessi sekä toimintaympäristön muutoksiin ja alueidenkäyttöön vaateisiin reagoiva suunnitteluprosessi.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) ja siinä määritelty alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä sekä alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet ovat Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 lähtökohtia. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti maakuntakaava sisältää yleispiirteisen suunnitelman maakunnan alueiden käytöstä. Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) otettava huomioon ja kaavan tulee perustua merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun sekä sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Maakuntakaavan 2040 laatiminen perustuu maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen mahdollisuuteen laatia maakuntakaava vaiheittain (MRL 27 §).

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnan pohjana toimii Keski-Suomen maakuntakaava, joka sai lainvoiman 28.1.2020. Keski-Suomen maakuntakaavassa 2040 muutetaan tai täydennetään kokonaisuutta seudullisesti merkittävän tuulivoiman ja liikenteen osalta.

Lisäksi tarkastellaan hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä. Muilta osin voimassa oleva Keski-Suomen maakuntakaava jää voimaan sellaisenaan. Keski-Suomen maakuntakaava 2040 laaditaan koko maakuntaa kattavana.

Maakuntakaavaratkaisussa 2040 on strategiaamme mukaisesti otettu huomioon kokonaiskestävyys. Vaikutusten arvioinnissa kokonaiskestävyyden tavoite on huomioitu varovaisuusperiaatteena, jonka perusteena on myös maakuntakaavan tavoitevuoteen 2040 ulottuva ennakoitu kehitys. Maakuntakaava 2040 tukee maakunnan strategista tavoitetta saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä. Liikenteen osalta maakuntakaavaratkaisu tukee erityisesti maakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ja strategian saavutettavuuden parantamiseen liittyviä tavoitteita.

Maakuntakaavassa 2040 esitetään vaikutuksiltaan vähintään seudullisesti merkittävät tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet (tv-alue). Seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon sijoittumisen ohjaaminen perustuu koko maakunnan kattaviin suunnitteluperusteisiin ja selvityksiin. Vaikutuksiltaan seudulliseksi alueeksi on määritelty vähintään 10 voimalan kokonaisuudet. Kaavaratkaisussa osoitetaan kaikkiaan 19 tuulivoimatuotantoon soveltuvaa aluetta. Ratkaisu mahdollistaa noin 348 tuulivoimalan toteuttamisen yleispiirteinen suunnittelutaso ja maakuntakaavan tavoitevuosi huomioiden.

Liikenneverkkoa koskien maakuntakaavassa 2040 huomioidaan keskeiset kehittämistarpeet ja osoitetaan tarpeelliset aluevaraukset alueidenkäytön näkökulmasta. Periaatteena on, että maakuntakaavassa liikenneverkko esitetään strategisella tasolla valtakunnalliset, maakunnalliset ja seudulliset tarpeet huomioiden. Maakuntakaavassa 2040 keskeisimmät muutostarpeet liittyvät tieverkkoon ja pääväylien 4 sekä 9 tulevaisuuden kehittämistarpeiden huomioimiseen. Sekä hyvinvoinnin aluerakenteeseen että liikenteeseen liittyen kaavaratkaisussa on huomioitu kansainvälisen, pitkämatkaisen pyöräilyn (EuroVelo 11) tarpeet. Osana maakuntakaavaprosessia ei ole laadittu liikenteeseen liittyviä erillisselvityksiä, vaan maakuntakaavan 2040 kaavaratkaisu perustuu olemassa oleviin selvityksiin ja suunnitelmiin.

Hyvinvoinnin aluerakenteen osalta kaavaprosessissa on laadittu hyvinvoinnin aluerakenteen taustamuistio, jossa tarkastellaan keskisuomalaisen hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä, ja sitä, mitkä lainvoimaisen maakuntakaavan merkinnät ja määräykset tukevat niitä.

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnassa ja kaavaratkaisun muotoutumisessa osallisten panoksella, vuorovaikutteisella suunnittelulla ja selvityksiin sekä sidosryhmien asiantuntemukseen perustuvalla vaikutusten arvioinnilla on ollut keskeinen merkitys.

1 Kaavan lähtökohdat ja suhde muuhun suunnitteluun

Keski-Suomessa maakuntakaavaa päivitetään rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteiden mukaisesti. Rullaavassa maakuntakaavoituksessa päivitämme voimassa olevaa maakuntakaavaa kertyneiden muutostarpeiden mukaisesti. Malli perustuu Maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen mahdollisuuteen laatia maakuntakaava vaiheittain (MRL 27§).

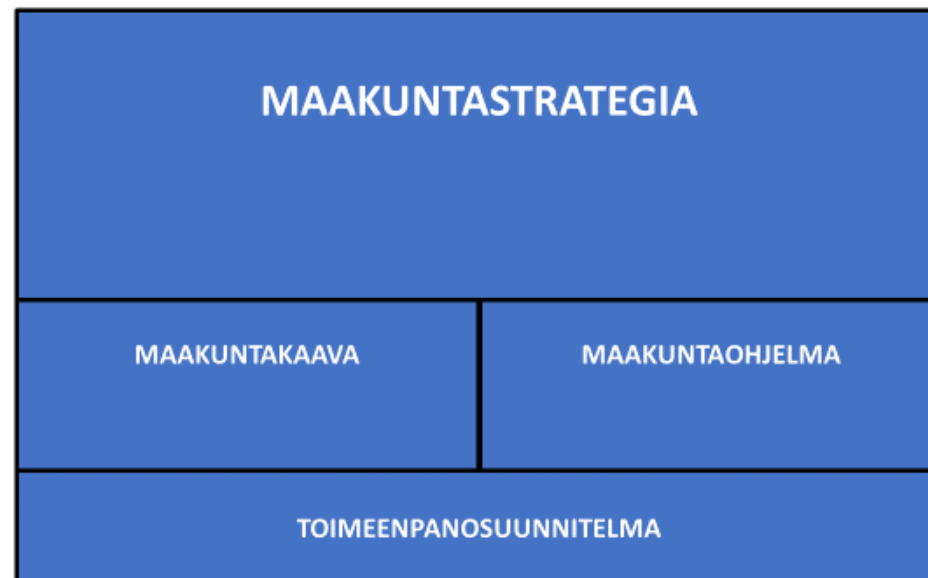
Tavoitteenamme on dynaamisesti toimintaympäristön muutoksiin ja alueidenkäyttöisiin vaateisiin reagoiva ja suunnitteluresursseja viisaasti hyödyntävä suunnitteluprosessi.

Kaavan osallisilla on merkittävä rooli muutostarpeiden arvioinnissa sekä kaavaratkaisun muodostumisessa.

Maakuntakaava on osa maakunnallista suunnittelujärjestelmää (kuva). Tavoitteenamme on toimintaympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia jatkuvasti seuraava prosessi. Tämän myötä pyrimme kiinnittymään erityisesti ennakointitietoon ja jatkuvasti päivittyviin rekisteriaineistoihin laajojen ja kaavan laadinnan aikaisten staattisten toimintaympäristön kuvausten sijaan.

1.1 Keski-Suomen maakuntakaava 2040 ja sen lähtökohdat

Nyt laadittavasta kaavasta käytetään nimeä Keski-Suomen maakuntakaava 2040. Kaavan laadinnan pohjana toimii Keski-Suomen maakuntakaava, joka sai lainvoiman 28.1.2020.

Keski-Suomen maakuntakaavassa 2040 muutetaan tai täydennetään kokonaisuutta seudullisesti merkittävän tuulivoiman ja liikenteen osalta. Lisäksi tarkastellaan hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä. Muilta osin voimassa oleva Keski-Suomen maakuntakaava jää voimaan sellaisenaan. Maakuntakaavaa 2040 tulee siis tarkastella osana voimassa olevan maakuntakaavan muodostamaa kokonaisuutta.

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinta pohjautuu vahvasti Keski-Suomen strategiaan 2025–2050 ja siinä tehtyihin valintoihin.

Me keskisuomalaiset näemme luonnon elintärkeän voiman ja arvostamme sitä pienimmästä eliöstä aina koko maapalloon. Maailma tarvitsee radikaalejakin toimia hyvinvoinnin ja elämänlaadun turvaamiseksi pienemmillä resursseilla. Keski-Suomella on tilaisuus ottaa paikka, jossa eletään jo uutta maailmaa. Paikka, jossa toiminta on sekä paikallisesti että globaalisti vastuullista ja kestävä.

Tuulivoimaloiden teknologisen kehittymisen ja kokonaiskorkeuksien kasvamisen myötä Keski-Suomi näyttäytyy tuulivoimalle potentiaalisena alueena. Tavoittemme vähentää määrätietoisesti kasvihuonekaasupäästöjämme kannustaa ja velvoittaa meitä tarkastelemaan Keski-Suomen olosuhteisiin sopivaa ja kestävä tapaa tuottaa tuulivoimaa. Samaan aikaan meidän tulee huolehtia myös metsistämme ja luontomme monimuotoisuudesta.

Keskisuomalaiseen metsään kuuluu globaalius ja sieltä saa vaikka mitä. Esimerkiksi tekstiilikuitua kestävä vaatehuipulle ja taidokkaimmat tuotteet rakentamiseen. Tiedämme myös, että raaka-aineiden arvo kasvaa kiertäessään. Tämän vuoksi huolellinen yhteensovittaminen on tarpeen.

Luonnon sylissä, saunan kotimaakuntana meille on luontevaa rauha ja tasapainoisuus. Me laitamme tarmomme hyvinvoinnin, liikunnan ja terveyden edistämiseen.

Tuulivoimakysymysten yhteydessä ja rinnalla meille avautuu mahdollisuus pohtia myös maakuntakaavaan liittyviä hyvinvoinnin aluerakenteellisia tekijöitä.

Hyvinvoinnin aluerakenne kytkeytyy keskeisesti matkailun ja virkistykseen aluerakenteeseen ja reitistöihin. Sitä tukevat matkailun ja virkistykseen, kulttuuriympäristön vetovoima-alueet ja asumisen ja vapaa-ajan asumisen vetovoima-alueet sekä osana vetovoimatekijöitä selvitetty hiljaiset alueet. Keski-Suomessa on selvitetty myös luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä painopistealueita, metsätalouden kokonaiskestävyyden entistä parempaa huomioon ottamista sekä metsien monimuotoisuuden tulevaa kehityskuvaa. Luontoympäristö on keskeinen hyvinvointiin liittyvä pitovoimatekijä.

Me keskisuomalaiset olemme keskellä: voimme nähdä parhaiten joka suuntaan. Me voimme tulla ja mennä. Näköalapaikastamme metsien ja järvien keskellä luomme turvallisen taskun, joka vetää puoleensa: haluamme olla maailman osaajien ja bittien keskipisteessä.

Keski-Suomen liikenteellinen saavutettavuus ja sen kehittäminen ovat maakunnan elinvoiman perusta. Kaavaprosessin aikana tarkastellaan strategisen liikenneverkon alueidenkäytölliset päivitys- ja muutostarpeet vastaamaan maakunnan liikennejärjestelmän tavoitteita. Tavoitteena on toimiva arki ja sujuvat yhteydet meille ja maailmalle.

1.2 Keski-Suomen maakuntakaava

[Keski-Suomen maakuntakaava](#) on hyväksytty maakuntavaltuustossa 1.12.2017 ja se on tullut voimaan 26.1.2018 maakuntahallituksen päätöksellä MRL 201 §:n nojalla. Keski-Suomen maakuntakaava sai lainvoiman 28.1.2020 korkeimman hallinto-oikeuden hylätessä kaavan hyväksymispäätöstä koskevan valituslupahakemuksen.

Voimassa oleva Keski-Suomen maakuntakaava koskee kaikkia maakuntakaavan teemoja: asutusrakenne, liikenne, tekninen huolto, luonnonvarat, erityistoiminnot, kulttuuriympäristö, luonnonsuojelu ja virkistys.

Maakuntakaava perustuu pitkälti edellisen maakuntastrategian 2040 valintoihin, ja sen keskeisenä tavoitteena on ollut alueidenkäyttöratkaisujen osoittaminen pohjautuen Keski-Suomen strategian Aluerakenne 2040 -malliin.

Maakuntakaava osoittaa maakuntastrategian painotuksia tukevan aluerakenteen ja tästä syystä maakuntakaavassa painotetaan maakunnan strategisia tavoitteita sekä alueellisesti laajoja ja merkittäviä kokonaisuuksia. Tällä pyritään siihen, että maakuntakaavan linjauksia tarkennetaan kunnan omassa suunnittelussa ja siten kaavasuunnittelu tulee lähemmäksi kuntalaisia, muita kuntatason toimijoita sekä kuntien omaa poliittista päätöksentekoa ja toimeenpanovastuussa olevia.

Strategisuus näyttäytyy myös muun muassa aluevarausten, erityisominaisuutta kuvaavien merkintöjen, viiva- ja kohdemerkintöjen ja kehittämisperiaatemarkintöjen seudullisen ja maakunnallisen tason merkittävänä nostamisena.

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 muuttaa tai täydentää maakuntakaavaa seudullisesti merkittävän tuulivoiman tuotannon ja

liikenteen osalta. Ratkaisun tueksi selvitetään lisäksi hyvinvoinnin aluerakenteen teemoja.

Päivittynyt strategiatilanne huomioidaan seudullisesti merkittävän tuulivoimantuotannon, liikenteen ja hyvinvoinnin aluerakenteen teemojen käsittelyssä.

1.3 Maakuntastrategia

Keski-Suomen strategia 2050 hyväksyttiin maakuntavaltuuston päätöksellä 8.12.2021. Keski-Suomen maakuntastrategian keskiössä on kokonaiskestävä Keski-Suomi, jossa luonto, ihmiset ja talous elävät sopusoinnussa. Strategia koostuu lyhyen ja pitkän tähtäimen toimenpiteistä sekä kasvun kärjistä.

Lyhyen tähtäimen toimenpiteitä kuvaava [maakuntaohjelma 2022–2025](#) pitää sisällään neljä kokonaisuutta: kasvun maaperä, kestävä maailman kasvattaja, keskellä maailman virran ja sydän Suomen.

Maakuntaohjelma sisältää kasvun kärjet, jotka ovat samalla myös Keski-Suomen älykkään erikoistumisen valinnat. Kasvun kärjet ovat bio- ja kiertotalous, hyvä vointi ja uudistuva teollisuus. Digitaalisuus on läpileikkaavana teemana kaikissa kärjissä.

Pitkän tähtäimen toimenpiteissä, [maakuntasuunnitelmassa 2050](#), on kolme kokonaisuutta: Elinvoimaisuus ja osaaminen, Saavutettavuus ja elinympäristö, ja Hyvä vointi ja yhteenkuuluvuus. Pitkän tähtäimen toimenpiteet on koottu skenaarioiden eli vaihtoehtoisten tulevaisuuskuvien avulla.

Skenaariot

Vuonna 2018 laadituilla Keski-Suomen skenaarioilla kuvataan alueen ulkopuolisen toimintaympäristön vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Ne rakentuvat tunnistettujen muutostekijöiden, trendien, nousevien ilmiöiden sekä erilaisten epävarmuustekijöiden ja niiden kehitysvaihtoehtojen pohjalta. Jokaisessa viidessä skenaariossa on otettu huomioon mm. ilmastonmuutos, kaupungistuminen, demokratian muutos, ikääntyminen ja monikulttuurisuus. Skenaarioilla ei pyritä yhden todennäköisimmän tulevaisuuden ennustamiseen, vaan tulevaisuudessa todentuvat tapahtumakulut ovat usein yhdistelmiä eri skenaarioista erilaisissa aikaikkunoissa.

Saavutettavuuden, liikkumisen ja logistiikan vaihtoehtoisia kehityskulkuja skenaarioissa on kuvattu seuraavasti:

Tiukka taloustilanne ohjaa liikku- mista: Heikon taloustilanteen vuoksi panostusta liikenneinfrastruktuuriin vähennetään ja sitä kohdistetaan erityisesti teollisuuden vaatimaan raideliikenteeseen, vanhojen rakenteiden perusväylänpitoon ja katujen kunnossapitoon. Keskusten sisäisten ja niiden välisten yhteyksien kehittäminen on entistä enemmän alueiden ja kaupunkien vastuulla. Erityisesti energiatehokkaat joukkoliikennetilat korostuvat.

Yhteydet muihin metropoleihin: Talouden ja väestön kasvaessa Suomessa investoidaan vahvasti elinkeinoelämän raaka-aine ja tavarakuljetusten edellytyksiin, kaupunkiseutujen välisiin yhteyksiin sekä kansainvälisen kaupan logistiikan tarpeisiin.

Kasvaneen tavaraliikenteen myötä Suomi ja erityisesti Helsingin metropolialue on yhdistetty kiinteämmin muihin pohjoismaiden pääkaupunkeihin ja Eurooppaan (esim. Helsinki-Tallinna-tunneli).

Uudet teknologiat vähentävät liikkumistarvetta: Yhteiskunnan ja elinkeinoelämän paikallistuminen sekä teknologiakehitys ovat vähentäneet ihmisten ja tavaroiden liikkumisen merkitystä. Liikkumis- ja logistiikkatarve on romahtanut digitalisaation ja työn muutoksen myötä virtuaalitapaamisten ja lähituotannon vähentäessä liikennettä radikaalisti. Vähentyneet liikkumistarpeet hoidetaan päästöttömillä pienkulkuneuvoilla ja ajoneuvojen yhteiskäyttö on yleistä.

Älykäs liikenneverkosto: Dataa hyödyntävä rihamainen verkosto järjestää liikkumista ja kuljettamista optimoiden erilaisia kuljetusmuotoja ja välineitä tehokkaasti. Autonominen liikenne on arkipäivää. Lähipalvelut ja kauppa ovat keskittyneet pääosin nettiin ja jakelulogistiikka muuttuu radikaalisti. Suomessa panostetaan erityisesti digitaaliseen infrastruktuuriin, kaupunkien raideliikenteeseen ja maayhteyksiin kansainvälisen liikenteen lentoasemille.

Sähköistä liikkumista: Poliittisen ohjauksen ja teknologiakehityksen luoma energian varastoinnin vallankumous mahdollistaa sähköisen joukkoliikenteen täysimääräisen kehittämisen. Keskeisimmät panostuskohteet ovat erityisesti kasvukeskusten välinen liikenne, sähköinen joukkoliikenne sekä muut hiilivapaat tai vähähiilliset liikennemuodot. Myös yksityisten ja yhteiskäyttöön hankittujen sähköautojen määrä kasvaa nopeasti.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen vaihtoehtoisia kehityskulkuja skenaarioissa on kuvattu seuraavasti:

Pääkaupunkiseutu kansainvälisenä metropolina: Pääkaupunkiseudun ja Helsingin merkitys kansainvälisenä metropolina kasvaa ja Etelä-Suomen kehittämiskäytävät vahvistuvat. Julkisen ohjauksen ja aluepolitiikan roolia vähennetään ja kehitys on markkinaehtoista. Helsingin metropolialueen osaamiskeskittymät korostuvat yhteiskunnan siirtyessä yhä tietointensiivisempään suuntaan. Muun Suomen rooli ja merkitys esimerkiksi maataloustuotteiden ja luonnonvarojen tuottajana vähenee.

Suurten kasvukeskusten verkosto: Suomeen syntyy muutamia (5–8) vahvoja kasvukeskuksia ja kehittämiskäytäviä, jotka vahvistavat verkottuvaa aluerakennetta. Kaupungistumisaste on korkea ja erityisesti suurimpien maakuntien keskukset vahvistuvat. Kasvaneen maahanmuuton ja heikon taloustilanteen seurauksena kaupalliset ja julkiset palvelut keskittyvät seuduilta kasvukeskuksiin, mikä heikentää reuna-alueiden palvelutasoa.

Monikeskuksinen alueen vahvuuksiin perustuva rakenne: Energian edullisuus ja kukoistava talous mahdollistavat monikeskuksisen aluerakenteen, jolloin Suomeen syntyy useita (12–15) alueiden vahvuuksiin perustuvia kasvukeskuksia. Väestönkasvu hajautuu tasaisesti useiden erikoistuneiden alueiden kesken ja mm. suurten ikäluokkien maallemuutto kasvaa. Uudet elinkeinot, luonnonvarojen hyödyntäminen ja hyvät liikenneyhteydet tukevat maan eri alueiden asutusta ja kehitystä.

Suurimpiin kasvukeskuksiin suuntautumisen sijaan aluerakenne muotoutuu enemmän pieniin kylämäisiin yhdyskuntiin. Tätä kehitystä tukevat niin arvojen ja asenteiden, asumisen kuin työn tekemisen muutokset sekä uudet teknologiset innovaatiot, kuten lähi-tuotanto (esim. 3D-tulostus) ja hajautettu energiantuotanto.

Rakentamisessa sallitaan villit ratkaisut ja asumismuodot ja yhteisöt erilaistuvat (esim. teemakylät).

Keski-Suomen skenaariot 2050 päivitetään vuoden 2023 aikana.

1.4 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) ja siinä määritelty alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä sekä alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet ovat Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 lähtökohtia. Maankäyttö- ja rakennuslain yleisenä tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Lisäksi tavoitteena on turvata kansalaisille osallistumismahdollisuus asioiden valmistelussa sekä turvata suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus ja avoin tiedottaminen.

Yleisiä tavoitteita täydentävät alueiden käytön suunnittelun tavoitteet (MRL 5 §) ja rakentamisen ohjauksen tavoitteet (MRL 12 §).

Maakuntakaava sisältää yleispiirteisen suunnitelman alueiden käytöstä maakunnassa tai sen osa-alueella. Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttö-tavoitteet otettava huomioon ja kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Lisäksi kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota (MRL 28 §):

- 1) maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen;
- 2) alueiden käytön ekologiseen kestävyys;
- 3) ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin;
- 4) vesi- ja maa-ainesvarojen kestävään käyttöön;
- 5) maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin;
- 6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
- 7) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys.

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisen lopputuloksena nyt voimassa oleva maankäyttö- ja rakennuslaki jaettiin kahdeksi erilliseksi laiksi, Rakentamislaki (tulee voimaan 1.1.2025) ja Alueidenkäyttölaki. Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on linjattu uuden alueidenkäyttölain laatimisesta. Alueidenkäyttölain uudistaminen on käynnistynyt syksyllä 2023. Maakuntakaavan 2040 laadintaa ohjaa voimassa oleva Maankäyttö- ja rakennuslaki.

1.5 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Niiden kautta linjataan koko maan kannalta merkittäviä alueidenkäytön kysymyksiä. Tavoitteilla varmistetaan, että valtakunnallisesti merkittävät asiat huomioidaan kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa.

Lain yleisen tavoitteen mukaisesti valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet luovat osaltaan edellytyksiä hyvälle elinympäristölle sekä edistävät ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä kehityksestä.

Uudistetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulivat voimaan 1.4.2018. Uudistetut tavoitteet jakautuvat seuraavaan viiteen kokonaisuuteen:

- toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
- tehokas liikennejärjestelmä
- terveellinen ja turvallinen elinympäristö
- elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat ja
- uusiutumiskykyinen energiahuolto.

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa (MRL 25§). Maakuntakaavan 2040 hyvinvoinnin aluerakenteeseen, liikenteeseen ja tuulivoimaan liittyviä tarpeita ohjaavat erityisesti seuraavat valtakunnalliset tavoitteet:

- Edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä.
- Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.
- Edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle.

- Turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet.
- Otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet.
- Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.
- Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.
- Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta.
- Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.
- Varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin.
- Turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.

1.6 Oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelma

Keski-Suomelle on laadittu oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (Just Transition Fund, JTF) alueellinen suunnitelma. Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto on yksi Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman kolmesta rahastosta. Kaksi muuta ovat Euroopan aluekehitysrahasto ja Euroopan sosiaalirahasto+. Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto on käytössä neljässätoista maakunnassa. Rahaston ja alueellisen suunnitelman toteutus ovat käynnistyneet keväällä 2023.

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston lähtökohtana on Marinin hallitusohjelman tavoite vähintään puolittaa turpeen energiankäyttö vuoteen 2030 mennessä. Turpeen energiankäyttö on vähentynyt huomattavasti tavoitetta nopeammin johdettujen esimerkiksi kohonneesta päästöoikeuden hinnasta. Alueellisessa suunnitelmassa kuvataan

- turpeen tuotannon vähenemisestä aiheutuvat sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset haittavaikutukset
- kehittämistarpeet haittojen vähentämiseksi ja
- toimenpiteet kehittämistarpeisiin vastaamiseksi.

Turvetuotannon välittömät ja välilliset työllisyysvaikutukset Keski-Suomessa ovat noin 250 henkilötyövuotta. Vaikutukset ovat kolmanneksi suurimmat maakuntien keskinäisessä vertailussa. Siirtymä on ollut nopeaa. Keski-Suomessa oli turvetuotannossa 3 700 hehtaaria suota vuonna 2021. Vuonna 2019 tuotannossa oli noin 5 300 hehtaaria.

Käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden siirtyminen seuraavaan maankäyttöön tai ennallistaminen edellyttää suunnittelua, maanomistajien neuvontaa ja lupaviranomaisten resurssien turvaamista. Kun turvetuotanto päättyy, tavoitteena on mahdollisimman nopea kasvittuminen tai seuraavaan maankäyttömuotoon siirtyminen. Perinteisiä jälkikäyttömuotoja ovat metsitys, viljely ja kosteikkojen perustaminen. Joissain tapauksissa alueita myös ennallistetaan. Uusia jälkikäyttömuotoja ovat esimerkiksi aurinko- tai tuulienergian tuotanto.

Käytöstä poistuneiden turvesoiden ennallistamisella tai erilaisilla jälkikäyttömuodoilla on kullakin erilaisia ilmasto- ja ympäristövaikutuksia. Ennallistamiseen ja jälkikäyttöön liittyvät toimet eivät korvaa työllisyysvaikutuksiltaan turpeen noston työllisyysvaikutuksia.

Keski-Suomessa käytettiin vuonna 2019 noin 1,8 TWh turvetta energiantuotantoon ja vuonna 2018 Keski-Suomessa käytettiin toiseksi eniten turvetta maakuntien keskinäisessä vertailussa. Turpeen tuotannon ja turpeen energiakäytön väheneminen koskettavat merkittävästi Keski-Suomen kaukolämmön tuottajia ja -käyttäjiä. Euroopan lähivuosien energiamarkkinat ovat kuitenkin hyvin vaikeasti ennakoitavat.

1.7 Keski-Suomen ilmastotavoitteet ja hiilineutraaliustiekartta

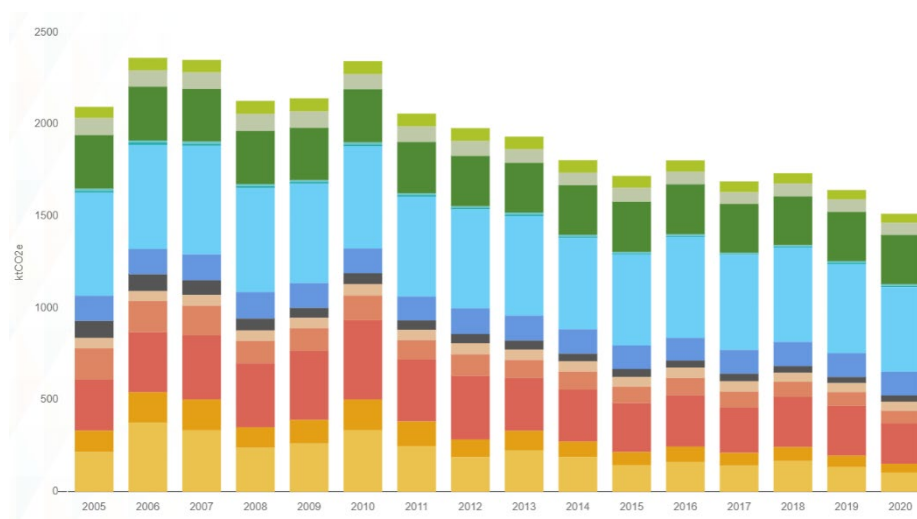
Kansainvälinen voimassa oleva ilmastopimus on Pariisin ilmastopimus. Suomi on sopimuksessa mukana osana Euroopan unionia (EU). Sopimuksen tavoitteena on pitää maapallon keskilämpötilan nousu alle 2 °C esiteolliseen aikaan verrattuna.

EU:n ilmastolakiin on kirjattu ilmastoneutraaliustavoite 2050 mennessä ja vuoden 2030 välitavoite, kasvihuonekaasujen (KHK) nettopäästöjen vähennys 55 % vuoteen 1990 verrattuna.

Vuoden 2030 tavoitteen saavuttamiseksi on julkaistu Euroopan komission ilmasto- ja energialainsäädäntöehdotusten Fit for 55 -paketti. Paketti sisältää ehdotuksen Suomen taakanjakosektoria koskevan päästövähennysvelvoitteen kiristämisestä 39 prosentista 50 prosenttiin.

Suomen ilmastopoliittikan tavoitteiden taustalla ovat kansainväliset ja EU:n tavoitteet. Näiden lisäksi Suomen ilmastolakiin (423/2022) kirjattu tavoite on, että kasvihuonekaasujen päästöt ovat enintään yhtä suuret kuin poistumat viimeistään vuonna 2035. Kansallista ilmastopoliittikkaa ohjaavat hallituksen ilmasto- ja energiasuunnitelmat sekä ministeriöiden laatimat sektorikohtaiset ilmasto-ohjelmat ja toimenpidesuunnitelmat.

Keski-Suomen vuonna 2021 hyväksytyssä maakuntastrategiassa on asetettu tavoitteeksi, että Keski-Suomi on hiilineutraali maakunta vuoteen 2030 mennessä. Tavoite on kunnianhimoinen ja sen saavuttamiseen tarvitaan laajaa sidosryhmäyhteistyötä ja laaja-alaisia toimia. Toimenpiteitä on kirjattu Hiilineutraali Keski-Suomi 2030 -tiekarttaan.

Tiekartassa kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteeksi on asetettu -80 % CO₂e vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Tavoite koskee erityisesti HINKU-rajauksen mukaisia päästöjä. Nämä päästöt olivat vuonna 2020 Keski-Suomessa 1513 kt CO₂e, mikä oli -36 % vuoden 2007 päästöihin verrattuna. KHK-päästöjen kehitys sekä jakautuminen sektoreittain vuodesta 2007 vuoteen 2020 on esitetty edellisen sivun kuvassa. Päästötiedot ovat Suomen ympäristökeskuksen [päästötietokannasta](#).

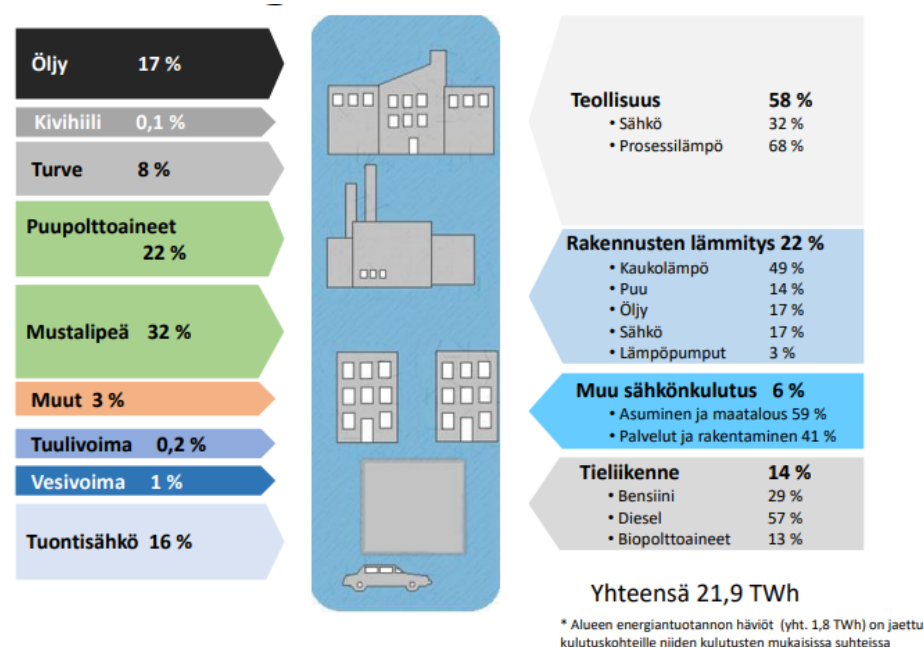
Tiekarttaa täydennetään lähivuosina ainakin maankäyttösektorin kokonaisuuden ja ilmastomuutokseen sopeutumisen osalta ja laajennetaan se Keski-Suomen luonto- ja ilmastotiekartaksi huomioimaan myös luontokadon torjunta. Lisäksi tiekarttaa kokonaisuudessaan seurataan ja päivitetään säännöllisesti tulevinä vuosina. Tiekartta löytyy omalta [verkkosivultaan](#).

1.8 Energiatase

Keski-Suomen energiantuotantoa ja -käyttöä on selvitetty ja laskettu [energiatase](#) vuodelta 2019 (kuva).

Taseen mukaan yli puolet energiasta tuotettiin vuonna 2019 puupohjaisista polttoaineista. Vuonna 2019 öljyllä tuotettiin 17 % ja turpeella 8 % tuotetusta energiasta. Tuulivoiman osuus energiantuotannosta oli vuonna 2019 ainoastaan 0,2 %. Suurin osa (58 %) energian käytöstä kului vuonna 2019 teollisuudessa.

Energiantuotantoon ja -käyttöön on viime vuosina kohdistunut ja tulee yhä kohdistumaan suuria muutospaineita, mikä korostaa tarvetta seurata energiataaseen kehitystä. Energiatase tullaan päivittämään vuosien 2023–2024 aikana.

1.9 Matkailustrategia

[Keski-Suomen matkailustrategian 2021–25](#) visio on ”Esimerkillisen vastuullinen ja kansainvälisesti menestyvä Järvi-Suomen luonto-, elämys- ja kulttuurimatkailualue, joka tunnetaan hyvästä saavutettavuudesta ja aktiivisesta yhteistyöstään”. Missiona on tehdä yhteistyössä Keski-Suomesta osaava, laadukas, vastuullinen, asiakasystävällinen kotimaisesti ja kansainvälisesti tunnettu matkailualue.

Keski-Suomessa matkailu on pohjautunut pitkään ja vahvasti kotimaiseen matkailuun: Kotimaisten matkailijoiden osuus on noin 85 % ja ulkomaisten noin 15 % kaikista matkailijoista.

Strategia määrittelee keskeisiksi kotimaan markkinoinnin vetovoimatekijöiksi tapahtumat, luonnon ja hyvinvoinnin ja kansainvälisen markkinoinnin vetovoimatekijöiksi luonnon, hyvinvoinnin ja kulttuurin. Maakunnan matkailun vetonauloja ovat mm. kansallispuistot, Unescon maailmanperintökohteet ja Alvar Aalto, maisemat taiteilijoiden kuvaamina, vesistöt, luonnonläheisyys, saunaperinne, mökkeily ja hyvinvointi- ja liikuntatieteellinen osaaminen.

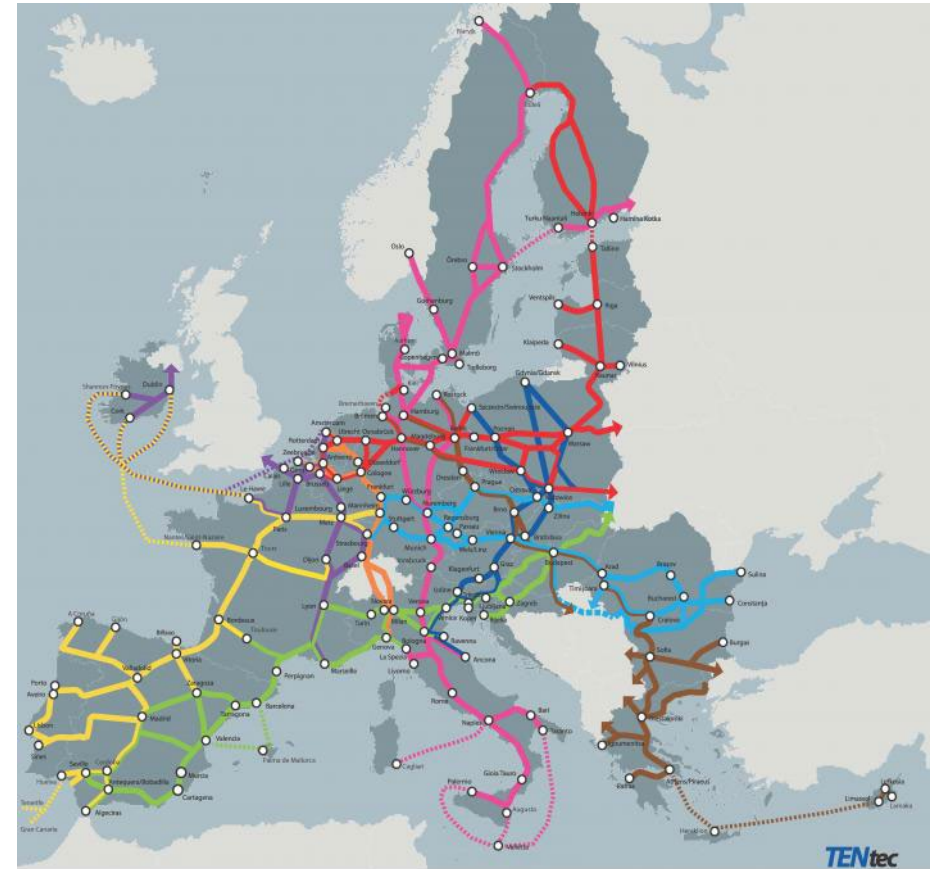
Kehittämiskohteita ovat tapahtuma-, kulttuuri-, ruoka-, luonto- ja koulutusmatkailu sekä hyvinvointi- ja liikuntamatkailu ja matkailun vastuullisuus ja kestävyys.

1.10 Liikennejärjestelmä

Euroopan laajuinen liikenneverkko TEN-T

Euroopan laajuinen liikenneverkko TEN-T (Trans European Transport Network) on kaksitasoinen liikenneverkko, joka muodostuu ydinverkosta ja kattavasta verkosta. Ydinverkon on määrä valmistua vuoden 2030 ja kattavan verkon vuoden 2050 loppuun mennessä. TEN-T ydinverkko keskittyy tärkeimpiin yhteyksiin ja solmukohtiin. TEN-T-suuntaviivat yksilöivät liikenneverkolle asetettavat vaatimukset, kehittämisen prioriteetit sekä toteuttamisen työkalut.

Ydinverkon toteuttamista edistää käytäviin perustuva lähestymistapa. TEN-T-ydinverkkoon kuuluu yhdeksän multimodaalista **ydinverkkokäytävää** (core network corridor) (kuva). Ydinkäytävistä Skandinavia-Välimeri ja Pohjanmeri-Itämeri ulottuvat eteläisimpään Suomeen. CEF2-uudistuksen yhteydessä Pohjanmeri-Itämeri-ydinkäytävää on ehdotettu jatkettavan Suomen kautta Ruotsin Luulajan ydinsatamaan, yhdistäen Suomen

rautatieverkon ydinkäytävään. Keski-Suomen kannalta oleellista on valtatie 4 sisältyminen ydinverkkoon sekä ehdotettuun Pohjanmeri-Itämeri-ydinverkkokäytävän laajennukseen. Lisäksi valtatie 9 ja Tampere–Jyväskylä–Pieksämäki-rata sekä Jyväskylän lentoasema kuuluvat TEN-T kattavaan verkkoon.

Pääväyläasetus

Pääväyläasetuksella säädetään maanteiden ja rautateiden pääväylistä ja niiden palvelutasosta. Pääväylät koostuvat olemassa olevista valtion maanteistä ja rautateista.

Määrittelyn kriteereinä on käytetty maanteiden ja rautateiden liikennemääriä, alueellista saavutettavuutta ja verkollista kokonaisuutta. Lisäksi pääväyliä määrittelyssä on huomioitu EU:n TEN-T ydinverkko. Määrittelyssä on otettu huomioon sekä nykytilanne että ennusteet tulevasta kehityksestä. Asetus on tullut voimaan 1.1.2019.

Keski-Suomen kautta kulkevat valtatie 4 ja 9 kuuluvat pääväyliin ja korkeimpaan palvelutasoluokkaan I. Rautateista pääväyliin kuuluvat rataosat Tampere–Jyväskylä, Jyväskylä–Pieksämäki ja Jyväskylä–Äänekoski.

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma (Liikenne 12)

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma on ensimmäinen kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen liikennejärjestelmän kehittämistä koskeva strateginen suunnitelma. Se ohjaa tie- ja raideinvestointeja, kunnossapitoa ja kaikkien liikennemuotojen kehitystä. Suunnitelma sisältää myös toimenpideohjelman, valtion rahoitusohjelman sekä evästyksen seuraavan suunnitelman laatimiseen.

Eduskunta hyväksyi suunnitelman 1.7.2021. Nykyinen suunnitelma koskee vuosia 2021–2032 ja suunnitelmaa tullaan päivittämään neljän vuoden välein. Liikenne 12-suunnitelman päivitys tullaan käynnistämään heti uuden hallituskauden alussa.

Suunnitelmassa määritellyt keskeiset tavoitteet toimivat yhtenä lähtökohtana maakuntakaavan liikenneverkon päivityksessä.

Tavoitteet ovat:

- **Kestävyys:** Ihmisten mahdollisuudet valita kestävämpiä liikkumismuotoja paranevat - erityisesti kaupunkiseuduilla
- **Saavutettavuus:** Liikennejärjestelmä takaa koko Suomen saavutettavuuden ja vastaa elinkeinojen, työssäkäynnin ja asumisen tarpeisiin
- **Tehokkuus:** Liikennejärjestelmän yhteiskuntataloudellinen tehokkuus paranee.

Länsi-Suomen liikennestrategia

Länsi-Suomen liikennestrategia on kuuden maakunnan (Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Pirkanmaa, Kanta-Häme ja Satakunta) yhteinen liikennestrategia. Strategiaan on kiteytetty maakuntien yhteinen näkemys alueen tärkeimmistä liikennejärjestelmäkysymyksistä kaikki liikennemuodot huomioiden.

Länsi-Suomen alueelle ominainen piirre on tiivis verkottuneisuus työmatkojen suhteen sekä yritystoiminnan verkottuneisuus yli kuntarajojen. Päätiät ja -radat yhdistävät läntisiä maakuntia toisiinsa sekä muuhun valtakuntaan.

Pääradalla on keskeinen rooli koko alueen saavutettavuuden kannalta. Yhteisesti edistettävät teemat ovat:

- Kansalliset ja kansainväliset yhteydet toimivat arjessa: ihmiset ja tavarat saavuttavat määränpänsä.
- Arki sujuu ja logistiikka on tehokasta maaseudulla ja tiiviin yhdyskuntarakenteen alueilla.
- Työvoima saavuttaa työpaikan kauempaakin.

Keski-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelma

Suunnitelma sisältää liikennejärjestelmän maakunnalliset ja yli-maakunnalliset kehittämistavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Liikenteellinen saavutettavuus sekä liikennejärjestelmän toimintavarmuus ovat alueen kilpailukyvyyn ja elinvoiman keskeinen edellytys. Keski-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelma on hyväksytty vuonna 2020. Suunnitelmassa määritellyt keskeiset toimintalinjat ovat: 1) Keski-Suomen saavutettavuuden ja elinvoiman parantaminen, 2) liikennejärjestelmän turvallisuuden ja toimintavarmuuden parantaminen sekä 3) kohti päästöttöntä ja kestävää liikkumista ja liikennettä.

Keski-Suomen saavutettavuuden näkökulmasta oleellista on pääkaupunkiseudun saavutettavuus asiointi- ja työmatkaliikenteessä, yhteydet naapurimaakuntien keskuksiin, pitkämatkainen tavaraliikenne, sekä matkailullinen saavutettavuus.

EuroVelo

EuroVelo-reitit ovat Euroopan pyöräilyjärjestöjen kattojärjestön (ECF) alueellisessa yhteistyössä määrittämiä pitkänmatkan pyöräliikenteen yhteyksiä läpi Euroopan (kuva). Neljä näistä reiteistä kulkee Suomessa ja reiteistä EuroVelo 11 on linjattu kulkemaan läpi Keski-Suomen. EuroVelo-reittien edistämisen koordinoinnista vastaa Pyörämatkailukeskus.

Kansallisella tasolla EuroVelo-reittejä ja niiden linjauksia on tarkasteltu osana Väyläviraston laatimaa valtakunnallisen pyöräliikenneverkon esisuunnitelmaa. Valtakunnallinen pyöräliikenneverkko huomioi erityisesti pitkänmatkaisen pyöräliikenteen tarpeet. Pitkämatkaisen liikenteen asiakasryhmiksi on tunnistettu erityisesti pyörämatkailu, harrastus- ja liikuntamielessä tapahtuva pyöräliikenne sekä pidempimatkainen työmatkapyöräliikenne.

Pitkämatkaisen pyöräliikenteen odotetaan kasvavan mm. sähköpyöräilyn myötä. Väylän laatimassa esiselvityksessä on myös määritelty valtakunnallisen verkon alustavat palvelutasotavoitteet. Verkko yhdistää maakuntakeskuksia ja suurimpia seutukeskuksia suoria, mutta viihtyisiä yhteyksiä pitkin.

EuroVelojen suunnittelun lähtökohtana on ollut matkailullinen näkökulma, ja ne hyödyntävät valtion verkon lisäksi myös yksityistie- ja katuverkkoa. Valtakunnallinen verkko kulkee EuroVelo-reittien kanssa osittain samaa ja osittain eri linjausta pitkin. Kaikkien EuroVelo-reittien osalta ei ole tehty tarkempaa suunnittelua ja niihin voi tulla muutoksia.

Valtakunnallinen pyöräliikenneverkko on esiselvitystasoinen ja sen tarkoitus on muistuttaa pitkämatkaisen pyöräliikenteen olemassaolosta ja tarjota työkalu sen huomioimiseen maanteiden kehittämisen yhteydessä. Verkkoon kuuluminen ei synnytä välittömiä investointitarpeita.

Kuuluminen valtakunnalliseen pyöräliikenneverkkoon ei lisää tarvetta erillisille pyöräytille, sillä valtakunnallinen pyöräverkko kulkee pääosin maanteiden pientareilla.

1.11 Väestö

Keski-Suomen väestömäärä vuoden 2022 lopussa oli 272 437. Väestömäärä laski edellisvuodesta 246 asukkaalla. Kasvuun ylsi kolme keskisuomalaiskuntaa: Jyväskylä, Muurame ja Toivakka. Viimeisten 20 vuoden aikana maakunnan väestö on kasvanut 3,2 % (+8 500 henkilöllä). Keski-Suomessa väestö on keskittynyt vahvasti Jyväskylän seudulle (189 399 asukasta, eli 70 % maakunnan väestöstä). Tiheintä asutus on Jyväskylän kaupunkialueella. Pienempiä väestön keskittymiä löytyy Äänekosken, Jämsän, Saarijärven ja Keuruun keskusalueilta. Erityisen harvaa asutus on pohjoisessa Keski-Suomessa sekä maakunnan läntisillä ja eteläisillä reuna-alueilla.

Ennusteiden mukaan maakunnan keskusalue houkuttelee asukkaita myös tulevana vuosina.

Väestömäärän kokonaisuutos kuvaa luonnollisen väestönmuutoksen, maan sisäisen nettomuuton sekä nettosiirtolaisuuden summaa. Nettosiirtolaisuus, eli maahan muuttaneiden ja maasta pois muuttaneiden erotus, on Keski-Suomessa vahvasti positiivinen (+926 henkilöä vuonna 2022). Maahanmuuton vaikutus on keskittynyt erityisesti Jyväskylään. Myös maan sisäisen muuttoliikkeen myötä Keski-Suomi on saanut lisää asukkaita kahtena viime vuonna (+142 vuonna 2022). Kun huomioidaan sekä maan sisäinen että maan rajat ylittävä muuttoliike muuttovoittajiksi ylsi vuonna 2022 kuusi Keski-Suomen kuntaa. Muuttovoitollisten kuntien määrä väheni edeltävistä koronavuosista.

Syntyvyys laski voimakkaasti 2010-luvulla. Syntyneiden määrä painui vuonna 2022 jälleen pohjalukemiin. Keski-Suomeen syntyi 2 031 lasta, mikä on yli tuhat lasta vähemmän kuin 2010-luvun taitteessa.

Matala syntyvyys näkyy lapsi-ikäluokkien koossa. Keski-Suomessa alle 15-vuotiaiden lasten määrä on laskenut yhtäjaksoisesti vuoden 2014 jälkeen. Luonnollisen väestömuutoksen myötä maakunnan väestö väheni 1 280 henkilöllä vuonna 2022. Kuolleiden määrä ylitti syntyneiden määrän kaikissa Keski-Suomen kunnissa.

Keski-Suomen väestömäärän ennustetaan vähenevän 3,7 % (noin 10 000 asukkaalla) vuoteen 2040. Jyväskylän seudulle ennustetaan 2,9 %:n väestökasvua. Koko maassa väestön kasvun ennakoitaan olevan 0,4 %.

Kausiväestö

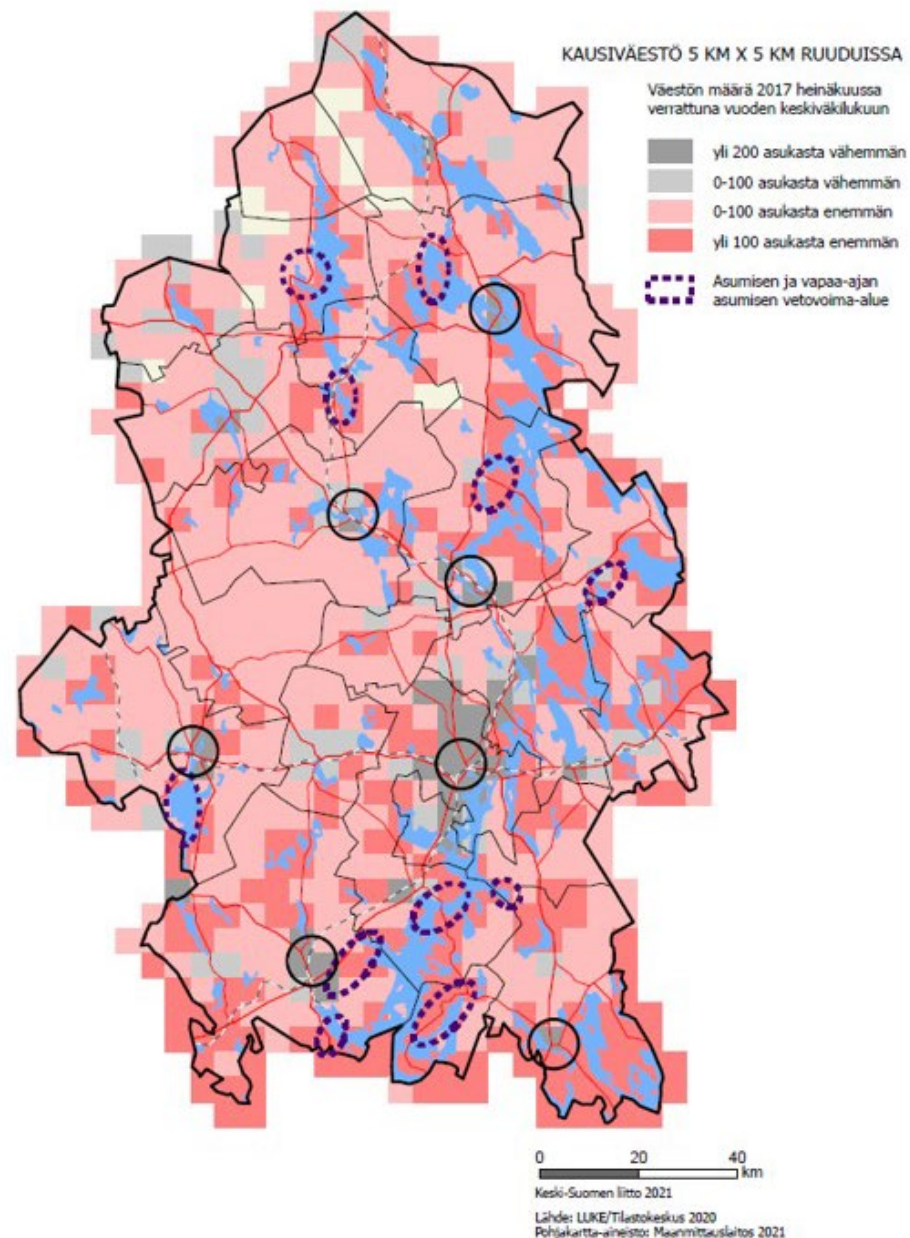
Tilastoidun asuinpaikkaan perustuvan väestökehityksen seurannan rinnalla on mahdollista huomioida korona-aikana vahvistuneeseen monipaikkaisuuteen perustuva kausittainen väestökehitys. Kausiväestön vaikutus alueen väestörakenteeseen ja esimerkiksi palvelujen kysyntään tyypillisesti vaihtelee kuukausittain.

Kausiväestön merkitys aluekehitykselle korostuu erityisesti niillä alueilla, joissa on huomattavan paljon vapaa-ajan asuntoja suhteessa pysyviin asuntoihin. Talviasuttavien vapaa-ajan asuntojen yleistymisen monipuolistaa niiden käyttömahdollisuuksia ja vahvistaa kausiväestön merkitystä ns. mökkikunnille ja alueille, joilla on matkailua tukevia lomakeskuksia. Kausiväestön sijoittumista suhteessa pysyvään väestöön on selvitetty muun muassa julkaisussa [Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö](#) (VN Teas 2020:12).

Kuvassa on esitetty Keski-Suomen kausiväestön suhde pysyvään väestöön, jota kuvataan vuoden keskiväkiluvulla. Malli kuvaa tilannetta heinäkuussa 2017 ja pohjautuu Luonnonvarakeskuksen tuottamaan kausiväestödataan. Aluerakenteen osalta kuvassa on esitetty maakuntakeskuksen ja seutukaupunkien sijainti sekä Keski-Suomen maakuntakaavassa kehittämisperiaatemerkeinällä osoitetut asumisen ja vapaa-asumisen vetovoima-alueet.

1.12 Työpaikat

Keski-Suomen työpaikkamäärä vuonna 2021 oli 106 337. Työpaikoista suurin osa, 19 %, on terveys- ja sosiaalipalveluissa. Teollisuuden työpaikkojen osuus on 14 %, kaupan 10 % ja koulutuksen alan 10 %.

Teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet 2010-luvulla Keski-Suomessa lähes viidenneksellä, kun taas esimerkiksi informaation ja viestinnän ala on kasvanut 19 %.

Työpaikoista 61 % sijaitsee Jyväskylässä. Työpaikkojen määrä ylittää työllisten määrän viidessä Keski-Suomen kunnassa: Multialla, Äänekoskella, Jyväskylässä, Viitasaarella ja Karstulassa. Alhaisimmillaan työpaikkaomavaraisuus on Jyväskylän kehyskunnissa, joissa myös pendelöinti on suurta.

Keski-Suomen hyvä työllisyyskehitys pysähtyi koronapandemiaan vuonna 2020. Tilanne on kuitenkin kohentunut vauhdilla. Yritysten henkilöstömäärän kehitys on ollut viime ajat vahvasti nousujohteista. Eri aloilta raportoidaan osaavan työvoiman puutteesta. Samaan aikaan Keski-Suomen työttömyysaste on maakuntien toiseksi korkein. Maakunnan työllisyysaste vuonna 2022 oli 70,4 %.

Taloudellinen huoltosuhde kuvaa työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien määrää sataa työllistä kohden. Tämä suhdeluku vaihteli Keski-Suomessa Muuramen 131:sta Kinnulan 213:sta. Korkea taloudellinen huoltosuhde heikentää veropohjaa ja lisää julkisia menoja. Paranevalla työllisyydellä on huoltosuhdetta vahvistava vaikutus, kun taas väestön ikääntyminen heikentää sitä.

1.13 Kuntatalous

Viime vuodet ovat olleet kuntataloudessa poikkeukselliset. Vuoden 2019 ennätyksellisen heikosta tilasta kuntatalous päättyi vuonna 2020 talousluvuilla mitattuna varsin hyvään tilanteeseen. Vahvaan tulokseen vaikutti erityisesti valtion kunnille osoittama koronatuki,

joka ylitti selvästi pandemiasta kunnille aiheutuneet taloudelliset menetykset. Kuntien tilikauden tulokset säilyivät vahvoina myös toisen koronavuoden 2021 jäljiltä, ja toteutuivat jopa talousarvioita parempina. Taustalla oli mm. reipas verotulojen kasvu.

Vuoden 2022 helmikuussa Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainaan, mikä johti energian kallistumiseen ja hintojen ja korkojen nousuun. Koko maassa kuntatalous oli juuri ja juuri tasapainossa vuonna 2022. Sekä verotulot että valtionosuudet kasvoivat, mutta myös kulut olivat ripeässä kasvussa.

Useassa Keski-Suomen kunnassa vuoden 2022 tilinpäätös toteutui kuitenkin koko maahan verraten keskimääräistä heikompana. Verotulot kasvoivat koko maata hitaammin, ja vuosikatteella ja tilikauden tuloksella mitaten Keski-Suomi oli maan heikoimpien maakuntien joukossa. Puolessa Keski-Suomen kunnista tulos painui miinukselle vuonna 2022, mikä alensi kertynyttä ylijäämää ja syvensi alijäämiä. Kertyneen ylijäämän tuomaa talouden pelivaraa on valtaosassa maakunnan kuntia koko maahan vertaillen selvästi vähemmän.

Matala tulopohja on haaste Keski-Suomen kunnissa. Verotulot asukasta kohden ovat maakuntien alhaisimpien joukossa. Sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen siirtyminen vuoden 2023 alusta kunnista hyvinvointialueiden vastuulle vaikuttaa merkittävästi kuntien tehtäviin ja talouteen. Kiinteistöveron merkitys kuntien verolähteenä korostuu hyvinvointialueuudistuksen myötä. Taloustilanteen tasapainottamiseksi ja tulevien vuosien heikkoihin talousnäkyymiin varautumiseksi useissa Keski-Suomen kunnissa ollaan laatimassa ja toteuttamassa talouden tasapainottamishjelmiä. Palveluiden järjestämisen lisäksi talouden tulisi mahdollistaa kunnan kehittäminen ja kehittyminen.

2 Maakuntakaavan 2040 tavoitteet

Keski-Suomessa on tällä hetkellä vireillä kymmeniä tuulivoimahankkeita. Voimassa olevassa maakuntakaava on vanhentunut seudullisesti merkittävän tuulivoiman maakunnallisen ohjausvaihtuksen kannalta. Maakuntakaavalla 2040 vastaamme tähän muuttuneeseen tarpeeseen.

Myös liikenteen toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti. Tavoitteenamme on sujuvat yhteydet meille ja maailmalle. Tämän varmistamiseksi osoitamme liikenteen kehittämisen kannalta alueidenkäyttöllisiä tarpeita.

Hyvinvointi on yksi maakuntamme strategisista valinnoista. Maakuntakaava 2040 antaa meille mahdollisuuden pohtia uudella tavalla myös maakuntakaavaan liittyviä hyvinvoinnin aluerakenteellisia tekijöitä.

2.1 Yleiset tavoitteet

Maakuntakaavan 2040 laatiminen perustuu Maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen mahdollisuuteen laatia maakuntakaava vaiheittain (MRL 27§). Nyt laadittavasta kaavasta käytetään nimeä Keski-Suomen maakuntakaava 2040.

Keski-Suomessa maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman muotoilussa on huomioitu jatkuvasti rullaavan maakuntakaavoituksen periaate. Rullaavan maakuntakaavoituksen

osallistumis- ja arviointisuunnitelma, I-OAS, on jatkuvasti voimassa oleva. I-OAS on maakuntavaltuuston hyväksymä. Tähän liitetään ilmenneiden muutostarpeiden perusteella käynnistettävästä maakuntakaavan tarkistuksesta kertova osallistumis- ja arviointisuunnitelma, josta käytetään nimeä I-OAS liite. Menettelyn tarkoitus on mahdollistaa maakuntakaavan jatkuva ja joustava tarkistuksen. Näin pystymme nopeasti reagoimaan alueidenkäytössä ja aluerakenteessa tapahtuviin, tuleviin ja ennustettaviin muutoksiin.

Maakuntakaava on yleispiirteinen maakunnan alueidenkäyttöön ja aluerakenteeseen liittyvä suunnitelma, jonka lähtökohtana ovat Keski-Suomen strategiassa määritellyt tavoitteet, voimassa oleva maakuntakaava sekä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Maakuntakaavassa käsitellään valtakunnallisia ja maakunnallisia alueidenkäyttöön liittyviä kysymyksiä. Maakuntakaavassa esitetään alueidenkäytön ja aluerakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Kaavalla ei ratkaista kiinteistökohtaisia asioita.

Maakuntakaavan muutoksen käynnistäminen pohjautuu jatkuvaan palautteen keräämiseen ja asiantuntijatyönä suoritettavaan kaavan ajantasaisuuden arviointiin. Vuoden 2020 aikana erityisesti tuulivoimaloiden teknologisesti kehitymisestä johtuva muutos alkoi näkyä toimialan lisääntyvänä kiinnostuksena tarkastella Keski-Suomen edellytyksiä tuulivoiman tuotannolle.

Tähän muutokseen vastaamiseksi Keski-Suomen maakuntavaltuusto päätti käynnistää maakuntakaavaprosessin tukeakseen kuntien valmiuksia edistää tuulivoimantuotantoa maakunnan parhaiten tuulivoiman tuotantoon soveltuvilla alueilla.

Seudullisesti merkittävän tuulivoiman rinnalla haluttiin käsitellä yhtäaikaisesti hyvinvoinnin aluerakennetta, myös varmistuksena teemojen yhteensovittamiseksi.

Keski-Suomen maakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma valmistui vuonna 2020. Liikennejärjestelmäsuunnitelman sekä jatkuvasti etenevän maakunnallisen liikenneverkon suunnitelmatilanteen tuomat aluevaraukselliset päivitystarpeet katsottiin tarpeelliseksi päivittää maakuntakaavassa samassa prosessissa.

Maakuntakaavan 2040 mittakaava on sama kuin aikaisemmissakin Keski-Suomen maakuntakaavoissa eli 1:250 000. Merkintöjen kuvauksissa pyritään staattisuuden sijasta toiminnallisuuteen. Kaava-aineistot ovat sähköisessä muodossa. Maakuntakaava on osa maakunnan strategista aluekehittämiskokonaisuutta.

2.2 Tuulivoimaa koskevat tavoitteet

Keski-Suomen maakuntakaavan tuulivoimaa koskevat merkinnät perustuvat selvityksiin vuodelta 2012. Merkintöjä voidaan pitää vanhentuneina tuulivoimatoimialalla tapahtuneen nopean teknologisen kehityksen takia. Keski-Suomen voimassa olevassa maakuntakaavassa on osoitettu vain kaksi aluetta tuulivoimantuotantoon alueen erityisominaisuutta osoittavalla merkinnällä. Tuulivoimaloiden kokonaiskorkeuden ja tuotantotehojen kasvaessa Keski-Suomesta on muodostunut tuulivoimatoimijoille kiinnostava alue.

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tavoitteena tuulivoiman osalta on selvitysten ja vaikutusten arvioinnin sekä kaavaprosessin aikana käytävän arvokeskustelun pohjalta osoittaa maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävät tuulivoiman tuotantoon parhaiten soveltuvat alueet. Kaavaratkaisun tavoitteena on strategiamme mukaisesti kokonaiskestävyys.

Vaikutusten arvioinnissa kokonaiskestävyyden tavoite huomioidaan varovaisuusperiaatteena, jonka perusteena on myös maakuntakaavan tavoitevuoteen 2040 ulottuva ennakoitu kehitys. Maakuntakaava 2040 tukee osaltaan maakunnan strategista tavoitetta saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä.

Maakuntakaavan 2040 laadinnan yhteydessä kumotaan Keski-Suomen maakuntakaavan kaksi seudulliseen tuulivoimantuotantoon soveltuvaa merkintää (tv), Ilosjoki ja Vehkoo.

2.3 Hyvinvoinnin aluerakennetta koskevat tavoitteet

Hyvinvointi on yksi maakunnan strategisista kärjistä. Hyvä vointi on myös yksi päivitetyn Keski-Suomen strategian 2050 kolmesta kasvun kärjestä ja se on tunnistettu aluekehittämisen pitkän tähtäimen tavoitteeksi. Kosketus luontoon on kirjattu Keski-Suomen aluekehittämisen saavutettavuuteen ja elinympäristöön liittyväksi pitkän tähtäimen tavoitteeksi.

Luonnon monimuotoisuus, lähiympäristö ja luontoliikunta hyvinvoinnin edistäjinä sekä ympäristön ja luonnon hyödyntäminen vetovoimatekijänä ovat keskeisessä asemassa Keski-Suomen hyvinvointiohjelman 2021–24 vuoteen 2030 ulottuvissa tavoitteissa.

Myös Keski-Suomen matkailustrategia 2021–25 nostaa luonnon, hyvinvoinnin ja kulttuurin matkailun vetovoimatekijöiksi. Keski-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa asetetaan vuoteen 2027 ulottuva tavoitetila mm. metsien muun kuin puutuotannollisen käytön, kuten matkailun, virkistykseen ja hyvinvoinnin ja niistä syntyvän liikevaihdon merkittävään lisäämiseen ja vesistöjen matkailulliseen hyödyntämiseen kestäväällä tavalla.

[Keski-Suomen metsäohjelma 2021–2025](#) asettaa kehittämistavoitteeksi mm. luontomatkailun ja luontoon perustuvat palvelut: Keski-suomalainen metsäluonto tarjoaa mahdollisuuksia. Puhdasta metsää, vesistöjä ja ilmaa pitäisi pystyä hyödyntämään entistä paremmin luontomatkailun liiketoiminnassa, sekä osana sote-palveluita. Ohjelman mukaan luonto- ja maisemamatkailua voidaan parhaiten tukea kehittämällä jo olemassa olevia luonto- ja retkeilyreitistöjä. Luontoympäristö on myös keskeinen asukkaiden hyvinvointiin liittyvä pitovoimatekijä.

Teknisten tuulivoimakysymysten yhteydessä ja rinnalla on mahdollista pohtia myös maakuntakaavaan liittyviä, tunnistettuja ja maakunnan strategisia linjauksia tukevia hyvinvoinnin aluerakenteellisia tekijöitä. Lisäarvoa rakenteelliseen tarkasteluun on mahdollista saada paikallisten ja kansainvälisten hankkeiden tuottamasta tiedosta esimerkiksi luonnon ekosysteemipalveluihin ja Keski-Suomen luonnon ja kulttuurin matkailu- ja virkistyskäyttöön liittyen.

Hyvinvoinnin aluerakenteen osalta kaavaprosessissa on laadittu hyvinvoinnin aluerakenteen taustamuistio, jossa tarkastellaan keski-suomalaisen hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä, ja sitä, mitkä maakuntakaavan merkinnät ja määräykset tukevat niitä. Uusia kaavamerkintöjä tai -määräyksiä ei osoiteta.

2.4 Liikenteen tavoitteet

Keski-Suomen liikenteellinen saavutettavuus ja sen kehittäminen ovat maakunnan elinvoiman perusta. Kaavaprosessin aikana tarkastellaan strategisen liikenneverkon alueidenkäytölliset päivitys- ja muutostarpeet vastaamaan maakunnan liikennejärjestelmän tavoitteita.

EuroVelo11 -linjauksen toteuttamismahdollisuuksien selvittäminen ja kansainvälisen pyöräliikenteen yhteyden osoittaminen maakuntakaavassa konkretisoi ja tarkentaa valtakunnallisen pyöräliikenneverkon esisuunnitelman tavoitteita. Myös maakunnan strategiset kestävästi liikkumiseen, matkailuun ja saavutettavuuteen liittyvät tavoitteet tukevat yhteyden osoittamista.

3 Kaavaratkaisun perusteena olevat keskeiset selvitykset

Keski-Suomessa on vireillä runsaasti erilaisia kehityskulkuja maakuntakaavan 2040 teemoihin liittyen. Pyrimme maakuntakaavaa varten laadituilla ja laadittavilla selvityksillä paitsi laadukkaaseen ja yhteensovittavaan maakunnalliseen suunnitteluun, myös luomaan kunnille entistä vahvempia edellytyksiä tarkastella ja edistää näitä teemoja yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla.

Erityisesti tuulivoimaan liittyen Keski-Suomella maakuntana on ollut tarve saada lisää tietoa, kokemuksia, selvityksiä ja keskustelua tavoiteltavan maakunnallisen tuulivoiman rakenteen osalta. Tätä varten selvitykset on laadittu koko maakuntaa kattuen, ja osin myös maakuntakaavan tarpeita yksityiskohtaisemmalla tasolla.

Tuulivoimarakentamisen ripeän teknologisen kehittymisen myötä Keski-Suomesta on varsin nopealla aikataululla tullut tuulivoimatoimijoita kiinnostava alue. Murros on aiheuttanut tarpeen laatia nopealla aikataululla tuulivoimarakentamisen ohjauksen kannalta keskeisiä koko maakunnan kattavia tarkasteluita.

Keski-Suomen tuulivoimaan liittyvälle hankekehitykselle on ollut pitkään ominaista hankkeiden pienehkö kokoluokka (alle 9 voimalan kokonaisuuksia). Erityisesti vuoden 2021 aikana maakuntaan on kuitenkin virinnyt lukuisia seudullisen kokoluokan hankkeita.

Hyvinvoinnin aluerakenteeseen liittyvät selvitykset auttavat meitä hahmottamaan aluerakenteellisesti siihen liittyviä elementtejä, mutta myös kehittämisen mahdollisuuksia.

Samalla teeman käsittely luo osaltaan edellytyksiä laadukkaaseen yhteensovittavaan suunnitteluun.

Liikenteen kaavaratkaisut pohjautuvat yhteysvälikohtaisiin selvityksiin. Siksi käsittelemme ne kaavaratkaisun kuvauksen yhteydessä.

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Maakuntakaavan tulee pohjautua maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus (9 §).

Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Maakuntakaavan sisältövaatimukset määritellään maankäyttö- ja rakennuslaissa (28 §):

Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttö-tavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin.

Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

Luonnonsuojelulain ([9/2023](#)) 15 ja 144 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 91 §:ssä tarkoitettua maisemanhoitoaluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota:

- 1) maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen;
- 2) alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN;
- 3) ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin;
- 4) vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön;
- 5) maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin;
- 6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
- 7) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyYTEEN.

Kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat.

Edellä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää.

3.1 Tuulivoimaan liittyvät selvitykset

Maakuntakaavan 2040 tuulivoimaan liittyvien selvitysten ja vaikutusten arviointien lähtökohtana on ollut pääosin keväällä 2022 nähtävillä olleen kaavaluonnoksen mukainen tuulivoima-aluekokonaisuus. Lisäksi on huomioitu muita maakunnan ja lähialueiden tuulivoimahankkeita.

Ehdotusvaiheessa on täydennetty selvityksiä ja vaikutusten arviointia erityisesti uusien maakuntakaavaan esitettyjen tuulivoima-alueiden osalta. Lisäksi on laadittu maakuntakaavan tuulivoima-merkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi ehdotusvaiheen aineistosta kesällä 2023.

Selvitysten tavoitteena oli hahmottaa merkittävimmät ja suurimmat mahdolliset vaikutukset ja yhteisvaikutukset, huomioiden maakuntakaavan yleispiirteisyys, tavoitevuosi 2040 ja odotettavissa oleva kehitys, sekä esittää ratkaisuja niiden lieventämiseksi tai poistamiseksi. Selvitysten esittämät ratkaisut on huomioitu kaavaehdotuksen valmistelussa.

Seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden sijoittumisen suunnittelun tueksi on laadittu seuraavat selvitykset ja vaikutusten arvioinnit: Maakotkaselvitykset, Sähkösiirron selvitys, Maiseman herkkyyssanalyysi ja maisemavaikutusten arvioinnit, Metsäpeuraselvitykset, Natura-tarveharkinnat, Natura-vaikutusten arviointi ja Tuulivoiman sosiaaliseen hyväksyttävyyteen liittyvä selvitystyö sekä maakuntakaavan tuulivoimakokonaisuuden kokonaisvaikutusten arviointi. Lisäksi on päivitetty kaavaluonnosta varten laadittu paikkatietopohjainen puskuritarkastelu.

3.2 Paikkatietopohjainen puskuritarkastelu

Seudullisen ja maakunnallisen tuulivoimapotentiaalin selvitystä varten laadittiin kaavaluonnoksen valmisteluvaiheessa Keski-Suomen liiton omana työnä paikkatietopohjainen tuulivoima-analyysi, joka julkaistiin osana luonnosvaiheen aineistoja vuoden 2021 lopulla nimellä Keski-Suomen tuulivoimapotentiaalin tarkastelu.

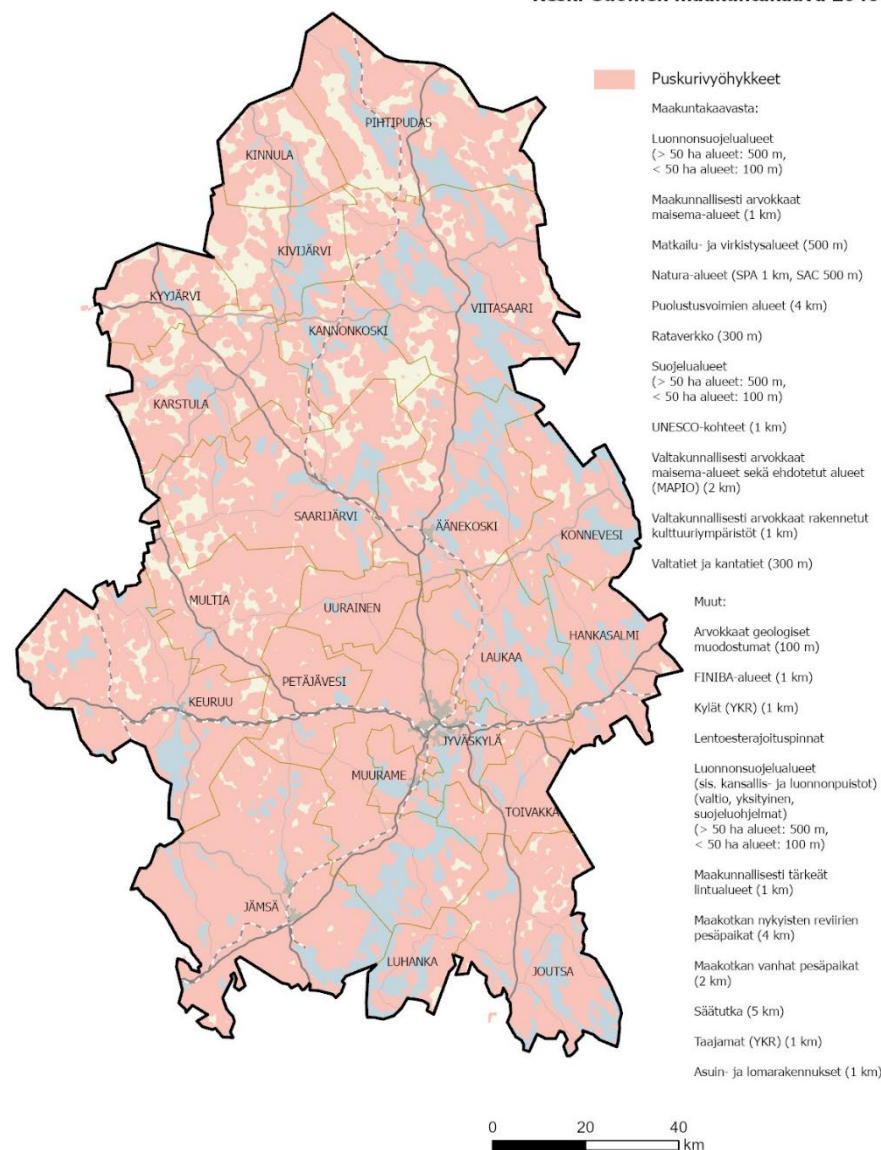
Karttatarkastelu on päivitetty kaavaehdotuksen valmistelun yhteydessä muun muassa kaavaluonnoksesta saadun palautteen perusteella siten, että se ei esitä tuulivoimapotentiaalia omaavia alueita, vaan keskittyy esittämään tuulivoiman sijoittamisen ulkopuolelle rajattavia kohteita ja alueita sekä käytetyt etäisyydet (puskurit).

Karttatarkastelussa huomioitiin ne kohteet ja alueet, jotka olemassa olevan tiedon perusteella eivät sovellu seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon sijoittamiseen alueeksi tai joille tuulivoiman sijoittaminen ei ole muutoin tarkoituksenmukaista. Nämä ovat esimerkiksi luonnon, kulttuuriperinnön tai yhteiskunnan muiden toimintojen, asumisen ja vapaa-ajan, infrastruktuurin ja turvallisuuden kannalta merkittäviä kohteita tai alueita.

Lopputuloksena on kartta, joka tarkastelee tuulivoiman sijoittamisen ulkopuolelle rajattuja kohteita tai alueita etäisyysmäärittelyn avulla ja esittää tarkemman suunnittelun lähtötilanteen eli suunnitteluvaran (kuva).

Kartan tulokinnassa on pohja-aineiston osalta huomioitava sen laadinta-ajankohta.

Keski-Suomen maakuntakaava 2040

Esimerkiksi Maanmittauslaitoksen maastotietokannan tiedot päivittyvät jatkuvasti, ja tarkemmassa suunnittelussa on aina varmistettava ajantasaiset lähtökohtatiedot.

Kartan perusteella ei voi suoraan määritellä puskuroinnin ulkopuolelle jäävien alueiden soveltuvuutta tuulivoimatuotantoon. Tuulivoimatuotannon sijoittumisen suunnittelu edellyttää aina lukuisia muita selvityksiä ja vaikutusten arviointia sekä yhteensovittavaa suunnittelua.

Puskurikarttaa on hyödynnetty Maakuntakaavan 2040 laadinnassa muiden selvitysten rinnalla seudullisen kokoluokan tuulivoimatuotantoon mahdollisesti soveltuvien alueiden alustavassa hahmottamisessa ja sijoittumisen suunnittelun yhtenä työkaluna.

On mahdollista, että kaavan laatimisajankohdan jälkeen tarkempien selvitysten perusteella ja muuttuvan pohjatiedon vuoksi on löydettävissä tuulivoimatuotannon kannalta potentiaalisia alueita, jotka eivät ole olleet mukana Maakuntakaavan 2040 tarkastelussa. Toisaalta muuttuvan pohjatiedon vuoksi on myös mahdollista, että puskuritarkastelussa huomioitavaksi tulee uusia kohteita tai alueita, jotka eivät sovellu seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon sijoittamisen alueeksi.

Puskurietäisyydet on laskettu käyttäen ArcGIS-paikkatieto-ohjelmiston analyysityökaluja. Tarkastelussa käytetyt paikkatietoaineistot ovat pääosin Keski-Suomen liiton omia maakuntakaava-aineistoja sekä avoimista lähteistä (mm. Maanmittauslaitoksen Maastotietokanta ja SYKE) saatavia paikkatietoaineistoja. Maakotkien pesäpaikkojen aineistotiedot ovat salassa pidettäviä.

MRL 28 §:n mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Tämä on ollut yhtenä lähtökohtana myös puskuritarkastelussa.

Esimerkiksi Keski-Suomen asutusrakenteen luonne ja useat kansallispuistot määrittävät maakunnan ominaispiirteitä. Puskuritarkasteleissa käytettyjen etäisyyksien valinnassa on myös hyödynnetty muiden maakuntien aiemmin tekemiä vastaavia tarkasteluja ja niistä saatuja kokemuksia. Lisäksi on huomioitu lainsäädännön kautta tuleva ohjaus, kuten tieliikennelaki ja ratalaki. Tuulivoimarakentamisen etäisyydestä asutukseen ei ole säädetty lailla, mutta tuulivoimarakentamiseen vaikuttavia lakeja äänen ja välkkeen osalta ovat laki eräistä naapurussuhteista, ympäristönsuojelulaki sekä asetukset ulko- ja sisämelutasoista. Laissa eräistä naapurussuhteista (17§) todetaan, että kiinteistöä, rakennusta tai huoneistoa ei saa käyttää siten, että naapurille, lähistöllä asuvalle tai kiinteistöä, rakennusta tai huoneistoa hallitsevalle aiheutuu kohtuutonta räsitusta.

Ehdotusvaiheessa on mm. tehty Maanmittauslaitoksen maastotietokannan tietojen osalta päivitys helmikuun lopulla 2023 ja korjattu luonnosvaiheen palautteen perusteella maakotkan pesien puskurietäisyydet. Luonnosvaiheessa maakotkien pesäpaikkojen ympärillä oli 2 kilometrin puskurivyöhyke. Päivityksessä puskuritarkastelussa vanhojen pesäpaikkojen osalta on edelleen käytössä 2 kilometrin puskurivyöhyke, mutta nykyisten reviirien pesäpaikkojen puskurivyöhykkeeksi on määriteltä 4 kilometriä. Etäisyys puolustusvoimien alueisiin on korjattu 1 kilometristä 4 kilometriin Puolustusvoimien ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisessa antaman lausunnon perusteella.

Lainvoimaisen maakuntakaavan kohteet		
Alue / toiminto	Puskurivyöhyke	Peruste
Luonnonsuojelualueet	> 50 ha alueet: 500 m, < 50 ha alueet: 100 m	Luontoarvot
Suojelualueet	> 50 ha alueet: 500 m, < 50 ha alueet: 100 m	
Natura-alueet	SPA: 1 km, SAC: 500 m	Suojeluperusteina linnusto ja luontotyypit. Suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää (LsL 64 §)
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	2 km	Maisema- ja kulttuuriympäristöarvot
Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	1 km	
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt	1 km	
UNESCO-kohteet	1 km	
Matkailu- ja virkistysalueet	500 m	Matkailu- ja virkistysarvot
Valtatiet ja kantatiet	300 m	Tieliikennelaki
Rataverkko	300 m	Ratalaki
Puolustusvoimien alueet	4 km	Puolustusvoimien tarpeet

Muita puskuroinnissa huomioituja kohteita		
Alue / toiminto	Puskurivyöhyke	Peruste
Arvokkaat geologiset muodostumat	100 m	Geologiset ja maisemalliset arvot
FINIBA-alueet	1 km	Linnustoarvot
Maakunnallisesti tärkeät lintualueet	1 km	Linnustoarvot
Maakotkien pesäpaikat	nykyisten reviirien pesäpaikat: 4 km vanhat pesäpaikat: 2 km	Uhanalainen laji
Luonnonsuojelualueet (sis. kansallis- ja luonnonpuistot) (valtio, yksityinen, suojeluohjelmat)	> 50 ha alueet: 500 m, < 50 ha alueet: 100 m	Luonto- ja maisema-arvot
Säätutka	5 km	Säätutkan toiminta
Lentoesterajoituspinnat	Lentopaikoille määrätellyn mukaan	Lentotoiminta
Kylät (YKR)	1 km	Naapurussuhdelaki
Taajamat (YKR)	1 km	Naapurussuhdelaki
Asuin- ja lomarakennukset	1 km	Naapurussuhdelaki

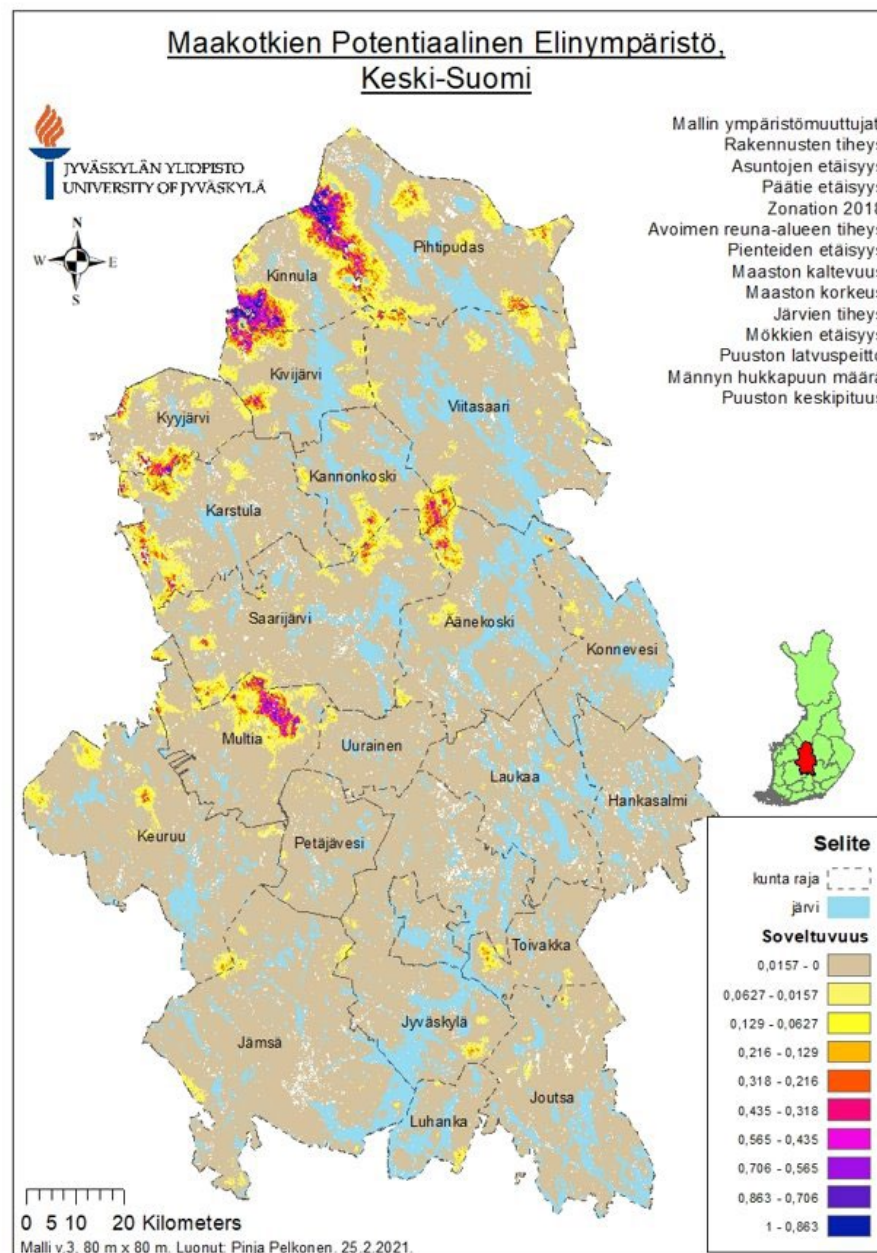
Puskurikohteet ja kohteiden lähde, puskurivyöhykkeet ja perusteet on esitetty taulukoissa.

3.3 Keski-Suomen maakotkaselvitys

Maakotka on valtakunnallisesti uhanalainen (vaarantunut, VU), rauhoitettu ja EU:n lintudirektiivin liitteen I laji. Maakotka esiintyy Keski-Suomessa levinneisyysalueensa etelärajoilla. Lajin pesimäalue maakunnan sisällä on supistunut. Maakotkan suotuisen suojelutason säilyttäminen edellyttää mm. lajin merkittävien esiintymispaikkojen tunnistamista ja niiden huomioon ottamista alueidenkäytön suunnittelussa.

Tuulivoimarakentaminen voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa maakotkan elinympäristön merkittävää heikentymistä ja johtaa kotkareviirien autoitumiseen tai reviirien poikastuotannon heikkenemiseen. Toisaalta maakotkan esiintyminen voi tietyissä tapauksissa estää jo pitkälle edenneen tuulivoimahankkeen toteuttamisen. Maakotkan huomioimiseksi tuulivoimarakentamisen suunnittelussa ja rakentamisessa Jyväskylän yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitokselta tilattiin kaksiosainen selvitys.

Tutkimuksen ensimmäisessä osassa tunnistettiin **maakotkan esiintymisen painopistealueita** Keski-Suomen maakunnan alueelta. Työssä käytettiin kotkan 41 pesäpaikalta kerättyä ympäristömuuttuja-aineistoa, jonka avulla luotiin Maksimientropiamalli (MaxEnt) koko maakunnan alueelle. Paikkatietoon sidottujen ympäristömuuttujien avulla mallilla tuotettiin ennuste kotkalle parhaiten sopivien elinympäristöjen esiintymisestä koko maakunnan alueella. Parhaaksi osoittautuneessa mallissa käytettiin 13 ympäristömuuttujaa, joista merkittävimpiä olivat rakennusten tiheys, asuinrakennusten etäisyys, isojen teiden etäisyys ja Zonation 2018 -taso (monimuotoisuuden kannalta arvokkaat elinympäristöt).

Työn lopputuloksena saatiin edellisen sivun kuvassa esitelty kartta-aineisto, jossa osoitetaan maakotkalle soveltuvien elinympäristöjen painopistealueet Keski-Suomessa. Maakotkalle parhaiten soveltuvat elinympäristöt painottuvat maakunnan luoteisosiin Multian ja Pihtiputaan väliselle alueelle. Raporttiin voi tutustua Keski-Suomen liiton [verkkosivuilla](#).

Tutkimuksen toisessa osassa mallinnettiin tiedossa olevien Keski-Suomen **maakotkareviirien käyttöä**. Tutkimukseen otettiin mukaan kaikki viimeisen 10 vuoden aikana käytössä olleet pesäpaikat. Reviirit ovat suuria, mutta kotka ei käytä koko reviirialuetta tasaisesti. Työssä käytettiin päivitettyä RSF-mallia (Tikkanen ym. 2018), jonka pohjana oli viideltä reviiriltä kolmen vuoden aikana kerätty GPS-seuranta-aineisto. Mallissa käytettiin kahdeksaa testattua ympäristömuuttujaa. Tutkimuksen reviirimallinnuksen mukaan jokaisella reviirillä on selvä käytön ydinalue, jonka muoto ja koko kuitenkin vaihtelevat suuresti eri reviireillä. Lisäksi reviirien reunoilla esiintyy erillisiä käytön keskittymäalueita, jotka usein ovat hyviä saalistusalueita. Kotkan pesäpaikkatietojen arkaluontoisuuden takia osatutkimuksesta valmistunut raportti karttoineen on tarkoitettu vain viranomaiskäyttöön.

3.4 Keski-Suomen metsäpeuraselvitys

Metsäpeura on luontodirektiivin laji, joka on luokiteltu Suomessa silmälläpidettäväksi (NT). Suomessa metsäpeuralla on kaksi osapopulaatiota: Kainuussa ja Suomenselän alueella. Suomenselän kanta on peräisin 1980-luvun alun Kainuusta Salamajärvelle siirretyistä kahdeksasta yksilöstä.

Metsäpeura käyttää vuosikierron aikana erillisiä kesä- ja talvilaitumia sekä vaeltaa niiden välillä vuosittain usein samoja reittejä käyttäen.

Keski-Suomen liitto tilasi Luonnonvarakeskukselta (Luke) maakunnallisen metsäpeuraselvityksen. Selvityksen ensimmäisessä osassa tarkasteltiin Keski-Suomen metsäpeura-alueita, jotka on jaettu neljään jaksoon: kesälaidunalueet (vasanhoitojakso), talvilaidunalueet, syksyisen kiima-ajan ja syysvaelluksen alueet sekä kevätkuullusalueet. Selvitys perustuu Suomenselällä GPS-pannoilla merkittyihin metsäpeuravaatimien kaukokartoitusaineistoon.

Keski-Suomessa metsäpeuran esiintyminen painottuu vahvasti maakunnan länsi- ja pohjoisosiin. Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen yhtenäinen vasomisalue on Suomenselän populaation kaikista merkittävin alue (kuva seuraavalla sivulla), jolla asuu suurin osa koko EU:n alueen peuroista (n. 1 500 yksilöä). Pääosa Keski-Suomen metsäpeuroista asuu Kyyjärven, Kivijärven, Kinnulan ja Pihtiputaan erämaisilla alueilla. Kaikkein merkittävimmät osat sijaitsevat Salamajärven kansallispuistossa ja sen ympärillä Kivijärven itäpuolella sekä Kinnulan ja Pihtiputaan välisellä erämaisella alueella.

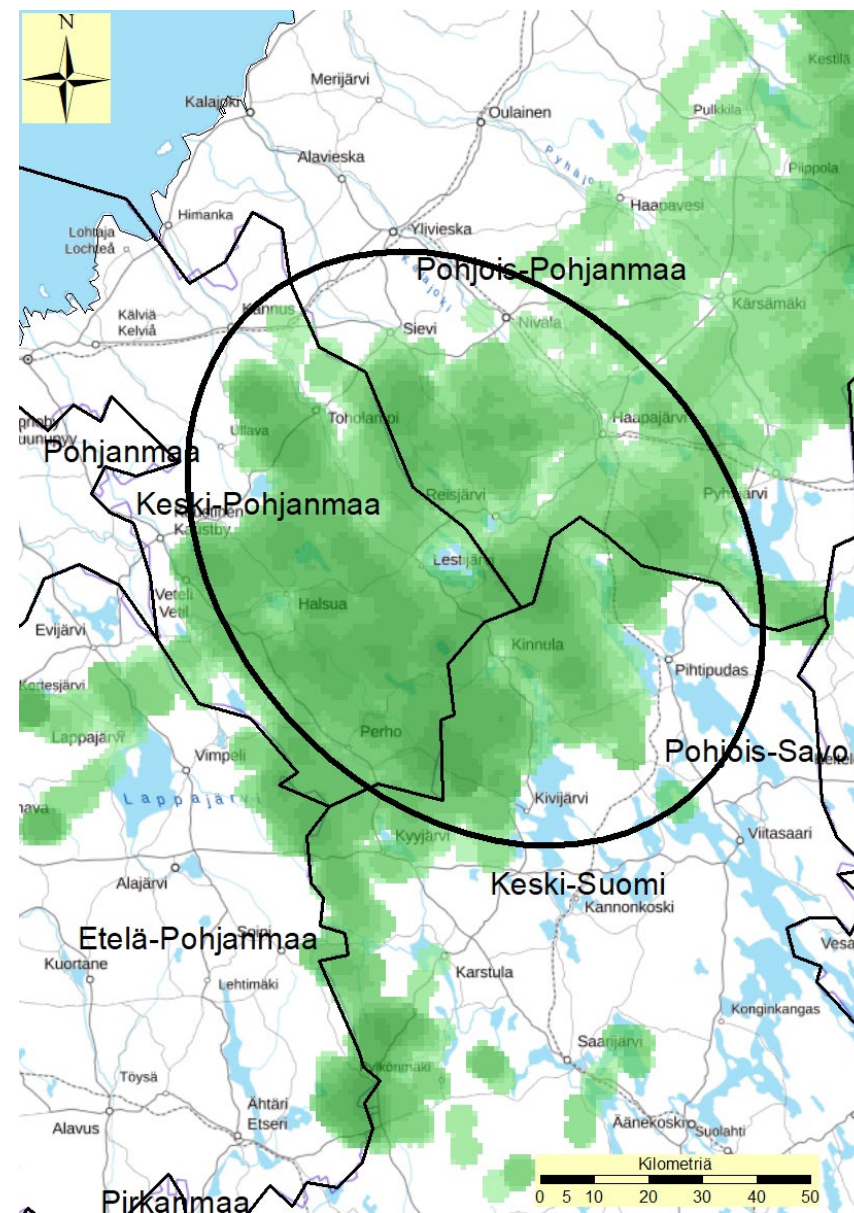
Keski-Suomen peurat kerääntyvät alkutalveksi Kivijärven ja Kyyjärven alueelle. Lopputalvesta Keski-Suomen alueelle jää vain muutamia yksilöitä. Maakunnan merkittävimmät vaellusajan kerääntymät sijaitsevat maakunnan rajan tuntumassa Soini-Kyyjärvi-Perho välisellä alueella.

Selvityksen toinen osa on Luken asiantuntija-arviointi Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotukseen ehdolla olevien tuulivoima-alueiden vaikutuksista metsäpeuraan. Arvioinnissa keskityttiin tuulivoiman suoriin häiriövaikutuksiin lähinnä kesän lisääntymiskauden aikana. Arvioinnin johtopäätöksen mukaan, jos kaikki luonnosvaiheen tuulivoimalasuunnitelmat realisoituvat Keski-Suomessa, niin maakunnan metsäpeurakannan ydinalue muuttuu pääosin häiriöalueeksi ja kanta heikkenee varsinkin pitkällä aikavälillä. Erityisesti arvioinnissa nostettiin esiin Salamajärven alueen ympäristö ja Kinnula–Pihtiputaan rajaseutu elintärkeänä peuran lisääntymiselinympäristönä.

Luonnonvarakeskuksessa on tekeillä laajempi selvitys tuulivoiman vaikutuksista metsäpeuralle. Tuulivoimarakentamisen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on syytä huomioida tämän selvityksen tulokset sen valmistuttua.

3.5 Natura-vaikutusten arviointi

Maakuntakaavan toteuttaminen ei saa yksistään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon (luonnonsuojelulaki). Maakuntakaavaluonnoksesta tehdyssä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa todettiin, että maakuntakaavasta on tuulivoima-alueiden osalta syytä tehdä varsinainen Natura-arviointi. Kauniskankaan tuulivoima-alue poistettiin kaavan jatkovalmistelusta ja Natura-arvioinnista tarveharkinnan perusteella. Natura-arvioinnin tekijäksi valittiin Latvasilmu osk.

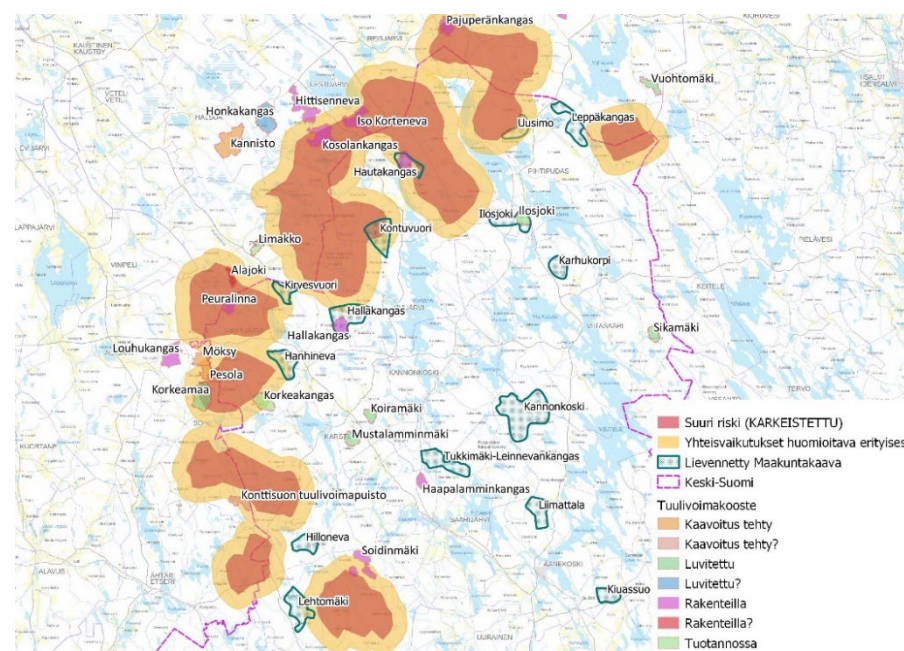

Natura-arvioinnin mukaan maakuntakaavaluonnoksen tuulivoima-alueet aiheuttavat itsessään merkittävän haitan kynnyksen ylittymisen kuudella Natura-alueella, koska kohtalaisia tai suuria vaikutuksia kohdistuu moniin ko. Natura-alueiden suojeluperusteena oleviin lajeihin. Lisäksi, kun otetaan huomioon maakuntakaavaan kuulumattomat muut tuulivoimahankkeet, merkittävän haitan kynnyks voi ylittyä yhteisvaikutuksien kautta neljällä muulla Natura-alueella. Maakuntakaavaluonnoksen tuulivoima-alueista seitsemän (Kettukangas, Hautakangas, Lehtomäki, Kirvesvuori, Kontuvuori, Hanhineva ja Hallakangas) aiheuttavat merkittävää haittaa jo yksistään. Korkeakankaan tuulivoima-alue aiheuttaa merkittävää haittaa vain yhteisvaikutusten kautta.

Koska maakuntakaavan arvioitiin aiheuttavan merkittävää haittaa Natura-alueille, tarvittiin lieventämistoimenpiteitä. Ainoa riittäväksi arvioitu lieventämistoimenpide oli maakuntakaavan tuulivoima-alueiden poistaminen ja rajausten pienentäminen lajistiedon perusteella herkimmiksi arvioiduilla riskivyöhykkeillä. Natura-arvioinnin takia tuulivoima-alueista poistettiin kaksi (Kettukangas ja Korkeakangas) ja rajausta pienennettiin kuudella alueella. Lieventämistoimenpiteiden jälkeen yksikään maakuntakaavan tuulivoima-alue ei yksistään aiheuta merkittävää haittaa Natura-alueille. Kun yhteisvaikutuksiin huomioidaan vain sellaiset muut tuulivoimahankkeet, jotka ovat jo toteutuneet, rakenteilla tai yleiskaavalla hyväksytyt, Hanhinevan alue aiheuttaa merkittävää haittaa. Yhteisvaikutushaitta kohdistuu kahdelle Natura-alueelle (FI0900043 Saarisuo–Valleussuo–Löytösuo–Hirvilampi ja FI0900093 Haukisuo–Härkäsuu–Kukkoneva).

Lieventämistoimenpiteinä tarkasteltiin myös maakotkan ja metsäpeuran ydinalueiden kannalta tuulivoimahankkeiden sijoittamiselle ja toteuttamiselle muodostuvia riskialueita.

Keskeisimmillä ydinaluevyöhykkeillä jo yksittäisen hankkeen toteutuminen on suuri riski. Lisäksi on vyöhykkeitä, joilla erityisesti tuulivoimarakentamisen yhteisvaikutukset on otettava huomioon. Näille vyöhykkeille sijoittuvat Natura-alueet ympäristöineen muodostavat verkoston, joilla kotkan ja metsäpeuran säilyminen pitäisi pystyä turvaamaan (kuva alla).

Loppuvaiheessa Natura-arviointiin otettiin mukaan Lehmikorven, Tukkimäen ja Uusimon tuulivoima-alueet, joita esitettiin uusina alueina mukaan maakuntakaavan ehdotusvaiheeseen ja alueista oli tehty Natura-arvioinnin tarveharkinta / varsinainen Natura-arviointi. Tehdyt arvoinnit käytiin maakuntakaavan Natura-arviointiprosessissa läpi, jotta voitiin varmistua niiden yhteismitallisuudesta maakuntakaavaluonnoksen Natura-arvioinnin kanssa, sekä arvioida aiheuttaako kyseessä olevien alueiden lisäys yhteisvaikutuksia muiden maakuntakaavaluonnoksen tuulivoima-alueiden kanssa. Tukkimäkeä ja Uusimoa koskevien rajausmuutosten jälkeen kaikki kolme uutta aluetta todettiin soveltuvan Natura-arvioinnin osalta maakuntakaavaan.

Varsinaiseen kaavaehdotukseen lisäalueena mukaan otetusta Konneveden Miilukankaan tuulivoima-alueesta on tehty Natura-arvioinnin tarveharkinta, jonka mukaan tuulivoima-alue ei vaadi varsinaista Natura-arviointia. Keski-Suomen ELY-keskus on antanut tarveharkinnasta kannanottonsa. ELY-keskus toteaa kannanotossaan, että hankkeella ei tule olemaan merkittäviä haittavaikutuksia kyseisen Natura-kohteen valintaperusteena oleviin lajeihin, ja tuulivoimahankealueen soveltuvuus tuotantoon on mahdollista alustavasti arvioida maakuntakaavatasolla olemassa olevan tiedon perusteella.

Keski-Suomen ELY-keskuksen Natura-vaikutusten arvioinnista 31.8.2023 antaman lausunnon takia Kinnulassa ja Kivijärvellä sijaitseva Kontuvuoren tuulivoima-alue poistettiin ehdotusvaiheessa kaavasta Salamajärven Natura-alueen metsäpeuralle aiheuttaman merkittävän haitan takia. Myös Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus ehdotti Natura-vaikutusten arvioinnista 26.10.2023 antamassa lausunnossaan Kontuvuoren poistamista.

Kontuvuoren poistamisen jälkeen Kirvesvuoren ja Hallakankaan tuulivoima-alueiden yhteisvaikutukset Salamajärven Natura-alueen suojeluperustelaji metsäpeuraan arvioitiin uudelleen (Natura-arvioinnin täydennys). Keski-Suomen ELY-keskuksen Natura-arvioinnin täydennyksestä 20.10.2023 antaman lausunnon mukaan Kirvesvuoren ja Hallakankaan tuulivoima-alueiden ei voida katsoa aiheuttavan todennäköisesti merkittävää heikennystä Salamajärven Natura-alueen suojeluperustelaji metsäpeuralle. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus katsoo Natura-arvioinnista antamassa lausunnossaan, että Kirvesvuoren yhteisvaikutuksia Pohjoisnevan ja Hötölamminnevan suojeluperusteena olevaan metsäpeuraan tulee huomioida ja alue tarpeen mukaan poistaa kaavasta.

Hanhinevan tuulivoima-alueesta Keski-Suomen ELY-keskus totesi Natura-arvioinnista antamassa lausunnossaan, että lievennetyistä rajausversioista enintään vaihtoehdot S1 ja S3 ovat toteutettavissa. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen lausunnon mukaan Hanhinevan poistamista tulee harkita.

Natura-arvioinnista ja ELY-keskusten antamista lausunnoista pidettiin työneuvottelu 6.11. Kannanottonaan Keski-Suomen ELY-keskus esitti, ettei sillä ole lisättävää Kontuvuoren, Kirvesvuoren, Hallakankaan ja Hanhinevan osalta Natura-arvioinnista ja Natura-arvioinnin täydennyksestä antamiin lausuntoihinsa. Hanhinevan osalta Etelä-Pohjanmaan ELY piti hyvänä linjauksena, että Natura-arvioinnissa esitetyistä vaihtoehdotkaisuista enintään S1 ja S3 ovat toteutettavissa. Metsäpeuran vaellusreittejä ja lisääntymisalueiden häiriintymättömyyttä Pohjoisnevan ja Hötölamminnevan Natura-alueilla voidaan Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen mukaan turvata ainoastaan poistamalla myös todennäköisesti merkittäviä yhteisvaikutuksia aiheuttava Kirvesvuori kaavasta.

Työneuvottelun jälkeen Hanhinevan tuulivoima-alueen rajausta tarkistettiin lievennetyn S1 rajausvaihtoehdon mukaiseksi. Kirvesvuoren alue säilytettiin maakuntakaavassa, mutta kaavamääräystä tiukennettiin metsäpeuran takia. Kirvesvuoren sisällyttäminen maakuntakaavaan katsottiin mahdolliseksi, koska alue jää lähimmillään noin 8,5 km päähän Hötölamminnevan ja Pohjoisnevan Natura-alueista (vrt. Luonnonvarakeskuksen käyttämä 5 km häiriövyöhyke). Epävarmuustekijäksi jää mahdollinen vaellusreittien häiriintymättömyys. Kirvesvuori sijoittuu kuitenkin laajan vaellusalueen eteläreunalle ja epävarmuutta on lisäksi pienennetty kaavamääräyksellä, jolla ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua voimaloiden korkeuden ja sijoittelun osalta.

3.6 Vaikutukset Keski-Suomen maakotkapopulaatioon

Työssä arvioitiin olemassa oleviin tietoihin perustuen maakuntakaavaehdotuksen 2040 vaikutuksia Keski-Suomen maakotkapopulaatioon. Pohjatietona oli maakuntakaavaluonnoksen Natura-arviointia varten tehty tarkastelu maakotkasta. Koko kaavan vaikutusta maakotkapopulaatioon tarkennettiin käsittämään kaikki Keski-Suomen alueen maakotkareviirit ja potentiaaliset elinalueet. Maakotkareviirien tarkastelussa otettiin huomioon myös kaksi uutta / uudelleen asuttua reviiriä, vaikka niistä ei vielä ollut käytettävissä elinympäristömallin tietoa.

Arvioinnissa huomioitiin yhteisvaikutuksina maakunnan alueen ja reviirien vaikutusalueen muut tuulivoimahankkeet, jotka ovat toteutuneet tai jo luvitettuja. Kokonaistilannetta arvioitiin myös

tiedossa olevien kaikkien käynnissä olevien hankkeiden kannalta, jotta maakotkaan kohdistuviin yhteisvaikutuksiin osataan varautua. Arvioinnissa huomioitiin maakuntakaavoitusta varten tehty sähkönsiirtoreittien selvitys ja sijoittuminen.

Törmäysmallinnukset päivitettiin maakuntakaavan ja muiden hankkeiden osalta. Törmäysriskin vaikutuksia arvioitiin yksittäisten reviirien kohdalla ja populaatiotasolla. Arviointi noudattaa syksyllä 2022 julkaistu metsähallituksen ohjeistusta maakotkaan kohdistuvien vaikutusten arvioinnista. Törmäysvaikutusten lisäksi arvioitiin vaikutuksia soveltuvien nykyisten ja potentiaalisten elinalueiden menetyksen kannalta, sillä on mahdollista, että törmäysriskiä suuremmat vaikutukset muodostuvat voimaloiden välttämisestä ja elinalueiden menetyksistä. Lievennystoimia arvioitiin koko kotkapopulaation kannalta.

Arvioinnin mukaan maakuntakaavaehdotuksen tuulivoima-alueet eivät aiheuta merkittävää haittaa Keski-Suomen maakotkapopulaatiolle tai yksittäisille reviireille. Kohtalaisen tai vähäisen haitan kynnyks ylittyy tosin useilla reviireillä. Yhteisvaikutuksia muodostuu toteutuneiden ja luvitettujen hankkeiden kanssa. Erityisesti Vahangan reviirille kohdistuu jo melko suuri riski ja varovaisemman arvion mukaan merkittävä haitta.

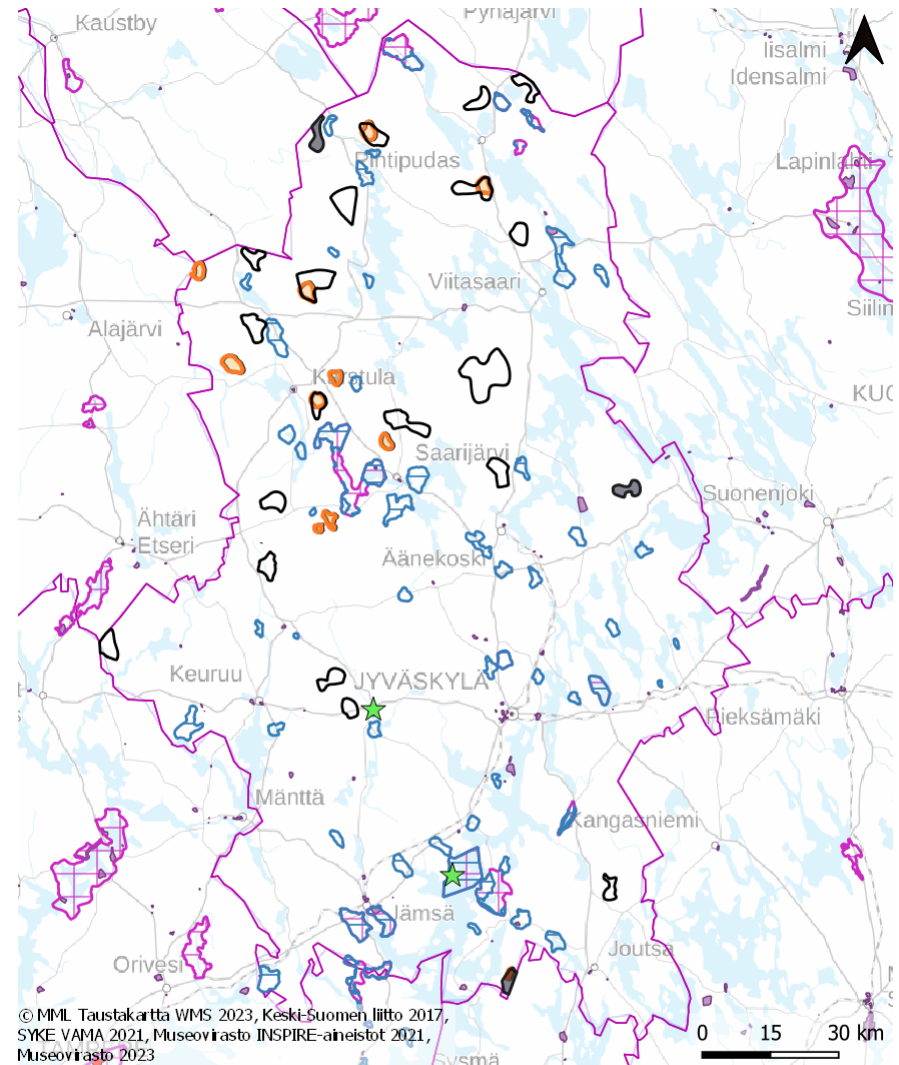
Tuulivoimahankkeita on suunnitteilla paljon juuri maakotkareviireille. Koska useiden maakuntien alueella lajiin kohdistuu jo voimakkaita haitallisia vaikutuksia, myös Keski-Suomen lähialueilla, tulisi tuulivoimarakentamista välttää kotkareviirien alueella. Muutoin on todellinen vaara, että nykyisellään varovaisessa kasvussa ollut uhanalainen maakotkakanta ei kestä elinalueiden menetyksiä ja törmäyksistä koituvaa haittaa ja alkaa taantua.

3.7 Tuulivoiman maisemavaikutukset

Tuulivoima-alueiden merkittävimpiä vaikutuksia on niiden visuaalinen muutosvaikutus maisemaan. Tuulivoiman maisemavaikutusten selvittäminen on edellytys tavoitteelle osoittaa seudullisesti merkittävälle, nykyiset tekniset lähtökohdat huomioon ottaen tuulivoimatuotannolle sopivia alueita ihmisten, luonnon ja maiseman kannalta kestäväällä tavalla.

Arvioinnin lähtökohtana on ollut maakuntakaavan yleispiirteisyyden ja tavoitevuoden huomioiva varovaisuusperiaate: On pyritty arvioimaan suurin mahdollinen vaikutus ja kokonaisuuden yhteisvaikutukset. Suurimman mahdollisen vaikutuksen pohjalta selvityksissä on annettu suunnitteluohjeet vaikutusten lieventämiseksi. Ohjeet on huomioitu mm. tuulivoimamerkintöjen rajausmuutoksina ja aluekohtaisissa suunnittelumääräyksissä. Arviointimenettelyn tavoitteena oli, että maakuntakaavan tv-merkintöjen ja suunnittelumääräysten avulla yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjataan siten, että merkittäviä haitallisia maisemavaikutuksia ei aiheudu.

Arvioitava kokonaisuus on muuttunut kaavaprosessin edetessä. Tv-alueita on jäänyt pois tarkempien selvitysten perusteella, ja tarkasteluun on noussut uusia alueita. Selvitysten lähtökohtana olivat maakuntakaavan luonnosvaiheen tarkasteluissa mukana olleet tv-alueet. Ehdotusvaiheen selvitysten perusteella maakuntakaavaan nousi neljä uutta aluetta. Kokonaisarvio maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden maisemavaikutuksista on tehty ns. viranomaisehdotuksen pohjalta, huomioiden lisäksi viranomaiskuulemisen perusteella tarkasteluun nousseet kolme uutta aluetta (FCG Oy).

Maisema- ja kulttuurialueet

- Keski-Suomen maakuntakaava 2040 tv-alueet
- Tuulivoimaosayleiskaava-alueet
- Täydennysalueet
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- RKY 2009 -alueet
- Maakunnallisesti merkittävät maisema-alueet
- UNESCO-Maailmanperintökohteet

Edellisen sivun kuvassa on arvioidut tv-alueet ja muut toteutuneet tuulivoima-alueet, arvokkaat maisema-alueet ja rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) sekä Unesco-kohteet (FCG Oy).

Maiseman herkkyysanalyysi

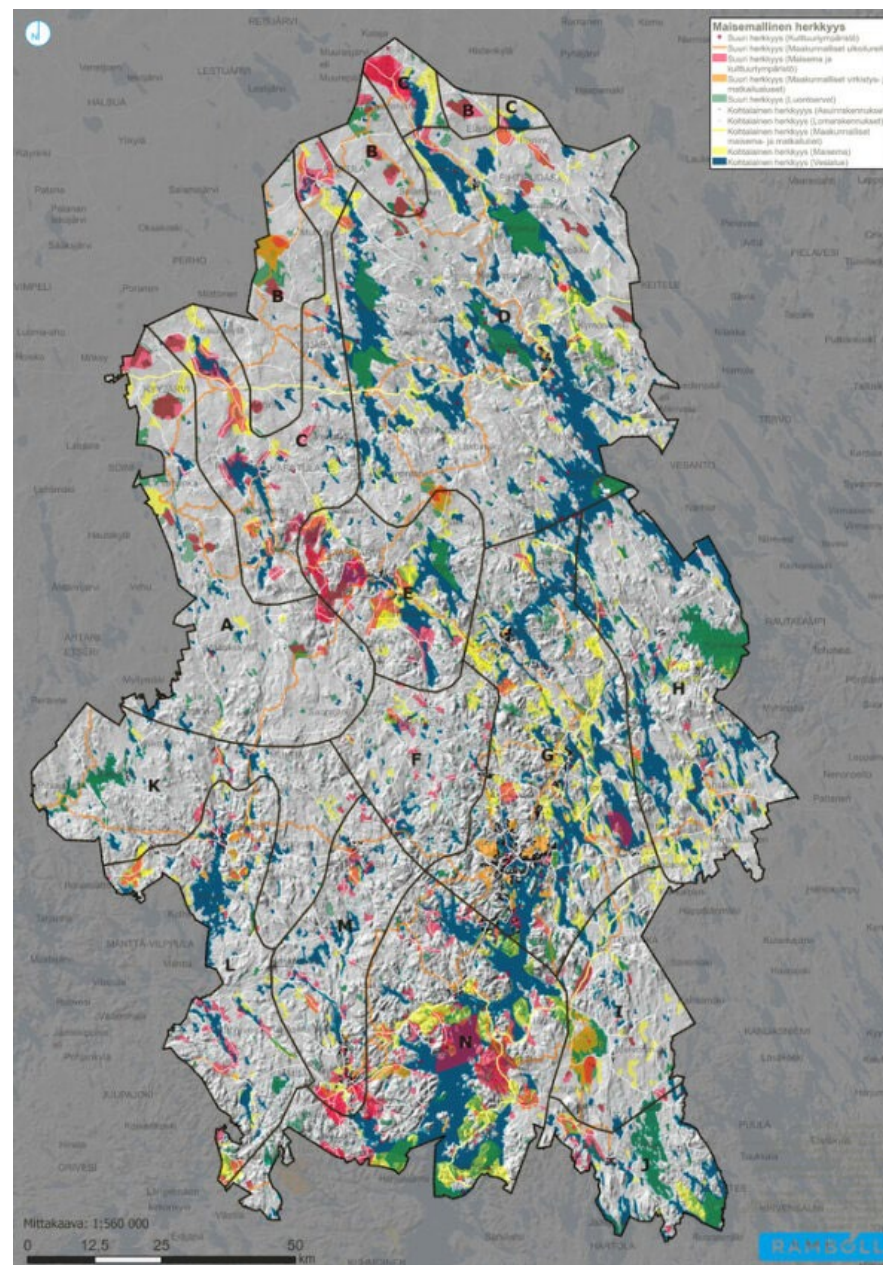
Maisemavaikutusten arvioinnin pohjaksi laadittiin Keski-Suomen maiseman ominaispiirteitä, maisematyyppejä ja suuren ja kohtalaisen herkkyuden alueita kuvaava maiseman herkkyysanalyysi.

Analyysi määriteltiin huomioiden keskisuomalaiset maisemalliset painoarvot: Kulttuuriympäristöarvot, maisema-alueet ja -arvot, kansallispuistot ja luontoarvot, vesialueet, matkailu ja virkistyskäyttö sekä asuminen ja loma-asuminen. Kuvan kartalla on esitetty suuren herkkyuden alueet punaisella ja oranssilla ja luontoarvot vihreällä, kohtalaisen herkkyuden alueet keltaisella ja vesialueet sinisellä (kuva Ramboll Oy).

Näkyvyysanalyysit ja vaikutuksen suuruus

Maisemavaikutusten kohdentumista on tutkittu näkyvyysanalyysien perusteella. Tuulivoima-alueille on sijoitettu ns. hilamallilla suurin mahdollinen määrä kokonaiskorkeudeltaan 350 metriä korkeita voimaloita (torni 225 m, lavan pituus 125 m). Mallinnus on suurinta mahdollista vaikutusta hakeva teorettinen yleistys ja sopii parhaiten laajojen näkyvyysalueiden tunnistamiseen, kuten avosuot, pellot ja järvet.

Maisemavaikutuksen suuruutta arvioitu näkyvyyden kohdistuessa herkimille alueille. Vaikutusten suuruuden arvioimisessa on käytetty apuna etäisyysvyöhykkeitä: Lähivaikutusalue 0–6 km ja kaukovaikutusalue 6–20 km. Näkyvyysanalyysien lisäksi vaikutusten laajuutta ja suuruutta on havainnollistettu valokuvasovitteina laadittujen havainnekuvien perusteella.

Havainnekuvien havaintopisteet määriteltiin maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävimpiin ja herkimpiin kohteisiin, joissa myös oli arvioitavissa vaikutus ihmisiin.

Maisemavaikutusten merkittävyys

Maisemavaikutusten merkittävyyttä on arvioitu suhteessa kohteen herkkyyteen ja suhteessa vaikutuksen suuruuteen tuulivoima-aluekohtaisesti sekä yhteisvaikutusten arviointina. Arvioinneissa on huomioitu maakuntakaavan yleispiirteisyys ja keskitytään vähintään seudullisesti merkittäviin vaikutuksiin.

Merkittävimmät vaikutukset

Tuulivoiman merkittävimmät maisemavaikutukset keskittyvät Pohjoiseen Keski-Suomeen. Päijänteen vesialueille ei kohdistu juuri ollenkaan tuulivoima-alueiden näkyvyysalueita 0–20 km etäisyydellä. Myöskään Jyväskylän kaupunkiseudun ympäristössä ei ole maisemaan vaikuttavia tuulivoima-alueita. Useille muille suuremmille järvenselille ulottuu maisemallisia vaikutuksia ja Alvajärvelle, Elämäjärvelle, Kivijärvelle ja Kyyjärvelle alueiden yhteisvaikutuksia.

Suurinta mahdollista vaikutusta mallintaneiden selvitysten perusteella kaavan ehdotukseen edenneen tuulivoima-aluekokonaisuuden merkittävimmät maisemavaikutukset ennen vaikutuksia lieventäviä toimenpiteitä olisivat aiheutuneet Hautakankaan ja Pitkälänvuoren luonnosvaiheen mukaisista alueista ja ehdotusvaiheessa tarkasteluun nousseiden Miilukankaan ja Tukkimäen tuulivoima-alueista. Suurimman osan vaikutuksen merkittävyys arviointiin lähtökohtaisesti kohtalaiseksi. Vähäisimmän vaikutuksen merkityksen tuulivoima-alue Karhukorpi sijoittuu muuta hieman etäämmälle arvoalueista, isoimmista järvistä ja muista maisemallisesti herkistä alueista.

Erityisesti maakunnan luoteisosiin sijoittuvilla alueilla on yhteisvaikutuksia. Kirvesvuoren, Lehmikorven, Leppäkankaan ja Uusimon alueiden vaikutukset ulottuvat selkeimmin naapurimaakuntien puolelle.

Vaikutusten lieventäminen

Maisemavaikutusten arviointiraporteissa annettiin suunnitteluohjeet vaikutusten vähentämiseksi aluekohtaisesti. Maakuntakaavassa 2040 selvitysten osoittamia suurimpia mahdollisia maisemavaikutuksia on lievennetty tv-merkintöjen rajauksia muuttamalla ja yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavilla suunnittelumääräyksillä. Lisäksi ratkaisussa on huomioitu kaavaprosessin eri vaiheissa saatu palaute.

Maakuntakaavan 2040 tuulivoima-alueiden 6 km lähivaikutusalueiden ulkopuolelle jäävät Etelä-Konneveden ja Salamajärven kansallispuistot, Salamajärven luonnonpuisto sekä pääosin Leivonmäen kansallispuisto. Pyhä-Häkin kansallispuistoon ulottuu osin Tukkimäen ja pieneltä osin Kannonkosken 6 km vaikutusalue. Pitkälänvuoren 6 km vaikutusalueelle jää Unesco-kohde Petäjaveden vanha kirkko. Kolme valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita jää ainakin osin lähivaikutusalueille, merkittävimmin Pihtiputaan pika-asutusmaisemat, joista Kortteisen alueelle kohdistuu yhteisvaikutuksia. Kymmenen maakunnallisesti arvokasta maisema-alueita on osin lähivaikutusalueilla.

Kannonkosken, Mustalamminmäen, Tukkimäen, Hautakankaan, Hallakankaan, Miilukankaan, Hanhinevan, Kirvesvuoren, Pitkälänvuoren, Leppäkankaan, Uusimon, Hillonevan, Lehtomäen, Karhukorven ja Liimattalan tv-alueiden rajauksissa on huomioitu tarve lieventää maisemavaikutuksia. Maisemavaikutukset on huomioitu tv-merkinnän määräyksessä.

Lisäksi on annettu tarkempia aluekohtaisia suunnittelumääräyksiä, jotka velvoittavat yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan vaikutukset maailmanperintöön, arvokkaille maisema-alueille ja valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun ympäristöön ja kansallispuistojen matkailu- ja virkistyskäyttöön. Toteutettavien tuulivoimaloiden korkeutta rajoittaa myös Jyväskylän lentoaseman lentoliikenteen korkeusrajoitusalue (462 m mpy), jolle jäävät Liimattalan, Penkkisuon, Pitkälänvuoren ja osittain Tukkimäen alueet.

Petäjaveden Pitkälänvuoren alueelle on vireillä olevan tuulivoimahankkeen ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä laadittu Unesco-maailmanperintökohteen maailmanperintötunnuksen perusteena oleviin arvoihin liittyvä vaikutusten arviointi, HIA (Heritage Impact Assessment). Arvioinnin tulokset on huomioitu maakuntakaavan maisemavaikutusten arvioinnissa ja maakuntakaavan Pitkälänvuoren tv-alueen aluekohtaisessa tarkentavassa suunnittelumääräyksessä.

Koonti maisemavaikutusten kohdentumisesta

Koonti Maakuntakaavan 2040 maisemavaikutusten arvioinnista, vaikutusten kohdentumisesta ja vaikutuksia lieventävistä toimenpiteistä on esitetty taulukoissa 1 ja 2, Liite 2.

Taulukoissa kuvataan lähtötilanne (suurin mahdollinen vaikutus) ja kaavan mukainen ratkaisu. Lähtötilannetta kuvaavassa taulukossa on esitetty selvitysten perusteella annetut suunnitteluohjeet vaikutusten lieventämiseksi. Maakuntakaavan ratkaisua kuvaavassa taulukossa on merkitty ne kohteet, joihin vaikutusten lieventäminen (muutos) on suoraan kohdentunut. Taulukoissa esitetään vaikutukset lähialueilla 0–6 km. Maakuntakaavaratkaisun merkinnöissä ja suunnittelumääräyksissä on huomioitu maakuntakaavan yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaava vaikutus

siten, että merkittäviä haitallisia maisemavaikutuksia ei aiheudu.

Maisemavaikutusten selvitykset

Maisemaselvitykset ja vaikutusten arvioinnin ehdotusvaihetta varten on toteuttanut Ramboll Oy. Työtä on ohjannut asiantuntijaryhmä, jossa oli Keski-Suomen kuntien, ELY-keskuksen, Keski-Suomen museon ja Keski-Suomen liiton edustus. Ehdotusvaiheen valmistelun aikana on lisäksi tehty maisemavaikutusten selvitykset ja arvioinnit neljälle uudelle tuulivoimatuotantoon soveltuvalla alueella, Lehmikorpi, Tukkimäki, Uusimo ja Miilukangas. Selvitykset on toteutettu noudattaen samoja periaatteita kuin Rambollin toteuttamissa arvioinneissa. Myös yhteisvaikutukset ja maakuntakaavan tuulivoima-aluekokonaisuus on huomioitu. Muita tuulivoima-alueita on huomioitu selvitysten ajankohdan tietopohjan perusteella.

Keuruun Lehmikorven ja Saarijärven ja Karstulan Tukkimäen alueiden maisemavaikutusten arvioinnin on laatinut Sweco Oy. Pihtiputaan Uusimon alueen maisemavaikutusten arvioinnin on laatinut Nomaji maisema-arkkitehdit Oy (FCG Oy) ja Konneveden Miilukan kaan arvioinnin Envineer Oy.

Lisäksi on kesällä 2023 laadittu maakuntakaavan merkintöjen ja määräysten kokonaisvaikutusten arviointi (FCG Oy).

Arvioinnin tueksi on laadittu selvitys Maisemaan sidotut muinaisjäännökset (Keski-Suomen museo, Kumpulainen 2021). Maisemaan sidotut muinaisjäännökset on huomioitu osana vaikutusten arviointia.

Kaikki aiemmat selvitykset huomioivan kokonaisvaikutusten arvioinnin keskeiset tulokset on esitetty kohdassa 7.4 Tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi.

3.8 Sähkösiirron selvitys

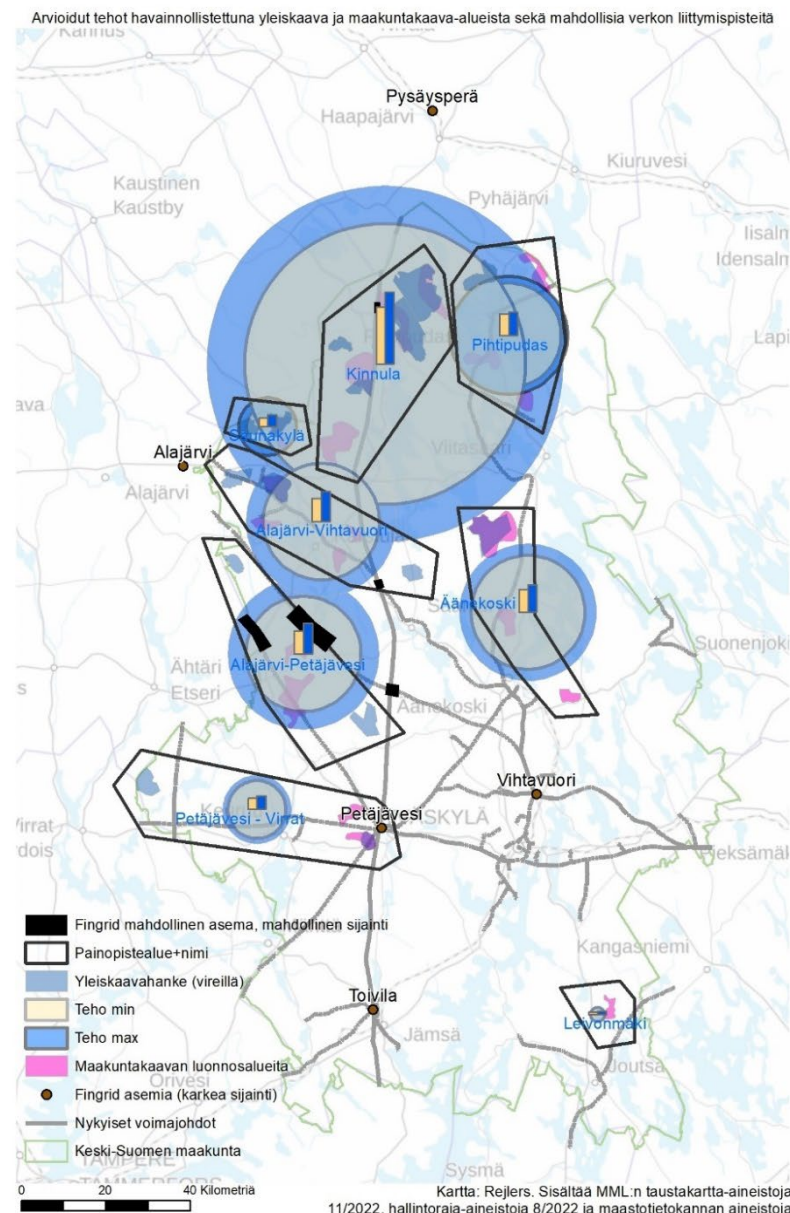
Sähkösiirron selvitys on toteutettu kaavaluonnoksen pohjalta ja lisäksi on huomioitu tiedossa olleita tuulivoimahankkeita. Selvityksen on laatinut Rejlers Finland Oy. Ohjausryhmässä oli Keski-Suomen kuntien, ELY-keskuksen, naapurimaakuntien, Fingrid Oy:n ja Keski-Suomen liiton edustus.

Sähkösiirron selvityksessä laadittiin maakunnan kattava näkemys sähkösiirron, kantaverkon ja alueverkon kapasiteetista ja vahvistamistilanteesta ja määritettiin kaavaluonnoksen ja muiden tuulivoimahanketietojen, sähkösiirron ja liittymismahdollisuuksien perusteella sähkösiirron painopistealueet (kuva).

Lisäksi esitettiin sähkösiirron merkittävimmät arvioidut vaikutukset painopistealueittain.

Seudullisesti merkittävän tuulivoimantuotannon edellytyksiin vaikuttaa huomattavasti sähkösiirron kokonaisuus ja edellytykset liittyy tuulivoima-alueita alue- ja kantaverkkoon. Sähkösiirron kokonaisuus vaikuttaa osaltaan maakuntakaavassa 2040 osoitettavien seudullisesti merkittävien tuulivoimaloiden alueiden sijoittumiseen ja niiden toteutumisedellytyksiin. Sähkösiirron kokonaisuus liittyy myös tuulivoiman yleiseen hyväksyttävyyteen sekä vaikutuksiin, jotka kohdistuvat metsäbiotalouteen pohjautuvan maakunnan elinkeinonharjoittamisen edellytyksiin.

Selvityksen perusteella sähkösiirron kapasiteetista voi tulla hetkellistä puutetta, mutta voimalinjojen vahvistaminen ja uudet sähköasemat helpottavat aikanaan tilannetta. Etenkin maakunnan itäosassa johtokäytävistä voi tulla pitkiä.

Liittymismahdollisuudet kantaverkkoon edellyttävät osin voimalinjojen vahvistamista sekä uusien sähköasemien rakentamista. Näiden toteutuminen vaatii useampia vuosia. Selvityksen perustella voitiin todeta, että voimassa olevassa maakuntakaavassa esitetty voimajohtoverkko on ajan tasalla ja se vastaa Fingridin verkkovision 2040 mukaista tilannetta. Voimalinjojen vahvistaminen ei edellytä uusien johtolinjojen esittämistä maakuntakaavassa.

Maakuntakaavan määräyksiin on lisätty sähkönsiirron suunnittelun huomioiminen osana tuulivoiman suunnittelua sekä määräys sähkönsiirtolinjojen toteuttamisesta luontovaikutusten sekä maa- ja metsätalouden harjoittamisen kannalta mahdollisimman vähäisin vaikutuksin.

Voimajohtoverkko on lisätty Maakuntakaavan 2040 pohjakartta-aineistoon maakuntakaavan havainnollisuuden parantamiseksi.

3.9 Tuulivoiman sosiaalinen hyväksyttävyyys

Osana maakuntakaavan laatimista haluttiin selvittää seudullisen tuulivoimarakentamisen edellytyksiä Keski-Suomessa sosiaalisen hyväksyttävyyden näkökulmasta. Selvitystyön toteutti Akordi Oy.

Selvitystyön ensimmäisissä vaiheissa Akordi Oy:n asiantuntijat kävivät kaavan valmisteluvaiheessa saadun palautteen läpi ja haastattelivat eri asiantuntijatahoja syventääkseen ymmärrystä maakuntakaavan tuulivoimakokonaisuuteen liittyvistä sosiaalisen hyväksyttävyyden haasteista. Työ jatkui kolmella asiantuntijatyöpajalla liittyen muiden maakuntien kokemuksiin, kaavaprosessin etenemiseen sekä matkailuun.

Osana selvitystyötä järjestettiin myös verkkopohjainen kansalaisraati, johon oli avoin ilmoittautumismahdollisuus. Tietoa mahdollisuudesta osallistua välitettiin myös valmisteluvaiheessa kaavaluonnoksesta palautetta antaneille. Kansalaisraadissa osallistujat pääsivät kahden viikon ajan keskustelemaan kahden yläteeman alla: tuulivoiman hyväksyttävyyys Keski-Suomeen sijoittuvana toimintana sekä maakuntakaavaprosessin luonne ja vaiheet tuulivoima-alueiden kaavoituksen osalta.

Kansalaisraadissa tunnistettiin tarve uusiutuvan energiatuotannon lisäämiselle, mutta osallistujat peräänkuuluttivat ensisijaisesti kuluksen vähentämistä. Suurin osa raatilaista näki, ettei tuulivoimaa tulisi rakentaa lisää Keski-Suomeen. Huolenaiheina osallistujat korostivat muun muassa tuulivoiman sijaitsemista liian lähellä asutusta tai vapaa-ajan ympäristöä, luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä, maisemavaikutuksia, tuulivoiman teknisiä haasteita/ongelmia sekä terveysvaikutuksiin liittyvää huolta. Seuraavan sivun taulukossa on esitetty kansalaisraadin osallistujien näkemykset tuulivoiman haitoista ja kuinka ne on huomioitu osana Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadintaa.

Selvitystyössä Keski-Suomen osalta tuulivoiman sosiaalisen hyväksyttävyyden kannalta keskeisiksi asiakysymyksiksi nousivat maakotkat, maisemavaikutukset, sähkönsiirto, puskurivyöhykkeet ja matkailu. Selvitystyön aikana todettiin myös, että maakuntakaavan taso ja ohjausvaikutus on osallisille monesti hankalasti hahmotettavissa. Tuulivoimarakentamisen ohjaus maakunnallisella tasolla koettiin kuitenkin tärkeäksi.

Näkemys haitasta	Huomiointi Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 valmistelussa
Metsien ja muiden luontokohteiden pirstaloituminen	Tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet sijoittuvat pääosin olemassa olevan yhdyskuntarakenteen jatkoksi. Koko maakuntaa koskevan yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavan suunnittelumääräyksen mukaan tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä vaikutukset ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen. Maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuva alue -merkinnän suunnittelumääräyksessä ohjataan sähkönsiirron suunnittelua tarkemmin: Sähköverkkoon liittymisessä on pyrittävä hyödyntämään olemassa olevia johtokäytäviä. Tuulivoima-alueiden liittämässä sähköverkkoon on pyrittävä hyödyntämään yhteisiä johtokäytäviä. Sähkönsiirtolinjat tulee toteuttaa luontovaikutusten sekä maa- ja metsätalouden harjoittamisen kannalta mahdollisimman vähäisin vaikutuksin.
Vaikutukset hiilinieluihin ja monimuotoisuuteen	Maakuntakaavan tuulivoimamerkintöjen vaikutuksia hiilinieluihin on arvioitu yleispiirteisellä tasolla kokonaisvaikutusten arvioinnissa (arvion mukaan muutos kohtalainen -). Tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet sijoittuvat pääosin olemassa olevan yhdyskuntarakenteen jatkoksi. Koko maakuntaa koskevan yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavan suunnittelumääräyksen mukaan tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä vaikutukset ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen.
Vaikutukset vesistöihin kuten pohjavesiin	Maakuntakaavassa ei osoiteta tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita pohjavesialueille. Lisäksi koko maakuntaa koskevan yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavan suunnittelumääräyksen mukaan tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset pinta- ja pohjavesiin.
Virkistysalueiden pirstaloituminen ja vaikutukset luonnossa liikkumiseen ja sen kokemukseen maisemassa ja äänimaailmassa (esim. retkeily ja matkailu)	Koko maakuntaa koskevan yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavan suunnittelumääräyksen mukaan tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset maisemaan, virkistykseen ja elinkeinoihin. Lisäksi alueita Höystösensuo, Kannonkoski, Miilukangas ja Tukkimäki koskien on annettu aluekohtainen tarkentava määräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön.
Tuulivoiman lähellä asumisen ja elämisen koetut vaikutukset ja terveyshaitat (ääni, maisema, valot) sekä kiinteistöjen arvon lasku	Maakuntakaavan laadinnassa yhtenä taustaselvityksenä on ollut paikkatietopohjainen puskurianalyysi, jossa on käytetty 1 km etäisyyttä vakituisiin ja vapaa-ajan asuntoihin. Koko maakuntaa koskevan yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavan suunnittelumääräyksen mukaan tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset asutukseen. Maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuva alue -merkinnän suunnittelumääräystä on tarkennettu melu- ja välkevaikutusten huomioimisella.

<p>Epäoikeudenmukainen maiden lunastusmenettely</p>	<p>Maakuntakaavalla ei ratkaista erityislainsäädännön piiriin kuuluvia asioita. Sähkönsiirtoon liittyvät kysymykset on huomioitu Keski-Suomen liiton edunvalvonnassa, mm. hallitusohjelmatavoitteissa keväällä 2023.</p>
<p>Epävarmuus: kaikkia tuulivoiman lyhyt- ja pitkäaikaisvaikutuksia tai yhteisvaikutuksia ei tunneta</p>	<p>Maakuntaliitot seuraavat yhdessä ja viranomaisten, kuten Ympäristöministeriön, kanssa tuulivoimarakentamiseen liittyvää kansallista tutkimustietoa. Epävarmuus on huomioitu soveltamalla varovaisuusperiaatetta kaavoituksessa.</p>

Vuorovaikutus kaavan luonnosvaiheessa sai selvityksessä pääasiassa myönteisiä arvioita. Selvitystyön mukaan hyväksyttävyyden kannalta tärkeää on se, miten saatu palaute näkyy kaavaehdotuksen ratkaisuihin ja perusteluissa ja kuinka hyvin pystytään osoittamaan saadun palautteen huomioon ottaminen sekä suhde tehtyihin muutoksiin ja toisaalta perustelemaan ne kohdat, joita ei ole otettu maakuntakaavassa huomioon. Maakuntakaavan hyväksyttävyyden vahvistaminen vaatii kansalaiskeskustelun lisäksi myös muita vuorovaikutuksen ja yhteistyön muotoja.

Sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyön keskeiset asiakysymykset on huomioitu kaavaratkaisun valmistelussa. Sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyössä esiin nousseita näkökulmia on hyödynnetty laadittaessa kaavan vaikutusten arviointeja. Maakuntakaavaehdotuksen vaikutuksista maakotkapopulaatioon laadittiin vielä erillinen selvitys, maisemavaikutusten arvioinnissa korostettiin matkailun, virkistyksen ja kansallispuistojen huomioimista.

Maakuntakaavoituksessa käytettävissä olevat työkalut ovat kaava-merkinnät ja määräykset. Sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyössä esiin nousseista asiakysymyksistä maakotkaan, maisemavaikutuksiin, sähkönsiirtoon, vaikutuksiin asutukseen ja matkailuun liittyen on annettu suunnittelumääräykset, jotka ohjaavat yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Lisäksi selvitystyön painotukset on huomioitu tuulivoima-alueiden rajausten muutoksissa.

Matkailuvaikutusten keskeisyys hyväksyttävyyden kannalta nousi esiin selvitystyön aikana. Keski-Suomen liitto on käynyt ehdotusvaiheen valmistelun aikana Visit Jyväskylä Regionin asiantuntijoiden kanssa läpi Keski-Suomen luontomatkailun tärkeimmät kohteet ja alueet ja niiden aseman suhteessa tuulivoiman sijoittumiseen. Matkailuvaikutus on huomioitu kaavaratkaisussa.

3.10 Hyvinvoinnin aluerakenteen tarkastelu

Hyvinvoinnin aluerakenteen elementit

Hyvinvoinnin aluerakenne kytkeytyy keskeisesti matkailun ja virkistysaluerakenteeseen ja reitistöihin. Sitä tukevat maakuntakaavan kulttuuriympäristön ja asumisen ja vapaa-ajan asumisen sekä matkailun ja virkistysaluerakenteen vetovoima-alueet ja osana vetovoimatekijöitä huomioidut hiljaiset alueet.

Keski-Suomessa on selvitetty myös luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä painopistealueita, metsätalouden kokonaiskestävyyden entistä parempaa huomioon ottamista sekä metsien monimuotoisuuden tulevaa kehityskuvaa.

Kansallispuistot, virkistysalueet, kulttuurimaisema-alueet, vesistöt, Unescon maailmanperintö sekä seudullinen reittiverkosto muodostavat hyvinvoinnin aluerakenteen perusrungon. Sitä tukevat muut luonto- ja kulttuuriympäristökokonaisuudet, matkailu- ja liikuntapalvelualueet ja kohteet sekä muut saavutettavuutta korostavat ns. porttipaikat asutuskeskuksissa ja liikenteen solmukohtissa, kuten satamat ja asemat.

Keski-Suomen luonnon ja kulttuurin matkailu- ja virkistyskäytön selvitystyössä (THREE T, JAMK, HUMAK 2021) on tunnistettu Keski-Suomen hyvinvoinnin aluerakenteen keskeiset elementit. Selvityksen mukaan yli 70 % suomalaisista kertoo harastavansa luonnossa liikkumista, jota jokaisenoikeudet tukevat. Tärkeinä lähtökohtina luonnon kestäväälle virkistyskäytölle asetetaan laadukas lähiluonto ja helposti saavutettavat reitistöt. Lisäksi tunnistetaan maakunnan kehittämismahdollisuudet esimerkiksi eurooppalaisten kulttuuri- ja pyöräilyreittien risteyskohtana, hubina. EuroVelo 11-reitin selvittäminen tukee myös hyvinvoinnin aluerakenteen reittirungon muodostumista.

Saavutettavuus	<ul style="list-style-type: none"> • liikenneyhteydet • kylä- ja kuntakeskukset
Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> • kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt • liikunta- ja ulkoilualueet
Esteettömyys	<ul style="list-style-type: none"> • loma-asutuksen keskittymät • vesistöt
Viherrakenne	<ul style="list-style-type: none"> • kansallispuistot ja luontopolut • maisemat ja maisema-alueet • hiljaiset alueet • liikenneyhteydet • luonnon monimuotoisuuskeskittymät, arvokohteet ja suojelualueet
Luontomatkailun portit	<ul style="list-style-type: none"> • infopisteet ja parkkipaikat • matkailun ja virkistysaluerakenteen kohteet ja palvelut • kulttuuripalvelut ja -kohteet, erityisesti Unesco-kohteet • virkistys-, liikunta- ja matkailureitit

Keskisuomalaisessa hyvinvoinnin aluerakenteessa voidaan tunnistaa kolme ulottuvuutta. Ekologisessa hyvinvoinnin aluerakenteessa huomio kiinnittyy hiilinieluihin, luonnon monimuotoisuuteen, ekologiaan vyöhykkeisiin ja yhteyksiin. Tuotannollinen hyvinvoinnin aluerakenne korostaa keskuksia sekä tuotantoon hyödynnettäviä raaka-ainekeskuksia ja näiden välisiä yhteyksiä. Kulttuurisen hyvinvoinnin aluerakenteen ytimenä ovat Keski-Suomen kansallispuistot sekä keskeiset kulttuuriset solmupisteet.

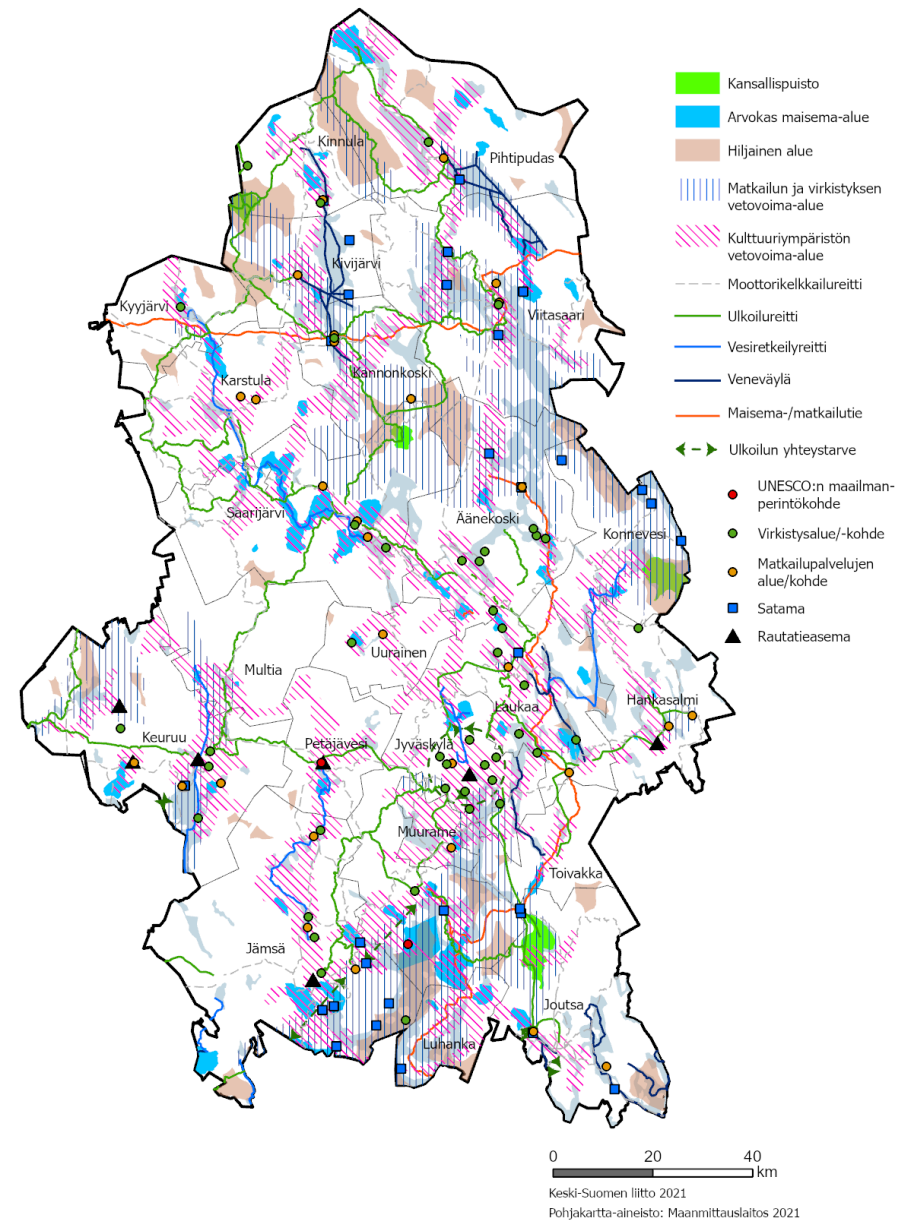
Hiljaiset alueet

Hiljaiset alueet Keski-Suomessa-selvityksen (Keski-Suomen liitto, Ari Jäntti 2013) mukaan Keski-Suomessa on, Pirkanmaan maakuntaan vuonna 2020 siirtynyt Kuhmoinen pois lukien, 35 maakunnallisesti merkittävää luonnon hiljaista aluetta ja niiden pinta-ala kattaa vajaat 8 % maakunnan pinta-alasta. Hiljaisten alueiden äänimaisemassa painottuvat luonnonäänet ja jatkuvan ihmistoiminnan äänivaikutus on korkeintaan 35 dB(A). Alueet ovat yhteisiä ja pinta-alaltaan yli 50 ha.

Hiljaisia alueita on kansallispuistoissa, Salamajärven luonnonpuistossa, Natura 2000- ja luonnonsuojelualueilla ja vesistöissä, kuten Päijänteellä, Keiteleellä, Kynsivedellä, Lievestuoreenjärvellä ja Suonteella. Lisäksi hiljaisia alueita on harvaan asutuilla alueilla.

Selvityksen mukaan hiljaisten alueiden käytössä tulisi ottaa huomioon hiljaisuus erityispiirteenä, mutta ei ole tarvetta estää niiden käyttöä esimerkiksi metsä- ja maataloudessa. Hiljaisten alueiden keskeisimmäksi maakunnalliseksi merkitykseksi nostetaan niiden hyödyntäminen luonto- ja maaseutumatkailussa sekä yleisessä virkistyskäytössä.

Keski-Suomen maakuntakaavassa hiljaisia alueita on huomioitu matkailun ja virkistyksen vetovoima-alueiden kehittämisperiaatteen yhteydessä. Maakuntakaavassa esitetty ohjeellinen ulkoilureittiverkosto sekä vesireitit saavuttavat monet hiljaisista alueista. Keski-Suomen matkailustrategiassa hiljaisuus yhdistetään luonto- ja hyvinvointimatkailun vetovoimatekijöihin. Hiljaisten alueiden ja maakuntakaavan tuulivoima-alueiden sijoittuminen on esitetty kohdassa 7.4 Tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi.

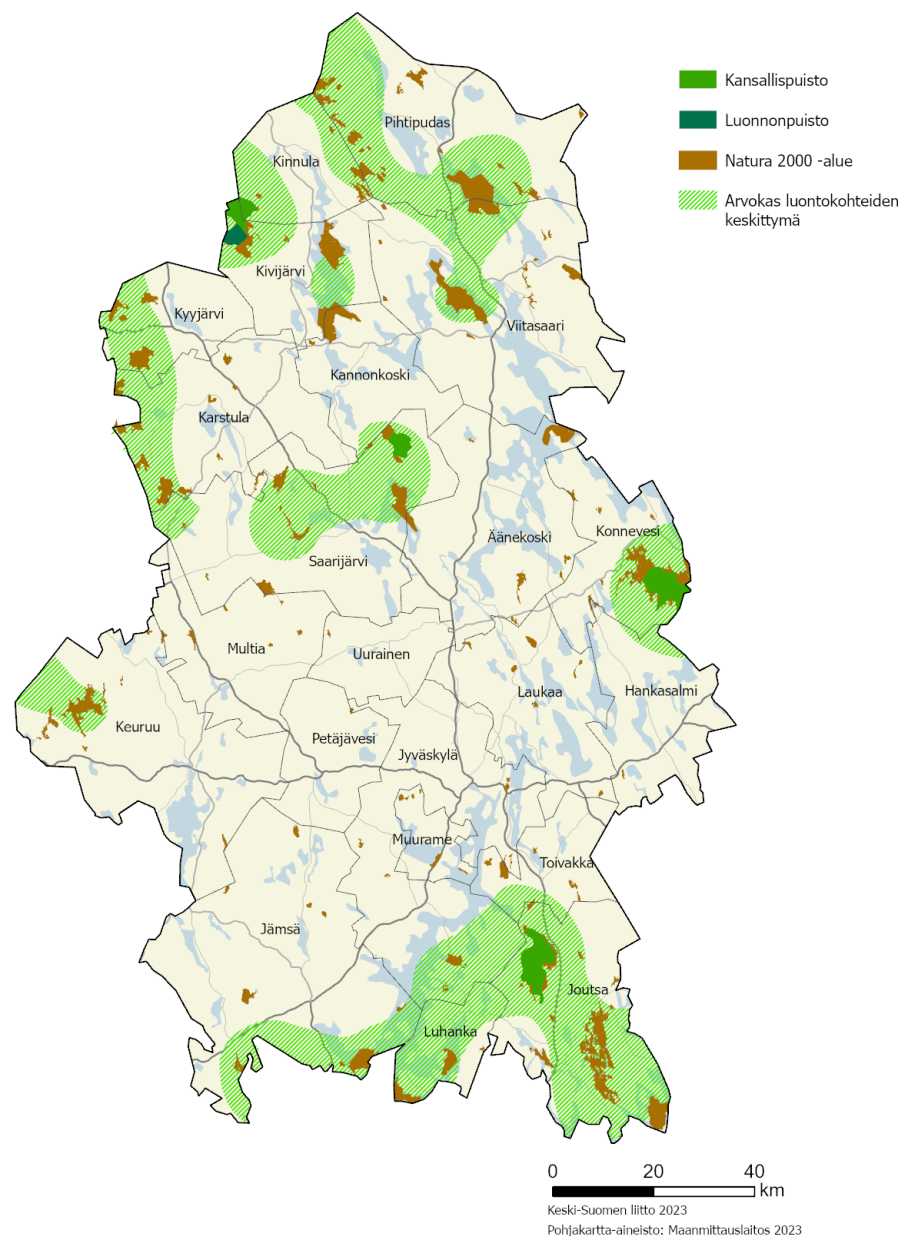
Viherrakenne

Keski-Suomessa viherrakenteen kokonaisuus hahmotetaan strategisia hyvinvointiin liittyviä tavoitteita tukevana osana hyvinvoinnin aluerakennetta. Kokonaisuuden hahmottaminen tukee myös Jyväskylän seudun MAL-työssä selvittävää seudullista viherrakennetta ja kytkee seudulliset elementit osaksi maakunnallista ja valtakunnallista virkistysten, hyvinvoinnin ja matkailun verkostoa.

Viherrakenne voidaan nähdä osana maakunnan luonnon ekosysteemipalveluita, joita on selvitetty Luonnon ekosysteemipalvelut Keski-Suomessa-julkaisussa (JAMK, Laitinen 2020). Luonnon ekosysteemipalveluita ovat luonnon tarjoamat sääntely- ja ylläpito-, tuotanto- ja kulttuuripalvelut. Kokonaiskestävässä tarkastelussa on tärkeää tarkastella kaikkia kolmea ulottuvuutta.

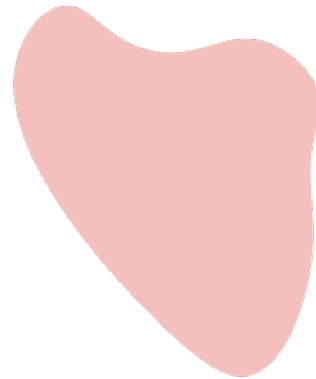
Viherrakenteella tarkoitetaan rakentamattomien ja kasvullisten alueiden ja niiden välisten yhteyksien muodostamaa verkostoa, joka kattaa suojelu- ja virkistysalueiden lisäksi vesialueita sekä sellaiset metsätalous- ja peltoalueet, joilla on erityistä merkitystä alueiden kytkeytyneisyyden, ekologisten yhteyksien, luonnon monimuotoisuuden, virkistysten ja ilmastonmuutoksen kannalta ja johon liittyvät myös rakennetun ympäristön kasvulliset alueet.

Viherrakennetta ja ekologisia yhteyksiä on tarkasteltu Keski-Suomen naapurimaakunnissa. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan laatimissa selvityksissä on tunnistettu myös kyseisistä maakunnista Keski-Suomeen ulottuvia viheryhteyksiä. Naapurimaakuntien selvityksiä on avattu tarkemmin hyvinvoinnin aluerakennetta tarkastelevassa taustamuistiossa.

Viherrakenteen luontokohteiden ytimen muodostavat kansallis- ja luonnonpuistot ja Natura 2000 -kohteet sekä maakunnan arvokkaiden luontokohteiden keskittymät, joita on selvitetty Pro Gradu -työssä Maakuntakaavoituksen kehittäminen arvokkaiden luontokohteiden ja metsien hiilivarastojen turvaamiseksi Keski-Suomessa (Lehtikunnas 2017). (Kuva edellisellä sivulla)

4 Kaavaprosessi, osallistaminen ja vuorovaikutus

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnassa ja kaavaratkaisun muotoutumisessa osallisten panoksella, vuorovaikutteisella suunnittelulla ja selvityksiin ja sidosryhmien asiantuntemukseen perustuvalla vaikutusten arvioinnilla on suuri merkitys.

Maankäyttö- ja rakennuslain (62 §) mukaan suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista vaihtoehdoista kaavaa valmisteltaessa tulee tiedottaa niin, että osallisilla on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.

Otamme vastaan jatkuvasti palautetta kaavaprosessin aikana sekä arvioidessamme muutostarpeita rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteen mukaisesti.

Keski-Suomen maakuntakaavan vireille tulosta ja hyväksymisestä päättää maakuntavaltuusto. Kaavaprosessin muiden vaiheiden ohjeistuksesta vastaa maakuntahallitus, joka myös antaa vastineet kaavaprosessin aikana saatuihin lausuntoihin, muistutuksiin ja huomautuksiin.

Valmistelusta vastaa Keski-Suomen liiton henkilöstö suunnittelujohtajan ja muun alueidenkäytön henkilökunnan johdolla.

Aloitusvaihe (6/2020–10/2020)

- Taustaselvitykset, osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtävillä

Valmisteluvaihe (11/2020–5/2022)

- Taustaselvitykset, alustava vaikutusten arviointi, kaavaluonnos nähtävillä

Viranomaisehdotusvaihe (6/2022–5/2023)

- Palautteen ja tarkentuneiden selvitysten perusteella alueiden Kauniskangas, Kettukangas, Kiuassuo, Koiramäki ja Korkeakangas poistaminen; uusina alueina Lehmikorpi, Tukkimäki ja Uusimo; rajausmuutoksia alueisiin Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Kannonkoski, Kirvesvuori, Kontuvuori, Lehtomäki, Leppäkangas, Penkkisuo ja Pitkälänvuori
- Tarkennuksia määräyksiin
- Tarkentuva vaikutusten arviointi, viranomaisten lausuntokierros, Natura-arviointi ja lausunnot

Ehdotusvaihe (6/2023–10/2023)

- Natura-arvioinnista saatujen lausuntojen perusteella alueen Kontuvuori poistaminen
- Uutena alueena Miilukangas
- Tarkennuksia rajauksiin ja määräyksiin

Hyväksymisvaihe (10/2023–12/2023)

- Palautteen perusteella tarkennuksia määräyksiin ja rajauksiin

4.1 Aloitusvaihe

Keski-Suomessa on siirrytty rullaavaan maakuntakaavoitukseen, jossa olemassa olevaa maakuntakaavaa päivitetään vain ilmenneiden muutostarpeiden osalta, hyödyntäen lainsäädännössä kirjattua mahdollisuutta laatia maakuntakaava vaiheittain. Tätä lähtökohtaa on noudatettu myös tässä kaavaprosessissa.

Kevään 2020 aikana käydyissä keskusteluissa muutostarpeiden tunnistettiin liittyvän tuulivoimaan, hyvinvoinnin aluerakenteeseen sekä liikenteeseen. Tarkemmin muutostarpeita ja niiden perusteluita on eritelty kohdassa [kaksi](#). Kaikkien muiden teemojen osalta tammikuussa 2020 lainvoiman saaneen maakuntakaavan tarkistuksen merkinnät ja määräykset pidetään voimassa sellaisinaan.

Käynnistettävän kaavatyön alkuvaiheessa 1.4.2020 järjestettiin palaveri Ympäristöministeriön kanssa. Palaverissa käytiin läpi Keski-Suomen maakuntakaavatilanne sekä muuttuneet tarpeet joihin maakuntakaavalla on tarve vastata. Palaverissa keskusteltiin rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteiden huomioimisesta.

Maakuntahallituksessa käytiin kaavaprosessista lähetekeskustelu 24.04.2020. Maakuntahallitus linjasi periaatteet rullaavuudesta, kaavan mahdollistavasta luonteesta ja strategisuudesta. Hallitus myös painotti tarvetta avoimelle keskustelulle ja laajalle vuorovaikutteisudelle.

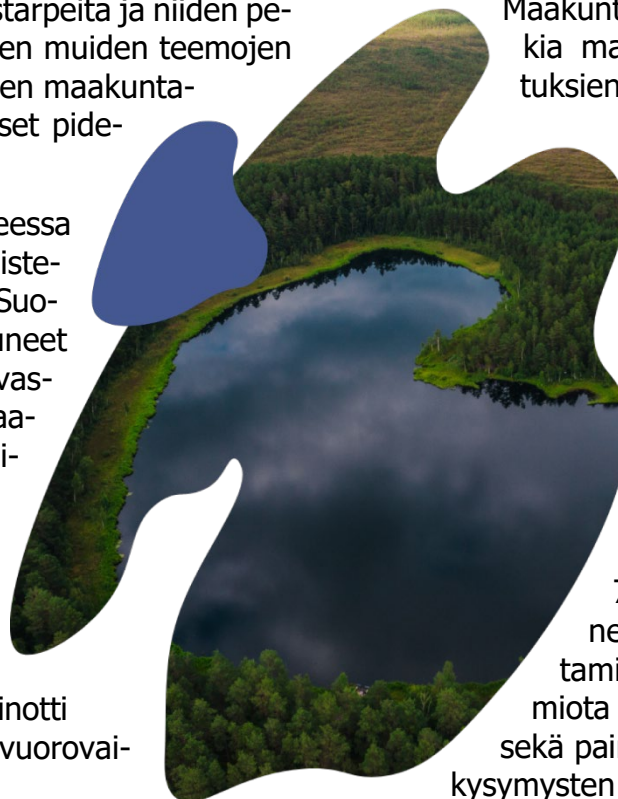
Hallitus piti tärkeänä, että kaavaprosessin aikana varataan aikaa keskustelulle maakuntavaltuuston kanssa sekä laajalle osallistamiselle alueellisin tilaisuuksin.

Jo prosessin alkuvaiheessa tunnistettiin tarve laatia selvityksiä tuulivoimaan liittyen. Suomen tuulivoimayhdistyksen ja tuulivoimatoimijoiden kanssa käydyissä taustakeskusteluissa vahvistui tarve käsitellä tuulivoiman alueidenkäyttöllisiä tarpeita maakunnallisesti.

Maakunta- ja kuntakaavoitusta tukemaan päätettiin hankkia maakotkaselvitys sekä tuulivoiman maisemavaikutusten selvitys.

Maakuntavaltuusto päätti 15.6.2020 maakuntakaavan tarkistamistyön käynnistämisestä. Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 laadinnan vireilletulosta kuulutettiin 3.9.2020. Samassa yhteydessä asetettiin nähtävillä ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman (I-OAS) ja sen liitteen luonnos. I-OAS liitteineen oli nähtävillä 7.9.–30.10.2020. I-OAS:sta ja sen liitteestä pyydettiin suoraan lausuntoa maakunnan kunnilta sekä keskeisimmiltä sidosryhmiltä.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saatiin 74 palautetta. Lausuntoihin ja mielipiteisiin annettiin vastineet kaavaluonnoksen nähtävillä asettamisen yhteydessä. Palautteissa kiinnitettiin huomiota maakuntakaavaan rullaavuuteen, esitystapaan sekä painotettiin riittävien selvitysten tarvetta tuulivoimakysymysten yhteydessä.

Lausuntojen ja palautteiden sekä kaavaprosessin etenemisen myötä I-OAS:n liitteeseen tehtiin tarkennuksia aikataulun, osallisten ja laadittavien selvitysten osalta maakuntahallituksen kokouksessa 18.02.2022.

Keski-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) on pidetty tiiviisti mukana kaavaprosessissa. 2.4.2020 ELY-keskus ja Keski-Suomen liiton asiantuntijat kokoontuivat tuulivoimapalaveriin ja 2.2.2021 työneuvotteluun liikennejärjestelmään liittyvien maakuntakaavan päivitystarpeiden osalta. ELY-keskus on ollut myös tiiviisti ja laajasti edustettuna tuulivoimaselvityksiin liittyvissä asiantuntijatyöryhmissä.

Maakuntakaavan lähtökohtia ja selvityksiä on esitelty valtakunnallisilla meluntorjuntapäivillä maaliskuussa 2021 ja rakennetun ympäristön neuvottelupäivillä marraskuussa 2021.

4.2 Valmisteluvaihe

Uusi maakuntahallitus valittiin maakuntavaltuuston järjestäytymiskokouksessa 28.9.2021. Maakuntahallitus keskusteli ja perehtyi tuulivoimatoimialaan, maakuntakaavoitukseen ja kaavaluonnoksen laadinnan periaatteisiin lähes jokaisessa syksyn 2021 kokouksessaan. Lisäksi hallitus tutustui tarkemmin maakuntakaavoituksen tuulivoimakysymyksiin tutustumismatkalla Kalajoelle syksyllä 2021.

Maakuntavaltuusto on saanut tilannekatsauksen maakuntakaavoituksen etenemisestä ja mahdollisuuden keskustella aiheesta jokaisessa kokouksessaan kaavan vireille tulosta lähtien.

Aloitus- ja valmisteluvaiheessa on ollut kymmeniä työneuvotteluita ja sidosryhmätapaamisia. Kaavatyössä on pidetty koko ajan mukana muun muassa maakunnallinen YVA-ryhmä, Maakunnallinen kulttuuriympäristötyöryhmä MAKU ja LJS-ryhmä sekä alueen kunnat. Maakuntakaavoituksen etenemistä on käsitelty kuntajohtajakokouksissa sekä kuntien ja ELY-keskusten kehittämiskeskustelujen yhteydessä. Lisäksi maakuntakaavaa on esitelty kuntien kaavoituksesta vastaaville viranhaltijoille. Maakuntakaavan selvityksiä ja laadinnan periaatteita on käyty esittelemässä useamman jäsenkunnan valtuustojen iltakouluissa.

Ensimmäinen viranomaisneuvottelu järjestettiin 26.1.2022. Viranomaisneuvottelussa nostettiin esille kaavan ajankohtaisuus ja tarve käsitellä seudullisesti merkittävää tuulivoimaa. Kaavan laatimisen lähtökohdat, tavoitteet ja selvitykset nähtiin perusteluiksi. Ehdotusvaiheeseen edetessä nähtiin tarpeellisena tarkastella sähkönsiirron kokonaisuutta, vaikutuksia Natura-alueisiin sekä metsäpeurojen vasomisalueita.

Keski-Suomen ELY-keskuksen kanssa pidettiin työneuvottelu 8.2.2022 keskittyen maakuntakaavaluonnoksessa esitettäviin linjauksiin sekä jatkoaskeliin.

Maakuntakaavaluonnos ja sen valmisteluaineisto käsiteltiin maakuntahallituksessa 18.2.2022.

Valmisteluvaiheen aineisto oli nähtävillä 7.3.–5.5.2022. Lausuntoja ja mielipiteitä saatiin 129. Kaavaluonnosta esiteltiin kaavastriimissä 29.3.2022. Nähtävillä olon aikana kaavan valmistelijat olivat tavattavissa eri puolilla Keski-Suomea järjestetyissä kaavakahviloissa, joissa vieraili noin 125 osallista.

4.3 Viranomaisehdotusvaihe, MRA 13 §

Kaavaluonnoksen nähtävillä olon jälkeen järjestettiin työneuvottelut sekä Ympäristöministeriön että Keski-Suomen ELY-keskuksen kanssa. Näissä neuvotteluissa käytiin läpi valmisteluvaiheen palautetta sekä askelmerkkejä kaavaehdotuksen valmisteluun. Ympäristöministeriön kanssa käydyssä neuvottelussa todettiin tarve tarkentaa kaavan luonnetta ns. vaihekaavana.

Viranomaisehdotusta valmisteltaessa toteutettiin useita selvityksiä, joilla oli keskeinen vaikutus kaavaratkaisun muotoutumiseen. Kesän ja syksyn 2022 aikana viimeisteltiin maisemavaikutusten arviointi sekä toteutettiin sähkönsiirron selvitystyö, metsäpeuraselvitys ja sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyö. Osana sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyötä toteutettiin avoin verkopohjainen kansalaisraati. Laadittuja selvityksiä on esitelty kohdassa [kolme](#). Selvityksiin on haettu ja saatu Ympäristöministeriön avustuksia.

Sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyön yhteydessä käytiin tarkempi keskustelu luontomatkailun painopisteistä Keski-Suomessa. Painopistealueita on tarkasteltu Visit Jyväskylä Regionin asiantuntijoiden kanssa 21.12.2022.

9.6.2022 järjestettiin Keski-Suomen liiton ja Keski-Suomen ELY-keskuksen välinen työneuvottelu Natura 2000 -tarveharkinnasta. Neuvottelun tuloksena todettiin, että on tarpeen laatia varsinainen Natura-arviointi, jonka käynnistämistä maakuntahallitus päätti 17.6.2022. Samassa yhteydessä tarveharkintaan, alueen kokoon ja valmisteluvaiheessa saatuun palautteeseen pohjautuen maakuntahallitus päätti pudottaa jatkotarkasteluista maakuntakaavaluonnoksen mukaisen Kauniskankaan alueen.

Kilpailutuksessa Natura-arvioinnin laatijaksi tuli valituksi Latvasilmu osk. Natura-arviointi oli maakuntahallituksen käsittelyssä ensimmäisen kerran 16.1.2023. Tämän jälkeen Natura-arviointia täydennettiin lieventämistoimenpiteiden osalta ja hallitus päätti luonnonsuojelulain 65 § (LsL 1096/1996) mukaisesta Natura-arvioinnin lausuntomenettelyn käynnistämisestä 24.2.2023.

Maakuntahallitus päätti kokouksessaan 17.6.2022 myös mahdollisten uusien tuulivoima-alueiden huomioimisesta maakuntakaavassa. Liiton asiantuntijat valmistelivat päätöksen pohjalta kunnille ohjekirjeen, jossa määriteltiin maakuntakaavaan ehdotettavilta tuulivoima-alueilta edellytettävät selvitykset ja vaikutusten arvioinnit (Natura-tarveharkinta ja maisemavaikutusten arviointi).

Ehdotusvaiheessa on järjestetty useita työneuvotteluita viranomaisten, kuten Metsähallituksen ja naapurimaakuntaliittojen, ja tuulivoimatoimijoiden kanssa. Myös muiden osallisten kanssa on keskusteltu ratkaisusta. Kuntien kanssa pidettiin työneuvottelut kaavaehdotuksen valmistelusta alkuvuodesta 2023. Lisäksi kuntien kaavoituksesta vastaaville viranhaltijoille on pidetty maakuntakaavan tilannekatsaus noin kahden kuukauden välein. Viimeiseen tilaisuuteen osallistui myös ELY-keskuksen edustajia. Metsäkeskukselle ja muille metsätoimijoille maakuntakaavakokonaisuutta esiteltiin joulukuussa 2022.

Maakuntahallitukselle kaavatyön etenemistä on esitelty liki jokaisessa kokouksessa. Maakuntavaltuustolle järjestettiin maakuntakaavan keskittynyt aamukoulu joulukuun 2022 maakuntavaltuuston kokouksen yhteydessä.

Lisäksi maakuntahallitukselle ja valtuustoryhmien puheenjohtajille järjestettiin iltakoulu MRL 13 § mukaisesti lausunnoille lähetettävästä kaavaehdotuksesta (viranomaisehdotus) 14.3.2023.

Joulukuussa 2022 maakuntahallitus merkitsi tiedoksi maakunta-kaavan luonnosvaiheesta saadun palautteen sekä siihen mennessä valmistuneet selvitykset sekä päivitti ikuisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitettä täsmentyneen kaavaprosessin myötä. Liitteeseen muun muassa tarkennettiin kaavan laatimisen lakipohjaa, Keski-Suomen maakuntakaava 2040 perustuu MRL 27 §:n mukaiseen mahdollisuuden laatia maakuntakaava vaiheittain.

Laadittuja selvityksiä ja maakuntakaavan etenemistä esiteltiin Keski-Suomen maakunnan kulttuuriympäristöryhmä MAKU:lle 23.11.2022 ja 8.3.2023 sekä maakunnalliselle YVA-ryhmälle 7.3.2023.

Maakuntahallitus päätti kokouksessaan 24.3.2023 Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotuksen MRA 13§ mukaisesta lausuntopyyntömenettelystä.

Ns. viranomaisehdotuksessa esitettiin yhteensä 19 tuulivoimatuotantoon soveltuvaa aluetta. Kaavaluonnoksessa esitetyistä alueista Natura-tarveharkinnan perusteella poistettiin alue Kaunikangas ja merkittävien Natura-vaikutusten vuoksi alueet Kettukangas ja Korkeakangas. Viranomaisehdotusvaiheessa linjattiin maakuntakaavassa esitettävien seudullisesti merkittävien tuulivoimatuotantoalueiden minimikooksi 10 neliökilometriä, jonka arvioitiin voimalakoon kasvassa mahdollistavan vähintään 10

voimalan alueet. Tämän linjauksen myötä poistettiin luonnoksessa esitetyt alueet Kiuassuo ja Koiramäki. Uusina alueina viranomaisehdotuksessa esitettiin alueet Lehmikorpi, Tukkimäki ja Uusimo.

Viranomaisehdotusvaiheessa tarkennettiin tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden rajauksia maisema- ja Natura-vaikutusten sekä saadun palautteen perusteella. Pohjavesialueet rajattiin tv-alueiden ulkopuolelle. Lisäksi rajauksia tarkennettiin huomioiden metsäpeura, asutus ja säätökavaikutus. Vaikutuksia lieventäviä rajausmuutoksia tehtiin alueisiin Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Kirvesvuori, Kontuvuori, Lehtomäki, Leppäkangas, Penkkisuo, Pitkälänvuori. Lisäksi tarkennettiin alueen Kannonkoski rajausta.

Tuulivoimaa koskevia määräyksiä tarkennettiin viranomaisehdotuksessa. Koko maakuntaa koskevaa Uusiutuva energia -määräystä tarkennettiin koskemaan myös tuulivoimaan liittyvää sähkönsiirtoa palautteen ja sähkönsiirron selvityksen perusteella. Tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen yleismääräystä tarkennettiin sähkönsiirron, matkailun, kotkan, linnuston, vesistö- ja tutkavaikutusten ja kulttuuriympäristöjen valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen sekä yhteisvaikutusten osalta. Lisäksi esitettiin aluekohtaisia tarkentavia suunnittelumääräyksiä, joilla huomioidaan aluekohtaiset tarpeet ohjata yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Liikenteen osalta viranomaisehdotukseen muutettiin kantatien 77 uusi linjaus esitettäväksi ohjeellisella merkinnällä valmisteluvaiheesta saadun palautteen pohjalta. Maakuntakaavassa yhteystarpeena osoitetun kansainvälisen pyöräilyreitit (EuroVelo 11) osalta täydennettiin kaavaselistusta reitin toteutusedellytyksiin, reittilinjauksen perusteluihin sekä merkinnän vaikutuksiin liittyen. Niin ikään valtatieä 9 koskevien varausten osalta täydennettiin kaavaselistusta suunnitteluvaiheeseen ja tavoitetilan tarkentumiseen liittyen.

Hyvinvoinnin aluerakenteen elementtejä, teemaan liittyviä maakuntakaavan merkintöjä, viherrakennetta ja ekologisia yhteyksiä tarkasteltiin taustaselvityksessä, joka oli osa Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 viranomaisehdotuksen aineistoa. Selvityksen perusteella kaavaan ei esitetty uusia merkintöjä tai määräyksiä.

Niin sanottu viranomaisehdotus oli lausuntokierroksella 31.3.–12.5.2023. Kuulemisen aikana saatiin yhteensä 44 lausuntoa.

4.4 Ehdotusvaihe

Maakuntahallitukselle esiteltiin viranomaisehdotuksen lausuntokierroksen lausuntokoonti sekä viranomaisneuvottelun johtopäätökset 16.6. ja kuntien yhdyshenkilöille 19.6.2023.

Maakuntakaavaa koskeva 2. viranomaisneuvottelu järjestettiin 14.6.2023. Viranomaisneuvottelussa käytiin läpi viranomaiskuulemisessa esiin nousseet huomiot. Viranomaisten kannanottojen perusteella päätettiin vielä järjestää erillinen maakuntaliiton, Ympäristöministeriön ja ELY-keskuksen välinen työneuvottelu koskien maisemavaikutusten huomiointia ja maakuntakaavan oikeusvaikutusta sekä työneuvottelu maakuntaliiton ja

Puolustusvoimien välillä koskien suojavyöhykkeitä ja niiden vaikutusta kaavaratkaisuun. Työneuvottelu Ympäristöministeriön ja ELY-keskuksen kanssa järjestettiin 14.8. ja Puolustusvoimien kanssa 14.8.2023.

Kaavaehdotusta valmisteltaessa on myös elokuussa 2023 pyydetty Traficomilta tarkennusta lentoliikenteen huomioimisesta kaavaratkaisussa. Myös Puolustusvoimat on antanut täydennettyn lausunnon 17.8.2023.

Kaavaehdotusta viimeisteltäessä on tarpeen mukaan pidetty työneuvotteluita kuntien ja tuulivoimatoimijoiden kanssa.

Keski-Suomen liitto sai Ympäristöministeriön avustusta maakuntakaavan tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arvioinnin laatimista varten. Tarjouskilpailun perusteella kokonaisvaikutusten arvioinnin laatijaksi valittiin FCG oy. Kokonaisvaikutusten arviointiin sisällytettiin myös Latvasilmu osk. laatima selvitys Keski-Suomen maakuntakaavan tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten vaikutuksista maakotkapopulaatioon. Kokonaisvaikutusten arviointi valmistui elokuun 2023 lopulla. Työn etenemistä esiteltiin viranomaisstahoille viranomaisneuvottelussa 14.6. ja viimeistelyä varten työ esiteltiin YVA- ja MAKU-ryhmille 15.8. Lopullinen kokonaisvaikutusten arviointi esiteltiin maakuntahallitukselle 25.8.

Keski-Suomen ELY-keskuksen lausunto Natura-vaikutusten arvioinnista saatiin 31.8.2023. Lausunnon mukaan Kontuvuori tuli poistaa kokonaan kaavan tuulivoima-alueista, jotta vaikutukset eivät aiheuttaisi merkittävää heikennystä Salamajärven Natura-alueen suojeluperustelaji metsäpeuraan. Myös Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus ehdotti Natura-vaikutusten arvioinnista antamassa lausunnossaan (26.10.2023) Kontuvuoren poistamista kaavasta.

Lisäksi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen mukaan Hanhinevan poistamista tulee harkita ja Kirvesvuori tarpeen mukaan poistaa yhteisvaikutusten takia.

Maakuntahallituksen kokouksen 1.9.2023 päätösasiana olivat kaavaehdotus ja vastineet viranomaisien lausuntoihin viranomaisehdotuksesta. Maakuntahallitus päätti kokouksessa antaa vastineet ja asettaa kaavaehdotuksen nähtäville.

Viranomaisehdotuksen lausuntokierroksella kunnat esittivät uusia tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita lisättäväksi kaavaehdotukseen. Alueiden Latavuori, Miilukangas ja Vehkaneva osalta kunnat ja tuulivoimatoimijat toimittivat vaaditut selvitykset, mukaan lukien Natura-tarveharkinta. Tarveharkintojen riittävydestä ja mahdollisen varsinaisen Natura-arvioinnin tarpeesta pyydettiin lausunnot ELY-keskuksilta. ELY-keskusten lausuntojen perusteella Latavuori ja Vehkaneva olisivat vaatineet Natura-arvioinnin, joten niitä ei ollut mahdollista sisällyttää kaavaehdotukseen. Maakuntakaavan Natura-arvioinnista tulee pyytää lausunnot kokonaisuutena. Natura-kuuleminen toteutettiin lausuntopyynnöllä ja yleistiedoksiannolla 27.3–27.9.2023. Alue Miilukangas esitettiin kaavaehdotuksessa maisema- ja kokonaisvaikutusten arvioinnin perusteella soveltuvassa laajuudessa.

Kaavaehdotuksessa ei esitetty aluetta Kontuvuori, joka poistettiin ehdotuksesta ELY-keskuksen Natura-lausunnon perusteella. Keski-Suomen ELY-keskuksen näkemyksen mukaan Kontuvuori olisi aiheuttanut Natura-arvioinnissa esitettyjen lievennystenkin jälkeen merkittävää heikennystä Salamajärven Natura-alueen valinnan perusteena olevaan metsäpeuraan.

Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden rajauksia tarkennettiin maisema- ja Natura-vaikutusten arviointien, viranomais-

ehdotuksesta saatujen lausuntojen ja tuulivoiman kokonaisvaikutusten arvioinnin perusteella.

Kaavaehdotuksessa esitettäviä tuulivoimaa koskevia määräyksiä tarkennettiin erityisesti viranomaisehdotuksesta saadun palautteen perusteella. Puolustusvoimien antaman lausunnon perusteella täydennettiin koko maakuntaa koskevaa Uusiutuva energia-määräystä tuulivoimaan liittyen. Tuulivoima-merkinnän kuvausta täsmennettiin kaavamerkintätyypin osalta. Myös tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen yleismääräystä tarkennettiin saadun palautteen perusteella. Lisäksi aluekohtaisia tarkentavia määräyksiä täydennettiin mm. lentoliikenteen korkeusrajoitusalueiden sekä valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön huomioimisen osalta.

Viranomaisehdotuksesta saadun palautteen perusteella kaavaehdotuksessa huomioitiin Vt 4 Kirri–Tikkakoski-hankkeen toteutumisen myötä muuttuneet tai uudet tiejärjestelyt. Hankkeessa valmistunut rinnakkaistieyhteys osoitettiin kaavaehdotuksessa seututie-merkinnällä ja toteutunut moottoritietasoinen yhteys mo-merkinnällä (moottori- tai moottoriliikennetie).

Hyvinvoinnin aluerakenne-teemaan ei tehty muutoksia viranomaiskuulemisen jälkeen.

Kaavaehdotus oli nähtävillä 8.9.–9.10.2023. Nähtävillä olon aikana ehdotuksesta saatiin 81 muistutusta. Viranomaisille ja viranomaisluonteisille tahoille varattiin tilaisuus lausua kaavaehdotuksesta, koska siihen oli tehty muutoksia suhteessa viranomaisehdotukseen. Lausuntoja saatiin 27.

4.5 Hyväksymisvaihe

Kaavaehdotuksesta saadun palautteen ja viranomaisten kanssa käydyn vuoropuhelun perusteella on valmisteltu hyväksyttäväksi esitettävä Keski-Suomen maakuntakaava 2040.

Kaavaehdotuksen nähtävillä olon jälkeen maakuntahallitukselle esiteltiin ehdotuksesta saatua palautetta 27.10. Maakuntavaltuustolle järjestettiin iltakoulu 1.11., jossa käytiin läpi ehdotuksesta saatua palautetta sekä hyväksyttäväksi esitettävää maakuntakaavaa.

Keski-Suomen ELY-keskuksen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa järjestettiin työneuvottelu 6.11., jossa käytiin läpi ELY-keskusten huomiot kaavaehdotuksesta ja maakuntakaavasta laaditusta Natura-arvioinnista sekä niiden johdosta tehdyt ratkaisut.

Hyväksyttäväksi esitettävässä maakuntakaavassa on tarkennettu tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden Hilloneva, Hanhineva ja Miilukangas rajauksia saadun palautteen perusteella. Perusteena rajausmuutoksiin on taajama-asutuksen huomioiminen, maisemavaikutusten lieventäminen sekä Hanhinevan osalta myös Natura-vaikutusten lieventäminen. Alueen Miilukangas rajausmuutoksessa on huomioitu luonnonsuojeluun varattu alue sekä maisemavaikutukset Etelä-Konneveden kansallispuistoon.

Saadun palautteen sekä tuulivoiman kokonaisvaikutusten arvioinnin perusteella tuulivoimaan soveltuvan alueen merkinnän suunnittelumääräystä esitetään

täydennettäväksi melu- ja välkevaikutusten huomioon ottamisella yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Lisäksi esitetään tarkennuksia aluekohtaisiin suunnittelumääräyksiin. Alue Hanhineva ja sähkösiirtolinjojen huomioiminen esitetään lisättäväksi metsäpeuraa koskeviin aluekohtaisiin määräyksiin. Aluetta Uusimo koskien esitetään lisättäväksi maakunnallisesti arvokkaan perinnemaiseman huomioiminen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen Natura-arvioinnista antaman lausunnon perusteella esitetään tarkentavaa suunnittelumääräystä maakotkaan kohdistuvien vaikutusten huomioimisesta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa koskien aluetta Hilloneva.

Ehdotusvaiheen palautteen perusteella kaavaselostukseen on tarkennettu kaavaratkaisun perusteluja sekä vuorovaikutuksen ja kaavaprosessin etenemisen, taustaselvitysten ja vaikutusten arviointien kuvausta.

Hyvinvoinnin aluerakennetta ja liikennettä koskeviin teemoihin ei esitetä muutoksia.

Maakuntahallitus antoi kokouksessaan 17.11.2023 vastineet ehdotusvaiheen kuulemisesta saatuihin muistutuksiin ja lausuntoihin sekä päätti maakuntavaltuustolle hyväksyttäväksi esitettävästä Keski-Suomen maakuntakaavasta 2040.

Maakuntavaltuusto käsittelee Keski-Suomen maakuntakaavaa 2040 kokouksessaan 8.12.2023.

Kaavaselostusta täydennetään työn etenemisen mukaan.

4.6 Osallistaminen ja vuorovaikutus

Keski-Suomen maakuntakaavaprosessin johtavina periaatteina ovat avoimuus ja vuorovaikutus. Keski-Suomen liitto käy jatkuvaa vuoropuhelua maakuntakaavoituksen sidosryhmien kanssa. Kaavoitusmenettelyyn liittyvästä lakisääteisestä vuorovaikutuksesta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) sekä maankäyttö- ja rakennusasetuksessa (MRA).

Kaavaa valmisteltaessa on varmistettava, että osallisilla on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta. Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 osallistumis- ja arviointimenettelyistä linjattiin I-OAS:ssa ja sen liitteessä, jotka olivat nähtävillä 7.9.–30.10.2020. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta otetaan vastaan palautetta jatkuvasti. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan voi tutustua Keski-Suomen liiton [verkko-sivuilla](#).

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitettä päivitettiin kaavaluonnoksen käsittelyn yhteydessä. Päivityksessä tarkennettiin erityisesti kaavatyön aikataulua, kaavaa varten laadittavia selvityksiä ja kaavan tunnistettuja vaikutuksia sekä pyrittiin tarkentamaan kaavan osallisten joukon määrittelyä. Rullaavan maakuntakaavan päivityksen teemat koskettavat kuitenkin hyvin laajaa joukkoa, joten kaavan osallisten yksiselitteinen määrittely on haastavaa. Rullaavan maakuntakaavan periaatteiden mukaisesti Keski-Suomen liitto pyrkii aktiiviseen yhteydenpitoon kaikkien maakuntakaavan osallisten kanssa.

Toisen kerran I-OAS-liitettä päivitettiin joulukuussa 2022. Liitteeseen tarkennettiin kaavaprosessin lakipohjaa ja kaavaprosessin aikataulua sekä päivitettiin tiedot valmistuneista selvityksistä ja vaikutusten arvioinneista. Lisäksi toteutettiin teknisluonteisia

korjauksia yhteystietoihin ja asialinkkeihin sekä I-OAS:n että sen liitteen osalta.

Maakuntahallituksen kokouksessa 1.9.2023 päivitettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitettä täydentämällä kaavan selvitystaustaa ja tekemällä teknisluonteisia korjauksia yhteystietoihin ja linkkeihin.

Vuorovaikutteisuudessa ja osallistamisessa tärkeässä roolissa on pidetty niin perinteistä kuin sosiaalista mediaa. Kaavaprosessia on pyritty tuomaan esiin eri mediakanavien kautta ja keskustelua on käyty myös epämuodollisissa yhteyksissä. Keski-Suomen liiton verkkosivuilla on julkaistu vastaukset maakuntakaavaan liittyviin usein kysytyihin kysymyksiin.

Keski-Suomen liitto on osana avointa ja vuorovaikutteista viestintää julkaissut Maakuntakaavan 2040 etenemisestä kertovia videoita [Youtube-kanavallaan](#). Maakuntakaavan 2040 valmisteluvaiheen palautteesta kertova videokatsaus julkaistiin kesäkuussa 2022.

Kaavaluonnosta valmisteltaessa käytiin avointa keskustelua kaavan osallisten kanssa, muun muassa kaavakahviloissa eri puolilla Keski-Suomea. Kaavaluonnos oli nähtävillä 7.3.–5.5.2022 välisen ajan ja jokaisella kaavan osallisella oli mahdollisuus jättää luonnoksesta mielipiteensä. Lisäksi sidosryhmiltä pyydettiin lausunnot kaavaluonnoksesta.

Nähtävillä olon aikana saatiin 129 palautetta. Yhteenvedo saadusta palautteesta esiteltiin maakuntahallitukselle 20.5.2022 ja maakuntavaltuustolle 3.6.2022. Maakuntahallitus merkitsi tiedoksi maakuntakaavan valmisteluvaiheessa saadun palautteen kokouksessaan 16.12.2022 ja antoi niihin vastineet kokouksessaan 24.3.2023.

Syksyllä 2022 järjestettiin avoin verkkopohjainen kansalaisraati, jossa kaavan osallisilla oli mahdollisuus käydä keskustelua tuuli-voimasta ja maakuntakaavaprosessista.

Kansalaisraadissa oltiin pääosin tyytyväisiä kaavaprosessin aikana toteutettuun osallistamiseen ja vuorovaikutukseen. Samaan aikaan painotettiin sen tärkeyttä, että vuorovaikutuksen aikana saatu palaute otetaan vakavasti ja siihen vastataan.

Osana Natura-arvioinnin laatimista pyydettiin arvioinnista lausunnot Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan

ELY-keskuksilta ja Metsähallitukselta sekä niiltä, joiden hallinnassa Natura-arvioinnin kohteena olleet Natura-alueet ovat. Muiden kuin viranomaisten osalta lausuntopyyntö toteutettiin yleis-tiedoksiintona.

Kaavaehdotus oli nähtävillä 8.9.-9.10.2023. Ehdotuksen nähtävillä olon aikana kaavaa esiteltiin osallisille kahdessa etäyhteyksin järjestetyssä esittelytilaisuudessa. Nähtävillä olon aikana osallisilla oli mahdollisuus jättää kirjallinen muistutus kaavaehdotuksesta. Muistutuksia saatiin 81.

5 Kaavaratkaisun kuvaus

Maakuntakaava 2040 tarkastelee yleispiirteisen suunnittelun lähtökohdista alueidenkäytöllisiä tarpeita, jotka ovat vähintään seudullista tai maakunnallista kokoluokkaa. Otteemme on mahdollistava ja yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle suunnitteluvaraa ja tilaa jättävä, yhteensovittava ja tulevaisuuteen katsova. Ratkaisun keskeisenä lähtökohtana ja tavoitteena on kokonaiskestävyys.

Tässä luvussa esitetään seudullisesti merkittävän tuulivoiman tuotantoon soveltuvien alueiden kaavaratkaisu sekä liikenteen kaavaratkaisu.

Maakuntakaavassa 2040 seudullisesti merkittävän kokoluokan tuulivoimatuotantoon soveltuvaksi arvioidut alueet esitetään erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä Tuulivoimatuotantoon soveltuva alue (tv). Näihin alueisiin viitataan termillä tv-alue.

Maakuntakaavan 2040 ratkaisussa on huomioitu kaavaluonnoksesta, ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisesta (MRA 13 §) sekä ehdotusvaiheen kuulemisesta (MRL 65 §) saatu palaute. Lisäksi kaavaratkaisuun ovat vaikuttaneet maakuntahallituksen ohjaus sekä ehdotusvaiheen valmistelun yhteydessä laadittujen selvitysten ja vaikutusten arviointien tulokset, suositukset ja ohjeet vaikutusten lieventämisestä sekä näillä perusteilla esiin nousseet tarpeet ohjata yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Toteutetuilla selvityksillä ja vaikutusten arvioinnilla on ollut oleellinen vaikutus kaavaratkaisun muotoutumiseen.

5.1 Seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet

Maakuntakaavassa esitetään vaikutuksiltaan vähintään seudullisesti merkittävät tv-alueet erityisominaisuutta osoittavalla merkinnällä. Vaikutuksiltaan seudulliseksi on Keski-Suomen maakuntakaavoissa tulkittu vähintään 10 voimalan kokonaisuudet. Maakuntakaavassa 2040 määritelmää tarkennetaan huomioiden kaavan tavoitevuosi 2040. Keski-Suomessa vaikutuksiltaan seudullisia ovat vähintään 10 voimalan ja vähintään 10 km² alueet.

Maakuntakaavan laatijan näkemys on, että jos kaksi pienempää aluetta muodostavat vaikutuksiltaan yhtenäisen alueen, on arvioitava tapauskohtaisesti, ovatko hankkeiden koko, alueiden laajuus sekä yhteisvaikutukset vähintään seudullisia, jolloin ne tulisi huomioida maakuntakaavassa.

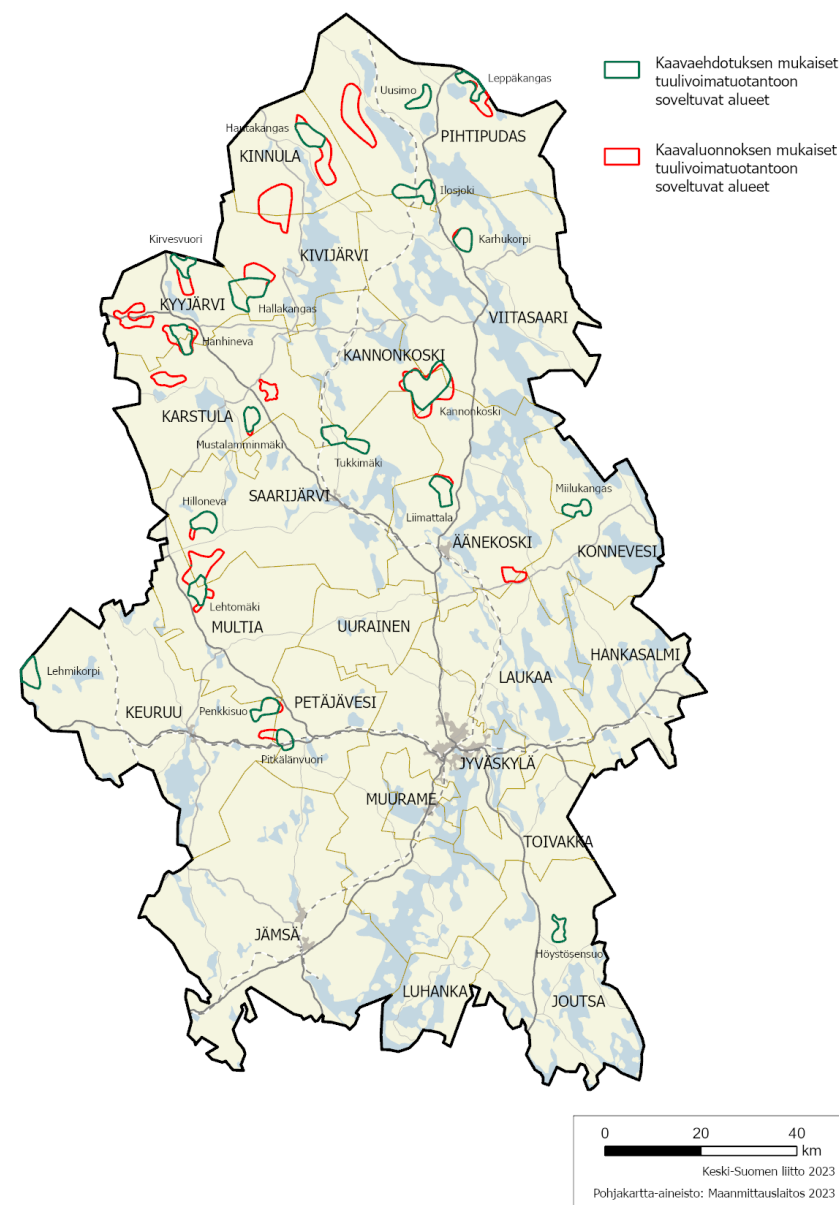
Maakuntakaavan laadinnassa aikaperspektiivinä on vuosi 2040. Tuulivoimateknologian kehitys on ollut nopeaa ja on syytä olettaa, että voimaloiden kokonaiskorkeus tulee kasvamaan vielä jonkin verran tulevaisuudessa. Tällä hetkellä laadittavissa yleiskaavoissa voimaloiden kokonaiskorkeus on pääsääntöisesti noin 300, jopa 330 metriä. Maakuntakaavaratkaisu on ennakoivasti mitoitettu kokonaiskorkeudeltaan 350 metriä korkeiden voimaloiden mukaan. Tällöin seudullisen kokoluokan tuulivoimatuotannon voi katsoa vaativan vähintään 10 km² laajuisen alueen, kun seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon alaraja on 10 voimalan kokonaisuus.

Yleispiirteisessä tarkastelussa on arvioitu pinta-alatarpeeksi noin 1 voimala/1 km². Malli huomioi suunnitteluvaran jättämisen yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle.

Kartalla (kuva) esitetään tuulivoima-alueiden tv-merkintöjen muutos kaavaluonnoksen mukaisesta ratkaisusta kaavaehdotuksen mukaiseen ratkaisuun. Kaavaratkaisun vaiheet on kuvattu luvussa 4.

Seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon sijoittumisen ohjaaminen perustuu koko maakunnan kattaviin suunnitteluperusteisiin ja selvityksiin. Parhaiten tarkoitukseen soveltuvien alueiden suunnitteluprosessissa on arvioitu tuulivoimarakentamisen vaikutuksia mm. ihmisiin, luontoon ja luonnon muotoisuuteen, linnustoon, maisemiin, kulttuuriperintöön, pohja- ja pintavesiin, elinkeinoihin, tutkajärjestelmiin sekä maanpuolustuksen ja lentoliikenteen toimintaedellytyksiin ja otettu huomioon yhteensovittaminen muihin maankäytön tarpeisiin. Ratkaisun lähtökohtina ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti tuulivoimaloiden sijoittelu keskitetysti usean voimalan yksiköihin, yhteisvaikutusten huomioiminen sekä sähköverkkoon liittymisen ja sähkönsiirtolinjojen ohjaaminen hyödyntämään ensisijaisesti yhteisiä johtokäytäviä. Sähkönsiirtolinjoja ohjataan toteuttamaan luontovaikutusten ja maa- ja metsätalouden harjoittamisen kannalta mahdollisimman vähäisin vaikutuksin.

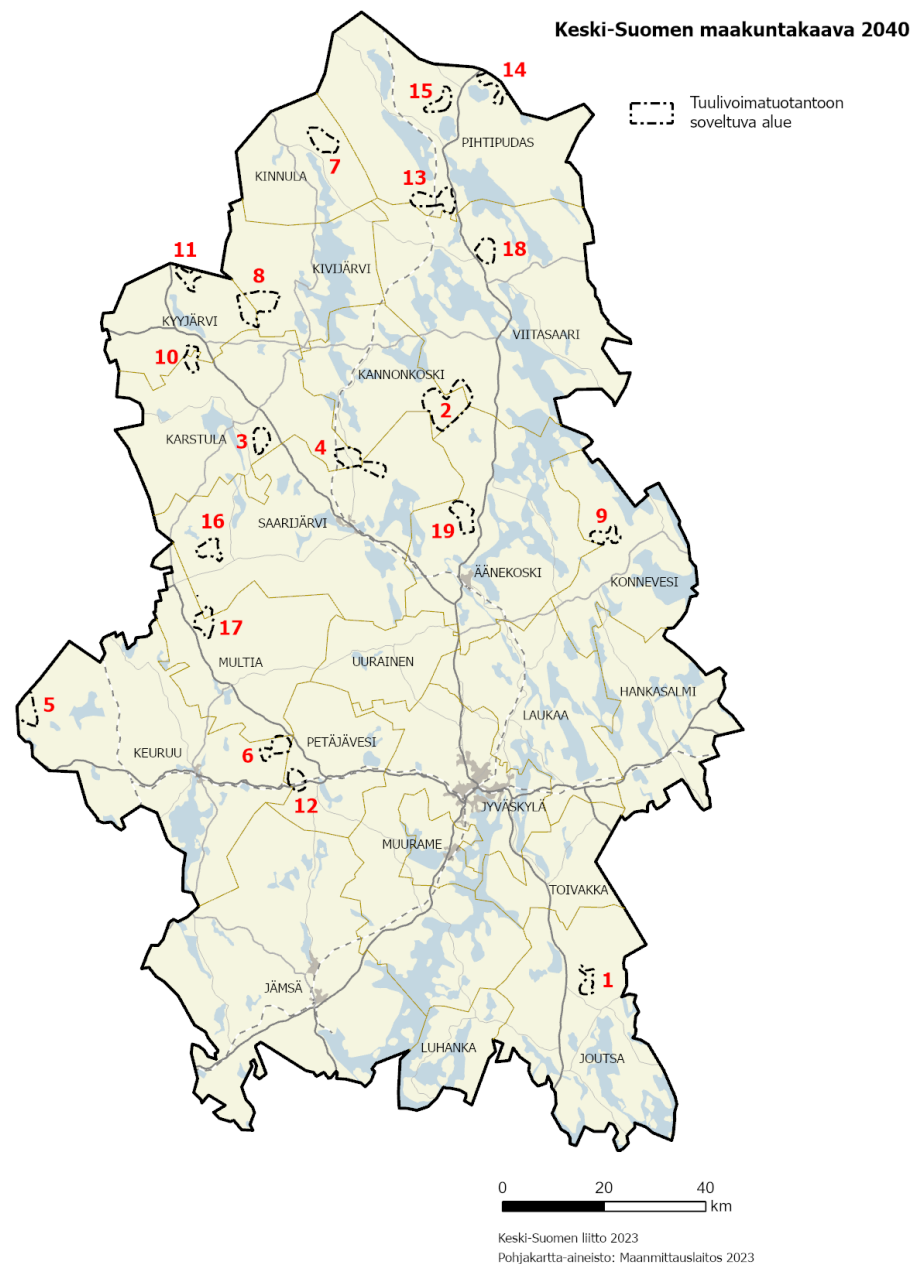
Tv-alueiden yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjataan tv-merkintöjen rajausten lisäksi koko maakuntaa koskevilla ja kaava-merkintäkohtaisilla suunnittelumääräyksillä. Lisäksi on annettu tarpeen mukaan tarkentavia aluekohtaisia määräyksiä. Suunnittelumääräykset on esitetty kohdassa 6 Kaavamerkinnot ja määräykset.

Maakuntakaavan 2040 mukaisen ratkaisun tv-alueiden pinta-ala on yhteensä 348 neliökilometriä. Ratkaisu mahdollistaa noin 348 tuulivoimalan toteuttamisen yleispiirteinen suunnittelutaso ja maakuntakaavan tavoitevuosi huomioiden.

Maakuntakaavassa 2040 esitetään 19 tuulivoimatuotantoon soveltuvaa aluetta (tv). (kuva)

1. Höystösensuo, Joutsa
2. Kannonkoski, Kannonkoski, Viitasaari
3. Mustalamminmäki, Karstula
4. Tukkimäki, Karstula, Saarijärvi
5. Lehmikorpi, Keuruu
6. Penkkisuo, Keuruu, Multia
7. Hautakangas, Kinnula
8. Hallakangas, Kivijärvi, Kyyjärvi
9. Miilukangas, Konnevesi
10. Hanhineva, Kyyjärvi, Karstula
11. Kirvesvuori, Kyyjärvi
12. Pitkälänvuori, Petäjavesi
13. Ilosjoki, Pihtipudas, Viitasaari
14. Leppäkangas, Pihtipudas
15. Uusimo, Pihtipudas
16. Hilloneva, Saarijärvi
17. Lehtomäki, Saarijärvi, Multia
18. Karhukorpi, Viitasaari
19. Liimattala, Äänekoski

5.2 Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden kohdekortit

Maakuntakaavassa esitettävistä tuulivoimatuotantoon soveltuvista alueista on laadittu kohdekortit kuvaamaan kunkin alueen ominaisuuksia ja mahdolliseen tuulivoimarakentamiseen liittyviä, selvitysten perusteella merkittävimpiä vaikutuksia kyseisellä alueella. Kohdekortit on esitetty [liitteessä 1](#).

Merkinnän likimääräinen pinta-ala on esitetty kohdekorteissa. Aluekohtaisia tuulivoimalamääriä ei esitetä, koska voimaloiden sijoittelu toteutuu vasta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa kuntien laatimissa yleiskaavoissa.

Alueiden suunnittelua ohjaavina kriteereinä on huomioitu kaavaratkaisua varten laadittujen selvitysten ja vaikutusten arviointien perusteella tunnistetut, yleispiirteisen suunnittelun kannalta merkittävimmät luonto-, Natura- ja kulttuuriympäristöarvot ja vaikutukset, maisemavaikutukset ja pohjavedet sekä tarpeen mukaan muut vaikutukset, esimerkiksi vaikutukset matkailuun ja virkistykseen, tutka- ja lentoestevaikutukset.

Kohdekorteissa on esitetty aluekohtainen suunnittelumääräys, jos sellainen on annettu. Maakuntakaavan kaikkia tv-alueita ja tuulivoiman ja sähkönsiirron suunnittelun koko maakuntaa koskevaa Uusiutuva energiamääräystä ei ole esitetty kohdekorteissa.

5.3. Liikenteen kaavaratkaisut

Maakuntakaavassa 2040 osoitetaan liikenneverkkoa koskien tarpeelliset kehittämisperiaatteet sekä aluevaraukset alueidenkäytön näkökulmasta. Periaatteena on, että maakuntakaavassa liikenneverkko esitetään strategisella tasolla vain valtakunnalliset, maakunnalliset ja seudulliset tarpeet huomioiden. Liikennettä koskevat kaavamerkinnot ja -määräykset toimivat yhtenä perusteena niin maakunnallisen kuin valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne 12-suunnitelman) tavoitteiden edistämiseksi ja toimeenpanon toteuttamiselle.

Maakuntakaavaprosessissa keskeisimmät liikennettä koskevat muutostarpeet liittyvät tieverkkoon ja pääväylien 4 ja 9 tulevaisuuden kehittämistarpeisiin. Sekä hyvinvoinnin aluerakenteeseen että liikenteeseen liittyen kaavaratkaisussa on huomioitu kansainvälisen, pitkämatkaisen pyöräilyn (EuroVelo 11) tarpeet.

Lisäksi valtatie 4 koskevan Kirri–Tikkakoski (Vehniä) -hankkeen valmistumisen myötä Maakuntakaavassa 2040 on huomioitu muuttuneet tai uudet tiejärjestelyt ajantasaisin kaavamerkinnoin. Hankkeessa valmistunut rinnakkaistieyhteys on osoitettu kaavaratkaisussa seututie-merkinnällä (st) ja toteutunut moottoritietasoinen yhteys moottori- tai moottoriliikennetiemerkinillä (mo). Kaavamerkinnoilla todetaan hankkeen valmistumisen myötä toteutunut nykytila.

Vt 9 Orivesi–Jyväskylä

Vt 9 Orivesi-Jyväskylä-väliä koskeva toimenpideselvitys on valmistunut syksyllä 2022. Toimenpideselvityksessä esitetään Orivesi-Jyväskylä välin kehittämiskäytös, jolla parannetaan liikenneturvallisuutta, liikenteen sujuvuutta, ennustettavuutta ja matka-aikaa sekä edistetään kestävästä liikkumisesta mahdollisuuksien mukaan.

Valtatie 9 parannetaan keskikaiteellisena jatkuvana ohituskaistatienä Oriveden ja Korpilahden välillä, nelikaistaisena tienä Korpilahden ja Muuramen välillä sekä moottoritienä Muuramen ja Jyväskylän välillä. Liittymät suunnitellaan eritasoliittyminä ja valtatielelle toteutetaan rinnakkaistiejärjestelyt. Uudet rinnakkaistiet ovat lähtökohtaisesti seututeitä.

Toimenpideselvityksen kanssa samaan aikaan laadittiin lisäksi valtatie 9 aluevaraussuunnitelmat Muuramen ja Korpilahden taajamien kohdalle. Vuonna 2023 aloitetaan ympäristövaikutusten arviointi (YVA) väliltä Korpilahti–Keljonkangas. Maakuntakaavassa 2040 on varauduttu toimenpideselvityksen mukaiseen tavoitettiin osoittamalla Vt 9 Muurame–Korpilahti-väli merkinnällä uusi moottori- tai moottoriliikennetie.

Vt 9 Kanavuori–Liestuore

Parhaillaan tieosuudelle on käynnissä ympäristövaikutusten arviointi (YVA-menettely) ja YVA-selostuksen laatiminen. YVA-menettelyssä tarkastellaan kahta toteutusvaihtoehtoa:

VE 1: 2+2 kaistainen eritasoliittymän varustettu keskikaiteellinen valtatie (moottoriliikennetie, mol), nopeusrajoitus 100 km/h, koko osuudella paikalliselle ja hitaalle liikenteelle sekä jalankululle ja

pyöräilylle maantietasoinen rinnakkaistie, tarvittavat yksityistiejärjestelyt ja melusteet on toteutettu.

VE 2: keskikaiteellinen eritasoliittymän varustettu ohituskaistatie (moottoriliikennetie, mol), nopeusrajoitus 100 km/h, koko osuudella paikalliselle ja hitaalle liikenteelle sekä jalankululle ja pyöräilylle maantietasoinen rinnakkaistie, tarvittavat yksityistiejärjestelyt ja melusteet on toteutettu.

YVA-selostus valmistuu syksyllä 2023, jonka jälkeen voidaan käynnistää LjMTL:n (Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä) mukainen yleissuunnitelma.

Maakuntakaavarakaisussa on varauduttu tavoitettiin, joka mahdollistaa myös YVA-menettelyssä tarkasteltavan VE 1 mukaisen ratkaisun Kanavuori-Liestuore välillä. Maakuntakaavaprosessissa väli huomioidaan kaavamerkinnällä moottori- tai moottoriliikennetie (uusi).

Vt 4/Kt 77 Viitasaaren kohdalla

Valtatien 4 kehittämiseen liittyen huomioidaan kantatien 77 uusi linjaus valtatielle 4 Viitasaaren kohdalla, Hännilänsalmen eteläpuolella. Kantatien uusi linjaus ja samalla tieluokan muutos (kantatiestä valtatieksi) osoitetaan merkinnällä valtatie, ohjeellinen (vt). Merkinnällä osoitetaan uusia yleispiirteisesti suunniteltuja tiejaksoja. Maakuntakaavarakaisussa esitetty kantatien 77 linjausmuutos perustuu esisuunnitelmatasoiseen suunnitelmaan: Valtatien 4 parantaminen Viitasaaren kohdalla, aluevaraussuunnitelma. Tieluokan muutostavoite liittyy lainvoimaiseen Keski-Suomen maakuntakaavaan, missä kantatietä 77 koskien on esitetty tieluokan muutos (kt>vt) välillä Kyyjärvi–Viitasaari–Keitele.

Seututie (uusi) Ruoke–Lintukangas

Tarkistetaan Läntisen ohikulkutien linjaus välillä Ruoke–Lintukangas vastaamaan v. 2012 valmistuneen tarveselvityksen linjausta. Maakuntakaavaratkaisussa Ruoke–Lintukangas-väli esitetään uutena seututienä.

EuroVelo 11 (kansainvälinen pyöräilyreitti)

Huomioidaan eurooppalainen, pitkänmatkan pyöräilyreitti EuroVelo 11 maakuntakaavassa yhteystarve-merkinnällä. Lähtökohdista ja perusteena merkinnälle on Väyläviraston laatima valtakunnallisen pyöräliikenneverkon esisuunnitelma, jossa myös EuroVelo-reitit on otettu huomioon. Maakuntakaavaratkaisussa osoitettu EuroVelo 11-reitti noudattelee pääosin valtakunnallisen pyöräliikenneverkon linjausta ja tukeutuu osin myös lainvoimaisen maakuntakaavan maisema- ja matkailutiehen. Maakuntakaavassa 2040 reitti on esitetty vaihtoehtoisena linjauksena Laukaan Vihtavuoren jälkeen ja poikkeaa tältä osin valtakunnallisen pyöräliikenneverkon linjauksesta. Maakuntakaavassa 2040 osoitetun vaihtoehtoisen linjauksen perusteena on ollut yhteyden suoruus ja viihtyisyys.

EuroVelo 11-reitti on osoitettu maakuntakaavaratkaisussa yhteystarvemerkinnällä. Reitin toteuttaminen vaatii tarkempaa suunnittelua yhteistyössä mm. kuntien, kaupunkien ja valtion liikennehallinnon toimijoiden (ELY-keskus, Väylävirasto) sekä maakuntien liittojen kanssa. Suunnitteluvaiheessa keskeistä on myös vuoropuhelu matkailualan toimijoiden kanssa. Pyörämatkailukeskus toimii EuroVelo-reitistön koordinoivana tahona Suomessa.

Liikenteen selvitykset

Osana maakuntakaavaprosessia ei ole laadittu liikenteeseen liittyviä erillisselvityksiä, vaan maakuntakaavan 2040 kaavaratkaisu perustuu olemassa oleviin selvityksiin ja suunnitelmiin. Keskeisenä tausta-aineistona ja perusteena liikenteen kaavaratkaisulle toimivat Keski-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelma sekä pääväyliä koskevat esisuunnittelutasoiset toimenpideselvitykset ja aluevaraussuunnitelmat. Valtakunnallinen pyöräliikenneverkon esisuunnitelma on oleellinen lähtökohta-aineisto EuroVelo 11 -reitintamiseksi maakuntakaavassa.

Keskeiset selvitykset ja suunnitelmat:

- Vt 9 Orivesi–Jyväskylä toimenpideselvitys (Keski-Suomen ELY-keskus 2022)
- Vt 9 Kanavuori–Liestuore toimenpideselvitys ja ympäristövaikutusten arviointiohjelma
- Valtatien 4 parantaminen välillä Äänekoski–Pihtipudas, toimenpide- ja aluevaraussuunnitelma (Keski-Suomen ELY-keskus 2021)
- Valtatien 4 parantaminen Viitasaaren kohdalla, aluevaraussuunnitelma (12/2020, Keski-Suomen ELY-keskus)
- Valtakunnallinen pyöräliikenneverkon esisuunnitelma (65/2021, Väylävirasto)
- Jyväskylän läntinen ohikulkutie välillä Ruoke–Lintukangas. Tarveselvitys (Keski-Suomen ELY-keskus 2012).

6 Kaavamerkinnt ja -määräykset

6.1 Merkintätyypit maakuntakaavoituksessa

Ympäristöministeriön kaavamerkintäasetuksen (31.3.2000) mukaisia maakuntakaavamerkintätyyppejä ovat: alueiden käytön kehittämisperiaatteet, osa-alueiden erityisominaisuudet, aluevaraukset sekä viiva- ja kohdemerkinnät. Maakuntakaavan tavoiteltu ohjausvaikutus saattaa vaikuttaa siihen, miltä osin kaavassa käytetään aluevarauksia osoittavia merkintöjä, miltä osin kehittämisperiaatemerkintöjä tai kaavan osa-alueiden erityisominaisuuksia osoittavia merkintöjä. Kaavakarttaan liittyvät merkinnät ja määräykset saavat lainvoiman.

Kehittämisperiaatteita koskevilla merkinnöillä ja niihin liitetyillä määräyksillä osoitetaan alueita, jotka ovat merkittäviä maakunnan tavoitellun kehityksen kannalta, ja joihin kohdistuu muussa suunnittelussa huomioon otettavia alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita. Kehittämisperiaatemerkinnät ovat kaavan muiden merkintöjen kanssa päällekkäisiä. Kehittämisen kohdealuemerkinnällä osoitettavan alueen sisälle voi siten sijoittua eri merkinnöin osoitettua alueidenkäyttöä. Kehittämisperiaatemerkinnät osoittavat alueidenkäytön ja toimintojen alueellisen ulottuvuuden periaatetasoisesti, kun taas aluevaraukset ovat sen sijaan täsmällisempiä kannanottoja toiminnoista ja niiden aluetarpeista. Maakuntakaavassa 2040 kehittämisperiaatemerkinnällä on esitetty kansainvälinen pyöräilyreitti (EuroVelo 11) sekä ohjeellisella merkinnällä osoitettu kantatien 77 linjausmuutos.

Osa-alueiden erityisominaisuudet voivat liittyä luonnon- tai kulttuuriympäristön, maiseman sekä luonnonvarojen erityisiin arvoihin. Osa-alueen erityisominaisuuksia osoittavien merkintöjen alueella voi olla monenlaista alueidenkäyttöä. Kuten kehittämisperiaatemerkintöjäkin, voidaan erityisominaisuuksia osoittavia merkintöjä käyttää muiden merkintöjen kanssa päällekkäisesti. Maakuntakaavassa 2040 on osa-alueiden erityisominaisuuksia kuvaavalla merkinnällä osoitettu tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet.

Aluevarausmerkinnöillä osoitetaan alueen pääasiallinen käyttötarkoitus ja ne ovat toisensa poissulkevia siten, että samalla alueella ei voi samanaikaisesti olla voimassa kahta eri aluevarausmerkintää. Aluevarausmerkinnät voivat kuitenkin olla päällekkäisiä erityyppisten kehittämisperiaatteita tai erityisominaisuuksia osoittavien kaavamerkintöjen kanssa. Aluevarausmerkintöihin rinnasteiset **viiva- ja kohdemerkinnät** ovat aluevarausmerkinnöistä poiketen kaavan muihin merkintöihin nähden päällekkäisiä. Aluevarauksiin rinnastettavilla viivamerkinnöillä on Maakuntakaavassa 2040 osoitettu valtatie 9 koskevat varaukset sekä uutena seututienä esitetty Jyväskylän läntinen kehätie (Ruoke–Lintukangas).

Lisäksi **merkinnän kuvauksella** selvennetään merkinnän tarkoitusta, mutta sillä ei ole oikeusvaikutuksia. Kaavan tulkintaan liittyy olennaisesti myös kaavaselostus, jossa on kuvattu muun muassa kaavaratkaisun perusteluja ja vaikutuksia. Kaavaselostus ei ole oikeusvaikutteinen kaava-asiakirja.

6.2 Keski-Suomen maakuntakaava 2040 ratkaisu

Rullaavassa maakuntakaavoituksessa muutamme voimassa olevaa kokonaismaakuntakaavaa vain kertyneiden muutostarpeiden mukaan. Nyt käynnissä olevassa prosessissa muutoksia tai täydennyksiä tarvitseviksi teemoiksi on tunnistettu tuulivoima, liikenne ja hyvinvoinnin aluerakenne. Näistä kaksi ensimmäistä aiheuttavat toimenpiteitä kaavamerkintöjen ja -määräyksien osalta.

Kaavaselostuksessa esitämme vain ne kaavamerkinnät ja -määräykset, jotka ovat joko uusia tai muuttuneita sekä kumottavat merkinnät. Muiden merkintöjen ja määräyksien osalta vuonna 2020 lainvoiman saanut Keski-Suomen maakuntakaava pysyy voimassa sellaisenaan.

Koko maakuntaa koskeva suunnittelumääräys

Uusiutuva energia

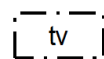
Tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset asutukseen, liikenneväyliin, maisemaan, kulttuuriperintöön, virkistykseen, elinkeinoin, luontoon, pinta- ja pohjavesiin ja eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä vaikutukset ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen.

Yli 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeiden tuulivoimaloiden rakentamisesta tulee pyytää lausunto Puolustusvoimien pääesikunnalta. Tuulivoimaloita ei saa rakentaa alle 4 km:n etäisyydelle Puolustusvoimien alueista eikä alle 12 km:n etäisyydelle varalaskupaikoista.

Asuin-, kauppa-, teollisuus-, työpaikka- tai vapaa-ajan alueita suunniteltaessa on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä geonergian ja puun hyödyntämismahdollisuudet.

Tuulivoima

Tuulivoimatuotantoon soveltuva alue (tv)

Erityisominaisuutta kuvaavalla merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävä tuulivoimatuotantoon soveltuva alue. Seudullisesti merkittäviä ovat vähintään kymmenen (10) tuulivoimalan alueet. Merkintään ei sisälly MRL 33 §:n mukaista ehdollista rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys: Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset asutukseen, liikenneväyliin, pinta- ja pohjavesiin, maisemaan, kulttuuriperintöön, virkistykseen, matkailuun ja muihin elinkeinoin, luontoon, maakotkaan ja muuhun linnustoon sekä melu- ja välkevaikutukset. Kulttuuriympäristöjen valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen säilyminen on varmistettava. Lisäksi on otettava huomioon maise-malliset vaikutukset järvillä.

Lentoliikenteen ja Puolustusvoimien toimintaedellytykset tulee turvata sekä ottaa erityisesti huomioon Puolustusvoimien toiminnasta sekä tutkajärjestelmistä ja radioyhteyksistä johtuvat rajoitteet.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon tuulivoimatuotantoalueiden yhteisvaikutukset.

Sähköverkkoon liittymisessä on pyrittävä hyödyntämään olemassa olevia johtokäytäviä. Tuulivoima-alueiden liittämiseksi sähköverkkoon on pyrittävä hyödyntämään yhteisiä johtokäytäviä. Sähkönsiirtolinjat tulee toteuttaa luontovaikutusten sekä maa- ja metsätalouden harjoittamisen kannalta mahdollisimman vähäisin vaikutuksin.

Aluekohtaiset tarkentavat määräykset:

Alueiden **Hallakangas, Hautakangas, Hilloneva, Lehtomäki** ja **Uusimo** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja. Alueella **Hilloneva** on huomioitava vaikutukset maakotkaan.

Alueiden **Hanhineva** ja **Kirvesvuori** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, erityisesti tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on varmistettava, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden tuulivoimatuotantoalueiden kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja.

Alueiden **Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Kirvesvuori** ja **Uusimo** sekä niihin liittyvän sähkönsiirron yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisalueiden häiriintymättömyys.

Alueen **Pitkälänvuori** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on erityisesti otettava huomioon vaikutukset UNESCO:n maailmanperintökohteeseen ja sen suoja-alueeseen ja turvattava maailmanperintökohteen erityisten yleismaailmallisten arvojen säilyminen.

Alueiden **Liimattala, Penkkisuo, Pitkälänvuori** ja **Tukkimäki** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet.

Alueiden **Hallakangas, Hanhineva, Hautakangas, Hilloneva, Karhukorpi, Kirvesvuori, Lehmikorpi, Leppäkangas, Liimattala, Mustalamminmäki, Pitkälänvuori**, ja **Uusimo** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Alueella **Uusimo** on huomioitava maakunnallisesti arvokkaan perinnemaiseman arvojen säilyminen.

Alueiden **Karhukorpi, Mustalamminmäki** ja **Pitkälänvuori** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti merkittävälle rakennetuille kulttuuriympäristöille.

Alueiden **Höystösensuo, Kannonkoski, Miilukangas** ja **Tukkimäki** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön.

Alueiden **Kannonkoski** ja **Liimattala** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava kaakkurin elinympäristöt ja merkittävät lentoreitit.

Alueiden **Höystösensuo** ja **Leppäkangas** yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haittaa muuttolinnustolle eikä uhanalaisten tai erityisesti suojeltavien lintulajien esiintymiselle.

Kumottava merkintä

Tuulivoimapuiston alue (tv)

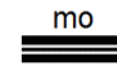

Merkinnällä osoitetaan tuulivoimatuotantoon soveltuva alue. Merkintään ei sisälly maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukaista ehdollista rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen vaikutukset asutukseen, liikenneväyliin, maisemaan, kulttuuriperintöön, luontoon ja maa-aineshuoltoon. Lisäksi tulee ottaa huomioon lentoliikenteen aiheuttamat rajoitteet ja puolustusvoimien valvontasensoreiden vaikutus suunniteltujen alueiden soveltavuuteen tuulivoimaloiden sijoituspaikaksi.

Liikenne

Moottori- tai moottoriliikennetie (mo)

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevia, vain moottoriajoneuvoliikenteelle tarkoitettuja maanteitä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Moottori- tai moottoriliikennetie, uusi (mo)

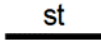

Merkinnällä osoitetaan vain moottoriajoneuvoliikenteelle tarkoitettuja maanteitä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys: Tien ja eritasoliittymien sijainti sekä muun tieverkon järjestelyt täsmentyvät tien suunnittelun yhteydessä. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon liikennemelun leviämisen estäminen, pohjavesien suojaustarve sekä Hitonhauta–Kylmähauta–Hirvasjoki -nimiseen Natura 2000 -alueeseen mahdollisesti kohdistuvat merkittävästi heikentävät vaikutukset.

Valtatie, ohjeellinen (vt)

Merkinnällä osoitetaan uusia yleispiirteisesti suunniteltuja tiejaksoja.

Seututie (st)

Seututeinä osoitetaan seutukuntien liikennettä palvelevia ja seutukuntia pääteihin yhdistäviä teitä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Seututie, uusi (st)

Uutena seututienä osoitetaan seutukuntia palvelevia suunniteltuja tieyhteyksiä. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Kansainvälinen pyöräilyreitti

Merkinnällä osoitetaan pitkänmatkan pyöräliikenteen yhteystarve (eurooppalainen EuroVelo 11).

7 Maakuntakaavan keskeiset vaikutukset

Vaikutusten arvioinnilla on merkittävä rooli kaavaratkaisumme muotoutumisessa. Vaikutusten arviointi tuottaa meille tarvitsemaamme tietoa kaavan toteuttamisen vaikutuksista, niiden merkittävyydestä ja keinoista ehkäistä ja lieventää haitallisia vaikutuksia.

Jatkuvasti täsmentyvä vaikutusten arviointi tuottaa myös valmistelumme ja päätöksentekoon arvokasta tietoa suunnittelun aikana tehtävien valintojen tueksi. Vaikutusten arvioinnin tehtävänä on myös tukea päätöksentekoa ja osallisten vaikuttamista koko kaavaprosessin ajan. Teemme vaikutusten arviointia huomioiden maakuntakaavan yleispiirteisen suunnittelutason.

7.1. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutuminen

Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen

Maakuntakaavan 2040 tuulivoimaa koskevat merkinnot mahdollistavat merkittävän investointipotentiaalin toteuttamisen maakunnassa. Tuulivoimainvestoinnit luovat edellytyksiä alueen elinvoimalle ja elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä merkittävälle siirtymiselle uusiutuvan energian tuotantoon Keski-Suomessa. Tuulivoimainvestoineilla on vaikutusta alueen elinvoimaisuudelle mm. kiinteistöverotulojen sekä erityisesti rakentamisvaiheen työllisyysvaikutusten kautta.

Kaavaratkaisussa kestävä liikunnan edellytyksiä tukee ja edistää pitkänmatkan pyöräilyreitti (EuroVelo 11).

Tehokas liikennejärjestelmä

Maakuntakaavan 2040 tieliikennettä koskevilla varauksilla edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta. Osin varauksilla kehitetään olemassa olevia liikenneyhteyksiä.

Erityisesti valtatie 9 kehittämistarpeiden huomioiminen kaavaratkaisussa parantaa ylitaakunnallisia yhteyksiä ja saavutettavuutta sekä luo mahdollisuuksia verkostoituneen elinkeinoelämän kehittämiseksi. Tuulivoimatuotannon rakentaminen edellyttää usein olemassa olevan tieverkon parantamista ja positiivisia vaikutuksia saattaa syntyä kanta-alueeltaan parantuvan alemman asteisen tieverkon kehittämisen kautta.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö

Maakuntakaavassa 2040 on yhteensovittavalla suunnittelulla huomioitu yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja maanpuolustuksen tarpeet turvaamalla niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet. Toimintojen sijoittelulla ja tarkempaa suunnittelua ohjaavilla suunnittelumääräyksillä on pyritty turvaamaan terveellinen ja turvallinen elinympäristö.

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat

Yhteensovittavalla suunnittelulla ja vaikutusten arvioinnilla Maakuntakaavan 2040 valmistelussa on pyritty huomioimaan virkistysalueiden, luonto- ja kulttuuriarvojen sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden turvaaminen. Ekologisten yhteyksien säilyminen on huomioitu tuulivoimatuotannon sijoittelulla ja suunnittelumääräyksillä. Toteutetuilla suunnitteluratkaisuilla ja -määräyksillä turvataan elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarojen käyttö myös tulevaisuudessa. Tuulivoimaloiden keskittäminen usean voimalan yksiköihin edistää mahdollisten haitallisten ympäristö- ja luontovaikutusten hallintaa.

Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Tuulivoimatuotantoa mahdollistavana Maakuntakaavalla 2040 varaudutaan uusiutuvan energiantuotannon pitkän aikavälin tarpeisiin. Maakuntakaavaratkaisulla huomioidaan tuulivoimatuotannon sijoittuminen ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin. Maakuntakaavassa annettujen suunnittelumääräysten mukaan voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.

7.2. Vaikutusalue

Vaikutusalueella tarkoitetaan aluetta, jolle kaavassa esitettävien toimintojen ympäristövaikutusten voidaan perustellusti katsoa ulottuvan. Vaikutusalueen laajuus riippuu tarkasteltavan toiminnan ominaisuuksista. Keski-Suomen maakuntakaava 2040 koskee koko Keski-Suomen maakunnan aluetta, ja kaavan välittömät vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti Keski-Suomen maakuntaan.

Jotkut tuulivoimatuotantoon liittyvät vaikutukset, esimerkiksi maisemavaikutukset, voivat ulottua hyvin laajalle alueelle, jolloin vaikutuksia saattaa ulottua myös naapurimaakuntien alueille. Etelä-, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan sekä Päijät-Hämeen ja Pirkanmaan maakuntien rajojen läheisyyteen sijoittuu kaavassa tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita, joiden vaikutukset ulottuvat naapurimaakuntien puolelle.

Kaava pyritään mahdollisuuksien mukaan yhteensovittamaan naapurimaakuntien maakuntakaavoituksen kanssa (MRL 28 §). Ylimaakunnallista yhteistyötä tehdään niin selvitysten laadinnassa kuin työ- ja viranomaisneuvottelujen kautta.

7.3. Arvioinnin lähtökohtia

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset (MRA 1 §). Kaavan vaikutuksia selvitettäessä on otettava huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus.

Maakuntakaava on yleispiirteinen alueiden käyttöä ohjaava suunnitelma, minkä takia myös vaikutukset arvioidaan yleisellä tasolla. Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnin tavoitteena on selvittää, aiheuttaako maakuntakaavassa osoitettu maankäyttö toteutessaan muutoksia, joilla voi olla myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia ympäristöön.

Samalla arviointi tuottaa tietoa valmistelijoille, päättäjille ja osallisille vaikutusten merkittävydestä sekä mahdollisista haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksista esimerkiksi kaavaratkaisuja muuttamalla tai esittämällä jatkosuunnittelulle reunaehtoja. Vaikutusten arvioinnissa on ollut keskeisesti mukana Keski-Suomen maakunnan eri alojen asiantuntijoista koostuva ympäristö- ja tasa-arvovaikutusten asiantuntijaryhmä.

Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon, että maakuntakaava toteutuu asteittain tarkentuvan kuntakaavoituksen (yleis- ja asemakaavoituksen) ja viranomaistoiminnan kautta. Usein maakuntakaavassa osoitetut alueidenkäyttöratkaisut voivat toteutua monella kaavamerkinnän mahdollistamalla vaihtoehtoisella tavalla, eikä kaikkia vaikutuksia aina voida arvioida yksityiskohtaisesti. Myös maakuntakaavan ohjauksen pitkä ajallinen ulottuvuus asettaa rajoituksia vaikutusten suuruuden ja todennäköisyyden ennakoinnille.

Maakuntakaavan 2040 teemat liittyvät seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon, liikenteeseen ja hyvinvoinnin aluerakenteeseen. Arviointien pääpaino on kaavaratkaisun mahdollistaman tuulivoimatuotannon vaikutuksissa. Vaikutusten arviointien lähtökohtina on huomioitu kaavan tavoitevuoden 2040 huomioiva varovaisuusperiaate ja maakunnan kokonaiskestävyyden tavoite.

Vaikutusten arviointi perustuu keskeisesti kaavan taustaselvityksiin, joista on kuvaus [kohdassa 3](#). Selvitykset julkaistaan [Keski-Suomen liiton verkkosivuilla](#).

Maakuntakaavan 2040 vaikutusten arviointi on täydentynyt kaavaprosessin edetessä. Vaikutusten arvioinnin tuloksia on esitetty kaavaselostuksen kohdassa 7.3. Keskeiset tunnistetut vaikutukset ja ehdotusvaiheessa valmistuneessa Tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointiraportissa.

7.4. Keskeiset tunnistetut vaikutukset

Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön

Maakuntakaavan 2040 laadinnassa käsitellyistä teemoista varsinkin tuulivoimatuotannolla ja hyvinvoinnin aluerakenteella voi olla merkittäviä vaikutuksia ihmisten elinoloihin, elinympäristöön ja terveyteen. Myös liikenteen kaavamerkintöjen toteuttamisella on ihmisten elinoloihin, varsinkin turvallisuuteen liittyviä vaikutuksia.

Tuulivoimatuotanto voi aiheuttaa ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia, jotka liittyvät voimaloiden aiheuttamaan ääneen sekä voimaloiden välkkeen ja lentoestevalojen visuaaliseen häiriövaikutukseen. Myös voimaloiden maisemakuvaan tai virkistykseen tai matkailussa käytettävien alueiden luonteen muuttumiseen liittyvät tekijät voidaan kokea haitallisiksi.

Ympäristöministeriön ohjeen (5/2016) mukaisesti maakuntakaavassa osa-alueen erityisominaisuuksia osoittavalla merkinnällä osoitettavien tuulivoima-alueiden rajaukset ovat yleispiirteisiä, eikä voimaloiden lukumäärää eikä yksittäisten voimaloiden sijaintia osoiteta. Alueiden rajaukset täsmentyvät kuntakaavoituksessa laadittavien selvitysten ja vaikutusten arvioinnin perusteella.

Vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan maakuntakaavan ehdotuksessa osoitettavien tuulivoima-alueiden sijoittumista suhteessa asutukseen ja sen määrään yleispiirteisellä tasolla sekä arvioidaan osoitettavien alueiden toteuttamiskelpoisuutta lähialueen asutuksen näkökulmasta. Tarkempi selvitys ja arviointi esim. meluvaikutuksista on perusteltua laatia yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, jonka tehtävänä on myös varsinainen voimaloiden sijoittelu.

Osana maakuntakaavaprosessia toteutetussa [sosiaalisen hyväksyttävyyden selvitystyössä](#) yhdeksi keskeiseksi asiakysymykseksi hyväksyttävyyden kannalta nousi tulivoimarakentamisen vaikutus kiinteistöjen arvoon. Tuulivoimaan liittyvien maakuntakaavaratkaisujen vaikutuksia kiinteistöjen arvoon ei ole mahdollista yksityiskohtaisesti arvioida. Maakuntakaava on tarkoitettu täsmentymään yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa eikä sen pohjalta voi suoraan toteuttaa tuulivoimahankkeita. Maakuntakaavatasolla voi kuitenkin arvioida esimerkiksi maisemallisia ja luontovaikutuksia, huomioida merkittävät vaikutukset kaavaratkaisussa sekä antaa vaikutuksia lieventäviä suunnittelumääräyksiä yksityiskohtaisempaa suunnittelua varten. Maakuntakaavan ohjauksella ohjataan huomioimaan ja välttämään sellaisia vaikutuksia, jotka voidaan kokea kiinteistöjen arvoon vaikuttaviksi tekijöiksi. Maakuntakaavan merkintä tuulivoimatuotannolle soveltuvasta alueesta edellyttää kunnan toteuttamaa yleiskaavoitusta toteutuakseen ja myös muu maankäyttö on alueilla mahdollista. Tuulivoimarakentamisen vaikutuksesta kiinteistöjen arvoon ei ole saatavilla yksiselitteistä tutkimustietoa.

Hyväksyttävyyden kannalta keskeinen kysymys on myös sähkönsiirto. Sähkönsiirron rakentamiseen liittyvä lunastusmenettely koetaan maanomistajien joukossa epäoikeudenmukaiseksi. Lunastusmenettely perustuu Lunastuslakiin. Maakuntakaavamääräyksellä on kuitenkin pyritty ohjaamaan tuulivoimaan liittyvää sähkönsiirtoa olemassa oleviin ja yhteisiin johtokäytäviin.

Maakuntakaavamerkintään sisällytetty määräys, jonka mukaan sähkönsiirtolinjat tulee toteuttaa luontovaikutusten sekä maa- ja metsätalouden harjoittamisen kannalta mahdollisimman vähäisin vaikutuksin, vähentää maakuntakaavan vaikutuksia tältä osalta. Vaikutuksia voi edelleen vähentää yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja voimalinjojen toteutuksessa esimerkiksi käyttämällä maataloudelle mahdollisimman vähän haittaa aiheuttavia ratkaisuja.

Hyvinvoinnin aluerakenteellisten elementtien esittämisen tavoitteena on tukea maakunnassa tunnistettujen strategisten hyvinvointia ja hyvinvointitaloutta edistävien tavoitteiden toteutumista ja kiinnittymistä seudulle. Tavoitteena on myös tarjota mahdollisuuksia ja lähtökohtia tarkemmalle alueiden käytön suunnittelulle ja hyvinvointia edistäville hankkeille.

Hyvinvoinnin aluerakenteen keskisuomalaiseen luontoon, kulttuuriympäristöön, virkistykseen, matkailuun ja reittiverkostoihin liittyvän kokonaisuuden voidaan nähdä vahvistavan eri alueiden elinvoiman ja vahvuuksien hyödyntämiseen, pyöräilyn kehittämiseen ja virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävyteen ja viheralueverkoston jatkuvuuteen liittyvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista.

Maisemavaikutukset

Maakuntakaavan 2040 tuulivoimarakaisua varten laadittujen maisemavaikutusten arviointien lähtötiedot ovat maakuntakaavatasoisesti yleispiirteisiä eikä niiden perusteella voida tehdä yksityiskohtaisia arviointeja tai tulkintoja maisemavaikutuksista. Maisema muuttuu koko ajan eri tekijöiden vuoksi. Tehdyt selvitykset ja arvioinnit antavat tilanteesta yleiskäsityksen.

Tuulivoimaloiden maisemavaikutukset kohdistuvat avoimille alueille, joita maakunnan alueella ovat järvet, avosuot ja vaihtelevan kokoiset viljelymaisemat. Keski-Suomessa tuulivoimarakentaminen tuo perinteisten maatalousmaisemien ja luonnonmukaisten järvi- ja suomaisemien taustalle uuden elementin, joka edustaa nykyaikaista, teknistä tuotantomaisemaa. Tuulivoimalat voidaan nähdä maisemassa kielteisinä ja häiritsevinä, mutta voidaan kokea joillain alueella myös esimerkiksi puhtaan energiantuotannon imagotekijöinä.

Vaikutukset luonnonmukaiseen maisemaan voidaan kokea merkittävänä ja kielteisinä alueilla, joilla on useita tuulivoima-alueita lähemmäs tai yksittäiset tuulivoima-alueet ovat laajimpia. Lähempänä suuren mittakaavan rakennettuja alueita, esimerkiksi teollisuus- tai tieympäristöä, maisemakuva sietää yleensä paremmin tuulivoimaloita.

Maisemavaikutusten arviointi perustuu vaikutusalueiden maiseman ominaispiirteiden ja herkkyyden selvitykseen sekä vaikutuksen suuruuden ja merkittävyyden arviointiin. Merkittävyyden arvioinnissa on hyödynnetty arviointimenetelmää, jossa vaikutuksen laajuuden ja arviointikohteen arvottamisen kautta määritellään vaikutuksen merkittävyys. Keski-Suomessa arvioinnin pohjaksi laadittiin koko maakunnan osalta maise-mallinen herkkyydestarkastelu.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet on huomioitu arvioinneissa Valtioneuvoston päätöksen 18.11.2021 mukaisina. Arkeologinen kulttuuriperintö on huomioitu korostaen maisemaan sidottuja muinaismuistokohteita (Kumpulainen, Keski-Suomen museo 2021), joilla on tunnistettu ympäristöön ja maisemaan

liittyvä arvo. Nämä kohteet sisältyvät suurelta osin Museoviraston ehdotukseen valtakunnallisesti merkittäviksi arkeologisiksi kohteiksi, jonka kuulemisaika oli 1.3.–14.4.2023.

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tuulivoima-alueiden vaikutuksia maisemaan ja kulttuuriympäristöihin on arvioitu maiseman ominaispiirteiden, maisematyyppien ja herkkyydestarkastelun, näkyyvyyksanalyysien, maastokäyntien ja havainnekuvien perusteella.

Maisemavaikutusten kohdentumista on tutkittu näkyyvyyksanalyysien perusteella. Tuulivoimaloiden näkyyvyyden kohdistuessa herkimille alueille, on mahdollisen maisemavaikutuksen suuruutta arvioitu mm. näkyyvyyden laajuuden, etäisyyden ja suunnan perusteella. Vaikutusten arvioimisessa on käytetty apuna etäisyysvyöhykkeitä: lähivaikutusalue 0–6 km ja kaukovaikutusalue 6–20 km. Tuulivoimaloiden teoreettinen näkyyvyysalue on mallinnettu paikkatietopohjaisesti. Mallinnus ottaa huomioon maaston muodon ja puuston peittävän vaikutuksen. Korkeussuhteet perustuvat Maanmittauslaitoksen maastomalliin, metsän korkeus perustuu LUKE:n puuston keskipituusaineistoon. Avoimeksi alueeksi on määritellyt ne alueet, joissa puuston arvo on 0–3 m. Näkyyvyyksanalyysissä on käytetty katsojan korkeutena 1,5 m. Mallinnettaville tuulivoima-alueille sijoitettiin teoreettisesti tuulivoimaloita saman hila-etäisyysmallin mukaisesti. Hila-sijoittelumenetelmän periaatteella on sijoitettu tuulivoima-alueille 1 tuulivoimala/1 km², etäisyyksillä 700 m x 1300 m, lounaistuulen suuntaisesti. Tällä mallilla saadaan maksimaalinen, mutta teoreettinen tuulivoimaloiden sijoitussuunnitelma suurimman mahdollisen maisemavaikutuksen arviointia varten. Näkyyvyyksanalyysiä varten tuulivoimaloiden korkeudeksi määritettiin 350 m (tornin korkeus 225 m ja lavan pituus 125 m).

Mallinnus on teorettinen yleistys ja sopii parhaiten laajojen näkyvyysalueiden tunnistamiseen, kuten avosuot, pellot ja järvet. Koska maakuntakaavan tavoitevuosi on 2040, on arvioinnissa ennakoitu nykytilannetta korkeampien tuulivoimaloiden käyttö.

Näkyvyysanalyysien lisäksi vaikutusten laajuutta ja suuruutta on havainnollistettu valokuvasovitteina laadittujen havainnekuvien perusteella. Havainnepisteet on valikoitu vaikutusten ja kohteen merkittävyyden perusteella. Maisemavaikutusten merkittävyys on arvioitu tuulivoima-aluekohtaisesti sekä yhteisvaikutusten arviointina. Myös havainnekuvat esittävät teoreettista suurinta mahdollista vaikutusta.

Suuren herkkyiden maisemiksi tunnistetuille alueille kohdistuu tuulivoimaloiden maisemavaikutuksia paikoitellen. Usein suuren herkkyiden alue, jolle kohdistuu vaikutuksia, on pienipiirteinen maatalousympäristö, jolla voi olla luokiteltu maisema- tai kulttuuriympäristöarvo. Suuren herkkyiden alueiksi on luokiteltu myös luontoarvoja sisältävät alueet, joista maisemavaikutuksille alttiimpia ovat avosuot ja luontoarvoiltaan merkittävät vesistöt. Luontoarvoiltaan merkittävät vesistöt voivat olla rannoiltaan rakennettuja, joten maisemavaikutus kohdistuu usein rantojen vakituiseen tai vapaa-ajan asumiseen. Kohtalaisen herkkyiden alueiksi on luokiteltu yksipuoliset maatalousalueet ja kaikki vesistöt. Sekä vesistöillä että maalaisympäristössä tuulivoimaloiden maisemavaikutus koetaan usein haitallisena lähellä asuttuja alueita.

Tuulivoimatuotantoon soveltuvasta 19 alueesta neljän, Lehmikorven, Leppäkankaan, Mustalamminmäen ja Uusimon kuuden kilometrin lähivaikutusalueella on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue ja kahdeksan alueen vaikutus ulottuu maakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Pitkälänvuoren alueen lähivaikutusalueella on Unescon maailmaperintökohde ja sen suoja-alue. Kolmen alueen lähivaikutusalueelle jää valtakunnallisesti merkittävä

rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) kohde tai alue ja muutama alueen vaikutusalueelle sijoittuu maisemaan sidottu muinaisjäänöskohde. Leivonmäen kansallispuistoon ulottuu yhden ja Pyhä-Häkin kansallispuistoon kahden alueen lähivaikutusalue. Etelä-Konneveden kansallispuistoon ei ulotu 6 km lähivaikutusalue, mutta vaikutukset ulottuvat Etelä-Konneveden järvenselälle. Avoimille järvenselille ulottuu vaikutuksia myös esimerkiksi Alvajärvellä, Elämäjärvellä, Ala-Keiteleellä, Kivijärvellä, Kolimalla, Kyyjärvellä, Liitonjärvellä, Pihlajavedellä, Pääjärvellä, Pyhäjärvellä ja Vuosjärvellä. Vähäisimmän vaikutuksen merkityksen tuulivoima-alueet sijoittuvat muita hieman etäämmälle arvoalueista, isoimmista järvistä ja muista maisemallisesti herkistä alueista. Keski-Suomen suurimmalle järvelle Päijänteelle ei merkittäviä maisemavaikutuksia aiheudu.

Usean eri tuulivoima-alueen maisemavaikutusalueilla tuulivoimaloiden näkyvyys kohdistuu voimakkaimmin pohjoisen Keski-Suomen avoimille järvien selille. Yhteisvaikutuksia aiheutuu Pohjoisessa Keski-Suomessa järvien lisäksi avoimiin maatalousmaisemiin ja avoimille suoalueille. Maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteista yhteisvaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin pohjoisen Keski-Suomen maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille, joilla näkyvyys on usein pienialaista maiseman vaihtelevuuden vuoksi.

Lähtökohtaisesti maakuntakaavaratkaisun mukaisilla tuulivoima-alueilla ei ole erityisen merkittäviä valtakunnallisiin tai maakunnallisiin maiseman ja kulttuuriympäristön arvoihin kohdistuvia haitallisia vaikutuksia. Merkittävimmät maisemavaikutukset ovat luonteeltaan lähinnä paikallisia, tietyn alueen asukkaisiin tai kävijöihin kohdistuvia. Kansallispuistoihin kohdistuvat maisemavaikutukset voivat olla vaikuttavuudeltaan valtakunnallisia, ja sen vuoksi näiden vaikutusten lieventämiseen on kiinnitetty erityistä huomiota.

Tärkeä osa arviointia ovat esitetyt vaikutusten lieventämismahdollisuudet ja vaikutuksia vähentävät suunnitteluohjeet. Merkittävimmät keinot arviointien lähtökohtana olleen suurimman mahdollisen maisemallisten vaikutuksen lieventämiseen olivat etäisyyden kasvattaminen herkkiin ja arvokkaisiin kohteisiin, voimaloiden määrän vähentäminen ja kokonaiskorkeuden laskeminen. Maakuntakaavan merkintöjen lisäksi tuulivoimaa koskevilla ja tuulivoima-aluekohtaisilla tarkemmilla suunnittelumääräyksillä ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua, jonka perusteella tuulivoimarakentamista voidaan toteuttaa.

Maisemavaikutusten arvioinnit ovat vaikuttaneet maakuntakaavan 2040 ratkaisuun mm. siten, että merkintöjen rajauksissa on huomioitu etäisyyksiä herkimpiin kohteisiin ja lievennetty alueen koosta aiheutuvia vaikutuksia. Lisäksi on annettu tv-merkintään liittyviä, kaikkien alueiden yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaavia suunnittelumääräyksiä ja aluekohtaisia tarkentavia suunnittelumääräyksiä.

Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset elinkeinoihin

Maakuntakaava luo edellytyksiä merkittäville investoinneille. Liikenteen, erityisesti valtatie 9, kehitettävät yhteydet parantavat maakunnan saavutettavuutta ja kilpailukykyä sekä kytkeytyneisyyttä Tampereen ja Kuopion kasvaviin kaupunkiseutuihin. Yli maakuntarajat ylittävät yhteydet luovat mahdollisuuksia verkostoituneen elinkeinoelämän kehittämisedellytyksille.

EuroVelo 11 -reitin kehittämisperiaatteen osoittaminen tukee reitin jatkokehittämistä ja tarjoaa mahdollisuuksia mm. matkailupalvelujen muotoilulle.

Tuulivoimaa koskevat merkinnät sisältävät erittäin merkittävän investointipotentiaalin sekä elinkeinovaikutuksen.

Tuulivoimayhdistyksen vuonna 2019 julkaiseman Tuulivoiman aluetalousvaikutukset -raportin mukaan yhden tuulivoimalan [al-kuinvestoinnin](#) vaatima suuruus on 1,2–1,5 miljoonaa euroa/MW ja [kokonaisinvestointi](#) on noin 2,4 miljoonaa euroa/MW. Raportin tietojen perusteella Maakuntakaavan 2040 mukainen ratkaisu osaltaan mahdollistaisi pitkällä aikavälillä noin 5 miljardin euron (384 kpl 6 MW tuulivoimalaa) tuulivoimaan kohdistuvat kokonaisinvestoinnit. Alkuinvestointeina tämä tarkoittaisi yli 2 miljardin euron panostuksia. Nämä investoinnit ovat suoria investointeja tuulivoimaan, jotka osaltaan vaikuttavat myös kerrannaisvaikutuksina muille toimialoille.

FCG:n laatima tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointityö sisältää karkeat arviot tuulivoiman työllisyysvaikutuksista sekä kuntien saamasta verotulosta Keski-Suomessa. Tuulivoiman suora työllisyysvaikutus Keski-Suomessa on tuulivoimaloiden koko elinkaaren aikana laskennallisesti yhteensä noin 150 henkilötyövuotta. Tuulivoiman tuotannon ja kulutuksen kerrannaisvaikutukset työllisyyteen tuulivoimaloiden koko elinkaaren aikana ovat laskennallisesti Keski-Suomessa yhteensä noin 18 000 henkilötyövuotta. Suurin työllisyysvaikutus syntyy rakentamisvaiheessa, jolloin tuulivoiman työllisyysvaikutus Keski-Suomessa on vuositasolla arviolta noin 4 680 henkilötyövuotta.

Kokonaisvaikutusten arviointityön mukaan yleiskaavojen, maakuntakaavojen ja uusien alueiden tuulivoimaloiden kiinteistövero olisi suuruusluokaltaan noin 200 miljoonaa euroa, mikäli yleiskaavojen, maakuntakaavan ja uusien alueiden mahdollistama tuulivoimaloiden enimmäismäärä toteutuisi ja kiinteistövero olisi noin 400 000 €/voimala voimalan koko elinkaaren ajalta.

Oletettavaa on, että yksikkökustannuksia pyritään tuulivoimatoimialalla koko ajan madaltamaan perustuen tekniseen kehitykseen ja suurempien hankkeiden myötä saatavien mittakaavaetujen kautta. Toisaalta yksikkökustannusten madaltuminen varsin todennäköisesti lisää rakentamista.

Epäsuoria vaikutuksia kohdistuu myös Keski-Suomessa toimivaan tuulivoimatoimialaan, kuten kuljetuksiin tai rakenteisiin liittyviin yrityksiin.

Merkittävä tuulivoimarakentaminen ja siihen liittyvä sähköverkon vahvistaminen aiheuttavat myös negatiivisia taloudellisia vaikutuksia esimerkiksi metsätalouden harjoittamiseen. Vastaavasti positiivisia vaikutuksia saattaa syntyä kantavuudeltaan parantuvan alemman asteisen tieverkon kehittymisen kautta.

Negatiivisia vaikutuksia saattaa aiheutua tuulivoima-alueiden maisemaa muuttavien vaikutusten kautta tai niiden lähiympäristöä toimintaympäristönä hyödyntävälle, luonnon hiljaisuuteen tai luontoelämyksiin perustuvalle matkailuelinkeinotoiminnalle.

Toisaalta tuulivoima-alueiden rakentaminen saattaa synnyttää myös taloudellisia mahdollisuuksia ja elinkeinotoimintaa joillekin alueille.

Hyvinvoinnin aluerakenteellisten elementtien tunnistaminen maakuntakaavassa saattaa vauhdittaa niitä hyödyntävien, uudenlaisten elinkeinotoimintamahdollisuuksien kehittymistä ja toimijoiden verkottumista.

Ilmastovaikutukset

Keski-Suomen strategiassa on asetettu tavoite, että Keski-Suomi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä.

Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi on valmisteltu Hiilineutraali Keski-Suomi 2030 -tiekartta, jossa tunnistetaan keinoja, joilla tavoitteeseen päästään. Yksi keinoista on uusiutuvan energian tuotanto, mukaan lukien tuulivoima.

Maakuntakaava 2040 päivityksessä tarkastellaan seudullisesti merkittävän tuulivoiman kokonaisuutta Keski-Suomessa. Hiilineutraali Keski-Suomi vuoteen 2030 mennessä -tavoite tukee kaavan tarvetta. Maakuntakaavan tavoite hahmottaa seudullisesti merkittävän tuulivoimatuotannon kokonaisuutta ja ohjata tuulivoimarakentamista useiden pienien alueiden sijaan harvempiin, mutta suurempiin alueisiin, vaikuttaa myös tuulivoiman ilmastovaikutuksiin.

Tuulivoimalla on ainakin kolmenlaisia ilmastovaikutuksia: tuulivoimaloiden kasvihuonekaasupäästöt (KHK-päästöt), fossiilisen energiantuotannon korvaaminen uusiutuvan energian tuotannolla sekä tuulivoimarakentamisen aiheuttamat maankäytön muutokset, kuten metsän hakkaaminen tuulivoimarakentamisen tieltä.

Tuulivoimaloiden KHK-päästöt koostuvat voimaloiden rakentamisen, kuljettamisen, voimala-alueen rakentamisen sekä tuulivoimaloiden käytön ja purkamisen päästöistä. Tuulivoima-alueen merkittävimmät KHK-päästöt muodostuvat alueen rakentamisen aikana.

Tuulivoimaa rakennetaan uusiutuvan energian tuottamiseksi. Tuulivoimaloilla tuotettu uusiutuva energia katsotaan päästöttömäksi energiaksi. Näin ollen KHK-päästövähennyksiä tulee silloin, kun tuulivoimalla korvataan fossiililla energianlähteillä tuotettua energiaa. Päästövähennyksen suuruus riippuu siitä, millä fossiilisella energianlähteellä ja minkälaisella prosessilla tuotettua energiaa tuulivoimalla korvataan.

Tuulivoimaloiden ja tuulivoimala-alueiden rakentamisessa muuttuu alueen maankäyttö. Mahdollisia muutoksia ovat esimerkiksi tuulivoimaloiden sekä niiden tarvitsemien liikennereittien rakentaminen. Muutosten ilmastovaikutuksiin vaikuttaa se, mitä on ollut alueen aiempi maankäyttö. Esimerkiksi jos tuulivoimaloiden alta hakataan metsää, pienenee alueen hiilinielu. Toisaalta ilmastovaikutukset ovat pienempiä, jos aiempi alueen maankäyttö on ollut päästöjä aiheuttavaa tai se ei ole ollut hiiltä sitovaa.

Tuulivoimarakentamisen ilmastovaikutuksiin voidaan vaikuttaa kokonaisratkaisun ohjaamisella ja suunnittelulla, jota tehdään esimerkiksi maakuntakaavaprosessissa. Tässä maakuntakaavaprosessissa ilmastovaikutuksiin on vaikutettu osana yhteensovittamisen prosessia. Ilmastovaikutuksia pienentävät erityisesti seudullisen kokoluokan tuulivoimahankkeiden kohdentaminen pois erämaailta alueilta ja mahdollisimman lyhyiden sähkönsiirtolinjojen päähän sekä valmiiden liikenneyhteyksien varrelle. Näillä ratkaisuilla minimoidaan maankäytön muutosten tarvetta.

Lisäksi ilmastovaikutuksiin vaikutetaan alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, jossa mm. voimaloiden määrä ja paikat tarkentuvat. Voimaloiden paikat vaikuttavat suoraan esimerkiksi maankäytön muutoksiin ja liikennepäästöihin.

Maakuntakaavan tuulivoimamerkintöjen ilmastovaikutusten suuruutta on arvioitu karkealla tasolla kaavaprosessissa kokonaisvaikutusten arvioinnissa. Lisäksi tuulivoimaloiden tarvitseman sähkönsiirron ilmastovaikutuksia on arvioitu karkealla tasolla maakuntakaavaa varten tehdyssä sähkönsiirtoselvityksessä.

Toteutuessaan maakuntakaavaehdotuksen mukaisena seudullisesti merkittävällä tuulivoimalla olisi merkittävä vaikutus uusiutuvan energian tuotantoon Keski-Suomessa. Ilmastovaikutusten kokonaisuuteen vaikuttaa kuitenkin tämän lisäksi merkittävästi erityisesti muutos metsäpinta-alaan ja tätä kautta hiilinieluun. Tehtyjen selvitysten sekä olemassa olevan muun tiedon perusteella voidaan arvioida, että maakuntakaavaehdotuksen mukaisella seudullisen kokoluokan tuulivoimaratkaisulla olisi toteutuessaan kokonaisuutena arvioiden positiivinen ilmastovaikutus.

Vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen

Tuulivoimarakentaminen muuttaa alueen luonnonympäristöä. Metsäisessä ympäristössä voimalan rakentaminen vaatii vähintään hehtaarin kokoiselta alueelta puuston poistamista ja maanpinnan tasoittamista. Myös mahdollinen uuden tiestön ja voimalinjojen rakentaminen muuttaa ja pirstoo elinympäristöjä, mikä voi vaikuttaa myös eliöstöön. Haitallisia luontovaikutuksia voidaan lieventää tarkemmassa suunnittelussa ottamalla tuulivoimalueiden ja sähkönsiirtoalueiden rakentamisessa huomioon luontoarvojen kannalta merkittävät kohteet ja jättämällä ne luontoa muuttavan toiminnan ulkopuolelle.

Tuulivoimatuotantoon soveltuvia alueita ei ole maakuntakaavassa osoitettu valtakunnallisesti arvokkaille kallio-, harju-, kivikko- tai tuuli- ja rantakerrostuma-alueille, joten kaava edistää näiden maisemallisesti herkkien, geomorfologisesti arvokkaiden luonnonympäristöjen säilymistä. Valtakunnallisesti arvokkaista moreenimuodostumista Saarijärven Saarinevan ja Horonjärven kumpumoreenialueet sekä Kannonkosken Pilkkanevan kumpumoreenialue sijoittuvat kaavan tv-alueille kokonaan tai osittain.

Saarineva ja Pilkkaneva on luokiteltu valtakunnallisten moreeni-muodostumien alimpaan arvoluokkaan (4) ja Horonjärvi toiseksi alimpaan arvoluokkaan (3). Moreenikerrostumien arvot tulee ottaa huomioon tuulivoima-alueiden yksityiskohtaisemmassa yleiskaavatason suunnittelussa.

Maakuntakaavapäivityksen luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvista vaikutuksista merkittävimpiä voivat olla tuulivoimarakentamisen vaikutukset linnustoon. Useimmiten vaikutukset kohdistuvat alueen tai sen lähiympäristön pesimälinnustoon, alueen kautta muuttavaan linnustoon, erityisesti huomioitaviin lajeihin sekä niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin.

Linnustoon kohdistuvat lajistovaikutukset voidaan jakaa törmäyskuolleisuudesta johtuviin suoriin vaikutuksiin sekä häirinnästä, estevaikutuksesta ja elinympäristömuutoksista johtuviin epäsuoriin vaikutuksiin. Törmäyskuolleisuuden vaikutukset ovat haitallisimpia uhanalaisille, pitkäikäisille ja vähän poikasia tuottaville lajeille, Keski-Suomessa ennen kaikkea maakotkalle. Kotkalla törmäysalttiutta lisää kaarteleva lentotapa. Muita törmäysalttiita lajeja ovat mm. sääksi, kurki, hanhet, lokit ja vesilinnut. Keski-Suomessa törmäysriski kohdistuu ennen kaikkea maakunnan pesimälinnustoon. Törmäysriskiä pienentää lintujen kyky väistää tuulivoimaloita, mikä vaihtelee lajeittain.

Suomessa lintujen päämuuttoreitit sijoittuvat pääosin Suomenlahdelle ja Pohjanlahdelle, minkä takia törmäysvaikutus muuttolinnuille ei ole Keski-Suomessa niin merkittävä kuin pesimälinnuille. Kuitenkin laulujoutsenella, kuikkalinnuilla ja kurjella kulkee muuttoreittejä myös Keski-Suomen kautta. Laulujoutsenen syysmuutto suuntautuu Jyväskylän seudulta Päijänteen pohjoisosan kautta Varsinais-Suomeen ja kuikkalintujen sisämaamuutto kulkee Päijänteen kautta. Maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuvista alueista yksikään alue ei sijoitu näille muuttoreiteille.

Kurjen syysmuuton itäisempi pääreitti kulkee Keski-Suomen maakunnan länsiosien kautta. Muuttoreitti on leveä ja muuttovirran vuosittaiseen sijoittumiseen vaikuttaa suuresti tuulen suunta ja voimakkuus, mutta reitti sijoittuu pääsääntöisesti Viitasaari–Jyväskylä–Päijänteen länsiranta -linjan länsipuolelle. Lähes kaikki maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet sijoittuvat kurjen leveälle itäiselle syysmuuttoreitille, mutta tuulivoima-alueiden väliin jää kuitenkin laajoja pohjois–etelä-suuntaisia voimalavapaita lentoreittejä. Tuulivoima-alueet aiheuttavat kurjelle yhteisvaikutuksien kautta kasvavan törmäysriskin ja/tai estevaikutuksen, mutta haitta arvioidaan korkeintaan kohtalaiseksi. Alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa yleiskaavatasolla vaikutus kurkien muuttoon tulee arvioida vielä hankekohtaisesti ottaen huomioon yhteisvaikutukset.

Lisäksi Suomenselän ja Keski-Suomen lintutieteellisten yhdistysten monivuotisten havaintotietojen perusteella Päijänteen länsipuolella kulkee eteläpohjoissuunnassa kotkien muuttoreitti. Tieto pohjautuu Tiira-aineistoon ja havainnoitsijoiden tietoihin. Muuttoreitistä ei ole käytettävissä tarkkoja tietoja, mutta reitti sijoittunee Keski-Suomessa pääosin syksyisen kurkireitin tienoille. Lähes kaikki maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet sijoittuvat tälle reitille, mutta tuulivoima-alueiden väliin jää kuitenkin laajoja pohjois–etelä-suuntaisia voimalavapaita lentoreittejä. Maakuntakaavassa osoitetuttujen tuulivoima-alueiden arvioidaan lisäävän muuttavien kotkien törmäysriskiä ainakin vähäisesti, mutta tarkkojen muuttoreittitietojen puuttuessa maakuntakaavan tuulivoima-alueiden aiheuttamaa törmäysriskiä muuttaville kotkille on vaikea tarkasti arvioida.

Maakuntakaavan vaikutuksia maakotkaan arvioitaessa (Natura-arviointi ja maakotkan populaatiotason arviointi) käytettiin varovaisuusperiaatetta.

Tämä otti huomioon myös tuulivoimatuotannosta muuttaville maakotkayksilöille aiheutuvan törmäysriskin, joten arviointi sisältää ainakin osittain muuttoreitille kohdistuvan törmäysriskin.

Kaavan tuulivoima-alueet sijoittuvat pääosin etäälle tiedossa olevista lintujen tärkeistä pesimä-, levähdys- ja ruokailualueista, jotka kuuluvat kansallisesti (FINIBA) tai maakunnallisesti (MAALI) tärkeisiin lintualueisiin. Keski-Suomeen sijoittuu kokonaan tai osittain 16 FINIBA-aluetta sekä yhteensä 67 MAALI-kohdetta. Maakunta-kaavalla ei ole haitallisia vaikutuksia FINIBA-alueisiin. Maakunta-kaavan tuulivoima-alueista lähinnä Pihtiputaan Leppäkangas voi aiheuttaa haitallisia vaikutuksia Kortteisen pelto ja Elämäisjoen luusuan MAALI-alueille, jotka ovat merkittäviä levähdysalueita ja muodostavat yhdessä Keski-Suomen tärkeimmän muuttavien hanhien levähdyspaikan. Leppäkankaan tuulivoima-alueelle on annettu aluekohtainen suunnittelumääräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haittaa muuttolinnustolle eikä uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lintulajien esiintymiselle.

Maakuntakaavatyötä varten ostettiin Keski-Suomen ja Suomense-län lintutieteellisiltä yhdistyksiltä Tiira-lintutietopalvelun havaintotiedot viimeisten kymmenen vuoden ajalta uhanalaisista petolinnuista. Useimmilta maakuntakaavan tuulivoima-alueilta tai niiden lähialueelta (alle 1 km) on yksittäisiä havaintoja vähintään yhdestä lajista (hiirihaukka, mehiläishaukka, sinisuohaukka, huuhkaja). Kannonkosken tuulivoima-alueelta havaintoja oli lähes kaksikymmentä ja Höystösensuolta useita kymmeniä. Kannonkosken havainnot ovat pääosin hiirihaukasta ja Höystösensuon havainnot hiirihaukasta ja sinisuohaukasta. Tiira-tiedoissa on kuitenkin vain muutamia varmaan pesintään viittaavia havaintoja. Varmaan pesintään viittaavia havaintoja on vain hiirihaukasta Kannonkosken ja Pitkälänvuoren tuulivoima-alueilta.

Lisäksi Höystösensuon linnustosta teetätettiin erillisselvitys, erityisesti alueella esiintyvien petolintujen alueiden käytöstä ja mahdollisista pesäpaikoista. Selvitys sisältää tietoja myös uhanalaisista lajeista. Selvityksen mukaan Höystösensuon linnustolliset arvot eivät estä alueen osoittamista maakuntakaavaehdotuksessa seudullisesti merkittävänä tuulivoimatuotantoon sopivana alueena, mutta tuulivoimatuotannon soveltuminen alueelle tulee varmistaa yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä, erityisesti päiväpetolintuseurantaan tulee panostaa. Höystösensuolle on maakuntakaavassa annettu aluekohtainen suunnittelumääräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haittaa muuttolinnustolle eikä uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lintulajien esiintymiselle. Tuulivoimarakentamisella arvioidaan olevan lieviä tai kohtalaisia haitallisia vaikutuksia edellä mainituille petolinnuille, mutta vaikutuksia voidaan lieventää tarkemman suunnittelun yhteydessä tehtävillä lisäselvityksillä ja voimalapaikkojen sijoittelulla.

Törmäyskuolleisuuden lisäksi pesimälinnustolle aiheutuvia vaikutuksia ovat häirintävaikutukset ja elinympäristöjen muuttuminen.

Uhanalainen ja lintudirektiivin lajeihin kuuluva maakotka pesii Keski-Suomessa levinneisyysalueensa etelärajoilla, ja maakunnan alueella on pysyviä kotkareviirejä. Maakotkan nykyiset reviirit ja pesäpaikat otettiin huomioon tuulivoima-alueiden suunnittelussa Jyväskylän yliopiston tekemän reviirimallinnuksen tulosten perusteella. Reviirimallinnuksen avulla kotkareviireille määriteltiin pesäpaikkojen ympärille sijoittuvat ydinreviirit, joilla sijaitsee kotkan pesinnän onnistumisen kannalta merkittävimmät saalistusalueet. Ydinreviirien koko vaihtelee Keski-Suomessa noin 40 km²:sta 75 km²:iin. Maakuntakaavan tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet eivät sijoitu maakotkan ydinreviirialueille.

Ydinreviirien rajaamisella tuulivoimatuotannon ulkopuolelle pyrittiin lähtökohtaisesti varmistamaan reviirien säilyminen elinkelpoisina. Lisäksi maakotka on otettu huomioon maakuntakaavan suunnittelumääräyksissä.

Tarkemmin maakotkaan kohdistuvia vaikutuksia on avattu Natura-arvioinnin tarveharkinnan liitteenä olevassa maakotkamuiستiossa sekä Natura-arvioinnissa ja kotkan populaatiotason vaikutustarkastelussa. Törmäysvaikutusten arviointi tehtiin Metsähallituksen esimerkkiraportin mukaisesti. Koska raportissa ei huomioida voimaloiden aiheuttamaa törmäysriskiä poikasiin, esiakuisiin ja muuttaviin yksilöihin, eikä voimalinjojen törmäysriskiä, maakuntakaavan arvioinnissa käytettiin lisäksi varovaisuusperiaatetta. Varovaisuusperiaate huomioi myös maakuntakaavan lähtökohtana olevan suuren voimalakoon (350 m). Tarkat maakotkan pesintään liittyvät selvitystiedot ja vaikutusten arvioinnin tulokset ovat salaisia ja tarkoitettu vain viranomaiskäyttöön (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)). Arvioinnin mukaan maakuntakaava ei aiheuta merkittävää haittaa Keski-Suomen maakotkapopulaatiolle tai yksittäisille reviireille. Jos useiden maakuntien alueella vasta suunnitteilla olevat lukuisat tuulivoimahankkeet etenevät ja toteutuvat, arvioinnin mukaan on kuitenkin vaara, että varovaisessa kasvussa ollut maakotkakanta ei kestä elinalueiden menetyksiä ja törmäyksiä ja alkaa taantua.

Merikotka on leviämässä sisämaahan ja sisämaan järvi-alueille on syntymässä uusi merikotkakanta. Vuonna 2022 tiedossa olleet Keski-Suomen kolme asuttua merikotkareviiriä on otettu huomioon maakuntakaavaratkaisussa. Lisäksi Keski-Suomessa runsaana esiintyvän kalasääsken

pesäpaikkojen ja reviirien suojelutarve on vaikuttanut kaavaratkaisuun. Kalasääsken Keski-Suomen maakunnassa olevista pesäpaikoista saadut tiedot Suomen Lajitietokeskuksesta (LAJI.FI) ja rengastajilta otettiin huomioon tuulivoima-alueiden rajauksissa.

Keski-Suomessa tuulivoimatuotannon suunnittelussa on tärkeää myös kaakkurin pesälampien ja ruokailulentoreittien huomioiminen. Natura-arvioinnin mukaan maakuntakaavaratkaisu ei lieventämistoimenpiteiden jälkeen aiheuta merkittävää haittaa Natura-alueilla pesiville kaakkureille. Kaavatyötä varten käytettävissä olleiden Tiira-lintutietopalvelun havaintotietojen mukaan Natura-alueiden ulkopuolella olevia pesimäpaikkoja sijoittuu ainoastaan

Kannonkosken tuulivoima-alueelle.

Myös Liimattalan tuulivoima-alueen lähelle sijoittuu lampiverkosto, jossa useampi lampi on ollut viime vuosina kaakkurin asuttama. Kaavaratkaisu ei vaikuta kaakkurin suotuisan suojelutason säilyttämiseen, mutta Kannonkosken ja Liimattalan tuulivoimaan soveltuville alueille on annettu aluekohtainen tarkentava kaavamääräys kaakkurin elinympäristöjen ja merkittävien lentoreittien turvaamisesta.

Metsäpeura kuuluu Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II lajeihin ja on Suomessa silmälläpidettävä laji. Metsäpeuralla on Suomessa kaksi pääpopulaatiota (Kainuu ja Suomenselkä), joista Suomenselän populaatiossa on noin 1 500–2 000 yksilöä. Keski-Suomen maakunnan alueelle ulottuva Suomenselän peurakanta on kasvava. Metsäpeura suosii erämaisia alueita ja sen elinpiiri on laaja. Lajin vuodenkiertoon kuuluvat vaellukset kesä- ja talvilaidunalueiden välillä.

Tuulivoima-alueiden vaikutuksia metsäpeuraan ei tarkkaan tunneta, mutta Luonnonvarakeskuksen (Luke) vetämässä laajassa yhteishankkeessa (2023–2027) selvitetään tuulivoiman vaikutuksia mm. metsäpeuraan. Lajin elinvoimaisuuteen on arvioitu keskeisesti vaikuttavan sopivien vasomisalueiden määrä ja laatu. Vasomisen ja vasatuotannon kannalta olennaista on ravinnon lisäksi riittävän rauhallisten ja turvallisten alueiden riittävyys (Anttonen ym. 2011).

Maakuntakaavaa varten Lukelta pyydettiin [asiantuntija-arviointi](#) kaavaan ehdolla olevien tuulivoima-alueiden vaikutuksista metsäpeuraan. Arvioinnin mukaan maakuntakaavaan ehdolla olevat tuulivoima-alueet kattavat noin 13 % Keski-Suomen metsäpeurojen lisääntymisalueesta. Viiden kilometrin bufferilla tuulivoiman aiheuttama häiriöalue kasvaa jo 70 % metsäpeurojen lisääntymisalueesta. Arvioinnin mukaan tuulivoimatuotannon realisoituminen tässä mitassa aiheuttaa sen, että Keski-Suomen metsäpeurakanan ydinalue muuttuu pääosin rakennetuksi häiriöalueeksi ja kanta heikkenee varsinkin pitkällä aikavälillä. Erityisen ongelmallisia ovat suo- ja metsävaltaisten Natura 2000 -alueiden päälle tai läheisyyteen sijoitetut tuulivoima-alueet (esim. Salamajärven alueen ympäristössä ja Kinnulan–Pihtiputaan rajaseudulla).

Natura-arvioinnissa otettiin huomioon Luken metsäpeura-arvioinnin taustatiedot ja häiriövyöhykkeen määritelmä (5 km). Natura-arvioinnissa tarkasteltiin kaikkia Keski-Suomen Natura-alueita, joilla metsäpeura on suojeluperusteena. Natura-arvioinnin mukaan maakuntakaavan luonnosvaiheen tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet aiheuttavat merkittävää haittaa useiden Natura-alueiden suojeluperusteena olevalle lajistolle, mm. metsäpeuralle. Merkittävän haitan takia kaavaratkaisuun tehtiin lieventämistoimenpiteinä tuulivoima-alueiden poistoja ja rajausten pienentämiä.

Lieventämistoimenpiteitä kohdennettiin metsäpeuran kannalta tärkeimmille lisääntymisalueille Salamajärven kansallispuiston ympäristöön sekä Kinnulan ja Pihtiputaan raja-alueelle. Lieventämistoimenpiteiden jälkeen maakuntakaavan ei arvioitu aiheuttavat merkittävää haittaa metsäpeuralle.

Koska Keski-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskusten Natura-vaikutusten arvioinnista antaman lausunnon mukaan Kontuvuoren tuulivoima-alue aiheuttaa lieventämistoimenpiteistä huolimatta Salamajärven suojeluperustelaji metsäpeuraan merkittävää heikennystä, Kontuvuori poistettiin kaavaehdotuksesta. Poiston jälkeen maakuntakaavaehdotuksen ei arvioida aiheuttavan merkittävää haittaa metsäpeuran lisääntymisalueille.

Vaellusreittien osalta epävarmuustekijäksi jää mahdollinen Kirvesvuoren häiriövaikutus. Kirvesvuori sijoittuu kuitenkin laajan syysaikaisen vaellusalueen eteläreunalle ja epävarmuutta on pienennetty kaavamääräyksellä, jolla ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua voimaloiden korkeuden ja sijoittelun osalta. Luken asiantuntija-arvioinnissa metsäpeuran kannalta ongelmalliseksi nähtiin metsäpeura-alueelle suunnitteilla oleva tuulivoima-alueiden suuri massa. Maakuntakaavatyön aikana tähän ongelmaan kiinnitettiin huomiota ja metsäpeura-alueelta poistetut tuulivoima-alueet ja alueiden rajausten pienentämiset ovat huomattavasti vähentäneet metsäpeuralle aiheutuvaa häiriövaikutusta.

Keski-Suomessa on jäljellä laajoja asumattomia, erämaisia alueita, jotka ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä aluekonaisuuksia. Alueiden luontoarvot ovat nousseet esiin jo aikaisemmissa selvityksissä ja tutkimuksissa, mutta maakuntakaavaa 2040 varten tehdyt selvitykset korostavat tiettyjen alueiden luonnonsuojelullista merkitystä. Ongelmallista on, että vireillä oleva tuulivoimatuotanto on suuntautunut näille asumattomille seuduille.

Maakuntakaava on yhteensovittavaa alueidenkäytön suunnittelua, joka vaatii kompromissien tekemistä, mutta kaavaratkaisussa on otettu huomioon erämaisten alueiden merkitys luonnon monimuotoisuudelle.

Tärkeimmistä erämaisista alueista Salamajärven kansallispuiston ympärille muodostuva alue sekä Kinnulan ja Pihtiputaan rajaseutu, ns. Seläntauksen alue on otettu huomioon erityisesti suurten päiväpetolintujen, metsäpeuran, suurpetojen ja muiden pesimärauhaa vaativien lajien elinympäristönä. Maakuntakaavan tuulivoima-alueista Hautakangas ja Hallakangas sijoittuvat kyseisten aluekokonaisuuksien laitamille, mutta ne eivät katkaise tai merkittävästi pirsto Keski-Suomen puolelta Pohjanmaan puolelle jatkuvia ekologisesti merkittäviä aluekokonaisuuksia.

Lisäksi tuulivoima-alueiden rajauksilla ja kaavamääräyksillä on varmistettu, ettei tuulivoima-alueista aiheudu merkittävää haittaa arvokkaimmille ja herkimmille luontoalueille.

Maakuntakaavan tuulivoima-alueista Kannonkosken alue sijoittuu keskeiselle erämaiselle alueelle. Alueella on merkittäviä luontoarvoja, mutta arvot eivät yllä edellä mainittujen aluekokonaisuuksien tasolle. Kannonkosken, Saarijärven ja Äänekosken kuntiin sijoittuva aluekokonaisuus on kuitenkin potentiaalista elinympäristöä pesimä- ja lisääntymisrauhaa vaativille lajeille. Tuulivoimatonta erämaista aluetta jää jäljelle Saarijärven Pyhä-Häkin ympäristöön ja Äänekosken luoteisosaan. Kaakkurin pesimämahdollisuuden turvaamiseksi Kannonkosken alueelle on annettu aluekohtainen suunnittelumääräys.

Yksi Keski-Suomen merkittävistä erämaisista ja luonnon monimuotoisuuden ydinalueista sijoittuu maakunnan länsirajalle Multialta Kyyjärvelle. Maakuntarajan läheisyyteen jäävälle keskeisimmälle ydinalueelle ei ole osoitettu maakuntakaavassa tuulivoimatuotantoa.

Maakuntakaavan tuulivoimaratkaisu vähentää maakunnan erämaisista alueita, mikä kaventaa rauhallisia ja erämaisista alueita vaativien lajin leviämismahdollisuuksia uusille alueille. Maakuntakaavan selvitysten ja vaikutusten arvioinnin perusteella haitallinen vaikutus ei kuitenkaan ole merkittävä.

Nykyiset tiedossa olevat susireviirit sijoittuvat Keski-Suomessa maakunnan lounaisreunalle (Heikkinen ym. 2023). Jämsän-Kuhmoisten alueelta on havaintoja useamman yksilön laumasta, ja Keuruu-Mänttä-Jämsä alueelta susiparista. Tassu-tietojärjestelmässä on susihavaintoja eri puolelta Keski-Suomea, mutta susireviirejä ei sijoitu maakuntakaavan tuulivoima-alueille.

Maakuntakaavan päivityksessä ei ole osoitettu tuulivoima-alueita Natura 2000 -alueille tai niiden välittömään läheisyyteen. Kaavassa käytettiin puskurietäisyyksiä ja tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet rajattiin lähtökohtaisesti siten, että ne sijoittuvat vähintään 500 m etäisyydelle SAC Natura-alueista ja vähintään 1 000 m etäisyydelle linnustollisesti arvokkaista SPA Natura-alueista. Poikkeuksena on ainoastaan Pihtiputaan Makkaran niityn (FI0900056) 4 ha:n SAC Natura-alue, joka sijoittuu Uusimon tuulivoima-alueelle.

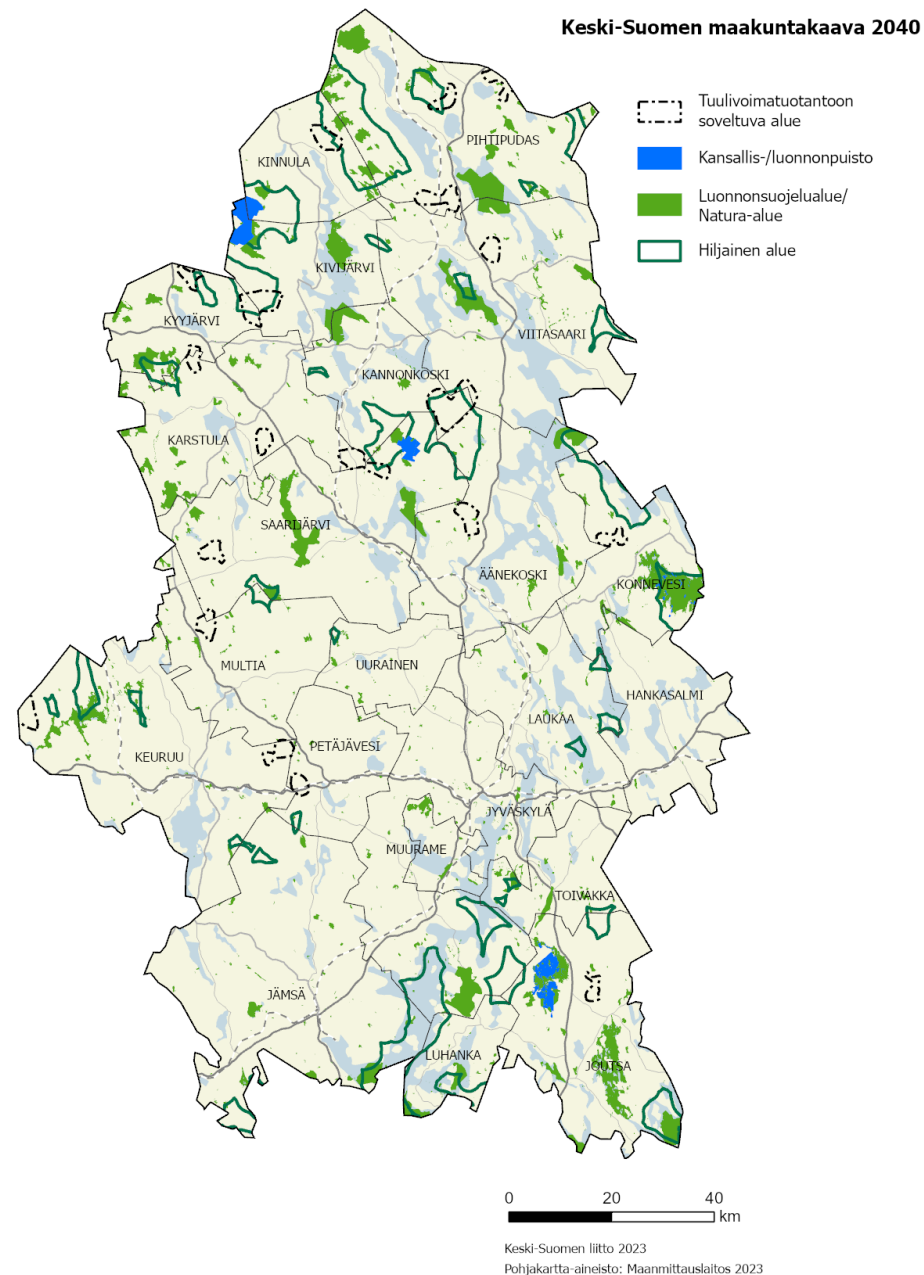
Natura-arvioinnin tuloksien mukaan luonnosvaiheen jälkeen jatkovalmistelussa mukana olevista tuulivoimatuotantoon soveltuvista alueista kahdeksasta aiheutui merkittävää haittaa 10 Natura-alueen suojelun perusteena olevalle lajistolle. Lieventämistoimenpiteinä tehtyjen aluepoistojen ja rajausmuutosten jälkeen yksikään maakuntakaavan tuulivoima-alueista ei yksistään aiheuta enää merkittävää haittaa. Natura-arvioinnin mukaan vain Hanhinevan tuulivoima-alue aiheuttaa yhteisvaikutusten kautta merkittävää haittaa kahdelle Natura-alueelle ja haitta kohdistuu salassa pidettävään uhanalaiseen lajiin.

Hanhinevan yksistään aiheuttama haitta on todettu hyvin lieväksi ja alueelle on annettu maakuntakaavassa aluekohtainen tiukka kaavamääräys, joka koskee mm. voimalakokoa. Lisäksi on erikseen arvioitu, ettei maakuntakaavaratkaisu uhkaa populaatiotasolla salassa pidettävän lajin kannan säilymistä elinvoimaisena, minkä takia Hanhineva on mukana maakuntakaavaehdotuksessa. Maakuntakaavan Natura-arvioinnin perusteella Hanhinevan tuulivoima-alueen toteuttaminen on todennäköisesti mahdollista vain Natura-arvioinnissa esitetyillä S1 ja S3 rajaustavoilla. Maakuntakaavassa oleva Hanhinevan rajausta vastaa S1-rajaustavoittoa.

Kuvassa on esitetty Maakuntakaavan 2040 tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet (tv), kansallispuistot ja luonnonpuisto, maakuntakaavan luonnonsuojelualueet ja Natura 2000 -alueet sekä Hiljaiset alueet Keski-Suomessa-selvityksen (Keski-Suomen liitto 2013) mukaiset hiljaiset alueet, joita ei ole merkitty maakuntakaavaan.

Hyvinvoinnin aluerakenne

Tuulivoimarakaisun vaikutuksia hyvinvoinnin aluerakenteen tekijöihin on kuvattu tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointiraportissa. Arviointi toteaa, että tuulivoima-alueita ei sijoitu virkistysalueille ja että alueet sijoittuvat pääsääntöisesti yhdyskuntarakenteen ja maakuntakaavan asumisen ja loma-asumisen vetovoima-alueiden ulkopuolelle. Lisäksi kuvataan tuulivoima-alueiden sijoittumista suhteessa laajoihin yhtenäisiin luontoalueisiin ja ekologisten yhteyksien kehittämisen kohdealueisiin sekä hiljaisiin alueisiin. Maakuntakaavan 19 tv-alueesta 6 on osittain päällekkäisiä maakunnan 36 hiljaisen alueen kanssa, merkittävimmin Kannonkosken ja Hallakankaan alueet. 30 hiljaista aluetta jää tv-merkintöjen ulkopuolelle.

7.5. Tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi

Ehdotusvaiheessa osana kaavan vaikutusten arviointia toteutettiin tuulivoimakokonaisuuden kokonaisvaikutusten arviointi. FCG:n laatimassa selvitystyössä arvioitiin tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten vaikutuksia MRA 1 §:n edellyttämällä tavalla luontoon, ilmastoon, elinkeinoihin, ihmisiin ja maisemiin sekä esitettiin suositukset merkittävimpien negatiivisten vaikutusten lieventämiseksi. Erityistä huomiota arvioinnissa kiinnitettiin vaikutuksiin suhteessa maakunnan strategiaan tavoitteisiin sekä tuulivoiman aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Talousvaikutusten arviointiin sisältyvät vaikutukset alue- ja energiatalouteen ja liikennevaikutusten osalta arvioidaan vaikutukset maantie- sekä lentoliikenteeseen.

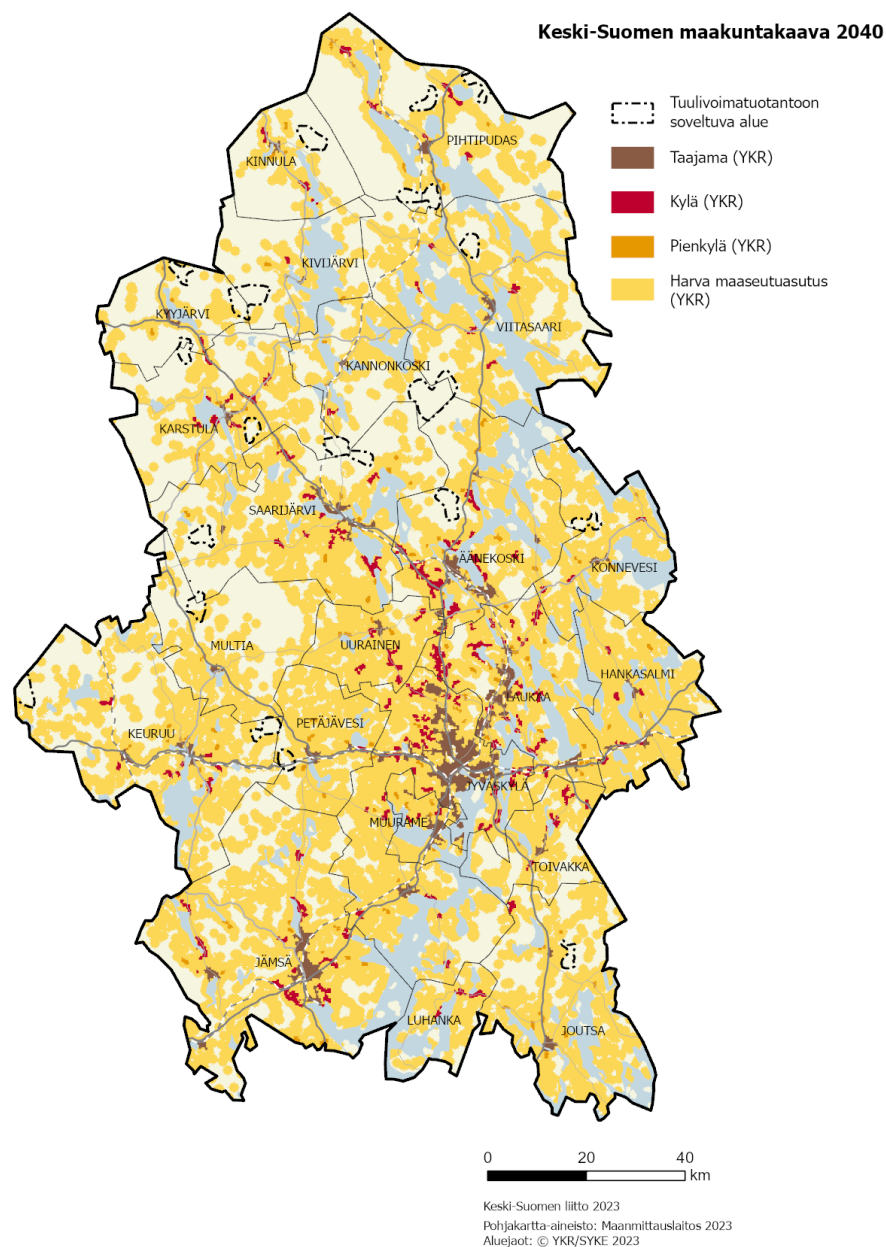
Kokonaisvaikutusten arvioinnissa on huomioitu Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 ehdotusvaiheen viranomaiskuulemisen mukainen aineisto (ns. viranomais ehdotus, MH 24.3.2023). Viranomais ehdotuksen kuulemisen perusteella kokonaisvaikutusten arvioinnissa käsiteltäviä alueita täydennettiin kolmella uudella tuulivoima-alueella (Luhangan Latamäki/Latavuori, Konneveden Miilukangas sekä Kinnulan Vehkaneva). Arvioinnissa näistä käytetään nimeä täydennysalueet. Lisäksi huomioitiin ne tuulivoimahankkeet, jotka ovat toiminnassa tai rakenteilla, joiden yleiskaava on lainvoimainen tai rakennusluvat voimaloille myönnetty. Mahdollisuuksien mukaan arviointityössä otettiin huomioon Keski-Suomen naapurimaakuntien tuulivoimarakentamisen tavoitteet ylimaakunnallisen tilannekuvan hahmottamiseksi. Arvioinnin yhtenä lähtötietona hyödynnettiin myös maakuntakaavan tuulivoimaa koskevat jo laaditut selvitykset sekä vaikutusten arvioinnit.

Tuulivoimaa koskevilla kaavamerkinnoilla ja -määräyksillä arvioidaan olevan pääasiassa positiivisia vaikutuksia ja toteuttavan kokonaisvaikutusten arvioinnin tukena olleita keskeisiä näkökulmia. Näkökulmat olivat maakunnan kilpailukyvyyn vahvistaminen, asukkaiden hyvinvoinnin turvaaminen, hyvän elinympäristön syntyminen, hiilineutraalisuus vuoteen 2030 mennessä-tavoitteen tukeminen, luontokadon pysäyttäminen ja vihreän siirtymän toteutuminen DNSH (Do No Significant Harm) -periaatteen mukaisesti.

DNSH-arvioinnin mukaan maakuntakaavaratkaisusta ei aiheudu merkittävää haittaa ilmastonmuutoksen hillinnälle, ilmastonmuutokseen sopeutumiselle, vesivarojen ja merten luonnonvarojen kestäväälle käytölle ja suojelulle, siirtymiselle kiertotalouteen, ympäristön pilaantumisen ehkäisemiselle ja vähentämiseksi tai biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelulle ja ennallistamiselle.

Arvioinnissa huomioitiin kuitenkin, että tuulivoima-alueet sijoittuvat yhdyskuntarakenteen keskeisten osien lomaan, mikä mahdollisesti lisää melun ja välkkeen yhteisvaikutuksia. Melu- ja välkevaikutusten lieventämiseksi maakuntakaavan 2040 tv-merkinnän suunnittelumääräykseen on lisätty velvoite huomioida yksityiskohdaisemmassa suunnittelussa melu ja välkevaikutukset. Lisäksi Hanhikankaan ja Hillonevan tv-merkintöjen rajauksia on tarkennettu etäisyyden kasvattamiseksi Kyyjärven ja Pylkönmäen taajamiin.

Seuraavan sivun karttakuvassa on esitetty Maakuntakaavan 2040 tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet (tv) ja yhdyskuntarakenne (Suomen ympäristökeskuksen YKR-aineisto). YKR-aluejaossa käytetään 250x250 ruudukkoa.

Taajama on vähintään 200 asukkaan taajaan rakennettu alue (vähintään 200 asukasta ja rakennusten välinen etäisyys alle 200 m), kylässä on yli 39 asukasta (taajamien ulkopuolella), pienkylässä 20–39 asukasta (taajamien ulkopuolella) ja harva maaseutualue käsittää harvemman asutuksen ruudut, joissa on vähintään 1 asukas/ 1 km².

Alla olevassa taulukossa esitetään arvio tuulivoimamerkintöjen ja -määrysten vaikutuksista (Selvityksen taulukko 23, FCG).

	kyllä/ei	Vaikutus
Vahvistavatko maakuntakaavan tuulivoimaa koskevat kaavamerkinnot ja määräykset maakunnan kilpailukykyä?	kyllä	+ aluetaloudelliset vaikutukset + tuulivoima-alueet mahdollistavat uusituvan energiantuotannon kehittämisen ja hyödyntämisen Keski-Suomessa
Turvaavatko tuulivoimaa koskevat kaavamerkinnot ja määräykset maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin?	kyllä/ei	+ tv-merkinnät huomioivat pääosin luonto- ja maisema-arvot -tv-alueet sijoittuvat luontoalueiden yhteyteen, mikä edellyttää intressien yhteensovittamista kuntakaavoituksessa + kaavamääräyksissä on kiinnitetty huomiota yhteisvaikutuksiin - tuulivoima-alueet sijoittuvat yhdyskuntarakenteen keskeisten osien lomaan (YKR-vyöhykkeet), mikä mahdollisesti lisää melun ja välkkeen yhteisvaikutuksia
Edistävätkö tuulivoimaa koskevat kaavamerkinnot ja määräykset hyvän elinympäristön syntymistä?	kyllä/ei	+ kaavamääräyksissä huomioidaan luonto- ja maisema-arvot - kaavamääräyksissä ei oteta kantaa meluun, välkkeeseen eikä tuulivoiman yhdyskuntarakenteeseen kohdistuviin yhteisvaikutuksiin
Tukevatko tuulivoimaa koskevat kaavamerkinnot ja määräykset tavoitetta maakunnan hiilineutraaliudesta vuoteen 2030 mennessä?	kyllä/ei	+ maakuntakaava mahdollistaa merkittävän uusiutuvan energiantuotannon lisäämisen maakunnan alueella -hiilineutraaliustavoitteet on asetettu vuodelle 2030, mutta tuulivoimakapasiteetti on mahdollisesti kokonaisuudessaan käytössä vasta kun kaikki alueet ovat rakentuneet
Tukevatko tuulivoimaa koskevat kaavamerkinnot ja määräykset luontokadon pysäyttämiseksi asetettua tavoitetta?	kyllä	+ kaavamääräyksissä huomioidaan luontoarvot, selvityksessä on voitu arvioida luontoarvoja ensisijaisesti aluetasolla ja vain soveltuvin osin lajikohtaisesti
Tukevatko tuulivoimaa koskevat kaavamerkinnot ja määräykset vihreän siirtymän toteutumista "ei merkittävää haittaa" (DNSH) -periaatteen mukaisesti?	kyllä	+ kaavamerkinnot ja määräykset tukevat DNSH-tavoitteita

8 Oikeusvaikutukset

Maakuntakaavan tulkinnan lähtökohtana on sen yleispiirteisyys. Maakuntakaavassa korostuvat valtakunnallisten, maakunnallisten ja seudullisten tavoitteiden turvaaminen. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen sallimaa liikkumavaraa arvioitaessa on pidettävä lähtökohtana asian merkitystä valtakunnalliselta, maakunnalliselta tai seudulliselta kannalta.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan (MRL 32.1 §) maakuntakaava on ohjeena laadittaessa tai muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Maakuntakaava ei kuitenkaan velvoita yleiskaavan laatimiseen. Maakuntakaavan ohjausvaikutus myös vaihtelee riippuen siitä, onko maakuntakaavamerkintä tyypiltään aluevaraus, kehittämisperiaate- tai ominaisuusmerkintä.

Siten maakuntakaavan keskeiset periaatteet ja esitetyt seudulliset tai maakunnalliset kaavaratkaisut ovat kuntakaavoituksen lähtökohtana. Maakuntakaavassa esitetyt alueiden käytön periaatteet ja aluevaraukset täsmentyvät kunnan kaavoituksessa. Maakuntakaava ei kuitenkaan ole voimassa oikeusvaikutteisen yleis- tai asemakaavan alueella muutoin kuin kaavojen muuttamista koskevan vaikutuksen osalta.

Maankäyttö- ja rakennuslain (32.2 §) mukaisesti viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päätteessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Muulla viranomaistoiminnalla, johon maakuntakaavan ohjausvaikutus ulottuu, tarkoitetaan sellaista suunnittelua ja päätöksentekoa, joka koskee muuta kuin maankäyttö- ja rakennuslain mukaista maankäyttöä.

Tällöin tarkoitetaan esimerkiksi vesilain, ratalain tai maantielain mukaista maankäyttöä koskevaa ratkaisua. Tämä oikeusvaikutus kohdistuu vain viranomaisten toimintaan, eikä se koske yksityistä maankäytön suunnittelua.

Viranomaista koskeva velvoite tarkoittaa viranomaisen oman hallinnonalan suunnittelua, järjestämistä ja toteuttamista. Mikäli viranomainen on luvanhakija, tämän on jo hakemuksessaan otettava maakuntakaavan ohjausvaikutus huomioon. Viranomaisvaikutus tarkoittaa lisäksi kaavan huomioon ottamista ja sen toteuttamisen edistämistä myös viranomaisen ulospäin suuntautuvassa toiminnassa, esimerkiksi erilaisten lupien käsittelyssä sekä valtion rahoitusta tai muita toimia koskevien päätösten tekemisessä.

Viranomaisten ohjaamat eri tukimuodot vaikuttavat maankäytön suunnitteluun ja suunnitelmien toteuttamiseen. Myös tukimuotojen ohjaamisessa on otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään maakuntakaavan toteuttamista ja katsottava, ettei näilläkään toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Maakuntakaavan määräykset eivät kuitenkaan sivuuta erityislainsäädäntöä.

Kaavajärjestelmän perusominaisuuksiin kuuluu maakuntakaavan tietty joustavuus. Maakuntakaava on kaavatasoista yleispiirteisien ja yleispiirteisyys koskee sekä kaavan sisältöä, esitystapaa että tulkintaa. Lisäksi maakuntakaavan sisältö ja esitystapa vaikuttavat kaavan ohjausvaikutukseen. Myös maakuntakaavan mittakaava, joka Keski-Suomessa on 1:250 000, johtaa jo sinänsä kaavavaarausten yleispiirteiseen tulkintaan.

Maakuntakaavassa esitettyjen varausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua edellyttäen, että maakuntakaavan keskeiset ratkaisut ja tavoitteet eivät vaarannu. Lähtökohtana on, että maakuntakaavan tavoite on turvattava samassa kaavassa, jossa maakuntakaavan ratkaisusta poiketaan. Ratkaisun perusteet tulee esittää kaavaselostuksessa. Tuulivoima-alueen sijoittumista osittain maakuntakaavan tv-merkinnän mukaisen alueen ulkopuolelle on linjattu mm. KHO:n päätöksessä KHO: 2023:57.

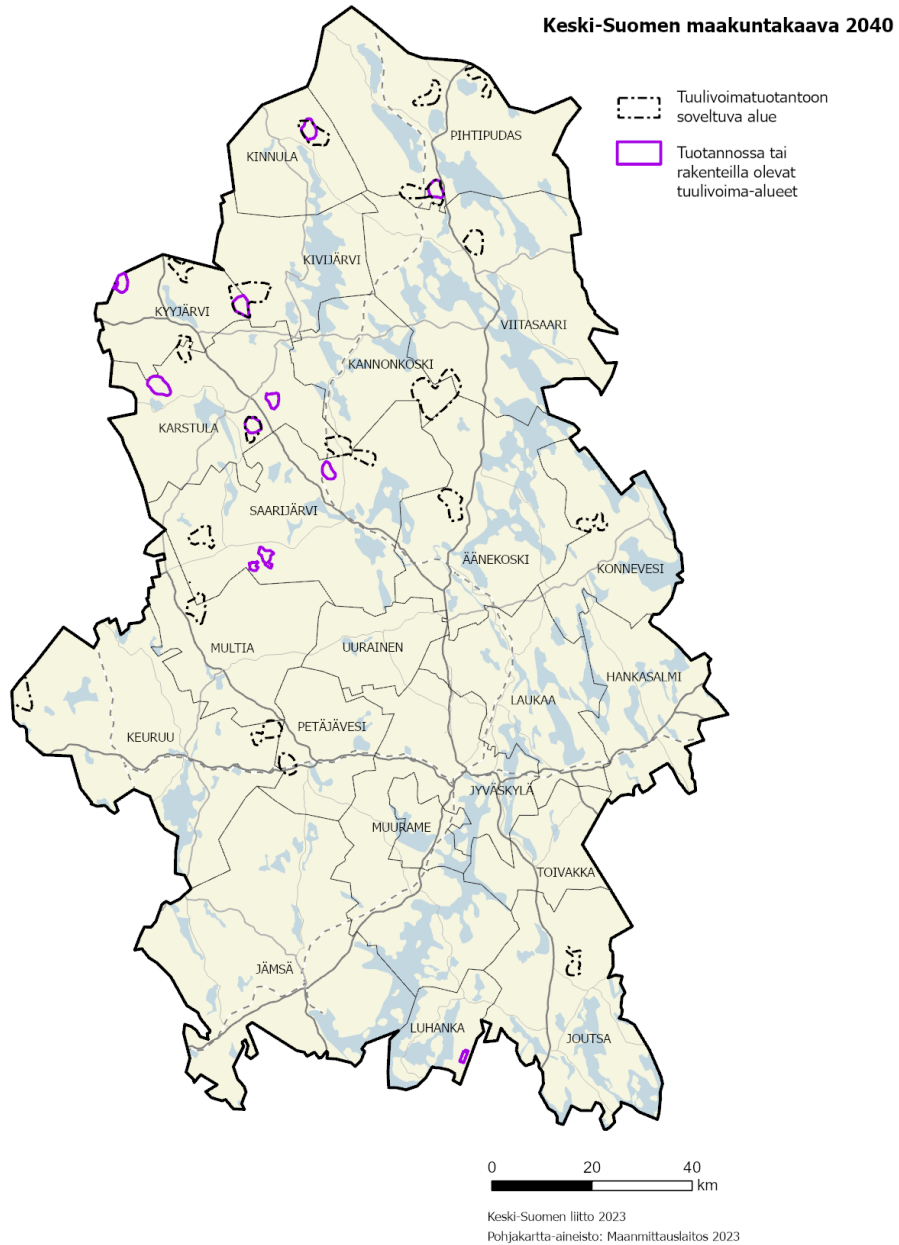
Hyväksyttävä eroavuus ei voi kuitenkaan tarkoittaa maakuntakaavan keskeisistä periaatteista poikkeamista eikä myöskään maakuntakaavassa erityisesti tutkitusta sijaintipaikasta poikkeamista. Maakuntakaavassa esitetyn ratkaisun kanssa ristiriidassa oleva kaavaratkaisu ei ole mahdollinen ilman maakuntakaavan muuttamista. Kaavaratkaisun voidaan katsoa olevan ristiriidassa maakuntakaavan kanssa, mikäli kyseessä ei ole maakuntakaavan täsmenytminen. Maakunnallisesti tai seudullisesti vaikuttavan uuden maankäyttöratkaisun esittäminen vasta kuntakaavoituksen yhteydessä on lähtökohtaisesti myös ristiriidassa maakuntakaavan kanssa.

Tuulivoiman osalta voimassa oleva maankäyttö- ja rakennuslaki ei suoraan mahdollista seudullisesti merkittävän tuulivoima-alueen toteuttamisen kieltämistä maakuntakaavamääräyksellä maakuntakaavan tv-merkintöjen ulkopuolelle.

Lähtökohtaisesti maakunnalliset tai seudulliset maankäyttökysymykset tulee kuitenkin ratkaista maakuntakaavassa.

Maankäyttö- ja rakennuslain 29 §:n mukaan maakuntakaava esitetään kartalla. Kaavaan kuuluvat kaavamerkinnot ja -määräykset ovat juridisesti sitovia. Maakuntakaavaan liittyvällä kaavaselostuksella ei ole suoranaisia oikeudellisia vaikutuksia. Selostuksella on kuitenkin merkitystä kaavan sisällön ja usein myös oikeusvaikutusten tulkinnassa. Selostus myös selventää ja täydentää kaavakarttaa sekä siihen kuuluvia merkintöjä ja määräyksiä. Kaava-aineistoon liittyvillä taustaselvityksillä ei ole oikeudellisia vaikutuksia.

Seuraavan sivun karttakuvassa on esitetty Maakuntakaavan 2040 tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet (tv) sekä syksyn 2023 tilanteen mukaisena Keski-Suomen tuotannossa tai rakenteilla olevat tuulivoimatuotantoalueet.

9 Toteutus ja seuranta

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 on osa maakunnan suunnittelujärjestelmää. Maakunnan suunnittelun pitkän ajanjakson strategiset linjaukset on esitetty Keski-Suomen strategiassa. Maakuntakaavan osalta tämä tarkoittaa sitä, että se on kiinteä osa aluekehittämistä. Maakunnan aluekehittämistoimet ovat maakuntakaavan kanssa samansuuntaisia ja kaavan toteuttamista palvelevia.

Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Maakuntakaava on otettava huomioon, kun suunnitellaan ja päätetään muun lainsäädännön nojalla ympäristön käytön järjestämisestä siten kuin erityislaissa säädetään. Viranomaisvaikutus koskee myös kuntia ja maakunnan liittoa.

Maakuntakaavan toteutusta edistetään myös edunvalvonnalla. Tämä koskee kaikkia kaavan teemoja.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (2 §) mukaan maakunnan liiton tulee huolehtia maakunnan suunnittelun edellyttämästä alueiden käytön, alue- ja yhdyskuntarakenteen, rakennetun ympäristön sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön tilan ja kehityksen seurannasta alueellaan. Asetuksen sanamuodon mukaan alueellinen seurantavelvollisuus on asetettu pääsääntöisesti maakunnan liitolle. Maakuntakaavan toteuttamista seurataan jatkuvasti.

Osa asetuksessa mainituista seurannan alueista tapahtuu ympäristöhallinnon rekistereiden avulla. Keskeiset ympäristöhallinnon seurantajärjestelmät ovat Suomen ympäristökeskuksen yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmä (YKR), Liiteri ympäristö- ja paikkatietopalvelu ja Avoin Tieto -palvelu. Aineistojen päivitysvauhti on kahden vuoden luokkaa, joten ne soveltuvat hyvin maakuntakaavan seurantaan. Ympäristöhallinnolla on myös sektorikohtaisia seurantajärjestelmiä, joita voidaan käyttää seurantaan. Kulttuuriympäristön osalta seurantaan osallistuu mm. maakunnan kulttuuriympäristöryhmä.

Keskeisiä maakuntakaavan toteuttamista edistäviä ja seuraavia välineitä ovat kaavaneuvottelut ja kaavalausunnot. Keski-Suomen liitto osallistuu vuosittain noin 50 kuntien kaavoja koskevaan kaavaneuvotteluun ja antaa noin 100 kaavalausuntoa. Viimeisten vuosien aikana liitto on antanut runsaasti lausuntoja myös YVA-prosesseista. Kaavan toteuttamisen edistämistä tehdään myös osallistumalla aktiivisesti erilaisten hankkeiden työ- ja seurantaryhmiin.

Keski-Suomen liitto pyrkii myös edistämään kaavan toteuttamista järjestämällä kaavan teemoista tietoa lisääviä seminaareja ja tilaisuuksia.

Strateginen ote maakuntakaavoitukseen antaa kuntien omalle suunnittelulle huomattavasti liikkumavaraa. Kuntien maakuntakaavaa toteuttava rooli on merkittävä.

10 Maakuntakaavan tietopohja

Keski-Suomen vahvistettu maakuntakaava ja sen taustaselvitykset

Keski-Suomen maakuntakaavan tarkistus. Keski-Suomen liitto 2017. Julkaisu A45.

Keski-Suomen strategia, ohjelmat ja taustatiedot

Hiilineutraali Keski-Suomi 2030 -tiekartta.

<https://hiilineutraali.keskisuomi.fi/>

Keski-Suomen strategia 2025–2050.

[Etusivu - Keski-Suomen strategia 2025-2050 \(keskisuomi.fi\)](https://keskisuomi.fi/etusivu-keski-suomen-strategia-2025-2050)

Keski-Suomen energiatase 2019. Benet Oy 2020.

[PowerPoint-esitys \(keskisuomi.fi\)](https://keskisuomi.fi/powerpoint-esitys)

Keski-Suomen matkailustrategia 2021–2025.

<https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/2022/02/Keski-Suomen-matkailustrategia.pdf>

Keski-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelma. Keski-Suomen liitto 2020. <https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/sites/3/2020/11/Keski-Suomen-liikennejarjestelmasuunnitelma-23.10.2020.pdf>

Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020: 12. [Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](https://valtioneuvosto.fi/tyon-ja-tyovoiman-alueellinen-liikkuvuus-ja-monipaikkainen-vaesto)

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032. Valtioneuvoston julkaisu 2021: 75. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163389>

Tuulivoima

Asiantuntija-arviointi Keski-Suomen 2040 kaavaehdotukseen ehdolla olevien tuulivoima-alueiden vaikutuksista metsäpeuraan. Luonnonvarakeskus, Antti Paasivaara 2022.

Heikkinen, S., Valtonen, M., Johansson, H., Helle, I., Herrero, A., Mäntyniemi, S. ja Kojola, I. (2023). Susikanta Suomessa maaliskuussa 2023. Luke. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus, 70/2023, 120 s.

Luoma, E., J-P. Turunen & A. Kettunen. (2021). Tuulivoiman sosiaalinen hyväksyttävyyden ja Keski-Suomen maakuntakaava 2040. Selvitystyön tulokset. Akordi Oy.

Keski-Suomen maakuntakaava 2040, tuulivoima-alueiden näkyvyysanalyysit ja maisemavaikutusten arviointi, Karstulan Tukkimäki, Saarijärven Leinnevankangas ja Keuruun Lehmikorpi. Sweco Oy 2023.

Keski-Suomen maakuntakaavaluonnoksen 2040 Natura-arviointi 2022–2023. Latvasilmu Osk.

Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 tuulivoimamerkintöjen ja -määräysten kokonaisvaikutusten arviointi 2023, FCG Oy.

Keski-Suomen tuulivoimarakentaminen. Lainsäädäntö ja muu tuulivoiman sijoittamista koskeva ohjaus maakunnan tuulivoimahankkeiden suunnittelussa. Keski-Suomen ELY-keskus (toim. Anne Suuronen) 2021. <https://www.doria.fi/handle/10024/182294>

Kumpulainen, M. (2021). Maisemaan sidotut muinaisjäänökset. Keski-Suomen museo.

Lehtiniemi, T. ja Toivanen T. (2023). Lintujen päämuuttoreitit Suomessa - päivitys 2023. <https://tiedostot.birdlife.fi/pdf/lintujen-paamuuttoreitit-raportti-2023-birdlife.pdf>

Paasivaara, A., Luonnonvarakeskus (2022). Selvitys Keski-Suomen tärkeimmistä metsäpeura-alueista osana Suomenselän metsäpeurakantaa.

Pelkonen, P. (2021). Osa 1: Maakotkien esiintymisen painopiste-alueiden tunnistaminen Keski-Suomessa. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Pelkonen, P. (2021). Maakotkareviirien käytön mallintaminen Keski-Suomessa. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Pitkälänvuoren tuulivoimahankkeen vaikutukset Petäjaveden vanhan kirkon maailmanperintöarvoihin. HIA-raportti. Sweco Oy 2022. https://gis.sweco.fi/petajavesi/files/LIITE_10_Pitkalanvuoren_tuulivoimapuisto_%20HIA-raportti_Sweco_18_01_2022_tark_29_09_2022.pdf

Sähkösiirron selvitys osana Keski-Suomen maakuntakaavaa 2040. Rejlers Finland Oy 2022.

Tuulivoiman maisemavaikutukset Keski-Suomessa. Nomaji maisema-arkkitehdit Oy (FCG Oy) 2023. (Pihtiputaan Uusimo)

Tuulivoiman maisemavaikutukset Keski-Suomessa, Miilukangas ja Karhukorpi (Konnevesi) 2023, Envineer Oy.

Tuulivoiman maisemavaikutusten selvittäminen Keski-Suomessa. Vaihe I. Keski-Suomen maiseman ominaispiirteet ja herkkyystar-kastelu. Ramboll Oy 2022.

Tuulivoiman maisemavaikutusten selvittäminen Keski-Suomessa. Vaihe II. Tuulivoima-alueiden näkyvyysanalyysit ja alustava maisemavaikutusten arviointi. Ramboll Oy 2022.

Tuulivoiman maisemavaikutusten selvittäminen Keski-Suomessa. Havainnekuvat. Ramboll Oy 2022.

Tuulivoiman aluetalousvaikutukset. Työllisyysluvat ja aluetalousvaikutukset eri elinkaaren eri vaiheissa. Ramboll 2019. [tuulivoiman-alue-talouksvaikutukset-29.4.2019.pdf](https://www.tuulivoiman-alue-talouksvaikutukset-29.4.2019.pdf) ([tuulivoimayhdistys.fi](https://www.tuulivoimayhdistys.fi))

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021, Vnp 18.11.2021 <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/maisemat/arvokkaat-maisema-alueet>

Liikenne

Jyväskylän läntinen ohikulkutie välillä Ruoke-Lintukangas. Tarveselvitys. Keski-Suomen ELY-keskus 2012.

Valtakunnallisen pyöräliikenneverkon esisuunnitelma. Väylävirasto 65/2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-317-913-4>

Vt 9 Orivesi–Jyväskylä toimenpideselvitys (Keski-Suomen ELY-keskus 2022)

Vt 9 Kanavuori–Lievestuore toimenpideselvitys sekä ympäristövaikutusten arviointiohjelma

Valtatien 4 parantaminen välillä Äänekoski-Pihtipudas, toimenpide- ja aluevaraussuunnitelma (Keski-Suomen ELY-keskus 2021)

Valtatien 4 parantaminen Viitasaaren kohdalla, aluevaraussuunnitelma (12/2020, Keski-Suomen ELY-keskus)

Jyväskylän läntinen ohikulkutie välillä Ruoke–Lintukangas. Tarveselvitys. (Keski-Suomen ELY-keskus 2012).

Hyvinvoinnin aluerakenne

Hiljaiset alueet Keski-Suomessa. Keski-Suomen liitto 2013.

Keski-Suomen luonnon ja kulttuurin matkailu- ja virkistyskäytön selvitystyö (ThreeT). Jamk, Humak 2021.

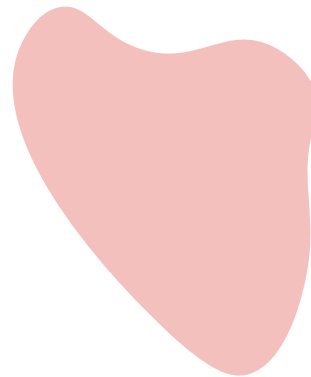
Keski-Suomen metsäohjelma 2021-2025 [Keski-Suomen metsäohjelma 2021-2025 \(metsakeskus.fi\)](https://metsakeskus.fi)

Laitinen, J. (toim., 2020). Luonnon ekosysteemipalvelut Keski-Suomessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 288.

Lehtikunnas, M. (2017). Maakuntakaavoituksen kehittäminen arvokkaiden luontoalueiden ja metsien hiilivarastojen turvaamiseksi Keski-Suomessa. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Maakuntakaavan 2040 tausta-aineisto:

<https://keskisuomi.fi/alueiden-kaytto-ja-saavutettavuus/maakuntakaavoitus/maakuntakaava-2040/>

Liite 1 Kohdekortit

1. Höystösensuo, Joutsa

Pinta-ala: 10,1 km²

Kuvaus: Osa tuulivoimatuotantoon soveltuvasta alueesta on entistä turpeennostoaluetta. Maaperä on pääosin turveperäistä. Alue on liikenteellisesti hyvin saavutettavissa. Alueella on rekisteröity riippu- ja varjoliitäjien kevytlentopaikka Leivonmäen lentokeskus.

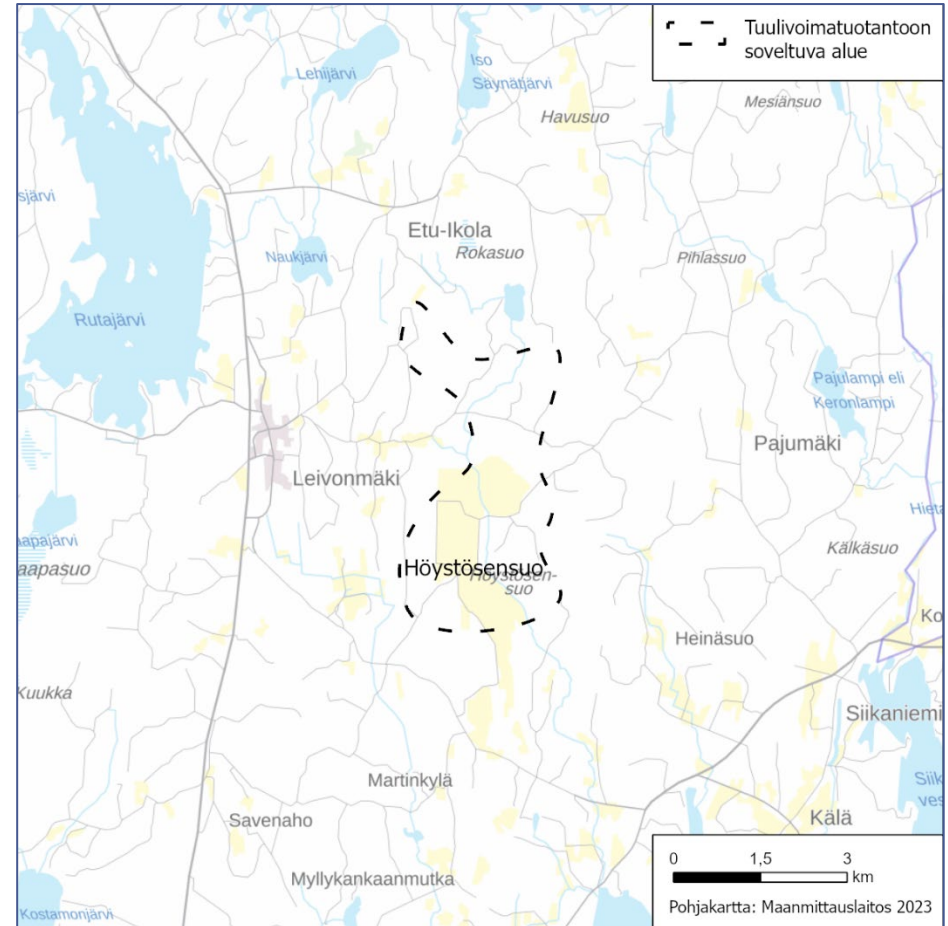
Luontoarvot: Höystösensuo on merkittävä lintujen ruokailualue sekä muutonaikainen kerääntymis- ja levähdysalue. Lähialueella sijaitsevien Natura 2000 -alueiden luontoarvot (Rokasuo FI0900106 SAC, Haapasuo ym. FI0900074 SAC/SPA, Suonteen pohjoisosa FI0900075 SAC/SPA).

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle.

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Leivonmäen kansallispuiston alueita, joihin maisemavaikutuksia ulottuu. Lisäksi vaikutuksia voi ulottua Päijänteen, Suonteen ja Etelä-Savon puolella Puulan järviolueille.

Muut vaikutukset: Keski-Suomen maakuntakaavan Joutsan pohjoisemman varalaskupaikan suojavyöhyke (sv) ulottuu alueelle. Puolustusvoimien lausunnon mukaan merkintä ei estä tuulivoima-alueen sijoittumista.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haittaa muuttolinustolle eikä uhanalaisten tai erityisesti suojeltavien lintulajien esiintymiselle.

2. Kannonkoski, Kannonkoski, Viitasaari

Pinta-ala: 55,2 km²

Kuvaus: Sijaitsee Kannonkosken kunnan itäosassa ja ulottuu Viitasaaren alueelle.

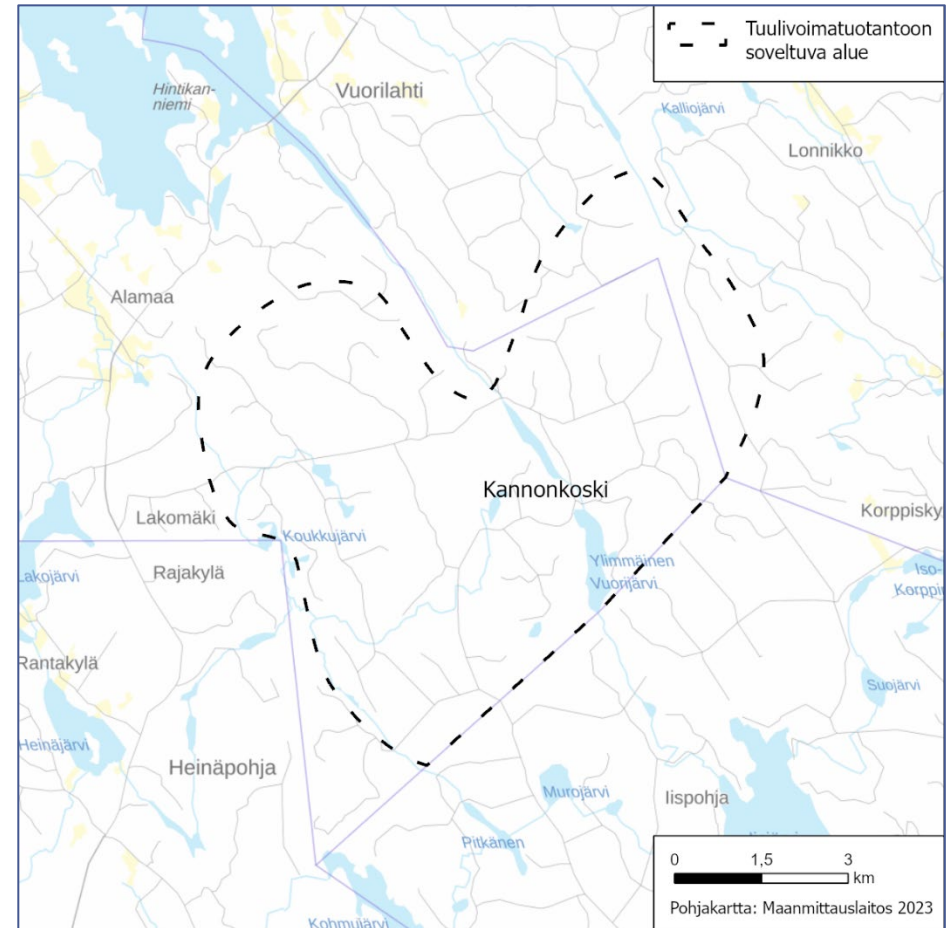
Luontoarvot: Erämaisena rauhallista aluetta, joka on maakotkan potentiaalista elinympäristöä. Alueella on kaakkurin pesälampia.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Vuosjärvi, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Alueen lähivaikutusalue ulottuu osin Pyhä-Häkin kansallispuiston koillisreunalle. Lisäksi vaikutuksia voi ulottua Keiteleeseen järvenselälle. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutuksen lieventäminen kansallispuistoon. Yhteisvaikutuksia Tukkimäen kanssa kansallispuiston suuntaan.

Muut vaikutukset: Hiljainen alue (Kivetyt alue, Näremäki, Kangasneva)

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön sekä turvattu kaakkurin elinympäristöt ja merkittävät lentoreitit.

3. Mustalamminmäki, Karstula

Pinta-ala: 11,9 km²

Kuvaus: Alue sijaitsee Karstulan keskustasta noin kolme kilometriä kaakkoon. Alue on osittain maankäytöltään muuttunutta turvetuotantoaluetta. Alueella on osayleiskaava viidelle tuulivoimalalle.

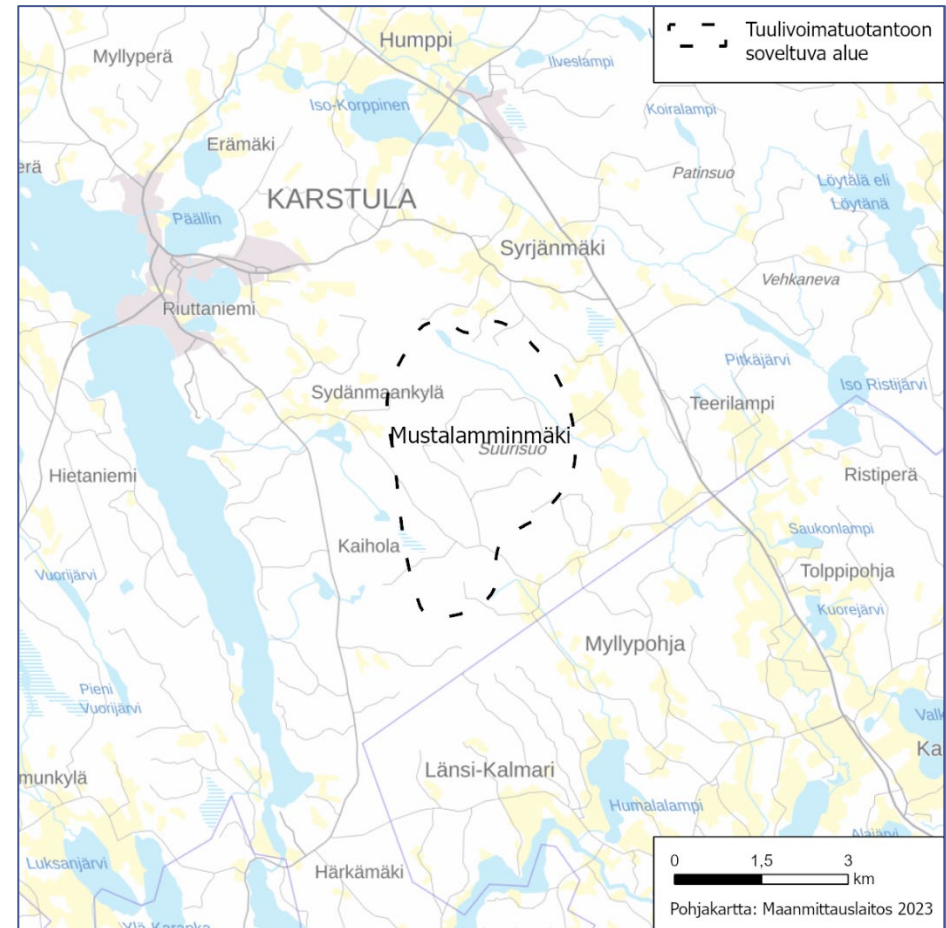
Luontoarvot: Ei tiedossa erityisiä valtakunnallisia tai maakunnallisia arvoja.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella RKY-alue Karstulan kirkonkylä ja valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen Saarijärven reitin alueita sekä Pääjärvi, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutuksen lieventäminen arvokkaalle maisema-alueelle.

Muut vaikutukset: Sijaitsee lähellä kyläalueita.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille eikä valtakunnallisesti merkittävillä rakennetuilla kulttuuriympäristöille.

4. Tukkimäki, Karstula, Saarijärvi

Pinta-ala: 26,3 km²

Kuvaus: Sijoittuu Karstulan ja Saarijärven rajalle osin Karstulan eteläosaan (Tukkimäki) ja osin Saarijärven Pyhäjärven pohjoispuolelle (Leinnevankangas). Alueen rajalla Tukkimäen alapuolella on Sammakkokankaan jäteasema.

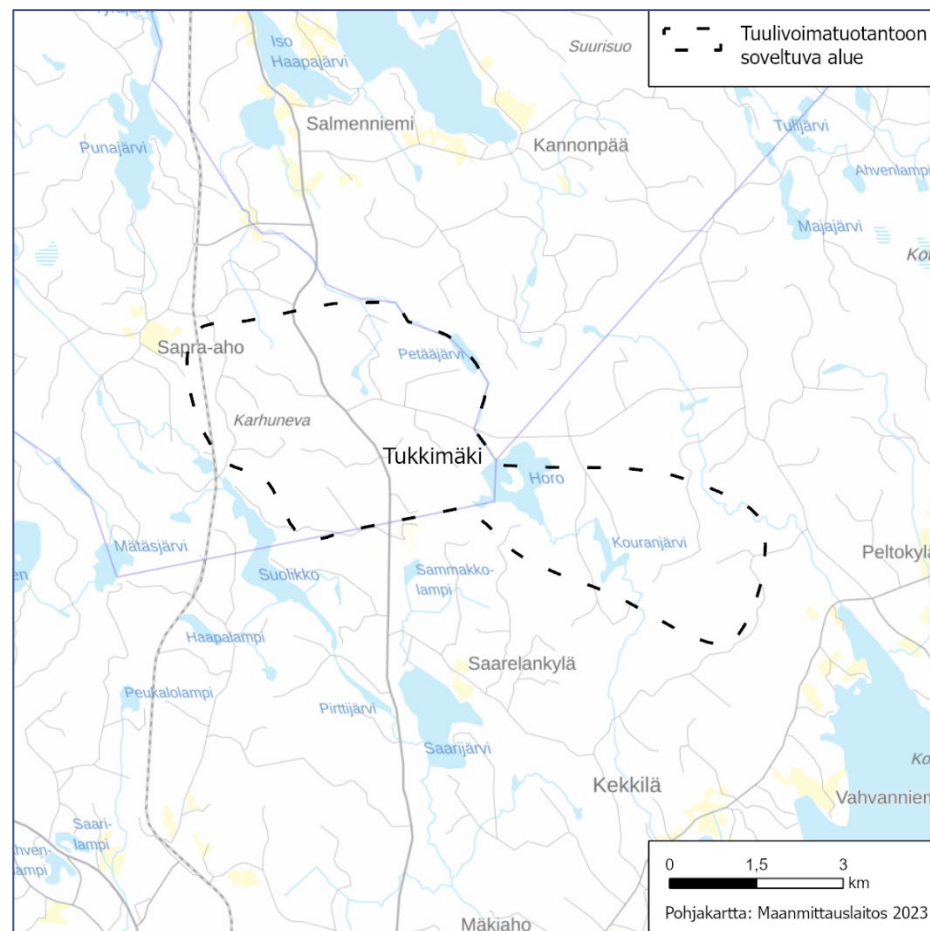
Luontoarvot: Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutukset Pyhäjärven (FI0900027) Natura-alueeseen siten, että merkittävää haittaa ei muodostu. Huomioitu selkälokin elinalueet.

Pohjavedet: Alueen rajauksessa on huomioitu pohjavesialue.

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Pyhä-Häkin kansallispuiston alueita ja Pyhäjärvi sekä Kannonjärven vesistöalue, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Yhteisvaikutuksia Kannonkosken alueen kanssa Pyhä-Häkin kansallispuiston suuntaan.

Muut vaikutukset: Alue ulottuu Saarijärven puolella Pyhä-Häkin Kouranjärven hiljaisen alueen eteläreunalle.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet.

5. Lehmikorpi, Keuruu

Pinta-ala: 17,6 km²

Kuvaus: Sijoittuu Keuruun länsirajalle ja rajautuu Ähtärin (Etelä-Pohjanmaa) ja Virtain (Pirkanmaa) rajaan, Pihlajaveden luoteispuolelle. Saavutettavissa Pirkanmaan puolen tieyhteyksien kautta. Alue on osittain maankäytöltään muuttunutta turvetuotantoaluetta.

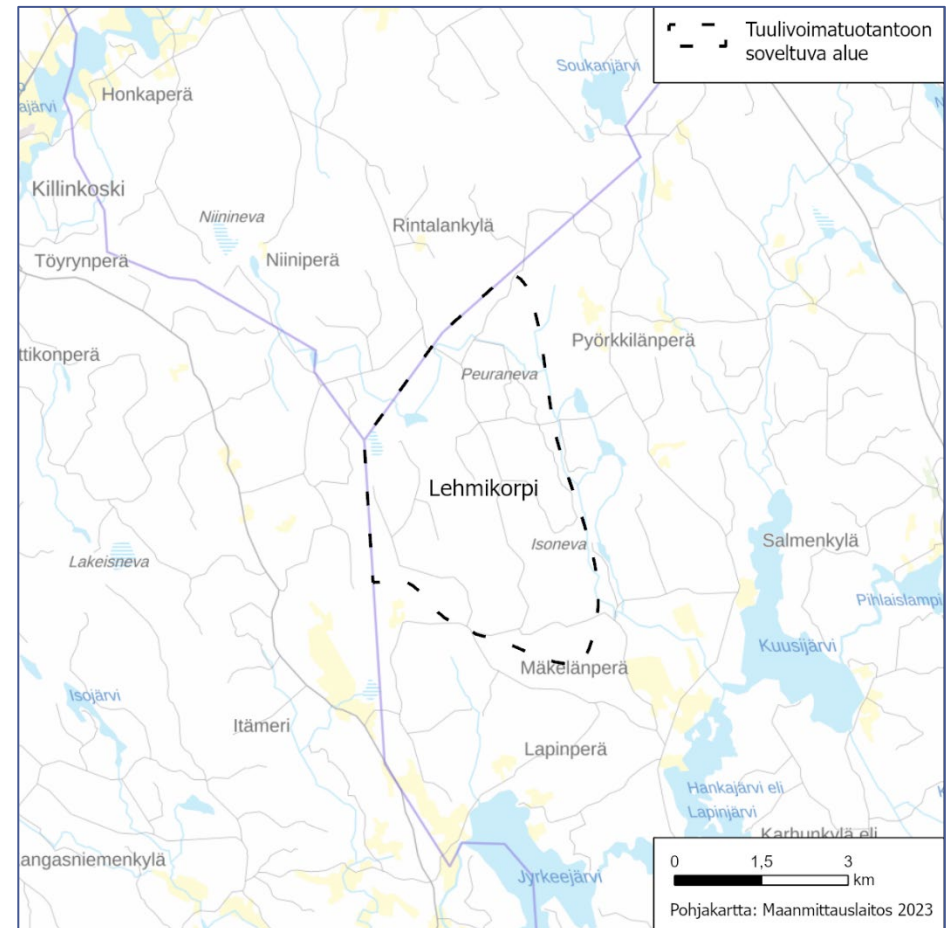
Luontoarvot: Natura-tarveharkinta on tehty. Alue rajautuu Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava 2050 luonnoksessa merkittyn luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeään Rintalankylän-Niiniperän alueeseen.

Pohjavedet: Alueen rajauksessa on huomioitu pohjavesialue.

Maisema & kulttuuriperintö: Maisemavaikutuksia ulottuu pieneltä osin Ähtärin reitin valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle sekä Pihlajaveden järviolueelle. Vaikutukset ulottuvat naapuri-maakuntien puolelle.

Muut vaikutukset: -

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille.

6. Penkkisuo, Keuruu, Multia

Pinta-ala: 15,3 km²

Kuvaus: Alue on osittain maankäytöltään muuttunutta turvetuotantoaluetta.

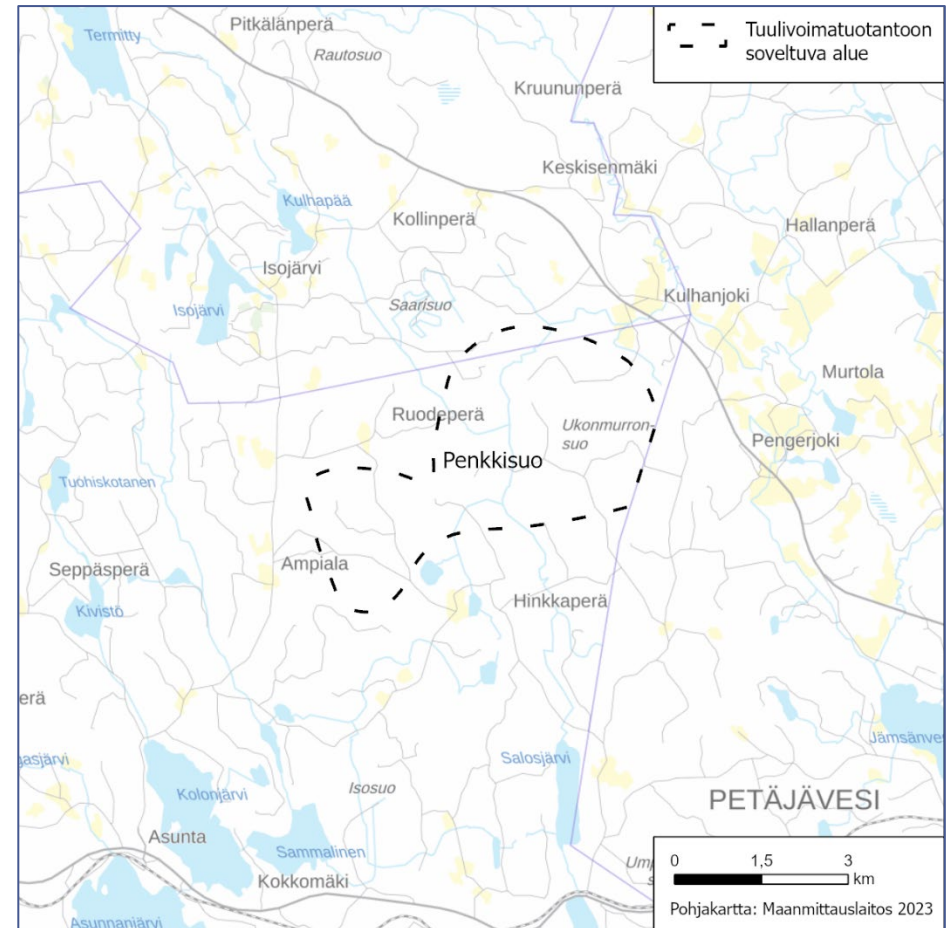
Luontoarvot: Lähialueella sijaitsevan Natura 2000 –alueen (Syrjäharju FI0900085 SAC) luontoarvot.

Pohjavedet: Alueen rajauksessa on huomioitu pohjavesialue.

Maisema & kulttuuriperintö: Yhteisvaikutuksia Pitkälänvuoren alueen kanssa.

Muut vaikutukset: Alue on rajattu siten, että se jää säätutkan 20 km toimintasäteen ulkopuolelle. Liisanperän säätutkan toiminnan turvaamiseksi Ilmatieteenlaitos voi kuitenkin mahdollisesti ilmaista rajoitteita tuulivoimaloiden määrään tai sijaintiin.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet.

7. Hautakangas, Kinnula

Pinta-ala: 19 km²

Kuvaus: Alue sijoittuu Kinnulan itäosiin. Tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen pohjoisosassa on rakenteilla 8 tuulivoimalan kokonaisuus.

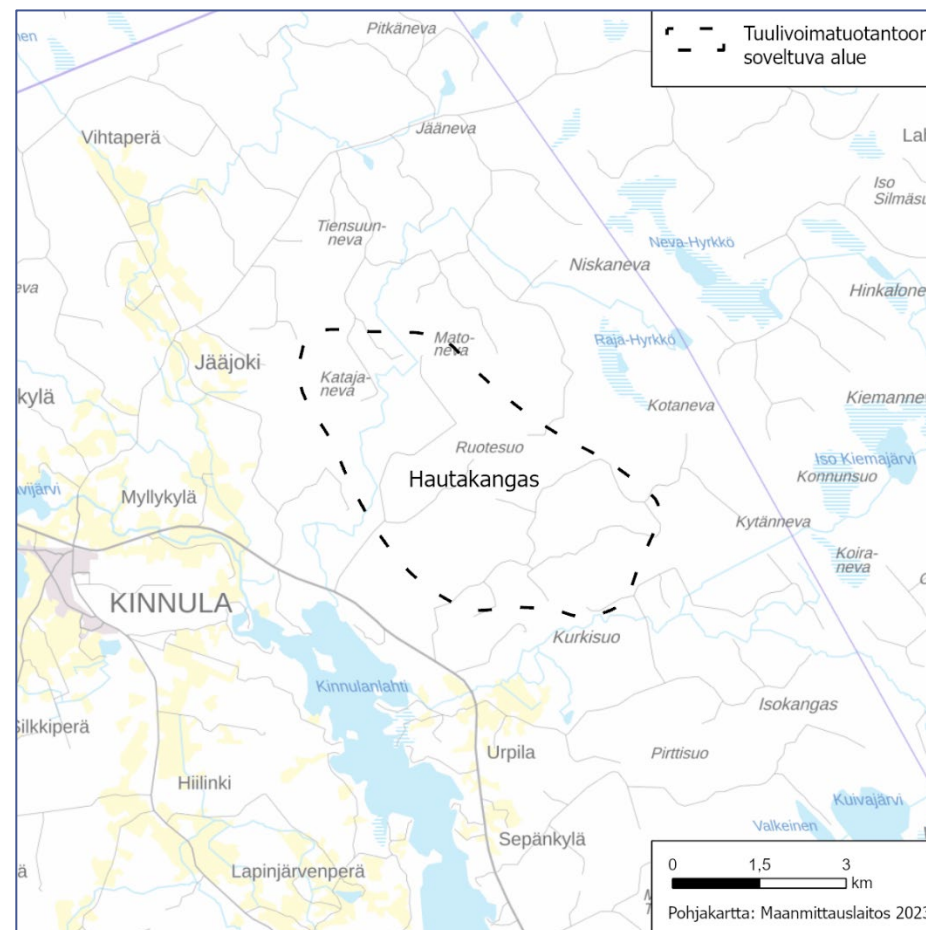
Luontoarvot: Alueen rajauksessa on huomioitu Natura-vaikutukset siten, että merkittävää haittaa ei muodostu. Lähialueen luonnonsuojelukokonaisuuden (Seläntauksen alue), Natura 2000 -alueiden (Seläntauksen suot FI0900057 SAC/SPA, Multarinmeri ym. FI0900065 SAC/SPA) ja Murtosuo 2:n luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän suoalueen luontoarvot. Alueen rajauksessa on huomioitu metsäpeuran vaellusreitit ja lisääntymisalueet.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Urpilan ja Muholan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja Kivijärvi, joihin maisemavaikutuksia ulottuu.

Muut vaikutukset: Alueen itäreuna ulottuu Seläntauksen hiljaisen alueen länsireunalle.

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on huolehdittava siitä, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisalueiden häiriintymättömyys ja varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille.

8. Hallakangas, Kivijärvi, Kyyjärvi

Pinta-ala: 35,3 km²

Kuvaus: Alue sijoittuu Kyyjärven itälaidalle ja Kivijärven lounaiskulmaan. Alueen Kyyjärvelle sijoittuvaan osaan on rakenteilla 8 voimalan tuulivoimapuisto.

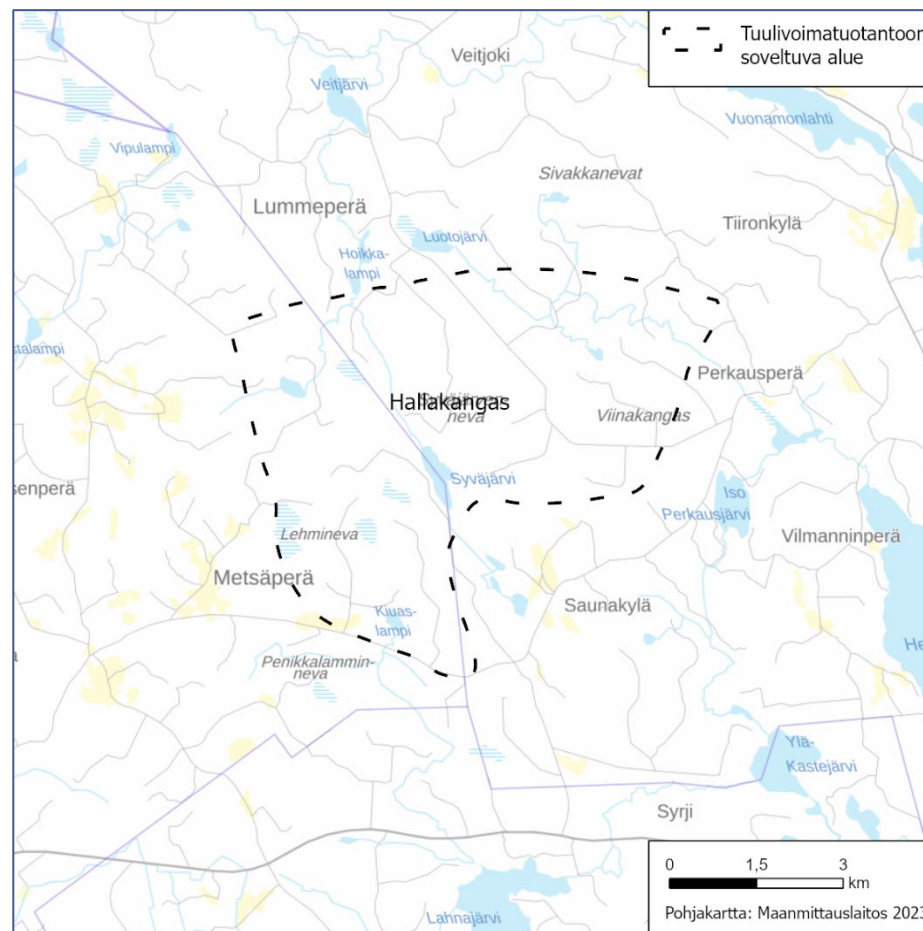
Luontoarvot: Alueen rajauksessa on huomioitu Natura-vaikutukset siten, että merkittävää haittaa ei muodostu. Lähialueella sijaitsevan Natura 2000 -alueen (Salamajärvi FI1001013 SAC) sekä Persenevan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän suoalueen luontoarvot. Alueen rajauksessa on huomioitu metsäpeuran vaellusreitit ja lisääntymisaluet.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Lahdenperän maakunnallisesti arvokas maisema-alue, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Yhteisvaikutuksia Kirvesvuoren alueen kanssa.

Muut vaikutukset: Pohjoisosa alueesta on Lummeperän hiljaisen alueen eteläosassa.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisaluiden häiriintymättömyys ja varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille.

9. Miilukangas, Konnevesi

Pinta-ala: 12 km²

Kuvaus: Sijaitsee noin 5 km Konneveden keskustaajaman pohjoispuolella, rajoittuu lounaassa Äänekosken rajaan.

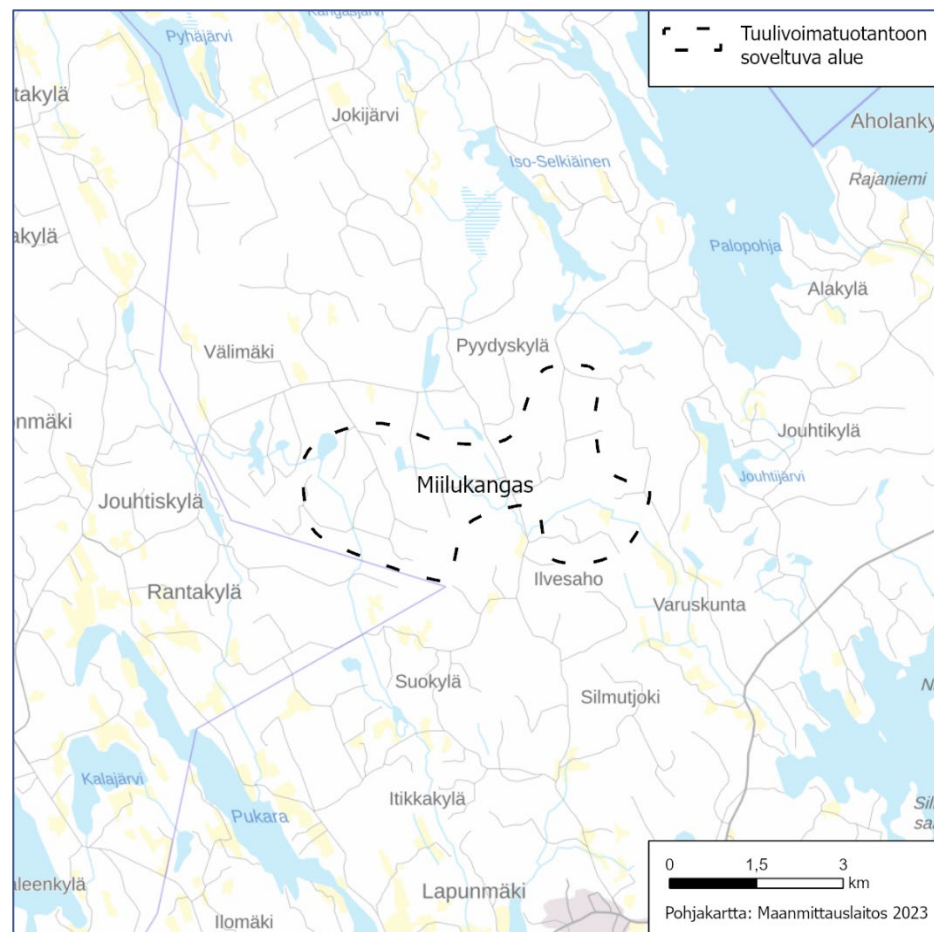
Luontoarvot: Natura-tarveharkinta on tehty. Tarveharkinnassa on tarkasteltu läheisten Natura-alueiden (Kalajärvi-Kytänneva FI0900059 ja Konnevesi-Kalaja-Niinivuori FI0600032) luonnonarvoja.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle.

Maisema & kulttuuriperintö: Vaikutukset ulottuvat lähialueella Etelä-Konneveden, Lavianselän ja Pukaran vesistöalueille. Vaikutuksia voi ulottua Etelä-Konneveden kansallispuistoon, jonka alueet jäävät 6 km lähivaikutusalueen ulkopuolelle. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen kansallispuistoon.

Muut vaikutukset:

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista maisemallista vaikutusta kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttöön.

10. Hanhineva, Kyyjärvi, Karstula

Pinta-ala: 11,0 km²

Kuvaus: Alue sijaitsee Kyyjärven ja Karstulan rajan molemmin puolin noin 13 kilometriä Karstulan keskustasta luoteeseen. Alueen eteläosissa on turvetuotantoalueita.

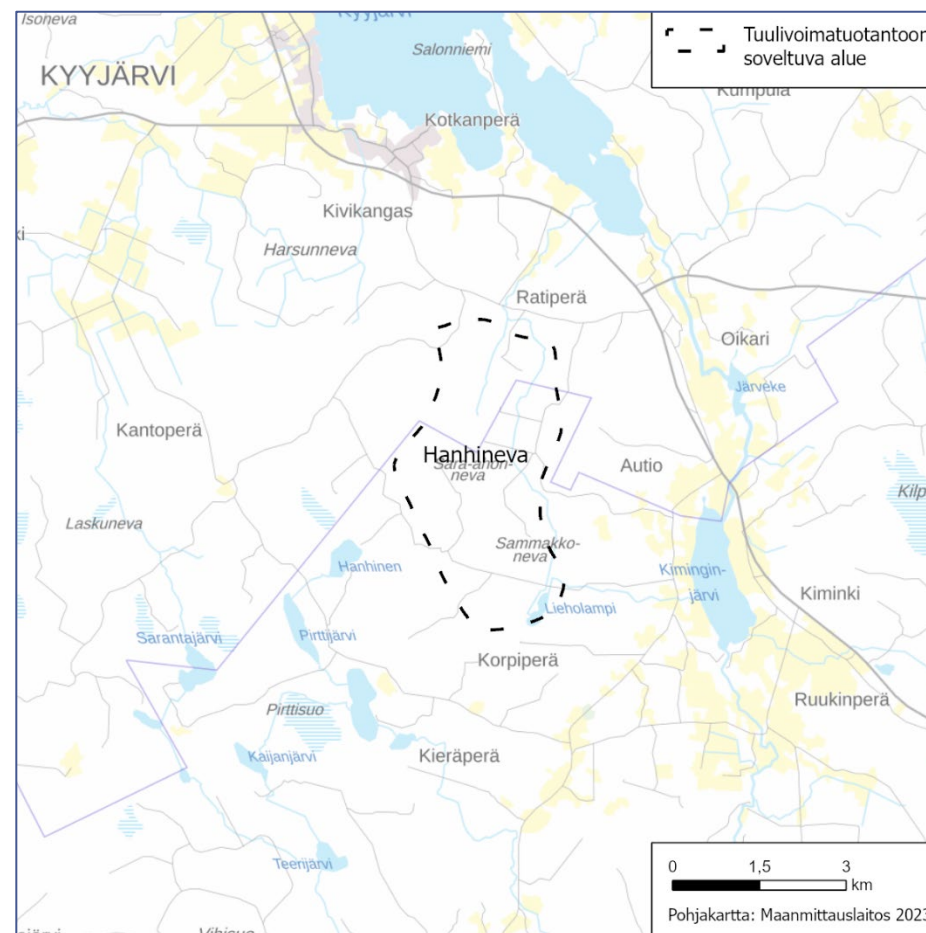
Luontoarvot: Tuulivoima-alueiden yhteisvaikutusten takia Hanhinevan alueen tarkemmassa suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset läheisten Natura-alueiden luontoarvoihin. Maakuntakaavan Natura-arvioinnin perusteella tämä todennäköisesti tarkoittaa, että arvioinnissa esitetyistä vaihtoehtorajauksista enintään S1 ja S3 ovat toteutettavissa. Lisäksi merkittävän haitan estämiseksi alueelle sijoittuvien tuulivoimaloiden korkeutta voi olla tarpeen rajoittaa. Lähialueella sijaitsevien Natura 2000 -alueiden (Saarisuo ym. FI0900043 SAC/SPA ja Haukisuo-Härkösuu-Kukkonen FI0900093 SAC/SPA) sekä maakuntakaavan luonnonsuojelualuevarauksien luontoarvot.

Pohjavedet: Alueen rajauksessa on huomioitu pohjavesialue.

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Kiminki-Oikarin maakunnallisesti arvokas maisema-alue, Kyyjärvi ja Kyyjärven keskustajama. Yhteisvaikutuksia Kirvesvuoren alueen kanssa. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen Kyyjärven taajamaan ja arvokkaalle maisema-alueelle

Muut vaikutukset:

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on huolehdittava ja tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on varmistettava, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi

heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonsuojelukohteita. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisalueiden häiriintymättömyys ja varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille.

11. Kirvesvuori, Kyyjärvi

Pinta-ala: 12,1 km²

Kuvaus: Alue rajautuu Kyyjärven pohjoisrajaan.

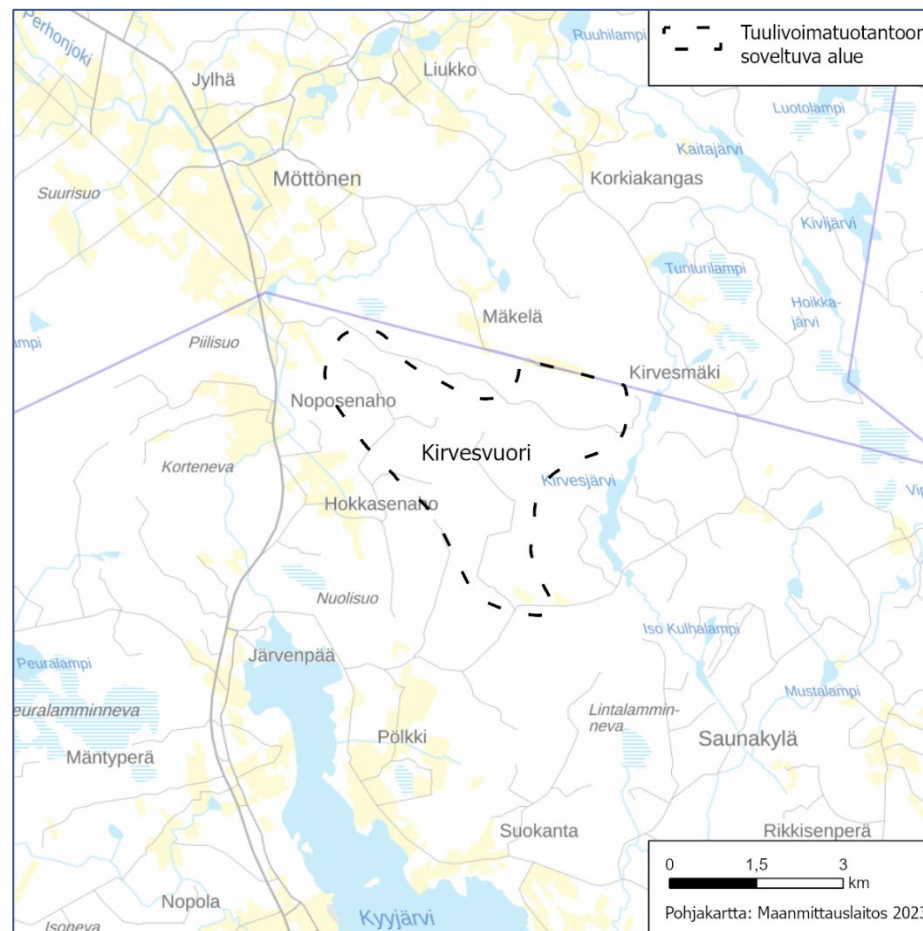
Luontoarvot: Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutukset Salamajärven (FI1001013) Natura-alueeseen. Lähialueella sijaitsevan Natura 2000 -alueen (Peuralammin neva FI0900031 SAC/SPA), Kaakkolamminnevan luonnonsuojeluvarauksen ja Lintalamminnevan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän suoalueen luontoarvot. Alueen suunnittelumääräyksellä on huomioitu metsäpeuran vaellusreitit ja lisääntymisaluet.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Pölkin maakunnallisesti arvokas maisema-alue ja Kyyjärvi, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Maisemavaikutuksen ulottuvat Etelä-Pohjanmaan puolelle. Yhteisvaikutuksia Hallakankaan alueen kanssa. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen arvokkaalle maisema-alueelle ja Kyyjärvelle.

Muut vaikutukset: Lintalamminnevan–Kirvesvuoren hiljaisen alueen pohjoisosa ulottuu alueelle. Sijaitsee lähellä kyläaluetta.

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on huolehdittava ja tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on varmistettava, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisaluiden häiriintymättömyys ja varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille.

12. Pitkälänvuori, Petäjävesi

Pinta-ala: 11,3 km²

Kuvaus: Alue on Petäjäveden kunnan alueella ja Keuruun länsirajan tuntumassa. Etelässä alue ylittää yli tien 23.

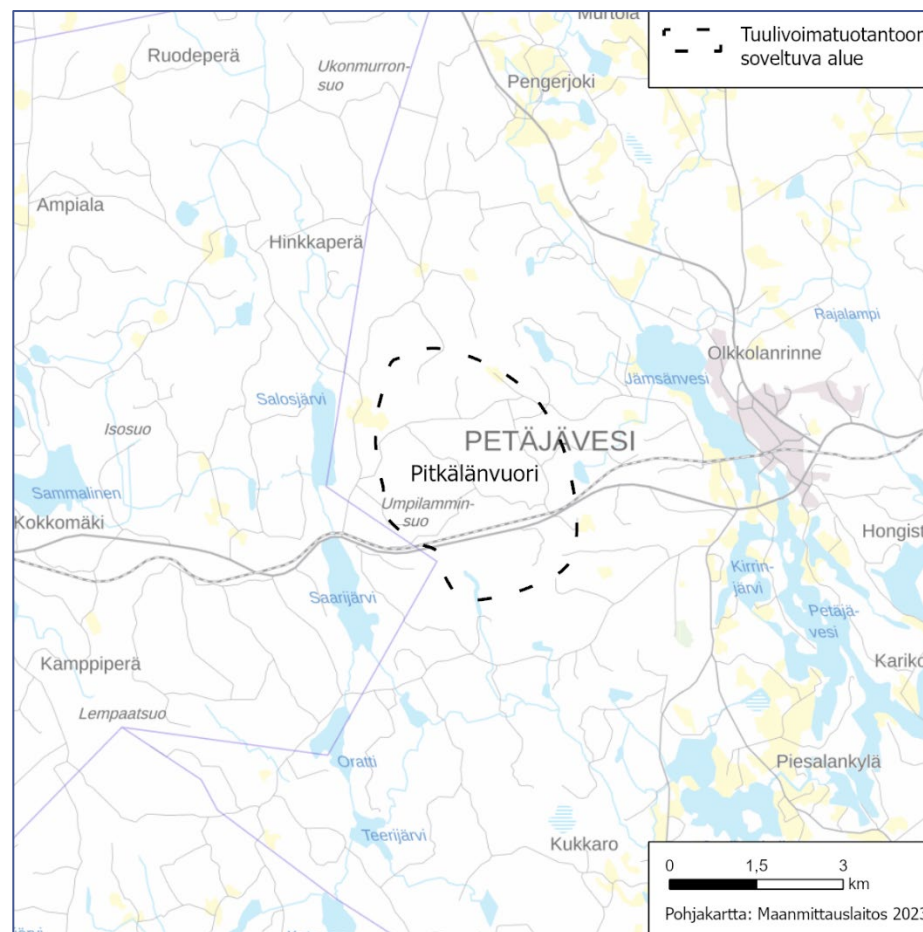
Luontoarvot: Ei tiedossa erityisiä valtakunnallisia tai maakunnallisia arvoja.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Unescon maailmanperintökohde Petäjäveden vanha kirkko ja RKY-alue Petäjäveden vanha ja uusi kirkko ympäristöineen sekä maakunnallisesti arvokkaat Petäjäveden vanhan kirkon kulttuurimaisema ja Piesalankylän maisema-alue, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Yhteisvaikutuksia Penkkisuon alueen kanssa. Pitkälänvuoren tuulivoimayleiskaava-hankkeen yhteydessä laaditun, Unesco-kohdetta koskevan HIA-arvion suunnitteluohjeet on huomioitu alueen rajauksessa ja suunnittelumääräyksessä. Merkittävän vaikutuksen estämiseksi alueelle sijoittuvien tuulivoimaloiden korkeutta voi olla tarpeen rajoittaa.

Muut vaikutukset: Alueen itäosaan ulottuu sääatutkan 20 km toimintasäde ja Ilmatieteenlaitos voi mahdollisesti ilmaista rajoitteita tuulivoimaloiden määrään tai sijaintiin kyseisellä alueella. Alueen rajauksessa on huomioitu Salosjärven alueen asutus.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, tuulivoimaloiden sijoittelussa ja kokonaiskorkeutta määritettäessä on erityisesti otettava huomioon vaikutukset UNESCO:n maailmanperintökohteeseen ja sen suoja-alueeseen ja turvattava maailmanperintökohteen erityisten yleismaailmallisten arvojen säilyminen.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille sekä valtakunnallisesti merkittävälle rakennetuille kulttuuriympäristöille. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet.

13. Ilosjoki, Pihtipudas

Pinta-ala: 23,5 km²

Kuvaus: Alueen itäosassa on jo tuotannossa 7 voimalan kokonaisuus alueella, joka on osoitettu lainvoimaisessa maakuntakaavassa tuulivoimatuotantoon soveltuvana alueena (tv, Ilosjoki). Vanha tv-rajaus sisällytetään osaksi Ilosjoen rajausta.

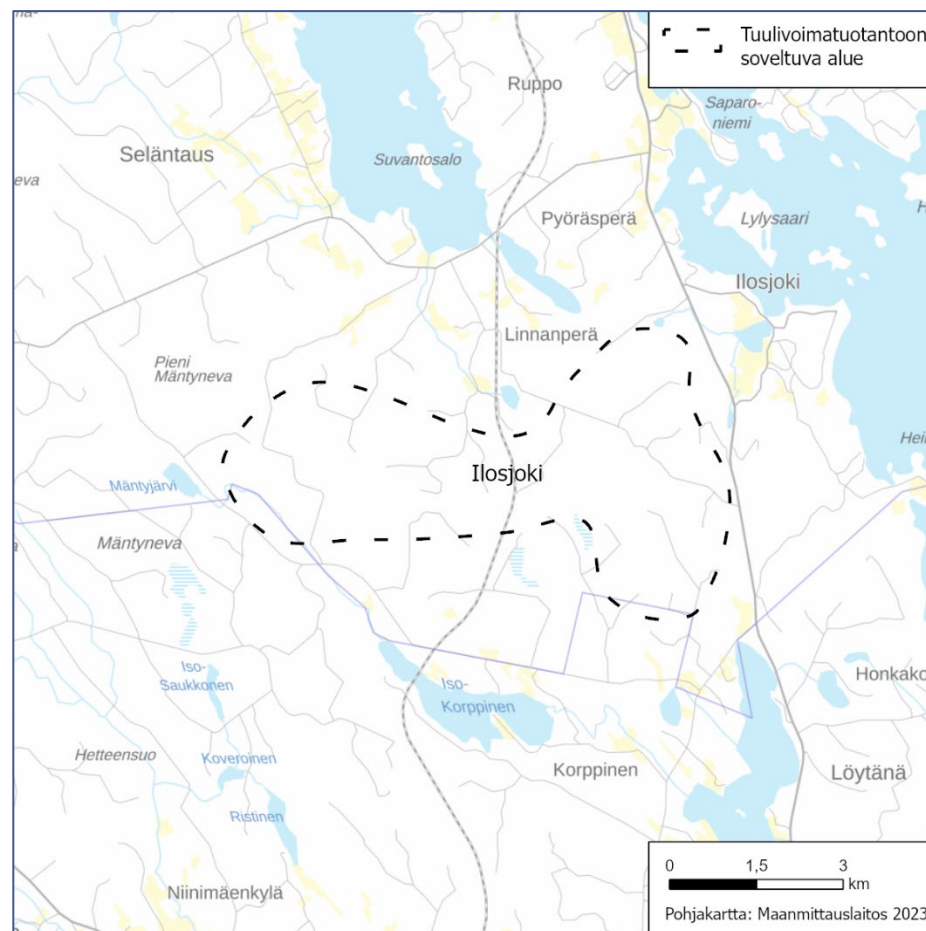
Luontoarvot: Lähialueella sijaitsevien Natura 2000 -alueiden (Seläntauksen suot FI0900057 SAC/SPA, Kolima FI0900072 SAC/SPA) sekä maakunnallisesti arvokkaan lintualueen (Koliman kaakkurilammet) luontoarvot.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Alvajärvi, Kolima, Iso-Korppinen ja Löytänä, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Yhteisvaikutuksia Karhukorven alueen kanssa.

Muut vaikutukset: Sijaitsee lähellä kyläalueita.

Suunnittelumääräys: -

14. Leppäkangas, Pihtipudas

Pinta-ala: 13,2 km²

Kuvaus: Alue sijoittuu Pihtiputaan koilliskulmaan Pyhäjärven vastaiselle rajalle. Aluetta sivuaa vt 4.

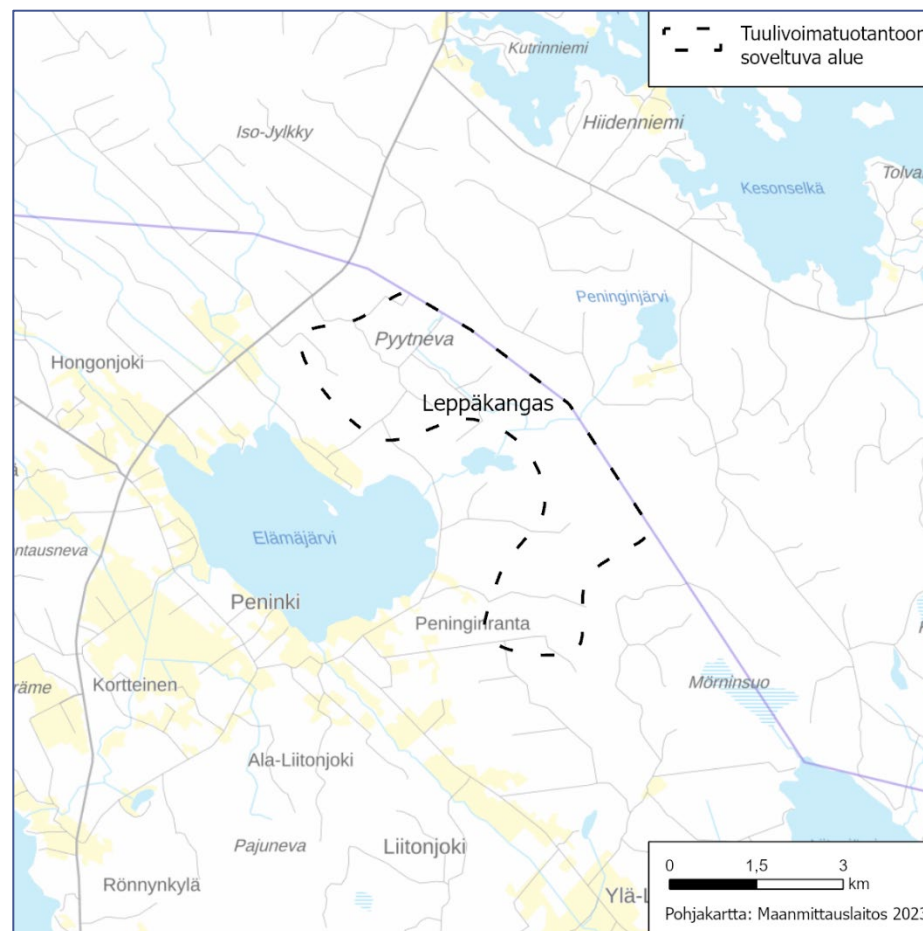
Luontoarvot: Lähialueella sijaitsevien Natura 2000 -alueen (Suurusneva FI0900063 SAC), Mörninsuon luonnonsuojelualueen ja Konnunsuon luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeän suoalueen luontoarvot. Lähialueella sijaitsevien MAALI-alueiden (Kortteisen pellot ja Elämäisjoen luusua) ja maakuntakaavan suojelualueen, Ala-Peninginjärven, linnustoarvot. Lähialueella sijaitsevan uhanalaisen lajin reviiri.

Pohjavedet: Alueen rajauksessa on huomioitu pohjavesialue.

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Pihtiputaan pika-asutusalueet (Liitonjoki ja Peninki) sekä Elämäjärvi ja Liitonjärvi sekä Pyhäjärvi Pohjois-Pohjanmaan puolella, joihin maisemavaikutuksia ulottuu. Yhteisvaikutuksia Uusimaa-alueen kanssa. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen arvokkaalle maisema-alueelle.

Muut vaikutukset: -

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haittaa muuttolinnustolle eikä uhanalaisten tai erityisesti suojeltavien lintulajien esiintymiselle.

15. Uusimo, Pihtipudas

Pinta-ala: 13,0 km²

Kuvaus: Sijoittuu Pihtiputaan pohjoisosaan vt 4 länsipuolelle.

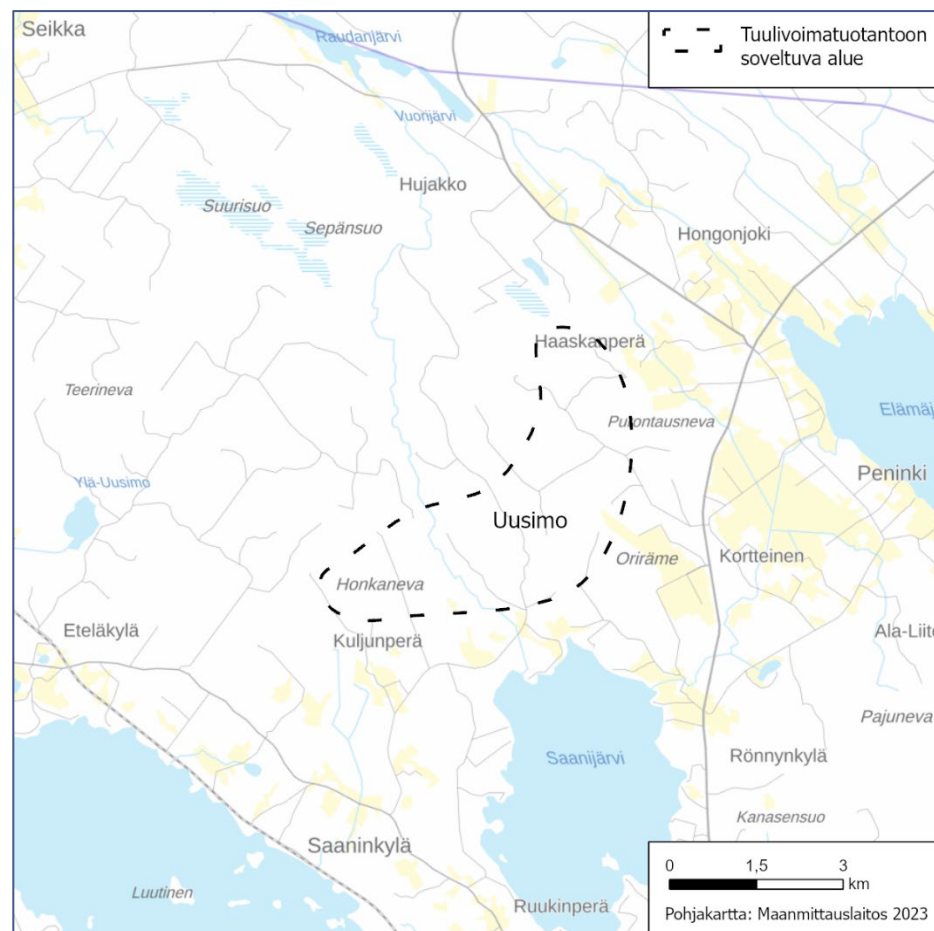
Luontoarvot: Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutukset Suurisuo-Sepänsuo-Paanasenneva-Teerineva (FI0900058) Natura-alueeseen. Alueen sisälle jää Natura-alue Makkaraniitty (FI0900056, SAC).

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Pihtiputaan pika-asutusalueet (Kortteinen), sekä Alvajärvi, Elämäjärvi ja Saarijärvi joihin maisemavaikutuksia ulottuu. Vaikutuksia ulottuu myös Muurasjärven vesistöille. Vaikutukset ulottuvat Pohjois-Pohjanmaan puolelle. Yhteisvaikutuksia Leppäkankaan alueen kanssa. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen arvokkaalle maisema-alueelle.

Muut vaikutukset: Alueen eteläpää ulottuu Raudanjoen Honkanevan hiljaiselle alueelle.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisalueiden häiriintymättömyys ja varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Alueella on huomioitava maakunnallisesti arvokkaan perinnemaiseman arvojen säilyminen.

16. Hilloneva, Saarijärvi

Pinta-ala: 13,4 km²

Kuvaus: Alue sijoittuu Saarijärven länsiosiin tien 633 pohjoispuolelle. Alueen itäraja on Pylkönmäen taajamasta noin kaksi kilometriä länteen. Alueen koillis- ja lounaisosiin sijoittuu turvetuotanto-alueita.

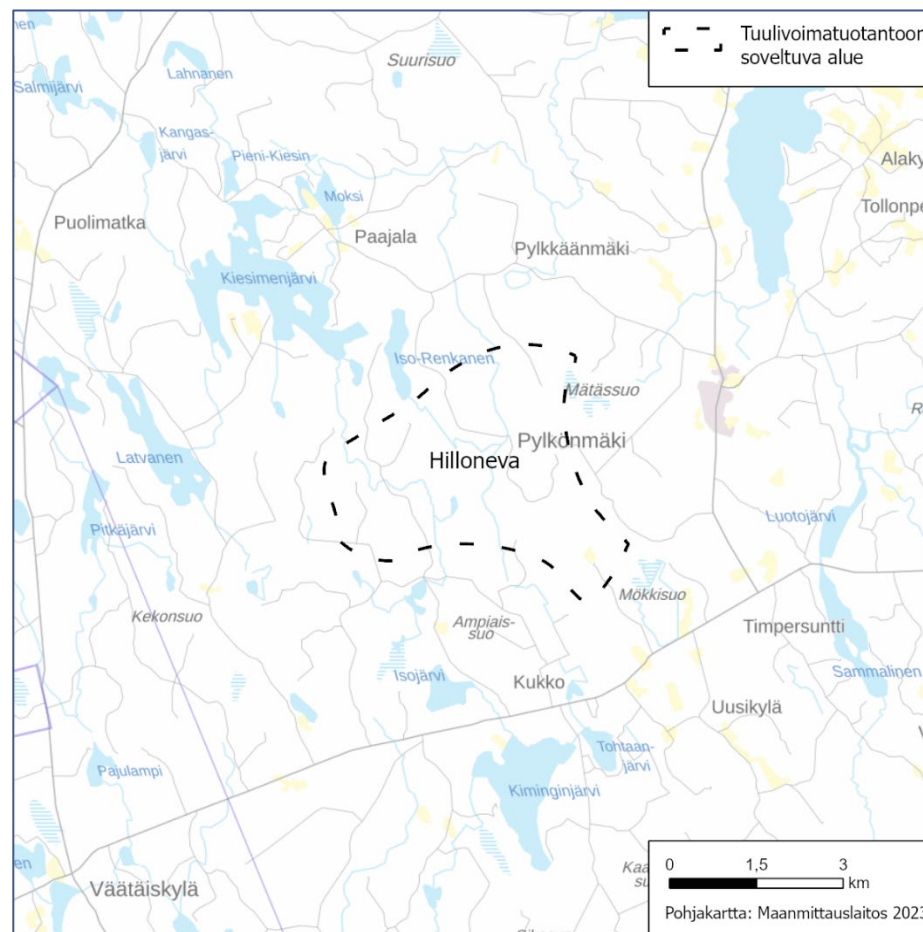
Luontoarvot: Ei tiedossa erityisiä valtakunnallisia tai maakunnallisia arvoja. Alueen rajauksessa on huomioitu metsäpeuran vaellusreitit ja lisääntymisaluet. Pohjanmaan puoleinen uhanalaisen lajin reviiri.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella vaikutuksia ulottuu Pylkönmäen taajama-alueelle ja järviolueille ja pieneltä osin Pajumäen maakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Yhteisvaikutuksia Lehtomäen alueen kanssa. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen järviolueille ja Pylkönmäen taajamaan.

Muut vaikutukset: -

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteluna ei luonnonsuojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava metsäpeuran vaellusreittien ja lisääntymisaluiden häiriintymättömyys.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Alueella on huomioitava vaikutukset maakotkaan.

17. Lehtomäki, Multia, Saarijärvi

Pinta-ala: 15,0 km²

Kuvaus: Alue sijoittuu Saarijärven ja Multian alueille. Lainvoimaisessa maakuntakaavassa on osoitettu tuulivoimatuotantoon soveltuva alue (tv, Vehkoo), joka sisällytetään suurimmilta osiltaan osaksi Lehtomäen rajausta.

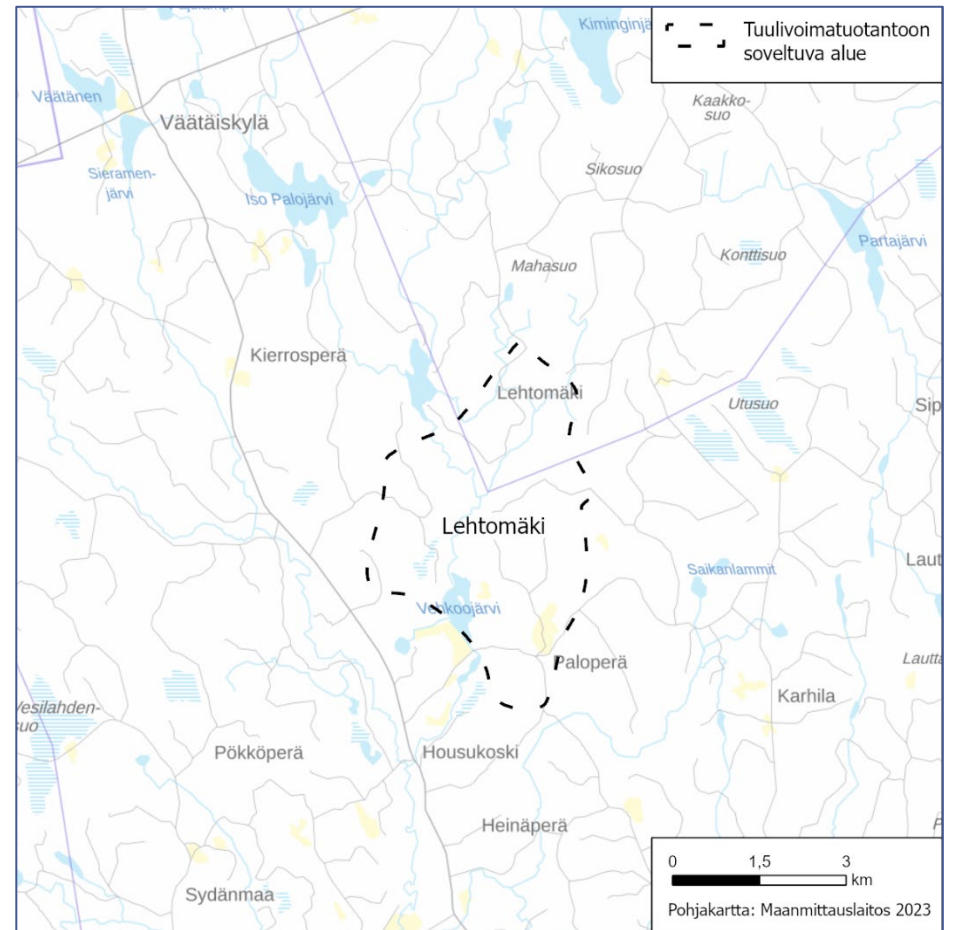
Luontoarvot: Alueen rajauksessa on huomioitu Natura-vaikutukset sekä Mahasuon suojelualue. Lähialueella sijaitsevien Natura 2000 -alueiden (Kulhanvuoren alue FI0900112 SAC/SPA, Housukoski FI0900045 SAC, Silmäsuo–Kimminginjoki FI0900127 SAC) ja Suurisuo 4:n luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävät luontoarvot.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Vaikutuksia ulottuu lähialueella Iso-Palojärven ja Partajärven vesistöille. Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen mm. Kimminginjärvelle ja Tohtaanjärvelle ja Pajumäen arvokkaalle maisema-alueelle ja yhteisvaikutukset Hillonevan alueen kanssa.

Muut vaikutukset: Alueen rajauksessa on huomioitu vaikutusten lieventäminen mm. Tohtaanjärven ja Kimmingjärven vesistöihin.

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on huolehdittava siitä, että suunnitelma tai hanke yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa tarkasteltuna ei luonnon-suojelulain 34 §:n tarkoittamalla tavalla merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston alueiden perusteena olevia luonnonarvoja.

18. Karhukorpi, Viitasaari

Pinta-ala: 14,2 km²

Kuvaus: Alue sijoittuu Viitasaarelle valtatie 4:n itäpuolelle. Alueen eteläraja on noin kolmen kilometriä Taimoniemen kylästä pohjoiseen.

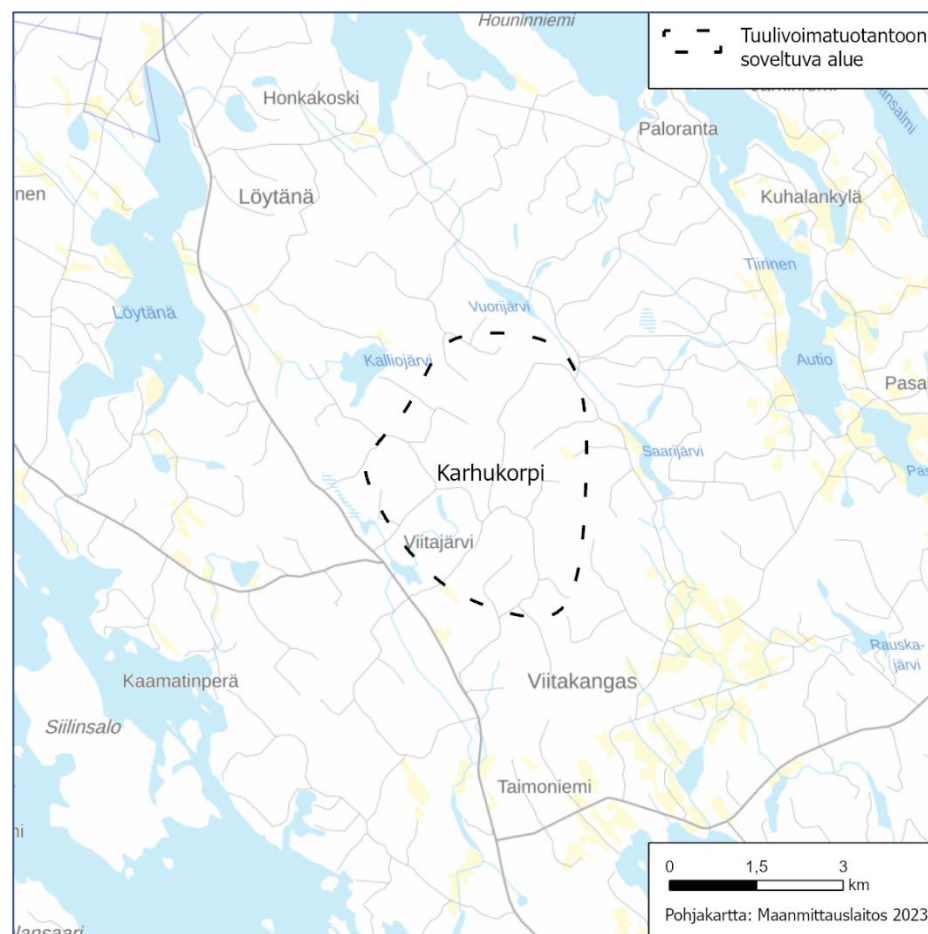
Luontoarvot: Lähialueella sijaitsevan Natura 2000 -alueen luontoarvot (Haarapuronniitty–Vuorijärvi FI0900066 SAC). Alueen rajauksen ulkopuolella oleva sääksen pesäpaikka.

Pohjavedet: Ei ulotu pohjavesialueelle

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella RKY-alue Pasalan kylä ja RKY-kohde Kuhalan talo. Vaikutuksia ulottuu myös Keiteleen, Kolliman, Ylä-Keiteleen ja Löytänän vesistöalueille. Yhteisvaikutuksia Ilosjoen alueen kanssa.

Muut vaikutukset: -

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille sekä valtakunnallisesti merkittäville rakennetuille kulttuuriympäristöille.

19. Liimattala, Äänekoski

Pinta-ala: 18,3 km²

Kuvaus: Alue sijaitsee Liimattalan kylän ja valtatie 4 länsipuolella. Alueen välittömässä läheisyydessä on pohjavesialue.

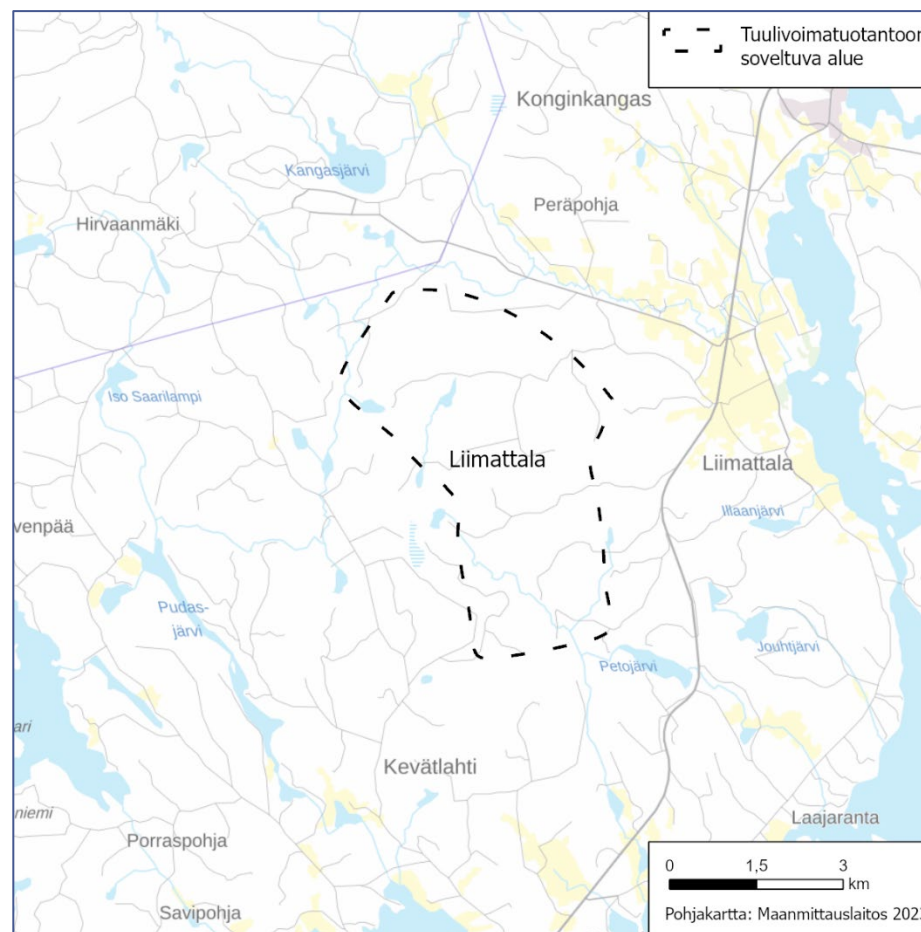
Luontoarvot: Lähialueella sijaitsevan Natura 2000 -alueen (Lehtisenneva FI0900137 SAC) ja maakuntakaavan Ruuhipuron luonnonsuojelualuevarauksen sekä maakunnallisesti arvokkaan lintualueen (Liimattala) ja läheisten kaakkurilampien luontoarvot.

Pohjavedet: Alueen rajauksessa on huomioitu pohjavesialue.

Maisema & kulttuuriperintö: Lähialueella Liimattalan maakunnallisesti arvokas maisema-alue ja Ala-Keitele, joille maisemavaikutuksia ulottuu. Alueen rajauksessa on huomioitu maisemavaikutuksen lieventäminen Liimattalan kylään ja vesistöihin.

Muut vaikutukset: Äänekosken kaupunki ei puolla alueen osoittamista maakuntakaavassa, koska sosiaalista hyväksyntää hankkeelle ei saada. Sijaitsee lähellä kyläaluetta.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei tuulivoimarakentamisesta aiheudu merkittävää haitallista vaikutusta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava kaakkurin elinympäristöt ja merkittävät lentoreitit. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet.

Liite 2 Maisemavaikutusten arviointien koontitaulukot

Lähtötilanne: Taulukossa 1 esitetään maisemavaikutusten arviointien mukainen lähtötilanne (suurin mahdollinen vaikutus) 0–6 km lähivaikutusalueella sekä arvioinneissa esitetyt suunnitteluohjeet vaikutusten lieventämiseksi.

Taulukossa 1 viitataan kaavaluonnoksen mukaisilla alueilla niihin tv-alueisiin, joista on tehty maisemavaikutusten arviointi kaavaluonnoksen pohjalta ja uusina alueina kolmeen tv-alueeseen (Lehmikorpi, Miilukangas, Uusimo), joiden maisemavaikutukset on arvioitu kaavan ehdotusvaiheessa.

Maakuntakaavan 2040 ratkaisu: Taulukossa 2 esitetään lähtötietojen pohjalta toteutettujen vaikutusten lieventämisten kohdentuminen (tv-merkintöjen rajausmuutokset ja aluekohtaiset suunnittelumääräykset) vaikutusalueella 0-6 km.

Taulukko1:
Lähtötilanne

Tv-alue (kaavaluonnoksen mukaiset alueet, uudet alueet*)	LÄHTÖTILANNE: Lähivaikutusalue 0-6 km, näkyvyys maiseman ja luonnonympäristön arvoalueilla, järvillä ja painopistealueilla										Yhteisvaikutukset			Suurin mahdollinen vaikutus, lähtötilanne (kaavaluonnoksen mukaiset alueet, uudet alueet*)			Vaikutuksen lieventäminen
	Unesco	RKY Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	VAMA Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue	MAMA Maakunnallisesti arvokas maisema-alue	Maisemaan sidotut muinais-jäännökset	Kansallispuisto	Laajat näkyvyysalueet järvillä	Maakuntakaavan matkailu- ja virkistyskohteet, avosuot	Yhteisvaikutukset lähialueilla 0-6 km	Vaikutusalueen herkkyyks	Vaikutuksen suuruus	Vaikutuksen merkitys	Suunnitteluohjeet				
1. Höystösensuo	0	0	0	0	Hautasaari	Leivonmäen kansallispuisto	Rutajärvi, Pajulampi	Rokasuo	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus				
2. Kannonkoski	0	0	0	0		Pyhä-Häkin kansallispuisto	Vuosjärvi, Iisjärvi	Lakomäki	Tukkimäki	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen			
3. Mustalamminmäki	0	Karstulan kirkonkylä	Saarijärven reitti	0	Syrjänmäki	0	Pääjärvi	Isomies, Wanhat Wehkeet	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus				
4. Tukkimäki*	0	0	0	0	Rahkolankylä	0	Pyhä-Häkin kansallispuisto	Kannonjärvi, Pieni ja Iso Haapajärvi, Punajärvi, Pieni Saarijärvi, Pyhäjärvi	Kotaneva, Ruohoneva	Kannonkoski	0	Suuri	suuri	Erittäin suuri	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus,		
5. Lehmikorpi*	0	0	0	0	Ähtärin reitti	0	0	Pihlajaveden reitti	0	0	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus		
6. Penkkisuo	0	0	0	0	0	0	0	Kulhapää, Isojärvi, Kivistö, Kolonjärvi, Sammalinen	0	0	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus		
7. Hautakangas	0	0	0	0	Urpila, Muhola	0	0	Kivijärvi	Saarenkylän Iomakylä, Vattusaari	(Kontuvuori)	0	kohtalainen	suuri	suuri	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen		
Kontuvuori (poistettu kaavaehdotuksesta)	0	0	0	0	Muhola, Lahdenperä	0	0	Salamajärven kansallispuisto, Salamajärven luonnonpuisto	Kivijärvi	Hallakangas, Hautakangas	0	suuri	keskisuuri	suuri	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen		
8. Hallakangas	0	0	0	0	Lahdenperä	0	0	Kivijärvi, Heitjärvi	Peltokankaan matkailukeskus, Kirkkoneva	(Kontuvuori), Kirvesvuori, Hanhineva	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus		
9. Miilukangas*	0	0	0	0	0	0	0	Etelä-Konneveden kansallispuisto	Etelä-Konnevesi, Lavianselkä, Pukara	0	0	suuri	keskisuuri	suuri	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, Etelä-Konneveden kansallispuisto, vesistöt		
10. Hanhineva	0	0	0	0	Kiminki-Oikari, Pölkki	0	0	Kyyjärvi	Lintusaari, Saarisuo-Valleussuo	Kirvesvuori, Hallakangas	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen		
11. Kirvesvuori	0	0	0	0	Pölkki	0	0	Kyyjärvi	Lintusaari, Peuralammin-neva	Hallakangas, Hanhineva	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen		
12. Pitkälänvuori	Petäjaveden vanha kirkko	Petäjaveden vanha ja uusi kirkko ympäristöineen	0	0	Petäjaveden vanhan kirkon kulttuurimaisema, Piesalankylä	0	0	Jämsänvesi, Sammalinen, Saarijärvi, Oratti, Kolonjärvi, Asunnanjärvi,	0	0	0	suuri	keskisuuri	suuri	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen, VAMA, Unesco		
13. Ilosjoki	0	0	0	0	Rupponniemi, Vaaksiaisniemi	0	0	Alvajärvi, Kolima, Iso-Korppinen, Löytänä	Niemenharju	Karhukorpi	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, vesistöt		
14. Leppäkangas	0	0	0	0	Pihtiputaan pika-asutusmaisemat (Kortteinen, Ylä-Liitonjoki)	0	0	Elämäjärvi, Liitonjärvi, Pyhäjärvi	0	0	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, VAMA, vesistöt		
15. Uusimo*	0	0	0	0	Pihtiputaan pika-asutusmaisemat (Kortteinen)	0	0	Alvajärvi, Muurasjärvi, Elämäjärvi, Saarijärvi	Teerineva	Leppäkangas	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, VAMA, vesistöt		
16. Hilloneva	0	0	0	0	Pajumäki	Myllyranta, Kiviniemi	0	0	Kiesimenjärvi, Kiminginjärvi, Karankajärvi	0	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus		
17. Lehtomäki	0	0	0	0	Pajumäki	Myllyranta, Kiviniemi	0	0	Kiminginjärvi, Iso-Palojärvi, Luotojärvi, Sammalinen, Partajärvi	0	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen		
18. Karhukorpi	0	Kuhalan talo, Pasalan kylä	0	0	Kymönkosken reitin ja Pasalan kulttuurimaisema	Sadinsalmi	0	0	Keitele, Kolima, Ylä-Keitele, Löytänä	0	0	kohtalainen	pieni	vähäinen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus		
19. Liimattala	0	0	0	0	Liimattala	Pyhäkangas	0	0	Ala-Keitele	0	0	kohtalainen	keskisuuri	kohtalainen	voimaloiden korkeuden pienentäminen ja sijoittumisen ohjaus, rajauksen pienentäminen		

Taulukko 2:
Kaavaratkaisu

Sivu 290										Yhteisvaikutukset		Vaikutuksen lieventäminen: Kaavaratkaisu				
KAAVARATKAISU: Lähivaikutusalue 0-6 km, näkyvyys maiseman ja luonnonympäristön arvoalueilla, järvillä ja painopistealueilla										Yhteisvaikutukset lähialueilla 0-6 km		Vaikutuksen lieventämisen kohdentuminen				
0	Tv-alue	Unesco	RKY Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	VAMA Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue	MAMA Maakunnallisesti arvokas maisema-alue	Maisemaan sidotut muinais-jäännekohteet	Kansallispuisto	Laajat näkyvyysalueet järvillä	Maakuntakaavan matkailu- ja virkistyskohteet, avosuot	Yhteisvaikutukset lähialueilla 0-6 km	Tv-merkinnän rajauksen muutos	Aluekohtainen suunnittelumääräys, kohdentuminen	Vaikutuksen lieventämisen kohdentuminen			
1.	Höystösensuo	0	0	0	0	Hautasaari	Leivonmäen kansallispuisto	Rutajärvi, Pajulampi	Rokasuo	0	0	kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttö	Kansallispuistovaikutus			
2.	Kannonkoski	0	0	0	0		Pyhä-Häkin kansallispuisto	Vuosjärvi, Iisjärvi	Lakomäki	0	0	rajausta on pienennetty	kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttö	Kansallispuistovaikutus, yhteisvaikutukset		
3.	Mustalamminmäki	0	0	0	0	Karstulan kirkonkylä	Saarijärven reitti	Syrjänmäki	Pääjärvi	0	0	rajausta on pienennetty	VAMA, RKY	VAMA- ja RKY-vaikutukset		
4.	Tukkimäki	0	0	0	0		Pyhä-Häkin kansallispuisto	Kannonjärvi, Pieni ja Iso Haapajärvi, Punajärvi, Pieni Saarijärvi, Pyhäjärvi	Kotaneva, Ruohoneva	0	0	rajausta on pienennetty arvion mukaisesta rajauksesta	Lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet, kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttö	MAMA-, kansallispuisto- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset		
5.	Lehmikorpi	0	0	0	0	Ähtärin reitti		Pihlajaveden reitti		0	0	0	VAMA	VAMA-vaikutus		
6.	Penkkisuo	0	0	0	0			Kulhapää, Isojärvi, Kivistö, Kolonjärvi, Sammalinen		0	0	rajausta on hieman pienennetty	Lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet	yhteisvaikutukset		
7.	Hautakangas	0	0	0	0	Urpila, Muhola		Kivijärvi		0	0	rajausta on pienennetty	MAMA	MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset		
8.	Hallakangas	0	0	0	0	Lahdenperä		Kivijärvi, Heitjärvi	Peltokankaan matkailukeskus	Kirvesvuori	0	0	rajausta on pienennetty	MAMA	MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset	
9.	Miilukangas	0	0	0	0			Etelä-Konnevesi, Lavianselkä, Pukara		0	0	rajausta on pienennetty arvion mukaisesta rajauksesta	kansallispuistojen virkistys- ja matkailukäyttö	Kansallispuisto- ja järvinäkymävaikutus		
10.	Hanhineva	0	0	0	0	Kiminki-Oikari		Kyyjärvi	Lintusaari, Saarisuo-Valleussuo	Kirvesvuori	0	0	rajausta on pienennetty	MAMA	MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset, vaikutus taajamaan	
11.	Kirvesvuori	0	0	0	0	Pölkki		Kyyjärvi		Hallakangas, Hanhineva	0	0	rajausta on pienennetty	MAMA	MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset	
12.	Pitkälänvuori	0	0	0	0	Petäjaveden vanha kirkko ja uusi kirkko ympäristöineen	Petäjaveden vanhan kirkon kulttuurimaisema, Piesalankylä	Kuoliosaari	Jämsänvesi, Saarijärvi, Salosjärvi	0	0	rajausta on pienennetty	Unesco, RKY, MAMA, Lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet	Unesco-, RKY, MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset		
13.	Ilosjoki	0	0	0	0		Rupponniemi, Vaaksiaisniemi	Alvajärvi, Kolima, Iso-Korppinen, Löytänä	Niemenharju	Karhukorpi	0	0	0	0	0	
14.	Leppäkangas	0	0	0	0			Elämäjärvi, Liitonjoki		Uusimo	0	0	rajausta on pienennetty	VAMA	VAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset	
15.	Uusimo	0	0	0	0			Alvajärvi, Muurasjärvi, Elämäjärvi, Saarijärvi	Teerineva	Leppäkangas	0	0	rajausta on pienennetty arvion mukaisesta rajauksesta	VAMA	VAMA-vaikutukset, järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset	
16.	Hilloneva	0	0	0	0			Kiesimenjärvi, Kiminginjärvi, Karankajärvi		Lehtomäki	0	0	rajausta on pienennetty	MAMA	MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset, vaikutus taajamaan	
17.	Lehtomäki	0	0	0	0			Myllyranta, Kiviniemi		Hilloneva	0	0	rajausta on pienennetty	0	MAMA- ja järvinäkymävaikutus, yhteisvaikutukset	
18.	Karhukorpi	0	0	0	0	Kuhalan talo, Pasalan kylä	Kymönkosken reitin ja Pasalan kulttuurimaisema	Sadinsalmi	Keitele, Kolima, Ylä-Keitele, Löytänä		Ilosjoki	0	0	rajausta on hieman pienennetty	RKY, MAMA	MAMA- ja RKY-vaikutus
19.	Liimattala	0	0	0	0			Pyhäkangas			0	0	rajausta on hieman pienennetty	MAMA, Lentoliikenteen korkeusrajoitusalueet	MAMA- ja järvinäkymävaikutus	

ESITÄN ETTÄ § 21

KESKI-SUOMEN MAAKUNTALAAVA 2040
PALAUTETAAN UUDELLEEN VALMISTEKUNN,

SYYNÄ ESITUKSEENI ON

PÄÄTÖSESITYKSEN RISTIRIITAISUUS

JÄ KESKEN ERÄISYYS KM.

POHJOISEN KESKI-SUOMEN ALUEIDEN
OSALTA

Jyväskylässä 8.12.2025

Manu Toikkonen

Manu Toikkonen

Keski-Suomen Liitto

Maakuntavaltuusto 8.12.2023

Maakuntakaava 2040

Perussuomalaisen valtuustoryhmä/ryhmän pj Toimi Kankaanniemi

Esitykset lisäyksiksi kaavakarttamääräyksiin lihavoituina ja alleviivattuina

Uudet ja muuttuvat merkinnät

Uusiutuvat energiat

Tuulivoiman ja siihen liittyvän sähkönsiirron suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset pysyvään ja vapaa-ajan asumiseen, liikenneväyliin, maisemaan, kulttuuriperintöön, virkistykseen, elinkeinoihin, ml. metsätalous ja matkailu, luontoon, pinta- ja pohjavesiin ja eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä vaikutukset ilmastoon, hiilinieluihin ja luonnon monimuotoisuuteen.

Yli 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeiden tuulivoimaloiden rakentamisesta tulee pyytää lausunto Puolustusvoimien pääesikunnalta. Tuulivoimaloita ei saa rakentaa alle 4 km:n etäisyydelle Puolustusvoimien alueista eikä alle 12 km:n etäisyydelle varalaskupaikoista.

Tuulivoimala on sijoitettava niin, että sen etäisyys vakinaisesta tai vapaa-ajan asuinrakennuksesta on vähintään 10 kertaa tuulivoimalan kokonaiskorkeus maanpinnasta laskettuna, kuitenkin vähintään kaksi kilometriä.

Asuin-, kauppa-, teollisuus- työpaikka- tai vapaa-ajan alueita suunniteltaessa on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä geoenergian ja puun hyödyntämismahdollisuudet.

Esitys maakuntakaavasta 2040 poistettavista alueista

Maakuntakaavasta poistetaan eniten kielteisiä vaikutuksia aiheuttaviksi koetut tai todetut tuulivoima-alueet **no 1 Joutsan Höytöstensuo, no 2 Kannonkoski, no 12 Petäjaveden Pitkälänvuori, no 16 Saarijärven Hilloneva ja no 19 Äänekosken Liimattala.**

Esitys maakuntavaltuuston ponsilausumaksi (pöytäkirjaan)

Maakuntavaltuusto esittää Keski-Suomen kunnille vakavan vetoituksen, että ne edellyttäisivät alle 10 tuulivoimalan hankkeista ympäristövaikutusten arvioinnista (yva) annettuja säädöksiä vastaavan, kattavan selvityksen näiden ympäristö- ja muista vaikutuksista.

Lähtettäjä: [Hyöky Elma.S \(Luottamushenkilö\)](#)
Vastaanottaja: [Hanna Reini](#)
Aihe: Poistoesitys
Päivämäärä: perjantai 8. joulukuuta 2023 12.30.36

You don't often get email from elma.s.hyoky@jyvaskyla.fi. [Learn why this is important](#)

Hei,

Vihreä valtuustoryhmä esittää Höytösensuon tuulivoimapuistomerkinän poistamista maakuntakaavasta.

Ystävällisin terveisin,

Elma Hyöky
Kaupunginvaltuutettu, sivistyslautakunnan jäsen
Jyväskylän kaupunki

elma.s.hyoky@jyvaskyla.fi
p. 044 5559609

Lähtettäjä: [Weijo Ilse.K \(Luottamushenkilö\)](#)
Vastaanottaja: [Hanna Reini](#)
Aihe: Ponsi maakuntakaavaan
Päivämäärä: perjantai 8. joulukuuta 2023 11.21.06

Sivu 295

You don't often get email from ilse.k.weijo@jyvaskyla.fi. [Learn why this is important](#)

Keskustan ryhmä esittää ponnien maakuntakaavaan:

Maailma muuttuu vauhdikkaasti ja kaavaa hyväksyttäessä on keskusteluun noussut myös muiden merkittävien energiantuotantomuotojen huomioimisesta maakuntakaavassa. Keskustan valtuustoryhmä toivoo, että maakuntakaavan seuraavan päivittämisen yhteydessä tutkitaan aurinkovoiman tuotantoon soveltuvat merkittävät alueet, bioenergian tuotannon ja vetytalouden mahdollisuudet Keski-Suomessa, sekä liikenteen sähköistymisen tuomat maakunnalliset vaatimukset.

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	JAA	EI	TYHJÄÄ	
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1		1		
				Leinonen Ari					
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	1			
				Reinikainen Katri					
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul						
				Tiainen Eila	1	1			
				Garedew Kaisa					
				Luoma-aho Janne	1		1		
				Hyöky Elma	1		1		
				Viitasaari Vilma					
				Kankaanniemi Toimi	1		1		
				Koskinen Kai					
				Kylmälä Anna	1		1		
				Savolainen Katri					
				Könttä Joonas					
				Rentola Heidi	1		1		
				Laaksonen Petri					
				Isomöttönen Katja					
				Lähdesluoma Helinä	1		1		
				Peltonen Kaisa					
				Melville Tony	1		1		
				Repo Jasmine					
				Mäkinen Pentti	1		1		
				Hakanen Jaana					
				Mäkinen Riitta	1		1		
				Ojala Kimmo					
				Parkkonen Joni	1		1		
				Lehtonen Timo					
				Puolimatka Mia	1		1		
				Puolimatka Tapio					
				Rantanen Essi	1		1		
				Ylönen Jyri					
				Rantanen Riikka	1		1		
				Kemiläinen Jarno					
				Rastela Antti	1		1		
				Selin Jaakko					
	Rezai Jazzin								
	Lumela Meri	1		1					
	Suomi Kimmo								
	Hirvensalo Mirja	1		1					
	Suonerä Juha								
	Forsberg Caius	1		1					
	Vainikainen Ira	1		1					
	Heikkinen Rosa								
	Vilkuna Janiika								
	Pulli Terhi								
	Weijo Ilse	1		1					
	Laitinen Ari								
	Widgrén Suvu								
	Nurmi Anna-Maria	1		1					
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1		1		
				Puttonen Karita					
				Kyrö Mika					
				Ketola Johanna	1		1		
				Paakkanen Arja	1		1		
	Kankainen Markku								
	Jussila Sari								
KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1	1			
				Autio Mauno					
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha						
				Marila Leevi					

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	JAA	EI	TYHJÄÄ	
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1		1		
				Leinonen Ari					
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	1			
				Reinikainen Katri					
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul						
				Tiainen Eila	1		1		
				Garedew Kaisa					
				Luoma-aho Janne	1			1	
				Hyöky Elma	1			1	
				Viitasaari Vilma					
				Kankaanniemi Toimi	1				1
				Koskinen Kai					
				Kylmälä Anna	1			1	
				Savolainen Katri					
				Könttä Joonas					
				Rentola Heidi	1			1	
				Laaksonen Petri					
				Isomöttönen Katja					
				Lähdesluoma Helinä	1			1	
				Peltonen Kaisa					
				Melville Tony	1			1	
				Repo Jasmine					
				Mäkinen Pentti	1			1	
				Hakanen Jaana					
				Mäkinen Riitta	1			1	
				Ojala Kimmo					
				Parkkonen Joni	1				1
				Lehtonen Timo					
				Puolimatka Mia	1				1
				Puolimatka Tapio					
				Rantanen Essi	1			1	
				Ylönen Jyri					
				Rantanen Riikka	1			1	
				Kemiläinen Jarno					
				Rastela Antti	1			1	
				Selin Jaakko					
	Rezai Jazzin								
	Lumela Meri	1			1				
	Suomi Kimmo								
	Hirvensalo Mirja	1			1				
	Suonerä Juha								
	Forsberg Caius	1			1				
	Vainikainen Ira	1			1				
	Heikkinen Rosa								
	Vilkuna Janiika								
	Pulli Terhi								
	Weijo Ilse	1			1				
	Laitinen Ari								
	Widgrén Suvu								
	Nurmi Anna-Maria	1			1				
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1		1		
				Puttonen Karita					
				Kyrö Mika					
				Ketola Johanna	1			1	
				Paakkanen Arja	1			1	
	Kankainen Markku								
	Poti Jorma								
	Jussila Sari								
KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1	1			
				Autio Mauno					
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha						
				Marila Leevi					

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	JAA	EI	TYHJÄÄ	
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1		1		
				Leinonen Ari					
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	1			
				Reinikainen Katri					
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul						
				Tiainen Eila	1		1		
				Garedew Kaisa					
				Luoma-aho Janne	1			1	
				Hyöky Elma	1			1	
				Viitasaari Vilma					
				Kankaanniemi Toimi	1				1
				Koskinen Kai					
				Kylmälä Anna	1			1	
				Savolainen Katri					
				Könttä Joonas					
				Rentola Heidi	1			1	
				Laaksonen Petri					
				Isomöttönen Katja					
				Lähdesluoma Helinä	1			1	
				Peltonen Kaisa					
				Melville Tony	1			1	
				Repo Jasmine					
				Mäkinen Pentti	1			1	
				Hakanen Jaana					
				Mäkinen Riitta	1			1	
				Ojala Kimmo					
				Parkkonen Joni	1				1
				Lehtonen Timo					
				Puolimatka Mia	1				1
				Puolimatka Tapio					
				Rantanen Essi	1			1	
				Ylönen Jyri					
				Rantanen Riikka	1			1	
				Kemiläinen Jarno					
				Rastela Antti	1			1	
				Selin Jaakko					
	Rezai Jazzin								
	Lumela Meri	1			1				
	Suomi Kimmo								
	Hirvensalo Mirja	1			1				
	Suonerä Juha								
	Forsberg Caius	1			1				
	Vainikainen Ira	1			1				
	Heikkinen Rosa								
	Vilkuna Janiika								
	Pulli Terhi								
	Weijo Ilse	1			1				
	Laitinen Ari								
	Widgrén Suvu								
	Nurmi Anna-Maria	1			1				
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1		1		
				Puttonen Karita					
				Kyrö Mika					
				Ketola Johanna	1			1	
				Paakkanen Arja	1			1	
	Kankainen Markku								
	Jussila Sari								
KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1	1			
				Autio Mauno					
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha						
				Marila Leevi					

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	JAA	EI	TYHJÄÄ	
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1		1		
				Leinonen Ari					
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	1			
				Reinikainen Katri					
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul						
				Tiainen Eila	1		1		
				Garedew Kaisa					
				Luoma-aho Janne	1			1	
				Hyöky Elma	1			1	
				Viitasaari Vilma					
				Kankaanniemi Toimi	1				1
				Koskinen Kai					
				Kylmälä Anna	1			1	
				Savolainen Katri					
				Könttä Joonas					
				Rentola Heidi	1				1
				Laaksonen Petri					
				Isomöttönen Katja					
				Lähdesluoma Helinä	1			1	
				Peltonen Kaisa					
				Melville Tony	1			1	
				Repo Jasmine					
				Mäkinen Pentti	1			1	
				Hakanen Jaana					
				Mäkinen Riitta	1			1	
				Ojala Kimmo					
				Parkkonen Joni	1				1
				Lehtonen Timo					
				Puolimatka Mia	1				1
				Puolimatka Tapio					
				Rantanen Essi	1			1	
				Ylönen Jyri					
				Rantanen Riikka	1			1	
				Kemiläinen Jarno					
				Rastela Antti	1			1	
				Selin Jaakko					
	Rezai Jazzin								
	Lumela Meri	1			1				
	Suomi Kimmo								
	Hirvensalo Mirja	1			1				
	Suonerä Juha								
	Forsberg Caius	1			1				
	Vainikainen Ira	1			1				
	Heikkinen Rosa								
	Vilkuna Janiika								
	Pulli Terhi								
	Weijo Ilse	1			1				
	Laitinen Ari								
	Widgrén Suvu								
	Nurmi Anna-Maria	1			1				
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1		1		
				Puttonen Karita					
				Kyrö Mika					
				Ketola Johanna	1			1	
				Paakkanen Arja	1			1	
	Kankainen Markku								
	Poti Jorma								
	Jussila Sari								
KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1	1			
				Autio Mauno					
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha						
				Marila Leevi					

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	JAA	EI	TYHJÄÄ	
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1		1		
				Leinonen Ari					
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	1			
				Reinikainen Katri					
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul						
				Tiainen Eila	1	1			
				Garedew Kaisa					
				Luoma-aho Janne	1		1		
				Hyöky Elma	1		1		
				Viitasaari Vilma					
				Kankaanniemi Toimi	1			1	
				Koskinen Kai					
				Kylmälä Anna	1		1		
				Savolainen Katri					
				Könttä Joonas					
				Rentola Heidi	1		1		
				Laaksonen Petri					
				Isomöttönen Katja					
				Lähdesluoma Helinä	1		1		
				Peltonen Kaisa					
				Melville Tony	1		1		
				Repo Jasmine					
				Mäkinen Pentti	1		1		
				Hakanen Jaana					
				Mäkinen Riitta	1		1		
				Ojala Kimmo					
				Parkkonen Joni	1		1		
				Lehtonen Timo					
				Puolimatka Mia	1		1		
				Puolimatka Tapio					
				Rantanen Essi	1		1		
				Ylönen Jyri					
				Rantanen Riikka	1		1		
				Kemiläinen Jarno					
	Rastela Antti	1		1					
	Selin Jaakko								
	Rezai Jazzin								
	Lumela Meri	1		1					
	Suomi Kimmo								
	Hirvensalo Mirja	1		1					
	Suonerä Juha								
	Forsberg Caius	1		1					
	Vainikainen Ira	1		1					
	Heikkinen Rosa								
	Vilkuna Janiika								
	Pulli Terhi								
	Weijo Ilse	1		1					
	Laitinen Ari								
	Widgrén Suvu								
	Nurmi Anna-Maria	1		1					
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1		1		
				Puttonen Karita					
				Kyrö Mika					
				Ketola Johanna	1		1		
				Paakkanen Arja	1		1		
	Kankainen Markku								
	Poti Jorma								
	Jussila Sari								
KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1	1			
				Autio Mauno					
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha						
				Marila Leevi					

KUNTA	Asukasluku 31.12.2020	Paikat	Jäsen	Varajäsen	IT-Dynamo	JAA	EI	TYHJÄÄ		
HANKASALMI	4782	1	Manninen Markku		1					
				Leinonen Ari				1		
JOUTSA	4297	1	Kuurne Heikki		1	1				
				Reinikainen Katri						
JYVÄSKYLÄ	143420	23	Abbey Paul							
				Tiainen Eila	1	1				
				Garedew Kaisa						
				Luoma-aho Janne	1		1			
				Hyöky Elma	1		1			
				Viitasaari Vilma						
				Kankaanniemi Toimi	1				1	
				Koskinen Kai						
				Kylmälä Anna	1		1			
				Savolainen Katri						
				Rönttä Joonas						
				Rentola Heidi	1					1
				Laaksonen Petri						
				Isomöttönen Katja						
				Lähdesluoma Helinä	1		1			
				Peltonen Kaisa						
				Melville Tony	1		1			
				Repo Jasmine						
				Mäkinen Pentti	1		1			
				Hakanen Jaana						
				Mäkinen Riitta	1		1			
				Ojala Kimmo						
				Parkkonen Joni	1		1			1
	Lehtonen Timo									
	Puolimatka Mia	1		1			1			
	Puolimatka Tapio									
	Rantanen Essi	1		1		1				
	Ylönen Jyri									
	Rantanen Riikka	1		1		1				
	Kemiläinen Jarno									
	Rastela Antti	1		1		1				
	Selin Jaakko									
	Rezai Jazzin									
	Lumela Meri	1		1		1				
	Suomi Kimmo									
	Hirvensalo Mirja	1		1		1				
	Suonperä Juha									
	Forsberg Caius	1		1		1				
	Vainikainen Ira	1		1		1				
	Heikkinen Rosa									
	Vilkuna Janiika									
	Pulli Terhi									
	Weijo Ilse	1		1		1				
	Laitinen Ari									
	Widgrén Suvi									
	Nurmi Anna-Maria	1		1		1				
JÄMSÄ	19887	4	Haaparanta Jukka		1					
				Puttonen Karita					1	
				Kyrö Mika						
				Ketola Johanna	1		1			
				Paakkanen Arja	1		1			
	Kankainen Markku									
	Poti Jorma									
	Jussila Sari									
KANNONKOSKI	1323	1	Pöyhönen Markku		1	1				
			Autio Mauno							
KARSTULA	3858	1	Laaksonen Juha							
			Marila Leevi							
KEURUU	9486	2	Kässi-Jokinen Saara		1	1				
				Oinonen Lauri						
			Santamäki Taija							
			Saastamoinen Anna	1	1					
KINNULA	1597	1	Toikkanen Manu		1	1				
			Toikkanen Markku							

KIVIJÄRVI	1107	1	Kalmari Riku					
				Hautanen Maire	1		1	
KONNEVESI	2593	1	Korhonen Eeva-Liisa					
				Hytölä Matti				
KYYJÄRVI	1288	1	Hänninen Jarkko		1		1	
				Uusisalo Maija				
LAUKAA	18823	4	Häkkinen Jukka		1		1	
				Kautto Marjukka				
			Kalmari Leena		1		1	
				Autio Markku				
			Koskela Tomi		1			1
				Vilhunen Amanda				
			Niinikoski Milla		1		1	
				Vestola Marko				
LUHANKA	699	1	Ahola Risto					
				Inkeroinen Hannu				
MULTIA	1558	1	Kurvinen Helena		1		1	
				Ronkainen Matti				
MUURAME	10267	3	Aho Suvi-Jaana					
				Kylmälahti Jani	1		1	
			Liikanen Arto		1		1	
				Rantanen Eija				
			Nokkala Jorma		1		1	
				Mikkola Tiina				
PETÄJÄVESI	3772	1	Ketola Tarmo		1		1	
				Tirola Mikko				
PIHTIPUDAS	3931	1	Parkkonen Kari		1		1	
				Räisänen Pentti				
SAARIJÄRVI	9208	2	Honkonen Petri					
				Lehtinen Harri	1		1	
			Rautiainen Ville		1		1	
				Tuominen Carita				
TOIVAKKA	2401	1	Karmala Karla		1		1	
				Ripatti Johanna				
UURAINEN	3646	1	Paananen Jyrki		1		1	
				Veijonen Arto				
VIITASAARI	6097	2	Suni Hannu		1		1	
				Siitanen Tuija				
			Tenhunen Sirkka					
				Haiko Leila				
ÄÄNEKOSKI	18577	4	Hartikka Pasi					
				Happo Riikka	1		1	
			Pentinpuro Anna-Riitta					
				Kotilainen Joni				
			Vertainen Johanna					
				Pulli Timo				
			Virtanen Petra					
				Peltomäki Antti	1		1	
LÄSNÄ YHTEENSÄ					49			
ÄÄNET YHTEENSÄ						39	10	
Päätösvalta: 39 (2/3 58 jäsenestä)								

Keski-Suomen maakuntavaltuusto

8.12.2023

Maakuntakaava 2040

Eriävä mielipide

Keski-Suomen maakuntavaltuusto hyväksyi 8.12.2023 Maakuntakaava 2040 kaavan maakuntahallituksen esityksen mukaisena. Kaava mahdollistaa tuulivoiman rakentamisen 19 alueelle eri osiin Keski-Suomea. Kullekin alueelle voidaan rakentaa vähintään 10 tuulivoimalaa. Yksityiskohtaiset kaavoitus- ja lupapäätökset tekee ao. alueen sijaintikunta, joka päättää myös alle 10 voimalan alueiden syntymisestä.

Tuulivoimaloiden koko on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Uusimmat ovat kokonaiskorkeudeltaan yli 350 metriä. Tällaiset voimalat näkyvät jopa 35 km:n päähän. Koon kasvaminen merkitsee ihmisille, asumiselle, elinkeinoille, ympäristölle, useille eläinlajeille, luonnon monimuotoisuudelle ja muille tekijöille koituvien suorien ja välillisten vaikutusten vahvaa kasvua. Näitä vaikutuksia ei vuosia kestäneen kaavatyön yhteydessä ole otettu riittävästi huomioon tai ei ole otettu riittävän vakavasti.

Tuulienergiaa on tuettu valtion varoin merkittävästi. Kun tuet vähenevät mm. valtiontaloudellisista syistä, tuulienergian kannattavuus heikkenee. Rakennuskustannusten ja korkotason nousu johtavat samaan suuntaan. Myös maanomistajille maksettavaksi tulevat korvaukset ovat kasvussa. Mm. vuodenaikoihin liittyvät vaihtelut osaltaan tekevät tuulivoimasta taloudellisesti ja tuotannollisesti epävarman energiantuotantomuodon. On todennäköistä, että mm. edellä mainituista syistä tuulivoiman kannattavuus heikkenee. Kun lisäksi muut energian vakaammat tuotantomuodot kehittyvät ja tulevat edullisemmiksi, tuulivoimalat uhkaavat jäädä kannattamattomiksi investoinneiksi niitä rakennuttaville, pääosin ulkomaisille yhtiöille.

Keski-Suomi on lähes kauttaaltaan asuttu joko pysyvillä tai vapaa-ajan asunnoilla. Runsas suurten tuulivoimaloiden rakentaminen aiheuttaa mm. asumisolojen heikkenemistä ja kiinteistöjen arvon alenemista yhä laajemmalla alueella korkeiden tuulivoimaloiden läheisyydessä. Haittoja koituu myös luonnolle ja eläimille. Rakentamisen yhteydessä hiilinieluja tuhoutuu merkittävästi, kun suuria rakennusosia kuljetetaan ja pystytetään ja pitkiä siirtolinjoja avataan metsiin. Ilmastovaikutukset ovat vähäiset. Tällä perusteella on ymmärrettävää, että hankkeiden vastustus on laajaa. Tämä tulee ottaa huomioon jo kaavoitusvaiheessa.

Keski-Suomi on osa kauneinta järvi-Suomea. Sen uhraaminen suurelle määrälle tuulivoimaloita on vakava virhe. Rakentamiseen hetkellisesti syntyvät työpaikat ja vähäiset pysyvät työpaikat eivät tuo suurta elinvoiman lisäystä. Kuntien kiinteistöverotulot lähes puolittuvat lähtötasosta vuosien mittaan nykyisen lainsäädännön määräämällä tavalla. Tuulivoimaloiden kiinteistöverotukseen ja kuntien väliseen tasaukseen suunnitellaan uudistusta sijaintikuntien tappioksi. Lopulta uhkana on

se, että käyttöikänsä päähän noin 30 vuoden kuluttua tulevat massiiviset tuulivoimalat jäävät kuntien rasitteiksi. Myönteisiä taloudellisia vaikutuksia on yliarvioitu. Maakunnan elin- ja vetovoima uhkaa heikentyä tuulivoimaloiden takia.

Edellä todetun perusteella katsomme, että maakuntavaltuuston olisi tullut

1. poistaa Maakuntakaava 2040 alueista eniten kielteisiä vaikutuksia aiheuttaviksi koetut tai todetut tuulivoima-alueet (no 1 Joutsan Höytöstensuo, no 2 Kannonkoski, no 12 Petäjäveden Pitkälänvuori, no 16 Saarijärven Hilloneva ja no 19 Äänekosken Liimattala) ja
2. lisätä kaavamääräyksiin seuraavaa: ”Tuulivoimala on sijoitettava niin, että sen etäisyys vakinaisesta tai vapaa-ajan asuinrakennuksesta on vähintään 10 kertaa tuulivoimalan kokonaiskorkeus maanpinnasta mitattuna, kuitenkin vähintään kaksi kilometriä.”

Jyväskylässä, 8.12.2023

Perussuomalaisten valtuustoryhmä

psta

Toimi Kankaanniemi

Puheenjohtaja

Lähettilä: [Riikka Haplo](#)
Vastanoottaja: [Hanna Reini](#)
Aihe: Re: Kokouskutsu: maakuntavaltuusto 8.12.2023
Päivämäärä: perjantai 8. joulukuuta 2023 13.57.18

You don't often get email from riikka.haplo@aanekoski.fi. [Learn why this is important](#)

Eriävä mielipide maakuntakaava 2040 kohtaan
-Riikka Haplo

Lähetetty sovelluksesta [Outlook for iOS](#)

Lähettilä: Hanna Reini <hanna.reini@keskisuomi.fi>
Lähetetty: Thursday, December 7, 2023 11:12:02 AM
Vastanoottaja: Riikka Haplo <riikka.haplo@aanekoski.fi>
Aihe: VL: Kokouskutsu: maakuntavaltuusto 8.12.2023

Hei Riikka!

Kiitos viestistä! Tässä huomisen kokouksen kokouskutsu ja aineisto. Nähdään kokouksessa!

Hanna

Hanna Reini
hallintopäällikkö

+358 40 596 5993
Lutakonaukio 7, 40100 JYVÄSKYLÄ

Lähettilä: Hanna Reini
Lähetetty: perjantai 24. marraskuuta 2023 15.55
Vastanoottaja: Keski-Suomen liiton kirjaamo <kirjaamo@keskisuomi.fi>
Kopio: 'Hankasalmen kunta' <hankasalmi@hankasalmi.fi>; 'Joutsan kunta' <kirjaamo@joutsa.fi>; 'Jyväskylän kaupunki' <kirjaamo@jyvaskyla.fi>; 'Jämsän kaupunki' <kirjaamo@jamsa.fi>; 'Kannonkosken kunta' <kunta@kannonkoski.fi>; 'Karstulan kunta' <kirjaamo@karstula.fi>; 'Keuruun kaupunki' <keuruu@keuruu.fi>; 'Kinnulan kunta' <kinnulan.kunta@kinnula.fi>; 'Kivijärven kunta' <kunta@kivijarvi.fi>; 'Konneveden kunta' <info@konnevesi.fi>; 'Kyyjärven kunta' <kirjaamo@kyjarvi.fi>; 'Laukaan kunta' <kirjaus@laukaa.fi>; 'Luhangan kunta' <luhanka@luhanka.fi>; 'Multian kunta' <kirjaamo@multia.fi>; 'Muuramen kunta' <info@muurame.fi>; 'Petäjäveden kunta' <kirjaamo@petajavesi.fi>; 'Pihtiputaan kunta' <pihtiputaan.kunta@pihtipudas.fi>; 'Saarijärven kaupunki' <kirjaamo@saarijarvi.fi>; 'Toivakan kunta' <kirjaamo@toivakka.fi>; 'Uuraisten kunta' <kirjaamo@uurainen.fi>; 'Viitasaaren kaupunki' <viitasaaren.kaupunki@viitasaari.fi>; 'Äänekosken kaupunki' <kirjaamo@aanekoski.fi>
Aihe: Kokouskutsu: maakuntavaltuusto 8.12.2023

Tervetuloa Keski-Suomen maakuntavaltuuston kokoukseen pe 8.12.2023 klo 10:00 alkaen IT-Dynamolle. Maakuntavaltuuston kokous järjestetään läsnäolokokouksena ja striimataan ulos Keski-Suomen liiton [Youtube](#)-kanavalta. Viestin liitteenä on kokouksen esityslista sekä liiteaineisto. Materiaali löytyy myös Keski-Suomen liiton [verkkosivuilta](#).

Aikataulu ja tilat

Klo 08:00-08:30	Aamukahvit, IT-Dynamon aula
Klo 08:30-09:30	Valtuustoryhmien omat kokoukset, luokkatilat 1., 3. ja 5. kerroksissa
Klo 09:30-10:00	Valtuustoryhmien puheenjohtajien kokous, luokkatila D125 (1. krs)
Klo 10:00-	Maakuntavaltuuston kokous, auditorio (1. krs)
N. klo 13:00	Lounas, ravintola Trattoria Aukio

Valtuustoryhmien omat kokoukset

Valtuustoryhmien omia kokouksia varten on varattuna tilat 1., 3. ja 5. kerroksen luokkatiloista. Tilat on mainittu tarkemmin esityslistan etusivulla. Ryhmät voivat halutessaan järjestää etäosallistumismahdollisuudet omiin ryhmäkokouksiinsa. Toimisto toimittaa toiminnanjohtajille lisäohjetta järjestelyihin. Kokouksessa paikalla olevia toimiston asiantuntijoita voi kutsua ryhmäkokouksiin. Asiasta voi sopia suoraan [asiantuntijoiden](#) kanssa tai hallintopäällikkö Hanna Reinin kanssa (p. 040 596 5993, hanna.reini@keskisuomi.fi).

Käytännönohjeita kokouspäivään

Auton parkkeeraus onnistuu P-Paviljonki 1. (ajo Satamakadulta) ja P-Paviljonki 2. (ajo Uno Savelan kadulta) parkkihalleihin. Kokouksen ilmoittautumispisteeltä saa parkkikortin, jota käyttämällä parkkihalleista pääsee poistumaan veloituksetta. Kokous alkaa aamukahveilla IT-Dynamon aulassa. Valtuustoryhmien omat kokoukset alkavat 1., 3. ja 5. kerroksen luokkatiloissa klo 08:30 ja klo 09:30 alkaa valtuustoryhmien puheenjohtajien kokous luokkatilassa D125 (1. krs). Kokousoosallistujien käytössä on Jamk quest wifi-verkko, jonka salasana on jamk2018. Maakuntavaltuuston kokouksen päätyttyä tarjolla on lounas ravintola Trattoria Aukion 2. kerroksessa.

Muuta huomioitavaa

Kokouskutsu on lähtenyt maakuntavaltuuston jäsenille ja varajäsenille, maakuntahallituksen jäsenille ja varajäsenille, tarkastuslautakunnan jäsenille ja varajäsenille, jäsenkuntien kirjaamoihin, keskisuomalaisille kansanedustajille, ryhmien toiminnanjohtajille sekä maakuntaneuvoksille. Kokoukseen osallistuvat ensisijaisesti varsinaiset jäsenet. Varsinaisen jäsenen estyessä pyydän ilmoittamaan samalla viestillä sekä omalle varajäsenelle että minulle (Hanna Reini, p. 040 596 5993, hanna.reini@keskisuomi.fi). Oman varajäsenen voi tarvittaessa tarkistaa [täältä](#).

Tervetuloa kokoukseen!

Ystävällisin terveisin,

Hanna Reini
hallintopäällikkö

+358 40 596 5993
Lutakonaukio 7, 40100 JYVÄSKYLÄ

KESKI-SUOMEN LIITTO
REGIONAL COUNCIL OF CENTRAL FINLAND

22 § MAAKUNTAVALTUUSTOALOITE: KULTTUURI- JA LUONTOMATKAILU KESKI-SUOMEN VETOVOIMATEKIJÄKSI

MH 17.11.2023, § 98

Vasemmiston valtuustoryhmä jätti maakuntavaltuuston kokouksessa 9.6.2023 seuraavan aloitteen: Kulttuuri- ja luontomatkailu Keski-Suomen vetovoimatekijäksi

”Keski-Suomi keskellä Suomea, Päijänteen rannalla - onko maakunnalla tarjota omaleimaisia matkailupalveluja? Saimaan ympäristö on kaikille tuttua Järvi-Suomea, Lahden seutu Salpausselkineen ja Geoparkeineen on hyödyntänyt Päijänteen eteläpään ja Lapin tarjonnan me kaikki tunnemme. Mutta mitä me keskisuomalaiset Päijänteen pohjoispäässä voisimme tarjota?

Korona-aika opetti meidät hyödyntämään lähiluontoa. Maakuntaan syntyi kansallispuistojen ohella uusia luontoreitistöjä, jopa pieniä kestävän matkailun kohteita. Monet niistä ovat matkailullisesti lähes hyödyntämättömän Päijänteen tai Keiteleen tuntumassa. Sen lisäksi että vesistömmme ovat puhtaita ja helposti saavutettavia, niiden käytön monipuolisuutta lisää huomattava määrä vetovoimaisia kulttuurikohteita ja -ympäristöjä tunnetuimpana vaikkapa Petäjäveden vanha kirkko ja Struven ketju.

Keski-Suomen matkailustrategiassa halutaan panostaa kansalaisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, jolloin luontoarvojen ohella myös ”hengen ravinto”, kulttuuripalvelut nousevat tärkeälle sijalle. Tunnetuimpia kohteita ovat erilaiset museot, joita maakunnastamme löytyy useita kymmeniä ja kesäiset festivaalit ja pitäjäjuhlat. Kesäaikaan tarjontaa siis on mutta ongelmaksi muodostuu tiedon saanti. Mistä löytää kiinnostavat kohteet ja tapahtumat? Miten paketoita kulku maakunnassa niin, että vierailija saa uusia näkökulmia ja elämyksiä? Voisiko aineettoman perinnön, saunan, ohelle syntyä myös ”keskisuomalaista ruokakulttuuria”?

Hiljaisuuskin on matkailun arvoissa noussut. On hienoa, että tekeillä olevassa maakuntakaavan täydennyksessä karttaan sijoittuvat myös hiljaiset alueet, maakunnan hiljaisen mietiskelyn paikat? Jyväskylän yliopisto sai keväällä Euroopan kulttuuriperintötunnustuksen Seminaarinmäestään ja kaupunkiin avattiin juuri A2-museokeskus, jonka yhtenä tehtävänä on vaalia Aallon arkkitehtuuriperintöä.

Maakunnallamme on matkailullista potentiaalia maailman merkittävimmistä arkkitehtuurikohteista puhtaan veden, ilman ja metsän kestävään hyödyntämiseen. Tarvitsemme toimijan, joka edistää yritystoimintaa ja kokoaa tarjonnan sekä auttaa matkailijoita löytämään kohteet kestävästi ja vastuullisesti.”

Vastaus maakuntavaltuustoaloitteeseen:

Keski-Suomen matkailun alueorganisaationa vuoden 2022 alussa aloitti Visit Jyväskylä Region. Visit Jyväskylä Region kuuluu Jyväskylän kaupungin organisaatiossa elinkeino- ja työllisyystoimialaan itsenäisenä palveluyksikkönä. Keski-Suomen kunnat solmivat Visit Jyväskylä Regionin kanssa kolmivuotisen (2022–2024) yhteistyösopimuksen maakunnan matkailun edistämiseksi. Yhteistyöhön on sitoutunut 18 kuntaa.

Matkailustrategian (2021) mukaisesti Keski-Suomi on ”esimerkillisen vastuullinen ja kansainvälisesti menestyvä Järvi-Suomen luonto-, elämys- ja kulttuurimatkailualue, joka tunnetaan hyvästä saavutettavuudesta ja aktiivisesta yhteistyöstä.” Visiossa maakunnan vahvuutena todetaan täältä löytyvän sopivasti luontoa, elämyksiä ja kulttuuria yhdistettynä tapahtumiin sekä muuhun hyvinvointia lisäävään tekemiseen. Näiden vahvuuksien esille tuominen ja korostaminen on ensiarvoisen tärkeää kaikille maakunnallisille toimijoille.

Keski-Suomen kulttuurimatkailun vahvuudet kiteytyvät Alvar Aallon arkkitehtuuriin, Unescon maailmanperintöön ja paikalliskulttuuriin. Alvar Aallon arkkitehtuuri sekä Unesco-kohteet Petäjäveden vanha kirkko ja Oravivuoren kolmiomittaustorni Korpilahdella ovat maailmanlaajuisen mielenkiinnon kohteena ja kiinnostavat sekä kotimaisia että kansainvälisiä matkailijoita. Näiden kahden ison vetovoimatekijän lisäksi Keski-Suomessa on suuri joukko muita matkailullisesti kiinnostavia kulttuuritoimijoita ja -tapahtumia. Paikalliset erityispiirteet liittyvät muun muassa saunomiseen, lähiruokaan, arkkitehtuuriin, liikuntaan, outoihin pikkutapahtumiin ja opiskelijaelämään.

Keski-Suomen matkailustrategian painopisteitä ovat tapahtumatoiminnan kehittäminen, luonto-, kulttuuri- ja ruokamatkailun kehittäminen sekä koulutus-, hyvinvointi- ja liikuntamatkailun kehittäminen. Näitä yhdistävänä teemana on lisäksi kestävä matkailun kehittäminen. Visit Jyväskylä Region on sitoutunut strategiassaan edistämään matkailutoimintaa näillä osa-alueilla tukemalla yritystoimintaa, kokoamalla tarjonnan ja auttamalla matkailijoita löytämään kohteet kestävästi ja vastuullisesti.

Yhteistyö Keski-Suomen liiton, Keski-Suomen kauppakamarin matkailuvaliokunnan, Visit Jyväskylä Regionin ja alueen matkailutoimijoiden kanssa jatkuu tiiviinä. Painopiste kehittämisessä on siirtynyt Visit Jyväskylä Regionin harteille, joka on vahvasti mukana esimerkiksi Visit Finlandin valtakunnallisessa Culture Finland –ohjelmassa. Tavoitteena on laajentaa Visit Jyväskylä Regionin toiminta koko Keski-Suomen alueelle sekä tiivistää ja luoda entistä pitkäjänteisempää yhteistä toimintatapaa matkailu- ja kulttuuritoimijoiden välille. Keski-Suomen liiton roolina jatkossakin on edistää ja rahoittaa matkailun kehittämishankkeita.

Keski-Suomen liitto toteuttaa parhaillaan opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Kulttuuritasku-hanketta, jonka tavoitteena on Keski-Suomen kuntien kulttuuritoiminnan kehittäminen. Toimenpiteitä ovat mm. maakunnallisen yhteistyörakenteen luominen, tulevaisuustyöpajat ja -foorumit, erilaiset tapahtumat sekä taidepilotit. Alueellinen kehittämistehtävä on käynnissä 2023–24 ja sen myötä Keski-Suomen liittoon on rekrytoitu kulttuurin asiantuntija koordinoimaan maakunnallista kulttuuritoimintaa. Hankkeen tarkoitus on kartoittaa laajalti kulttuuritoimen mahdollisuuksia, tutkia kulttuuritoimen tulevaisuutta sekä nostaa kulttuuri enemmän keskiöön niin hyvinvoinnin, matkailun kuin elinvoiman kasvattajana ja ylläpitäjänä maakunnassa.

Lisätietoja: Kimmo Suortamo, kulttuurin asiantuntija, p. 040 648 8113, kimmo.suortamo(at)keskisuomi.fi

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus

1. antaa edellä olevan vastauksen maakuntavaltuustoaloitteeseen ja
2. esittää maakuntavaltuustolle, että edellä oleva maakuntavaltuustoaloite on käsitelty loppuun.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Asian käsittelyn ajaksi kokoukseen osallistui etäyhteydellä kulttuurin asiantuntija Kimmo Suortamo Keski-Suomen liitosta.

Seppo Ruotsalainen poistui kokouksesta pykälän käsittelyn aikana klo 10.56.

MV 8.12.2023, § 22

Lisätietoja: Kimmo Suortamo, kulttuurin asiantuntija, p. 040 648 8113, kimmo.suortamo(at)keskisuomi.fi

Maakuntahallituksen ehdotus:

Maakuntahallitus esittää maakuntavaltuustolle, että edellä oleva valtuustoaloite on käsitelty loppuun.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

---

23 § MAAKUNTAVALTUUSTOALOITTEET

Keski-Suomen liiton hallintosäännön 106 §:n mukaan kokouskutsussa mainittujen asioiden käsittelyn jälkeen maakuntavaltuustoryhmällä ja valtuutetulla on oikeus tehdä kirjallisia aloitteita maakunnan toimintaa ja hallintoa koskeissa asioissa. Aloite annetaan puheenjohtajalle.

Aloite on sitä enempää käsittelemättä lähetettävä maakuntahallituksen valmisteltavaksi. Maakuntavaltuusto voi päättää, että aloitteessa tarkoitettun asian valmistelusta käydään lähetekeskustelu.

Maakuntahallituksen on vuosittain maakuntavaltuuston ensimmäisessä kokouksessa esitettävä maakuntavaltuustolle luettelo valtuutettujen tekemistä ja maakuntahallitukselle lähetetyistä aloitteista, joita maakuntavaltuusto ei edellisen vuoden loppuun mennessä ole lopullisesti käsitellyt. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin niiden johdosta on ryhdytty. Maakuntavaltuusto voi todeta, mitkä aloitteista on käsitelty loppuun.

Lisätietoja: Pekka Hokkanen, p. 040 595 0016, pekka.hokkanen(at)keskisuomi.fi

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Todetaan maakuntavaltuutettujen jättämät mahdolliset uudet valtuustoaloitteet.

Päätös:

Kokouksessa ei jätetty uusia maakuntavaltuustoaloitteita.

---

24 § MAAKUNTAVALTUUSTON KEVÄÄN 2024 KOKOUSAIKA

Hallintosäännön § 113 mukaisesti toimitella päätää kokoustensa ajan ja paikan.

Kuntalain 94 §:n mukaan valtuusto on kutsuttava koolle myös kunnanhallituksen tai vähintään neljäosan valtuutetuista sitä pyytässä ilmoittamansa asian käsittelyä varten. Tällainen asia on valmisteltava kiireellisesti. Kuntalain linjaukset koskevat soveltuvin osin myös kuntayhtymiä.

Lisätietoja: Hanna Reini, hallintopäällikkö, p. 040 596 5993, hanna.reini(at)keskisuomi.fi

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Maakuntavaltuusto päätää kevään 2024 kokousajaksi perjantain 7.6.2024. Kokouksen paikka vahvistuu lähempänä kokousta.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

---

25 § MAHDOLLISET MUUT ASIAT

Kuntalain (93 ja 95 §:t) perusteella maakuntavaltuusto voi päättää ottaa asian käsiteltäväkseen, vaikka sitä ei ole mainittu kokouskutsussa. Jos asiaa ei ole valmisteltu, päätös asian ottamisesta käsiteltäväksi on tehtävä yksimielisesti.

Maakuntavaltuuston puheenjohtajan ehdotus:

Todetaan, onko kokouksen käsiteltävänä muita asioita.

Päätös:

Ei muita käsiteltäviä asioita.

OIKAISUVAATIMUSOHJEET JA VALITUSOSOITUS

MUUTOKSENHAKUKIELLOT

Kieltojen perusteet

Seuraavista päätöksistä, jotka koskevat vain valmistelua tai täytäntöönpanoa, ei saa tehdä kuntalain 136 §:n mukaan oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta:

§:t 14–17, 22–23, 25

Päätöksestä, josta voidaan tehdä kuntalain 134 §:n mukaan kirjallinen oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Hallintolainkäyttölain 5 §:n perusteella valitusta ei voida tehdä, ellei päätöksellä tarkoiteta toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkittavaksi ottamatta.

Myös muussa lainsäädännössä voi olla muutoksenhakuun liittyviä kieltoja (mm. markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei saa valittaa kuntalain nojalla sillä perusteella, että päätös on julkisista hankinnoista annetun lain vastainen; virka- ja työehtolainsäädännön mukaan päätöksestä ei voida valittaa mikäli neuvottelumenettely on vaihtoehtona).

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen.

Seuraaviin päätöksiin tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen:

§:t -

Oikaisuvaatimusviranomainen ja -aika

Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite, postiosoite ja s-postiosoite:

Keski-Suomen liitto, maakuntahallitus, Lutakonaukio 7, 40100 Jyväskylä
kirjaamo@keskisuomi.fi

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, kolmantena päivänä viestin lähettämisestä.

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan oikaisua
- miten päätöstä halutaan oikaistavaksi
- millä perusteella oikaisua vaaditaan.

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero.

Jos oikaisuvaatimus päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

VALITUSOSOITUS

Seuraaviin päätöksiin voidaan hakea muutosta kunnallisvalituksella:

§:t 18–21, 24

Valitusviranomainen ja valitusaika

Muutosta haetaan kirjallisella valituksella. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksin vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen. Mikäli päätös on oikaisuvaatimuksen johdosta muuttunut, saa päätökseen hakea muutosta kunnallisvalituksin myös asianosainen sekä jäsenkunta ja kunnan jäsen.

Kunnallisvalitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Valitusperusteet

Kunnallisvalituksen saa tehdä sillä perusteella, että

- päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä,
- päätöksen tehnyt viranomainen on ylittänyt toimivaltansa tai
- päätös on muuten lainvastainen.

Valittajan tulee esittää valituksen perusteet ennen valitusajan päättymistä.

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettua päätöstä koskevat valitukset:

Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Raatihuoneenkatu 1, 13100 Hämeenlinna

hameenlinna.hao@oikeus.fi

Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>

Oikeudenkäyntimaksu

Muutoksenhakuasian vireille panijalta peritään oikeudenkäyntimaksu sen mukaan kuin tuomioistuinmaksulaissa (1455/2015) säädetään (vuonna 2023 se on 250 €).

Maakuntakaavaa koskevat valitukset:

Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Raatihuoneenkatu 1, 13100 Hämeenlinna

hameenlinna.hao@oikeus.fi

Valitusaika 30 päivää. Valitusaika alkaa päätöksen tiedoksisaannista.

Valituskirja

Valituskirjassa on ilmoitettava:

- valittajan nimi, ammatti, asuinkunta ja postiosoite
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- muutosvaatimuksen perusteet.

Valituskirja on valittajan tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut valituskirjan, siinä on mainittava myös laatijan ammatti, asuinkunta ja postiosoite.

Valituskirjelmään on liitettävä päätös, josta valitetaan, alkuperäisenä tai viran puolesta oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus siitä, päivästä, josta valitusaika on luettava.

Valituskirjojen toimittaminen

Valitusasiakirjat on toimitettava valitusviranomaiselle ennen valitusajan päättymistä. Omalla vastuulla valitusasiakirjat voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin valituskirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen valitusajan päättymistä.

Lisätietoja

Muutoksenhakijalta peritään oikeudenkäynti ja –hakemusmaksua tuomioistuinmaksulain mukaisesti.

Jos hankinnassa on menetelty julkisista hankinnoista annetun lainsäädännön tai määräysten taikka Euroopan yhteisöjen lainsäädännön tai maailman kauppajärjestön julkisia hankintoja koskevan sopimuksen vastaisesti, voi se, jota asia koskee tai muu julkisista hankinnoista annetun lain 9a §:ssä mainittu taho saattaa asian hakemuksella markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Tarkemmat ohjeet markkinaoikeudesta:

Markkinaoikeus, Radanrakentajantie 5, 00520 Helsinki
markkinaoikeus@oikeus.fi

Yksityiskohtainen oikaisuvaatimusohje/valitusosoitus liitetään pöytäkirjanotteeseen.

Otteen oikeaksi todistaa	Asianhallintasihteeri Veera Siikamäki
Otteen saaja	